A Katolikus Magyarok Vasárnapjának évkönyve • 1990

A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJÁNAK ÉVKÖNYVE 1990

A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJÁNAK ÉVKÖNYVE 1990

SZERKESZTETTE:
P. LIGETI ANGELUS OFM
P. KISS BARNABÁS OFM

YOUNGSTOWN, OHIO
U.S.A.

© 1989 — Katolikus Magyarok Vasárnapja

Borító: Gy. Szabó Béla rézkarcai
(Tavasz, Nyár, Ősz, Tél)

Készült
a Katolikus Magyarok Vasárnapja nyomdájában
1739 Mahoning Avenue, P.O. Box 2464
Youngstown, Ohio 44509 U.S.A.

Bódás János:

Minden javunkra van

Új esztendő... Nem tudja senki sem,
hogy mi vár reá, merre, hova lép.
Az ismeretlenség ködébe rejtve
mi van: örvény, orom, vagy szakadék?

Nincs kikövezett út, egyenes pálya,
biztos cél felé vezető sinek.
Hogy a holnap titkát is kitalálja,
nem adatott meg soha senkinek.

Úgy megyünk a jövő felé, akárha
sötétbe lépnénk... De örvény, verem
Felett — jó tudni — védőn alánk tárja
hűséges karjait a kegyelem.

Öröm, bánat, élet, halál, akármi
jöhet, a szívem mégse nyugtalan,
tudom: „Kik Istent szeretik, azoknak
minden javukra van!"

JANUÁR
JÉZUS NEVE HÓNAPJA

BOLDOGHÓ — TÉLHÓ

Hétfő	1	ÚJÉV, Sz. Mária, Isten anyja
Kedd	2	N. Vazul, Naz. Gergely; Érd
Szerda	3	Genovéva (Gyöngyvér)
Csütörtök	4	Seton Erzsébet-Anna, Bu. Gáspár
1. péntek, bűnbánat napja	5	Neum. János; Gerlák (Ellák)
1. szombat	6	Gáspár, Menyhért, Boldizsár
Vízkereszt vasárnapja	7	Pe. Rajmund, Január (Gyopárka)
Hétfő, Jézus megker.	8	Szörény ap., Péter (Tas)
Kedd	9	Julián, Vitályos vtk.
Szerda	10	Vilmos pk., X. Gergely p.
Csütörtök	11	Higyin p., Teodóz: Dózsa ap.
Péntek, bűnbánat napja	12	Ernő ap., Tigrius (Kaplony) vt.
Szombat	13	Hilár: Vidor et., Csongor
Évközi 2. vasárnap	14	Félix: Felekes (Bódog) vt.
Hétfő	15	Remete Sz. Pál (Kicsind)
Kedd	16	Marcell vt. p.: Marcal (Mácsa)
Szerda	17	Antal rt., Béke Királynője (Békés)
Csütörtök	18	Piroska vt. sz., B. Beátrix
Péntek, bűnbánat napja	19	Árpád-házi Szent Margit (Gyöngyi)
Szombat	20	Fábián, Sebestyén, B. Özséb
Évközi 3. vasárnap	21	Ágnes vt. sz. (Báránka)
Hétfő	22	Vince vt., Anastáz (Enyed)
Kedd	23	BA. eljegyzése (Aracsa, Arad)
Szerda	24	Szal. Ferenc (Szalók), Bedő vt.
Csütörtök	25	Pál ford., Bretannió (Bottyán)
Péntek, bűnbánat napja	26	Timót, Titus pkk.
Szombat	27	Arsz. János., Mer. Angyéla
Évközi 4. vasárnap	28	Akv. Tamás ea., Valér (Erőd)
Hétfő	29	Konstánc (Taktamér)
Kedd	30	Mártonka sz., Barzes (Bars)
Szerda	31	Bos. János ra., Péter ps. (Zalán)

JANUÁR

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Újév, Sz. Vazul	Hétfő	Újév, Zwingli
2	Szilvester: Sorostély	Kedd	Ábel, Béla
3	Malakiás próféta	Szerda	Énok, Benjámin
4	Hetven apostoltanítvány	Csütörtök	Titus, Leona
5	Teónás (Tompos)	Péntek	Noé, Simon
6	Epifánia	Szombat	Vízkereszt
7	Ker. János, Iván	Vasárnap	Attila
8	György: Gyerő	Hétfő	Marcel
9	Polieuktes vt.	Kedd	Szörény
10	Nisszai Gergely pk.	Szerda	Melánia
11	Teodóz: Dózsa ap.	Csütörtök	Ágota, Anikó
12	Zakeus vas.	Péntek	Ernő
13	Sztratónikus vt. (Csongor)	Szombat	Vidor
14	Sinai atyák	Vasárnap	Bódog, Révész I.
15	Pál és János remete	Hétfő	Lóránt, Lasco
16	Szent Péter lánca	Kedd	Gusztáv, Révész B.
17	N. Antal ap., rem.	Szerda	Antal
18	Nagy Antanáz et., Cirill	Csütörtök	Piroska
19	Makár remete, Fruzsina	Péntek	Sára, Heid, Káté
20	Eutimus ap. (Ötömös)	Szombat	Fábián, Sebestyén
21	Miksa és Ágnes	Vasárnap	Ágnes, Kun Bert.
22	Timót, Anasztáz.	Hétfő	Artur, Fejes I.
23	Kelemen vt. pk.	Kedd	Ézsaiás, Zelma
24	Xénia, Euzébia	Szerda	Taddeus
25	Naz. Gergely: Gecső ea.	Csütörtök	Saul megt.: Pál
26	Nagy Xenofon vt.	Péntek	Vanda
27	Krizosztom (Karád)	Szombat	Lotár, Levente
28	Efrém szír egyháztanító	Vasárnap	Károly
29	Ignác ereklyéi átvitele	Hétfő	Adél
30	Triódium, 3 szent pk.	Kedd	Mártonka
31	Cirus (Csörsz) és János	Szerda	Virgilia

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 4-én
Holdtölte 11-én
Utolsó negyed 18-án
Újhold.....26-án

FEBRUÁR

LOURDES-I SZŰZ

BÖJTELŐ		TÉLUTÓ
Csütörtök	1	Sövér pk., Pión vt. (Ézelő)
1. péntek, bűnbánat napja	2	GYERTYASZENTELŐ BA.
1. szombat	3	Anzgár, Balázs pkk., Zákoly, Csapó
Évközi 5. vasárnap	4	Korzini András: Endrőd
Hétfő	5	Ágota, Avitus (Ösöny, Ösönke)
Kedd	6	Japán vtk., Dorottya, Sümegi BA.
Szerda	7	Juliána (Jávorka), Tódor
Csütörtök	8	Em. Jeromos, Honorát (Becsend)
Péntek, bűnbánat napja	9	Apolka vt. sz., Radnót pk.
Szombat	10	Skolasztika: Kolostya, M. Pál
Évközi 6. vasárnap	11	Lourdes-i Áldó BA. (Áldáska)
Hétfő	12	B. Fces vtk.: Miklós, László, ts.
Kedd	13	R. Katalin, Benignus (Bény, -öke)
Szerda	14	Cirill-Metód, Bálint, Adony
Csütörtök	15	K. Kolos, Erdélyi Síró BA.
Péntek, bűnbánat napja	16	Julianna, Pálfalvi BA. (Felhőke)
Szombat	17	Donát, Evermód (Edömén)
Évközi 7. vasárnap	18	Jeru. Simeon pk.: Semjén
Hétfő	19	P. Konrád, Mansvét (Szende)
Kedd	20	Eleutér (Aladár), Potám (Őned)
Szerda	21	Dam. Péter ea., Nóra
Csütörtök	22	Péter székf., Kort. Margit
Péntek, bűnbánat napja	23	Polikárp (Balambér), Szemere
Szombat	24	Mátyás, Montán vt. (Dobó)
Évközi 8. vasárnap	25	Nicefor (Géza), Taráz (Tarcal)
Hétfő	26	Viktor, Győző rt., Sándor pk.
Kedd	27	Leánder: Lándor pk., P. Gábor
Hamvazósz., szigorú böjt	28	Román, Pupulus (Árvád, -cska)

FEBRUÁR

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Trifon (Turány) vt.	Csütörtök	Ignác, Benkő
2	Jézus tal. Simeonnal	Péntek	Karolina
3	Simon és Anna	Szombat	Balázs
4	Izidor: Szidor	Vasárnap	Veronika, Rákóczi
5	Ágota: Teodula (Toldoska)	Hétfő	Ágota
6	Bukolus	Kedd	Dorottya, Jób
7	Parténius pk.: Perténes	Szerda	Tódor
8	Tivadar vt. Zakariás pr.	Csütörtök	Salamon, Aranka
9	Nicefor vértanú	Péntek	Apollónia
10	Karalampiás	Szombat	Árpád, Elvira
11	Balázs vt., Teodóra	Vasárnap	Dezső, Bertold
12	Melécius pk. (Vécs)	Hétfő	Lili, Balogh P.
13	Martinián és Zoé	Kedd	Ella
14	Ciril apostol	Szerda	Bálint
15	Onézimus vt.	Csütörtök	Zoltán, Emese
16	Pamfil vértanú	Péntek	Juliánna
17	Tódor (Somodor)	Szombat	Konstantin
18	Leó pápa	Vasárnap	Simon, Luther
19	Árkippus	Hétfő	Zsuzsánna
20	Katániai Leó főpap	Kedd	Aladár, Álmos
21	Timót rem.	Szerda	Eleonora: Nóra
22	Péter	Csütörtök	Gerzson
23	Polikárp (Balambér)	Péntek	Alfréd
24	János feje megtalálása	Szombat	Mátyás apostol
25	Taráz pk. (Tarcal)	Vasárnap	Géza
26	Porfir pk. (Szederkény)	Hétfő	Sándor
27	Prokóp	Kedd	Ákos
28	Vazul (Vászoly)	Szerda	Zakariás

A Hold fényváltozásai:

Első negyed.....2-án
Holdtölte.....9-én
Utolsó negyed.....17-én
Újhold.....25-én

MÁRCIUS

SZENT JÓZSEF HÓNAPJA

BÖJTMÁS		TAVASZELŐ
Csütörtök	1	Albin pk., Leó (Arszlán) vt.
1. péntek, bűnbánat napja	2	Szimplic p. (Somló), Pr. Ágnes
1. szombat	3	Kunigunda: Kinga, Kamilla sz.
Nagyböjt 1. vasárnapja	4	Kázmér, Elpid (Ete) vt.
Hétfő	5	Özséb vt., Adorján vt.
Kedd	6	Viktorin (Csekőd), Jordán: Ardány
Szerda	7	Perpétua, Felicitás vtk., B. Tamás
Csütörtök	8	Is. János, Szilván (Zsolt, Zoltán)
Péntek, bűnbánat napja	9	Rm. Franciska: Fanni, Ni. Gerg.
Szombat	10	40 vt. (Csetény, Cseténke)
Nagyböjt 2. vasárnapja	11	Konstantin (Szilárd), Ötömös pk.
Hétfő	12	Gergely, Ince p. (Ináncs)
Kedd	13	Szabin, Nimfodora (Sellő), B. Egyed
Szerda	14	Matild kné.: Tilda, Afrodiz (Abossa)
Csütörtök	15	1848-as m. ünn., Specióz (Szepesd)
Péntek, bűnbánat napja	16	Geréb pk., Ábrahám: Ibrány
Szombat	17	Patrik (Abos), Ar. József: Izsép
Nagyböjt 3. vasárnapja	18	Jer. Cirill ea, Sándor (Kászon)
Hétfő	19	József (Munkács, Forgácska)
Kedd	20	B. Csák Mór, Martos pk.
Szerda	21	Benedek (Bendegüz, Bekény)
Csütörtök	22	Gy. Katalin, Benvenut (Cséka)
Péntek, bűnbánat napja	23	Turib pk., Frumenc (Magod)
Szombat	24	GYÜMÖLCSOLTÓ BA.
Nagyböjt 4.vasárnapja	25	Ireneus.
Hétfő	26	Emmánuel: Manó, Montán (Dabas)
Kedd	27	Lidia vt., Sándor vt. (Alpár)
Szerda	28	Kap. János, Vitályos (Elemér)
Csütörtök	29	Auguszta: Ágosta, Bertót kárm.
Péntek, bűnbánat napja	30	Kerény vt., Domnin (Urkony)
Szombat	31	Guidó: Vid., B. Erzs., Ámos

MÁRCIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Eudoxia vt.: Dóka	Csütörtök	Albin
2 Teodót püspök	Péntek	Lujza
3 Eutrópius vértanú	Szombat	Kornélia: Nelli
4 Gerázimus apát (Ősze)	Vasárnap	Kázmér
5 Kónon vértanú	Hétfő	Perpetua, Adorján
6 Ámori vtk.	Kedd	Jenő, Ursinus
7 Vazul: Vászoly vt.	Szerda	Tamás
8 Teofilaktus pk.	Csütörtök	Zoltán
9 Szebastéi 40 vt.	Péntek	Franciska
10 Kodrát vt. (Karancs)	Szombat	Olimpia
11 Szofron pk.	Vasárnap	Szilárd
12 Teofán	Hétfő	Gergely
13 Nicefor pk. (Géza)	Kedd	Rudolf, Krisztián
14 Benedek atya	Szerda	Matild
15 Nemzeti ünnep, Agápius	Csütörtök	Nemzeti ünnep
16 Szabin vt., Sándor pk.	Péntek	Henrietta
17 Elek	Szombat	Gertrud
18 Jeruzsálemi Cirill pk.	Vasárnap	Sándor
19 József, Krizsán	Hétfő	József
20 Szabbási kolostor vt.-i	Kedd	Hubert
21 Jakab vt.	Szerda	Benedek, Szikszai
22 Vazul vt., Izsák	Csütörtök	Katalin
23 Nikon vt.	Péntek	Ottó
24 Zakár, Jakab	Szombat	Gábor
25 Gyümölcso. Boldogasszony	Vasárnap	Mária
26 Gábor	Hétfő	Manó
27 Matróna vt.	Kedd	Hajnalka
28 Hilarion	Szerda	Gedeon: Gida
29 Márk pk.	Csütörtök	Ciril, Koppány
30 Lajtorjás János pk.	Péntek	Mária, Márta
31 Hipácius (Huba)	Szombat	Árpád

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 4-én
Holdtölte 11-én
Utolsó negyed.....19-én
Újhold.....26-án

ÁPRILIS

OLTÁRISZENTSÉG HÓNAPJA

Sárkányölő (Szentgyörgyhó) TAVASZHÓ

Nagyböjt 5. vasárnapja	1	Hugó pk., Makár ap.
Hétfő	2	Pauli Ferenc, Orbán pk. (Iba)
Kedd	3	Rikárd pk., Sixtus: Sükösd p. vt.
Szerda	4	Izidor ea. (Turdos), Benkő fc.
Csütörtök	5	Ferr. Vince dm. (Vasárd, -ka)
1. péntek, bűnbánat napja	6	Cselesztény p., Szatur (Takson)
1. szombat	7	La S. Ján. ra, Afrátes (Árpád)
Virágvasárnap	8	Dénes pk., Radnai BA. (Réde)
Nagyhétfő	9	Konrád, Deszignát (Szecsőd)
Nagykedd	10	Ezékiel, Geján (Gyalán, -ta)
Nagyszerda	11	Leó, Szaniszló vt., Benedek ps.
Nagycsütörtök	12	Gyula p., Damján: Demők pk.
Nagypéntek	13	Márton p., Ida, Kvintil (Ötény)
Nagyszombat	14	Tibor, Valérián vtk., Abund (Bőd)
Húsvétvasárnap	15	Eutikes vt. (Etes, -di)
Húsvéthétfő	16	Bernadetta; Enkrátisz (Enikő)
Kedd	17	Anicét p. (Etecsény), Rezső vt.
Szerda	18	Amadé szerv., Galdin (Zatád)
Csütörtök	19	IX. Leó, Besnyői BA (Besnyő, -ke)
Péntek, bűnbánat napja	20	Tivadar, Krizofóra (Kincső)
Szombat	21	Anzelm: Enzsel ea., Parz. Konrád
Húsvét 2. vasárnapja	22	Zsótér p., Leonidás (Legénd)
Hétfő	23	György vt., Béla pk., Ehellős vt.
Kedd	24	György, Szigm. Fidél (Hived)
Szerda	25	Márk ev., Ányos: Ángyán pk.
Csütörtök	26	Tanácsadó BA, Kilit (Köllő)
Péntek, bűnbánat napja	27	Zita sz., Kástor vt. (Káta, Kátoly)
Szombat	28	Ch. Péter, Tiball vt. (Tiván, -da)
Húsvét 3. vasárnapja	29	Siénai Katalin, Robogány
Hétfő	30	V. Pius, B. Zsófia

ÁPRILIS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Egyiptomi Mária remete	Vasárnap	Hugó
2	Titus, Amfián és Edézius	Hétfő	Áron
3	Nicétás apát	Kedd	Ambrus
4	József ft.	Szerda	Izidor
5	Kolos, Teodul (Toldos)	Csütörtök	Vince
6	Szent Tamás ap.	Péntek	Celesztin
7	György: Györös főpap	Szombat	Herman
8	Heródion vt.	Vasárnap	Lidia
9	Eupszik vt.	Hétfő	Ágost
10	Terencius vt., pk.	Kedd	Zoltán, Zsolt
11	Antipás vt., pk.	Szerda	Leó
12	Nagycsütörtök	Csütörtök	Nagycsütörtök
13	Nagypéntek	Péntek	Nagypéntek
14	Nagyszombat	Szombat	Nagyszombat
15	Húsvétvasárnap	Vasárnap	Húsvét
16	Húsvéthétfő	Hétfő	Lampért
17	Agapit (Ádok) pápa, Semjén	Kedd	Rezső, Anicét
18	János remete, Jóka	Szerda	Ilma
19	Pafnucius vt., János remete	Csütörtök	Kocsárd
20	Tivadar: Tiva remete	Péntek	Tivadar
21	Január vt. pk.	Szombat	Aladár, Enikő
22	Szikeotus Tódor (Arda)	Vasárnap	Csilla, Szilárd
23	György: Gyerő: Gyorkos	Hétfő	Béla
24	Szabbás: Sebők vt.	Kedd	György
25	Szent Márk evangélista	Szerda	Márk. ev.
26	Vazul: Vászoly vt. pk.	Csütörtök	Ervin
27	Simeon: Semjén	Péntek	Rebeka, Arisztid
28	Józson, Szozipáter	Szombat	Valéria
29	9 cyzikusi vt., Memnon	Vasárnap	Lenke
30	idb. Jakab apostol	Hétfő	Katalin

A Hold fényváltozásai:

Első negyed.....2-án
Holdtölte 10-én
Utolsó negyed 18-án
Újhold.....25-én

MÁJUS

SZŰZ MÁRIA HÓNAPJA

LÉLEKHÓ (Pünkösdhó) TAVASZUTÓ

Kedd	1	Munkás Sz. József, Bánk, Szalka
Szerda	2	Atanázs ea., Szádok, Márk
Csütörtök	3	Fülöp, Jakab apsk., Sosteneus
1. péntek, bűnbánat napja	4	Flórián: Flóris, Kocsárd bc. pk.
1. szombat	5	Iréne: Jerne, B. Vid (Nyirjes)
Húsvét 4. vasárnapja	6	Benke: Áldóka, B. Árp. Erzs.: Zsóka
Hétfő	7	Domitilla (Dalma), B. Gizella kné.
Kedd	8	Dezsér pk., Benedek p.: Bekő
Szerda	9	Pakóm ap (Bakony), B. Albert ps.
Csütörtök	10	Antonin (Altagur), Jób pátr.
Péntek, bűnbánat napja	11	Ignác fc., Majol bc. (Máhol, Majlát)
Szombat	12	Pongrác, Ehellős vtk., Imelda sz.
Húsvét 5. vasárnapja	13	Gyemma (Gyöngy), Szervác
Hétfő	14	Mátyás aps., Gar. Mihály: Mikecs ra.
Kedd	15	Indár, Torkvát vtk. (Törked), Fürtike
Szerda	16	Nep. János, St. Simon (Botond)
Csütörtök	17	Paskál fc. vt. (Húsvéd, -ka)
Péntek, bűnbánat napja	18	I. János p.: Jóka, Venánc (Vadad)
Szombat	19	Celestény Péter, Pudens (Buda)
Húsvét 6. vasárnapja	20	Bernardin fc., Akvila (Alattyán)
Hétfő	21	Bob. Andocs, Nikostrát (Hősed)
Kedd	22	Júlia (Gyulácska), Rita, Ilka
Szerda	23	Dezső pk., Eutikius (Tékes) vt.
Áldozócsütörtök	24	Hadsegítő BA. (Hadad, Hadossa)
Péntek, bűnbánat napja	25	VII. Gergely, Orbán, Béda, Lenke
Szombat	26	Néri Fülöp, Fugác (Füged)
Húsvét 7. vasárnapja	27	Kenti Ágoston, B. Pelbárt
Hétfő	28	Hegyi Bernát, B. Albert (Csanád)
Kedd	29	Gellérke özv., Vótus rt. (Esküllő)
Szerda	30	A. Janka, Sz. Jobb (Kézd, Kézdi)
Csütörtök	31	Angela (Sallód, -i)

MÁJUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Jeremiás próféta	Kedd	Fülöp, Jakab
2	Nagy Atanáz egyháztanító	Szerda	Zsigmond, Kiss I.
3	Tódor, Timót és Móra vtk.	Csütörtök	Irma, Pósaházi
4	Pelágia vt. sz.	Péntek	Flórián, Flóris
5	Iréne: Jerne vt.	Szombat	Gothárd, Kocsárd
6	Jób pátriárka	Vasárnap	Frida
7	Sz. Kereszt megjelenése	Hétfő	Szilás
8	János ap. és evang.	Kedd	Gizella
9	Sz. Miklós átvit.	Szerda	Ármin, Fodor
10	Buzgó v. Zelóta Simon ap.	Csütörtök	Gergely, Ildikó
11	Cirill és Metód pk.	Péntek	Flóra
12	Epifánius pk., Gyermán pt.	Szombat	Pongrác
13	Glicéria (Édeske), Szervác	Vasárnap	Szervác
14	Izidor vt.	Hétfő	Bonifác
15	Pakóm (Bakony)	Kedd	Zsófia
16	Teodor: Tivadar	Szerda	Mózes
17	Andornok, Junia pannon vtk.	Csütörtök	Ubul
18	Pető és Dénes, Teodót	Péntek	Erik
19	Patrók: Pátricius vt., pk.	Szombat	Sarolta, Előd
20	Talaléus vt.	Vasárnap	Bernát
21	Konstantin és Ilona	Hétfő	Konstantin
22	Baziliszkusz vt. (Basagur)	Kedd	Júlia, Ilka
23	Mihály; Mikes pk.	Szerda	Dezső
24	Áldozócsütörtök	Csütörtök	Áldozócsütörtök
25	Ker. János fejereklyéje	Péntek	Orbán, Szász Dom
26	Kárpos	Szombat	Ede, Janka
27	Therapont vt. pap	Vasárnap	Béda, Magda
28	Nicétás (Nyék)	Hétfő	Lóránt
29	Teodózia szűz	Kedd	Maxim
30	Izsák szerz., Niceai atyák	Szerda	Hősök napja
31	Hermás vt. (Hargos)	Csütörtök	Petronella, Angéla

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 1-én
Holdtölte 9-én
Utolsó negyed.....17-én
Újhold.....24-én
Első negyed 31-én

JÚNIUS

JÉZUS SZÍVE HÓNAPJA

TŰZÁLDÓ (Szentiványhó) NYÁRELŐ

1. péntek, bűnbánat napja..	1	Jusztin vt. Gaudenc (Kadocsa)
1. szombat	2	Marcellin, Ed. BA. (Ildikó), Etele
Pünkösdvasárnap	3	Ugandai vtk., Klotild, Cecil (Csellő)
Hétfő	4	Kerény, Rutilus (Szőny, -ike)
Kedd	5	Bonifác hith., Szancius (Csány)
Szerda	6	Norbert: Norbát ra, Kolos (Káld)
Csütörtök	7	Róbert (Rasd), B. Hedvig prem.
Péntek, bűnbánat napja	8	Medárd (Medes), Klodulf (Siklód)
Szombat	9	Efrém ea, Felician: Felcény vt.
Szentháromságvasárnap	10	Margit, B. Dom. János (Bács)
Hétfő	11	Barnabás aps., B. Gergely ps.
Kedd	12	F. János, Antónia (Adonka)
Szerda	13	Pád. Antal fc. ea, Pereglény
Csütörtök	14	Vazul, Elizeus, Eterius (Ilmár)
Péntek, bűnbánat napja	15	Vidos, Gyermána (Öcse), B. Jolánta
Szombat	16	R. Ferenc. Ferreol (Tömörkény)
Vasárnap, Úrnapja	17	Ba. Gergely, Esk. Máté (Madacs)
Hétfő	18	Teodul (Told), Amand (Szeretke)
Kedd	19	Romuald ra, Gyárfás, Gyulánka
Szerda	20	Szilvér (Solymár), Pál, Cirjék
Csütörtök	21	Gonz. Alajos, Terencius (Csizér)
Péntek, Jézus Szíve ü.	22	Paulin, Mórus Tamás, Ákos vt.
Szombat	23	Ediltrud (Édua), Józsiás k.
Ker. Sz. János szül. napja	24	Ker. János, Iván, Héros (Levente)
Hétfő	25	Vilmos pk. Maxim (Mágocs, -a)
Kedd	26	János, Pál vtk., Vigyil (Örs)
Szerda	27	László (Csitár, Hados), A. Cirill
Csütörtök	28	Iréneus: Jernő, B. Kálm. (Kaland)
Péntek, bűnbánat napja	29	PÉTER-PÁL APOSTOLOK
Szombat	30	Római első vtk., Tibold rt.

JÚNIUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Justin vt.	Péntek	Arnold, Tünde
2	Nicefor pátr.	Szombat	Anna, Blanka
3	Pünkösdvasárnap	Vasárnap	Pünkösdvasárnap
4	Pünkösdhétfő	Hétfő	Kerény
5	Tirusi Dorót	Kedd	Bonifás, Józsa
6	Besszárion, Hilárion	Szerda	Norbert, Szidónia
7	Teodót vértanú	Csütörtök	Róbert
8	Tivadar nagyvt. ereklyéi	Péntek	Médárd, Rák. Gy.
9	Alex., Cirill	Szombat	Félix
10	Sándor, Timót vt. pk.	Vasárnap	Margit
11	Bertalan és Barnabás apk.	Hétfő	Barnabás
12	Onufrius remete	Kedd	Klaudius, Villő
13	Akvilina vt. szűz (Ölvedke)	Szerda	Tóbiás
14	Elizeus próféta	Csütörtök	Zaránd, Vazul
15	Ámos próféta	Péntek	Jolán,
16	Tikon püspök	Szombat	Szász K., Jusztin
17	Szábel vt. (Szabolcs)	Vasárnap	Laura, Apák n.
18	Leoncius vt. (Levente)	Hétfő	Arnót
19	Judás-Tádé apostol	Kedd	Gyárfás
20	Metód vt. pk.	Szerda	Rafael
21	Julián vértanú (Jávor)	Csütörtök	Alajos
22	Özséb vt., pk.	Péntek	Paulina
23	Agrippina vt. (Örkéndi)	Szombat	Zoltán
24	Ker. Szent János: Iván	Vasárnap	Iván, Béza
25	Febrónia vt. sz.	Hétfő	Vilmos
26	Dávid remete	Kedd	János, Kont
27	Sámson pap	Szerda	László
28	Cirus és János ereklyéi	Csütörtök	Arszlán
29	Péter-Pál	Péntek	Péter és Pál
30	12 apostol	Szombat	Pál: Pósa

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 8-án
Utolsó negyed 16-án
Újhold 22-én
Első negyed 29-én

JÚLIUS

KRISZTUS VÉRE HÓNAPJA

SARLÓSHÓ (Szentjakabhó) NYÁRHÓ

Évközi 13. vasárnap	1	Jézus dr. Vére, Detre ap., Galló
Hétfő	2	Ottó, Szvitun (Soltony)
Kedd	3	Tamás aps., Sz. pápák
Szerda	4	Izabella kné., Ulrik: Oldor pk.
Csütörtök	5	Z. Antal: Antos, Berta özv.
1. péntek, bűnbánat napja	6	Gor. Mária, Ézsiás próf.
1. szombat	7	Edilburg (Delinke), B. Mikocsa dm.
Évközi 14. vasárnap	8	Kilián, Szerémi vtk. (Eperjes, Csató)
Hétfő	9	Veronka, B. Bereck ps.
Kedd	10	Amália, Szekunda (Zenedő)
Szerda	11	Benedek ra. (Bendegüz), Cobor vt.
Csütörtök	12	Gv. János ra, Paternián (Abony)
Péntek, bűnbánat napja	13	Henrik: Héder cs.
Szombat	14	Kamill (Kadán), Szolán (Zalán)
Évközi 15. vasárnap	15	Bonaventura: Bónis, Ladomér
Hétfő	16	Kármelh. BA. (Szőlős, -ke)
Kedd	17	Elek, Szórád András rt.
Szerda	18	Frigyes pk., Simforózsa és ts.
Csütörtök	19	Rufina (Bíborka), Epafrás (Eperke)
Péntek, bűnbánat napja	20	Margit vt., Illés (Élesd)
Szombat	21	Br. Lőrinc, Praxédes (Ráska), Dániel
Évközi 16. vasárnap	22	M. Magdolna, Szintike (Szinta)
Hétfő	23	Apollinár: Polnár, Brigitta
Kedd	24	Kinga (Csönge), Krisztina, Salómé
Szerda	25	Jakab aps., Kristóf vt., Tödemér
Csütörtök	26	Anna és Joákim (Dédes,-ke)
Péntek, bűnbánat napja	27	Pentele vt., Aurél (Ajtony)
Szombat	28	Ince p., Bartuzius (Bars)
Évközi 17. vasárnap	29	Márta, László k. hal. (Torda)
Hétfő	30	Kriz. Péter ea., Judit, Árboz
Kedd	31	Loy. Ignác ra. (Iklód, Tüzinke)

JÚLIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Kozma és Damján vtk.	Vasárnap	Tibold
2 Boldogasszony palástja	Hétfő	Ottokár
3 Jácint vértanú	Kedd	Kornél, Soma
4 Krétai András püspök	Szerda	Függetlenségi nap
5 Ciril és Metód	Csütörtök	Enese
6 Nagy Szizoés rem.	Péntek	Ézsaiás, Husz J.
7 Tamás és Ákos	Szombat	Cirill
8 Prokóp vértanú	Vasárnap	Teréz, Marót
9 Pongrác: Pongor	Hétfő	Lukrécia
10 Cavei Szent Antal	Kedd	Amália, Kálvin
11 Eufémia: Fémike	Szerda	Izabella
12 Proklus vértanú	Csütörtök	Lili
13 Gábor arkangyal	Péntek	Jenő
14 Akvila (Turul) és Onézimus	Szombat	Örs
15 Vladimir	Vasárnap	Henrik
16 Athenogénes (Atány)	Hétfő	Ruth
17 Marina vértanú szűz	Kedd	Elek, Bullinger
18 Jácint vértanú: Acintos	Szerda	Frigyes
19 Makrina szűz	Csütörtök	Emilia
20 Illés próféta (Élesd)	Péntek	Illés
21 Simeon remete: Semjén	Szombat	Olivér, Dániel
22 Mária Magdolna: Lenke	Vasárnap	Magdolna
23 Trofim és Teofil vtk.	Hétfő	Lenke
24 Borisz	Kedd	Kinga, Krisztina
25 Anna asszony	Szerda	Jakab
26 Hermolaus, Paraszkéva vt.	Csütörtök	Anna
27 Pantaleon vt.: Pentele	Péntek	Olga
28 Prokórus és Nikánor	Szombat	Ince, Bach
29 Kallinik vt.: Kálnok, Teodóta	Vasárnap	Márta
30 Szilás és Szilván ősker.	Hétfő	Judit
31 Eudocimus	Kedd	Oszkár

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 8-án
Utolsó negyed.....15-én
Újhold.....22-én
Első negyed 29-én

AUGUSZTUS

BOLDOGASSZONY HÓNAPJA

SZŰZHÓ — NYÁRUTÓ

Szerda	1	Lig. Alfonz (Altabarc), Etéd
Csütörtök	2	Ve. Özséb (Versény), Porciunkula
1. péntek, bűnbánat napja	3	Evód (Regős, -sse), B. Ágoston
1. szombat	4	Domonkos, Vianney János
Évközi 18. vasárnap	5	Havas BA. (Havadi), Emőd, Sükösd
Hétfő	6	Berta, 1456 emléke
Kedd	7	Kajetán ra., Cirjék (Cenkes)
Szerda	8	Domonkos: Döme ra. (Désike)
Csütörtök	9	Rusztikus (Csedén, -ke), B. Alv. Ján
Péntek, bűnbánat napja	10	Lőrinc, Astéria (Csilla), Blanka
Szombat	11	Klára, Zsuzsa, B. eml. Hunyad
Évközi 19. vasárnap	12	Krescencián: Kereskény, Sugárka
Hétfő	13	Ipoly (Ibolya), Ber. Ján (Barakony)
Kedd	14	Özséb, Anasztáz, Sz. Korona
Szerda	15	NAGYBOLDOGASSZONY
Csütörtök	16	István k., Rókus, Serénke
Péntek, bűnbánat napja	17	Jácint dm., Szeptim (Hetény)
Szombat	18	Ilona, Laura (Borostyán), Tarzicius
Évközi 20. vasárnap	19	Eu. János ra. (Ozdor), Lajos pk.
Hétfő	20	SZENT ISTVÁN király, Bernát
Kedd	21	X. Pius (Pozson), Szidónus
Szerda	22	Királynő BA. (Tábor, Boglárka)
Csütörtök	23	Limai Rózsa, Fülöp, Zakeus (Cakó)
Péntek, bűnbánat napja	24	Bertalan aps. (Badacsony)
Szombat	25	Lajos, Kal. József (Kálozd, -zka)
Évközi 21. vasárnap	26	Zefirin (Szegfű), Pálos BA.
Hétfő	27	Mónika, Cézárius (Décső)
Kedd	28	Ágoston ea., B. Lukács (Bánd)
Szerda	29	Ker. Ján. fővét., Hipác (Huba)
Csütörtök	30	Bonónius (Bodony), B. Jakab ps.
Péntek, bűnbánat napja	31	Rajmund (Nimród), Robustyán vt.

AUGUSZTUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Sz. Kereszt diadalmenete	Szerda	Melinda
2 István első vt. ereklyéi	Csütörtök	Gusztáv, Lehel
3 Izsák, Fausztus: Fástos	Péntek	Ágoston
4 Efézsomi 7 gyermek vt.	Szombat	Domonkos
5 Fábius, Euszignius vt.	Vasárnap	Oszvald
6 Úr színeváltozása	Hétfő	Berta, Bécsi béke
7 Doméc vértanú	Kedd	Ibolya
8 Emilián püspök	Szerda	László
9 Mátyás vt., ap.	Csütörtök	Emőd
10 Lőrinc vértanú	Péntek	Lőrinc
11 Euplus szerpap vt.	Szombat	Zsuzsánna
12 Focius és Anicét vt.	Vasárnap	Klára
13 Maxim v. Miksa szerzetes	Hétfő	Ipoly
14 Mikeás próféta: Mike	Kedd	Özséb
15 Nagyboldogasszony	Szerda	Mária
16 Diomédes vértanú	Csütörtök	Ábrahám
17 Miron vértanú pap	Péntek	Anasztáz
18 Flórus és Laurus vtk.	Szombat	Ilona
19 András vt. és 2500 katona	Vasárnap	Huba
20 Szent István király	Hétfő	István király
21 Tádé	Kedd	Sámuel
22 Agatonikus vértanú és társai	Szerda	Menyhért
23 Kálnok, Lupus vt. (Farkas)	Csütörtök	Farkas
24 Eutikius vt. (Tékes) ősker.	Péntek	Bertalan
25 Bertalan apostol	Szombat	Lajos
26 Adorján és Natália vtk.	Vasárnap	Izsó
27 Poimén	Hétfő	Gebhárd: Gibárt
28 Mózes vértanú: Majsa	Kedd	Ágoston
29 Ker. Szent János fővétele	Szerda	Erna
30 Sándor, János, ifj. Pál pátr.	Csütörtök	Rózsa
31 Boldogasszony öve ereklye	Péntek	Erika

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 6-án
Utolsó negyed 13-án
Újhold.....20-án
Első negyed 28-án

SZEPTEMBER
ŐRANGYALOK HÓNAPJA

SEREGFŐ (Szentmihályhó)		ŐSZELŐ
1. szombat	1	Egyed ap., Anna pr.: Anikó
Évközi 22. vasárnap	2	Konkord (Köként, -i), Imre hal.
Hétfő, Munka ünnepe	3	N. Sz. Gerg., Ist. Pásztor A. (Csobán)
Kedd	4	Rozsálka sz., B. Ida, Mózes prof.
Szerda	5	G. Lőrinc, Árkonc (Tárkány)
Csütörtök	6	Prezidius (Harka, -ány), Porfir
1. péntek, bűnbánat napja	7	B. Kassai vtk. (Kossa, Kassád)
Szombat	8	KISBOLDOGASSZONY
Évközi 23. vasárnap	9	Kl. Péter, Severjén, Gorgon (Gara)
Hétfő	10	Tol. Mikó, Teodárd (Tardos)
Kedd	11	Prótus (Bogor), Paciens (Senyő)
Szerda	12	Mária Neve (Gyüd, -ike), Kürt
Csütörtök	13	Aranysz. János (Karád), Tunyog
Péntek, bűnbánat napja	14	Kereszt Felmag., Kornél (Somos)
Szombat	15	Hétfájd.: Sasvári BA. (Hete)
Évközi 24. vasárnap	16	Kornél p. (Somogy), Ciprián: Cobor
Hétfő	17	Bellarmin Rób., Sz. Ferenc sebhelyei
Kedd	18	Kup. József, Ferreol (Tömörke)
Szerda	19	Január pk., Szabbác (Szabolcs)
Csütörtök	20	Euszták: Lestár, Teodóra (Tündér)
Péntek, bűnbánat napja	21	Máté aps.: Mátyus, Jónás prof.
Szombat	22	Móric, Exupér vtk. (Csegző)
Évközi 25. vasárnap	23	Tekla, Szózius (Somoró)
Hétfő	24	Fogolykiváltó BA., Pacifik (Békés)
Kedd	25	Gellért vt. pk. (Gyimes)
Szerda	26	Kozma, Damján, Ciprián (Surány)
Csütörtök	27	Páli Vince, Fidenc (Bizond)
Péntek, bűnbánat napja	28	Vencel, B. Salamon k.
Szombat	29	Mihály, Gábor, Ráfael főa.
Évközi 26. vasárnap	30	Jeromos ea., Leopardus (Barca)

SZEPTEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Évkezdet. Simon.	Szombat	Egyed
2 Mammás vt. remete	Vasárnap	Rebeka, István
3 Antim	Hétfő	Albert, Munka ünn.
4 Babilás érs.	Kedd	Rozál
5 Zakariás főpap.	Szerda	Viktor
6 Mihály ark.	Csütörtök	Zakariás.
7 Szózon vt.	Péntek	Regina.
8 Kisboldogasszony	Szombat	Mária
9 Joákim és Anna	Vasárnap	Ádám
10 Menodóra vt. sz.	Hétfő	Erik
11 Teodóra bűnbánó (Tündér)	Kedd	Teodóra
12 Autonóm vt. püspök	Szerda	Guidó: Vid, Mária
13 Sír templ. felsz., Kornél	Csütörtök	Lóránt
14 Sz. Kereszt felmagasztalása	Péntek	Szerénke
15 Nicetás nagy vt.	Szombat	Nikodémus
16 Eufémia vt. szűz	Vasárnap	Edit
17 Zsófia vértanú és 3 leánya	Hétfő	Ottó, Bullinger
18 Eumén püspök (Enyég)	Kedd	Tamás, Titus
19 Trofim vt., Szabbác vt.	Szerda	Vilma
20 Euszták vt.: Lestár	Csütörtök	Friderika
21 Kodrát v. Kvadrát pk.	Péntek	Máté
22 Fókás vértanú (Fekecs)	Szombat	Móric
23 Ker. Szent János fogantatása	Vasárnap	Tekla
24 Tekla szűz vt.	Hétfő	Gellért
25 Eufrozina: Fruzsina vt. sz.	Kedd	Farkas, Virág
26 Nilus (Nyilas), János hal.	Szerda	Jusztina
27 Kallistrát és 50 katona vt.	Csütörtök	Adalbert
28 Baruk próféta, Kariton vt.	Péntek	Vencel
29 Cirjék remete	Szombat	Mihály
30 Örmény Világosító Gergely	Vasárnap	Jeromos

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 5-én
Utolsó negyed.....11-én
Újhold.....19-én
Első negyed 27-én

OKTÓBER
RÓZSAFÜZÉR HÓNAPJA

FEJFAHÓ (Mindszenthó) ŐSZHÓ

Hétfő	1	Kis Sz. Teréz, Krescens (Kelemér)
Kedd	2	Őrangyalok (Örs, Öröske)
Szerda	3	Gellért: Gyirót ap., Fástos
Csütörtök	4	Assz. Ferenc ra., Krispus (Bodor)
1. péntek, bűnbánat napja	5	Placid, Pálma vtk., Attila pk.
1. szombat	6	Brunó (Berény), Erótisz (Ercse)
Évközi 27. vasárnap	7	Rózsafüzér Királynője (Esenke)
Hétfő	8	MAGYAROK NAGYASSZONYA
Kedd	9	Dénes, Leon. János, Göntér rt.
Szerda	10	Bo. Ferenc. Gedő, Eulampia (Hajna)
Csütörtök	11	BA. Anyasága (Ajnárka), Zenőke
Péntek, bűnbánat napja	12	Miksa vt., Monás pk. (Nánás)
Szombat	13	Kálmán vt., Ede k., Teofil
Évközi 28. vasárnap	14	Kalliszt p., Burghard (Bogárd)
Hétfő	15	N. Teréz, Aurélia (Aranka)
Kedd	16	Al Margit, Tiszt. BA. (Arika), Lehel
Szerda	17	Ant. Ignác, Heron (Tuhudun)
Csütörtök	18	Lukács ev., Asklepiád (Csokaly)
Péntek, bűnbánat napja	19	Jogues Izs. vt., Ker. Pál, Alk. Péter
Szombat	20	Vendel, Artémius vt.: Tihamér
Évközi 29. vasárnap	21	Orsolya, Viátor (Vétes, -di)
Hétfő	22	Kordula vt. (Karaldi), Alódia
Kedd	23	Kap. János (Koppány, -nka), Zaránd
Szerda	24	Kl. Antal, Ráfael, Maglór (Káldor)
Csütörtök	25	Krizsán (Örkönd), B. Mór pk.
Péntek, bűnbánat napja	26	Evariszt p., Dömötör: Dömös vt.
Szombat	27	Szabina, Elezbán (Besnyőd, Ellák)
Évközi 30. vasárnap	28	Simon, Tádé apsk., B. Gál fc.
Hétfő	29	Nárcisz, Tódor (Somodor), Melinda
Kedd	30	R. Alfonz, Luperkus (Farkasd)
Szerda	31	Farkas pk., Sztakisz (Csekez)

OKTÓBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Boldogasszony védelme	Hétfő	Lucián
2 Ciprián: Coborján vt. pk.	Kedd	Malvin
3 Areopagita Dénes vt.	Szerda	Helga
4 Jerót athéni püspök	Csütörtök	Ferenc
5 Karitina vt. sz.	Péntek	Aurél
6 Tamás apostol	Szombat	Elfrida, Brunó
7 Szergius vt.: Sergyes	Vasárnap	Amália
8 Pelágia: Pelágyia bűnbánó	Hétfő	Etelka
9 ifj. Jakab apostol	Kedd	Dénes
10 Eulamp (Fényőke, Hajnalka)	Szerda	Gedeon
11 Fülöp szerpap	Csütörtök	Kálman, Zwingli
12 Andornok vértanú	Péntek	Miksa
13 Papilás és Kárpus vtk.	Szombat	Ede, Béza
14 Názár, Gyárfás, Prótás vtk.	Vasárnap	Helén
15 Lucián vértanú	Hétfő	Teréz
16 Longyinus vértanú	Kedd	Gál
17 Ózeás próféta	Szerda	Hedvig
18 Lukács evangélista	Csütörtök	Lukács
19 Jóel próféta, Kleopátra özv.	Péntek	Nándor
20 Artémius vértanú: Tihamér	Szombat	Irén
21 Hilárion apát	Vasárnap	Orsolya, Hilárius
22 Abercius püspök	Hétfő	Előd
23 Jakab apostol, Ignác pátr.	Kedd	Gyöngyvér
24 Aretás hitvalló	Szerda	Salamon
25 Marcián és Martélyos vtk.	Csütörtök	Vilma
26 Dömötör vértanú: Demők	Péntek	Demeter
27 Nesztor vt.	Szombat	Szabina
28 Parasceva, Terenc (Csizér)	Vasárnap	Simon, Júdás
29 Anastázia vértanú (Neste)	Hétfő	Zénó
30 Zenóbius (Zsember), Zenó	Kedd	Kolos
31 Stachis	Szerda	Reformáció napja

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 4-én
Utolsó negyed.....11-én
Újhold.....18-án
Első negyed 26-án

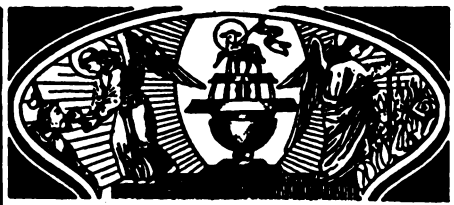

NOVEMBER

SZENVEDŐ LELKEK HÓNAPJA

MENYEGZŐS (Szentandráshó) ŐSZUTÓ

Csütörtök	1	MINDENSZENTEK (Ögyek)
1. péntek, bűnbánat napja	2	HALOTTAK NAPJA, Viktorin
1. szombat	3	P. Márton, Hubert, Szilvia (Zolna)
Évközi 31. vasárnap	4	B. Károly, Sarolta, B. János dm.
Hétfő	5	Imre hg. (Téteny, Tétenke)
Kedd	6	Lénárd, B. Lorándh. Istv. ps.
Szerda	7	Engelbert (Csenger), Delinke
Csütörtök	8	4 koron. vt. (Zombor, Hódos)
Péntek, bűnbánat napja	9	Lateráni Baz., Tivadar, B. Ilona
Szombat	10	N. Sz. Leó, Av. András, Tünde
Évközi 32. vasárnap	11	Turi Márton pk., Bartók ap.
Hétfő	12	Jozsafát vt., Asztrik (Ecser)
Kedd	13	K. Szaniszló, Ennáta (Enéh)
Szerda	14	Lőrente pk., Pócsi BA. (Pozson)
Csütörtök	15	N. Albert ea., Samonás vt. (Csoma)
Péntek, bűnbánat napja	16	Skót Margit, Gyertód, Ödön, Ötemér
Szombat	17	Magyar Erzsébet (Berénke), Gerg.
Évközi 33. vasárnap	18	Péter-Pál Baz., Jenő
Hétfő	19	Erzsébet, Köröspén pk. (Bodrog)
Kedd	20	V. Félix (Bódog), Szolutor (Bulcsu)
Szerda	21	BA. bemutatása, (Bercsény, -nke)
Csütörtök, Hálaadás n.	22	Cecília: Cicelle vt. (Csellőke)
Péntek, bűnbánat napja	23	Kelemen, Kolumbán, Amfilok
Szombat	24	Krizsogon vt. (Zalkod, Kurszán)
Krisztus Király vasárnap	25	Alex. Katalin, Rézmán vt.
Hétfő	26	P. Lénárd, B. Vác rt., Hegyi BA.
Kedd	27	Érmes BA. (Vezekény), Virgyil pk.
Szerda	28	Márkai Ják, Kreskon (Tényő)
Csütörtök	29	Szaturnin, B. Balázs ps. (Balmaz)
Péntek, bűnbánat napja	30	András aps.: Endre (Almás, -ka)

NOVEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Kozma és Demjén vtk.	Csütörtök	Marianna
2 Acindin vt. (Ócsigür)	Péntek	Győző
3 Acempszimás pk. vt.	Szombat	Hubert
4 Joannicius remete	Vasárnap	Károly
5 Galaktion, Episztémisz vtk.	Hétfő	Imre
6 Pál pk., vt.: Pósa	Kedd	Lénárd
7 Hieron vértanú, Lázár	Szerda	Rezső
8 Mihály arkangyal	Csütörtök	Godofréd
9 Matróna, Onézifor vt.	Péntek	Tivadar
10 Erásztus, Olimpus vtk.	Szombat	Luther, Réka
11 Vince, Ménás, Viktor vtk.	Vasárnap	Márton
12 Alamizsnás Szent János	Hétfő	Jónás
13 Aranyszájú Szent János et.	Kedd	Szaniszló
14 Szent Fülöp apostol	Szerda	Klementín, Aliz
15 Szamonás vértanú (Csoma)	Csütörtök	Lipót
16 Szent Máté evangélista	Péntek	Otmár
17 Csodatevő Szent Gergely	Szombat	Hortenzia
18 Román és Plátó vtk.	Vasárnap	Ödön, Jenő
19 Abdiás próféta	Hétfő	Erzsébet
20 Dekapolisi Sz. Gergely vt.	Kedd	Jolán, Kiss Áron
21 Boldogasszony felajánlása	Szerda	Ilona, Hatvani
22 Filémon és Cecília vtk.	Csütörtök	Hálaadó nap
23 Amfilok püspök (Bokod)	Péntek	Kelemen
24 Alexandriai Szent Katalin vt.	Szombat	Emma, Knox
25 Szent Kelemen	Vasárnap	Katalin
26 Alipius remete	Hétfő	Jóka, Virág
27 Perzsa Szent Jakab	Kedd	Virgil
28 István vértanú	Szerda	Stefánia
29 Paramon vértanú	Csütörtök	Noé
30 Szent András ap. (Almás)	Péntek	András

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 2-án
Utolsó negyed.....9-én
Újhold.....17-én
Első negyed 25-én

DECEMBER
KARÁCSONY HÓNAPJA

BŐVEDHÓ (Karácsonyhó) TÉLELŐ

1. szombat	1	Elegy pk., Diodór (Ozondur)
Advent 1. vasárnapja	2	Bibiána, Aranka, Szekurus (Csekős)
Hétfő	3	Xav. Ferenc (Zovárd, Zovárka)
Kedd	4	Dam. János, Borbála, Ozmund (Özd)
Szerda	5	Szabbás: Sebők (Csaba), B. Lukács
Csütörtök	6	Miklós pk., Tercius (Torzok)
1. péntek, bűnbánat napja	7	Ambrus ea., Polikárp: Korpos
Szombat	8	SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS
Avent 2. vasárnapja	9	F. Péter ra., Bassián (Vázson)
Hétfő	10	Melkiás p., Lorétomi BA. (Lakod)
Kedd	11	Damocsa p., Trázon: Terestyén
Szerda	12	Ch. Franciska (Csanta), Gvad. BA.
Csütörtök	13	Luca vt., Jodók: Józsa, Ottilia
Péntek, bűnbánat napja	14	Ker. János ea., B. Bertót fc.
Szombat	15	Valér, Crocifissa Mária ra.
Advent 3. vasárnapja	16	Etelka csné, Albina, Sidrák
Hétfő	17	Lázár pk., Sturmius (Burány)
Kedd	18	Úrváró BA. (Váród), Töhötöm
Szerda	19	Pelágyia, B. Pál (Bólya), Oros
Csütörtök	20	Döme ap., B. Dénes ps. (Dés, -ike)
Péntek, bűnbánat napja	21	Tamás, Kaniz. Péter, Tömös
Szombat	22	Zénó (Zigánd), Demeter: Dönkös
Advent 4. vasárnapja	23	Kenti Ján., Viktória, Umbert
Hétfő, Szenteste	24	Ádám, Éva (Ősed, Őse)
Karácsony	25	JÉZUS SZÜLETÉSE (Zaránd)
Karácsony	26	ISTVÁN 1. vt. (Előd, -ke)
Csütörtök	27	Boráldó Szent János (Böjte)
Péntek, bűnbánat napja	28	Aprószentek (Apor, -di, Fiád)
Szombat	29	Beket Tamás (Bökény), Damó vt.
Szent Család vasárnap	30	Szent Család, Dávid k., Sebő érs.
Hétfő	31	Szilveszter: Sorostély, Estike

DECEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Náhum próféta	Szombat	Natália, Károli
2 Habakuk próféta	Vasárnap	Aranka
3 Sofóniás próféta	Hétfő	Olivia
4 Borbála vértanú szűz	Kedd	Borbála
5 Szabbás apát (Csaba)	Szerda	Vilma
6 Szent Miklós püspök	Csütörtök	Miklós
7 Szent Ambrus egyháztanító	Péntek	Ambrus
8 Boldogasszony fogantatása	Szombat	Mária
9 Patápius remete	Vasárnap	Natália
10 Mennás vértanú (Nánás)	Hétfő	Judit
11 Oszlopos Szent Dániel remete	Kedd	Lehel
12 Spiridion püspök	Szerda	Gabriella
13 Eustrát vt., Luca vt.	Csütörtök	Lucia
14 Tirzus és vértanútársai	Péntek	Benő
15 Eleutér vt. pk. (Aladár)	Szombat	Johanna
16 Aggeus próféta	Vasárnap	Etelka, Linzi béke
17 Dániel próféta	Hétfő	Lázár
18 Sebő és tsai vt. katonák	Kedd	Auguszta
19 Bonifác vértanú	Szerda	Viola, Gusztáv A.
20 Ignác vértanú	Csütörtök	Ignác, Teofil
21 Juliána (Jávorka) vt. szűz	Péntek	Tamás
22 Anastázia vértanú (Neste)	Szombat	Zénó
23 Viktória vt., Tíz krétai vt.	Vasárnap	Viktória
24 Karácsony vigíliája	Hétfő	Ádám és Éva
25 Karácsony	Kedd	Karácsony
26 Istenszülő B. A. és József	Szerda	István
27 Szent István fővértanú	Csütörtök	János
28 Több ezer nikodémiai vt.	Péntek	Kamilla
29 Aprószentek	Szombat	Dávid, Bocskay
30 Anizia vt.: Anikó	Vasárnap	Zoárd
31 Melánia, Szilveszter	Hétfő	Szilveszter

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 2-án
Utolsó negyed.....9-én
Újhold.....17-én
Első negyed 25-én
Holdtölte 31-én

Tudnivalók az 1990-es év ünnepeiről

* Újév .....jan. 1.
Vízkereszt.....jan. 7.
Árpád-házi Sz. Margit ....jan. 19.
Gyertyaszentelő BA.....febr. 2.
Hamvazószerda .....febr. 28.
1848-as magyar ünnep .márc. 15.
Szent József.....márc. 19.
Gyümölcsoltó BA. .....márc. 24.
Virágvasárnap .....ápr. 8.
Nagycsütörtök.....ápr. 12.
Nagypéntek.....ápr. 13.
Nagyszombat ..... ápr. 14.
Húsvétvasárnap .....ápr. 15.
A Szent Antal kilenced
kezdete .....ápr. 17.
Édesanyák napja.....máj. 13.
* Áldozocsütörtök.....máj. 24.
Hősök napja .....máj. 30.
† Pünkösdi búcsú .....jún. 3.
Szentháromságvas. .....jún. 10.
Úrnapja .....jún. 17.
Édesapák napja.....jún. 17.
Jézus Szent Szíve.....jún. 22.
Szent László király .....jún. 27.
Szent Péter és Sz. Pál.....jún. 29.
Függetlenség ünn. USA ....júl. 4.
Kármelhegyi BA.....júl. 16.
Porciunkula .....aug. 2.
* Nagyboldogasszony....aug. 15.
Szent István király.....aug. 20.
Mária királynő.....aug. 22.
Munka ünnepe .....szept. 3.
Kisasszony napja.....szept. 8.
† Őszi búcsú .....szept. 9.
Szt. Kereszt. felmag. ...szept. 14.
Hétfájdalmas Szűz .....szept. 15.
Szent Gellért.....szept. 24.
Mihály, Gábor, Rafael
főangyalok ünnepe.....szept. 29.
Assziszi Szent Ferenc.....okt. 4.
Aradi 13 magyar vértanú .okt. 6.
Magyarok Nagyasszonya.okt. 8.
Kapisztrán Sz. János.....okt. 23.
1956-os szabadságharc ...okt. 23.
* Mindenszentek ünnepe..nov. 1.
Halottak napja .....nov. 2.
Szent Imre herceg .....nov. 5.
Magyar szentek és bold..nov. 13.
Árpád-házi Sz. Erzsébet.nov. 19.
Szűz Mária bemutatása .nov. 21.
Hálaadási ünnep USA....nov. 22.
Krisztus Király ünnepe..nov. 25.
Advent első vasárnapja....dec. 2.
* Szeplőtelen Fogantatás .dec. 8.
* Karácsony ünnepe.....dec. 25.

* Kötelező ünnepnapok.
† Búcsú Youngstownban.

A fakadó virág reménye

Dermesztő hideggel öltöztette fehérre a természetet a mostani advent itt Ohio állam északkeleti részén. S mintha a kemény fagy az emberi szíveket is szorongatná 1989 utolsó napjaiban, mert mint apró szemcsék, már 350-nél is több átpergett a nagy úr homokórájának szűk nyílásán a felső tölcsérből az alanti tartóba. A nagy úr, ami meghatároz, beoszt, kiszámít és korlátoz, könyörtelen. Legalábbis hozzánk, földi teremtményekhez. Felkapja álmainkat, vágyainkat, örömünket, bűnkat, és ezeket mérhetetlen masszává gyúrva hirtelen lendítéssel taszítja — akárcsak a napokat — ugyanazon homokóra alsó részébe, amit itt most múltnak nevezünk. De míg pár nap múlva a homokóra fordul s a napok újra elölről számítódnak, addig múltunk szemcséi az emlékezésben, feledésben, végső megsemmisülésben mosódnak el. Nem marad más, csak „amit egynek is a legkisebbek közül tettünk" igaz szívvel. Mert azt Neki tettük. Annak, aki az irgalmatlan úrnak, az időnek is Ura: Jézusnak.

Igen, az arcot borotváló, a párát zúzmarává fagyasztó téli szél átkúszik a vastag kabáton. Lúdbőrössé tesz. A legnemesebbet, a szívet környékezi. A magyarokét, a mienket. Mert amikor az esztendő folyamán a leginkább kívánjuk azt, amire Istentől fakasztott lelkünk szüntelenül vágyik — a szeretetre, a békére —, ilyenkor karácsony táján a fékevesztett gonosz új támadásra lendül, hogy elcsúfítsa, bemocskolja Isten jónak alkotott világát. Könnyel és vérrel, sebbel, halállal.

Ismét ölik a magyart! Újra jajveszékelés veri fel az eget, megint földönfutóvá tesznek sokakat fajunkból, magyar családokat borítanak gyászba, friss kereszteket ácsoltatnak. Az eszét vesztett gyűlölet tankokkal, fegyverrel támad Erdély agyonnyomorított népére, míg a csonka hazában civakodás-perlekedés, hatalmasok dőzsölése, öregek, szegények elesettsége taszítja keserűségbe Isten szép magyarját.

Mégis óhatatlan az ősi német karácsonyi ének örömének beteljesülése: „Es ist ein Ros' entsprungen". Rózsa bimbózik, szökken szárba. Minden ilyen adventi-karácsonyi időben indítást ad e költői megfogalmazás a titok — nem megértésére, de — átélésére: Isten Fia értünk emberré lett. A következő versszak az áldott rózsatőt dicséri, aki nem más, mint Mária, a Boldogságos Anya. Ő az, aki a Rózsát — Jézust — a világnak adta. Ő a Magyarok Nagyasszonya!

Ezért hát a remény, hogy egy másik rózsa is vérpiros-hófehér szirmot bont: a magyar szabadság.

Két esztendeje még éji látomásnak is hihetetlen lett volna. Mély álomban szunnyadt a nemes oltás — a magyarság — az emberiség fáján. Aludt? Inkább altatták, nem távolították el a kötést róla. Sőt, egyre szorosabbra húzták, gúzsnak használták. Nem engedték, hogy a tavasz éltető szellője kibomló életre lehelje. Helyette a sivárság, a kilátástalanság, a kegyetlenség szelei kavarogtak körülötte. Nem volt kikeletes remény. Úgy tűnt, soha nem kél életre, nem fakaszt rügyet. Az Isteni Kertész is megfeledkezett róla. És mégsem! A Rózsató győzött! Egyre inkább meggyőződéssé válik ez. Mária, Nagyasszonyunk áll szüntelenül népéért az Isten előtt, hogy szívének lüktető szeretete tépje le végleg a gúzst a nemes rügyről. S az máris szétpattant, tavaszt ígér: magyar szabadságot. Bár mi is igaz bizalommal kérnénk őt, hogy szakítson most már mindenütt rabláncot, kötelet; mindenütt, ahol magyar él. A mi, sokszor üszök és hamu borította, alig pislákoló szeretetünkön is...

Gyertya lobog a decemberi homályban, ami parányi meleget, apró csillagot jelent. De ez dermedtséget old, jeget olvaszt és bátran szembeszáll a nagy sötétséggel, ami fölött kicsi lángjával már diadalmaskodott is. És mindez azt jelenti, hogy bár hosszú, fájdalmas volt a várakozás, elérkezik a rügyfakadás. Úgy mint tél után a tavasz, aminek jönnie kell... Akárcsak a magyar szabadság virágba borulásának...

1989. Advent *Ligeti Angelus*

Dr. Habsburg Ottó:

Jalta vége

Amikor az utolsó hónapokban többször otthon jártam Magyarországon, gyakran kérdezték tőlem, mit gondoltam, mikor átléptem a határt és sok ember oly szívesen fogadott. Válaszom az volt: azon tűnődtem, ha egy évvel ezelőtt nekem azt jósolják, amit most látok, semmi esetre sem hittem volna el.

Tény az, hogy Közép-Európában rohamosan változik a helyzet. Ma Magyarország vezet és Lengyelország követi, de mi tudjuk, hogy a többi államban is közeleg a nagy változás.

Magyarországon döntő, hogy népünk szabadságszeretete erősebb, mint számos más nemzeté. Ezt annak idején már az 1956-os forradalom is megmutatta. Ezenkívül nagy szerepe van egy másik ténynek: a magyarok segítőkészek és vendégszeretők. Nyugaton régen elfelejtették, hogy mi történt a második világháború elején, amikor földrajzi helyzetéből kifolyólag kényszerült Magyarország a Német Birodalom szövetségese lenni. Mégis, amikor összeomlott Lengyelország, tízezrével menekültek a lengyelek és a zsidók Magyarországra és onnét a szabad világba. A kormány hathatósan támogatta ezt a menekítési akciót, lengyel iskolák nyíltak, és olyan személyiségek, mint Varga Béla vagy gróf Sigray Antal Balatonbogláron és Iváncon menedékhelyet létesítettek. Annak idején ez kevéssé jutott a nyugati közvélemény tudomására, mert a szövetséges propagandát Magyarország ádáz ellensége, Edvárd Benes irányította. Célja volt azt a benyomást kelteni, hogy a magyarság Hitler szövetségese, teljesen behódolt neki és támogatja emberirtó politikáját.

A helyzet most megváltozott; nemcsak az 56-os szabadságharcból kifolyólag, hanem abból a tényből is, hogy sok ezer magyar — bármilyen sajnálatos az a körülmény, hogy hazájából való menekülésre kényszerült — széjjelszóródott a világban és ott jó hírnevet szerzett országunknak. Így tehát az emigráció nagy szolgálatára volt a nemzetnek, mert a többség keményen

dolgozott, rendesen élt és ezáltal jó benyomást tett más népek körében.

Most tehát a Nyugat tárgyilagosan ítéli meg Magyarországot és észreveszi, hogy mit tesz ez a kis ország nemcsak a belső demokrácia megvalósítására, hanem arra nézve is, hogy meghonosítsa az országban az emberi jogokat. Bátran segítették például menekülésükben a keletnémeteket, akik Magyarországon tartózkodtak és onnét akartak kijutni a szabad világba. El kell ismernünk, hogy úgy a nemzet, mint a kormány — némi kevés kivétellel — bátran és tisztességesen viselkedett. Büszkék lehettünk, amikor a magyar külügyminiszter, Horn Gyula kijelentette, hogy Magyarország pedig kiáll az emberi jogok mellett, és hogy a magyar nem akadályozza meg azokat, akik a szabadságba akarnak menekülni. A rendszer ezt nem tette volna, ha nem lett volna erős támogatása a nemzet részéről és főleg, ha nem érti meg, hogy az óriási többség kívánja az emberséges magatartást a Helsinki szerződés értelmében.

Ez volt a magyar helyzet. Ezen felül azonban tudomásul kell vennünk, hogy világszerte megváltoztak az adottságok. A kommunizmus halott. Az elmúlt évben, hivatalos feladataim keretében, sokszor ellátogattam Közép- és Kelet-Európa államaiba. Mint az Európai Parlament delegátusa, alkalmam volt úgy a rendszer embereivel, mint az ellenzékkel beszélni. Tény az, hogy meggyőződéses kommunistát nem találtam. Vannak ugyan emberek, akik magukat kommunistának vallják, mert így akarják menteni kiváltságos anyagi helyzetüket és magas állásukat. De ténylegesen már nem bíznak a marxizmusban, és aki nem hisz, nem kész elveiért kozkázatot vállalni. Látható ez abból is, hogy a közgazdaságban ma mindenki a szabad piacot vallja.

Ugyanakkor ide tartozik az is, hogy az új technológiák alaposan meggyorsították az ütemet. A közgazdaság már csak akkor lesz sikeres, ha képes az új adottságokhoz gyorsan alkalmazkodni. Ötéves tervekkel most már nem lehet boldogulni. Másrészt azonban az uralkodó nómenklatúra politikai hatalma többnyire az anyagi élet kontrolljától függ. Így tehát a vezetők nagy ellentmondásba keverednek: egyrészt ahhoz, hogy egyáltalán megállhassák a helyüket a világban, szabad gazdasági rendszerre lenne szükség; másrészt azonban politikai hatalmuk a gazdasági élet bürokratikus irányításán alapul. Így tehát az összes kommunista vezető — Gorbacsovot beleértve — már csak időt próbál nyerni. Nem találják a kiutat.

Ehhez járul még, hogy a kommunista világ vezető hatalma

nagy válságba került. A Szovjetunió egy dekolonizált világban az utolsó gyarmati nagyhatalom. A nemzetiségek le akarják rázni az orosz jármot. Mind többen Azerbajdzsánban és Üzbegisztánban, Grúziában és Tadzsikisztánban, Európában pedig az ukránok és a balti nemzetek függetlenségüket és önrendelkezési jogot követelnek. A Szovjetunió ma egy gyarmati háború felé sodródik, ami arra kényszeríti, hogy csökkentse külső felelősségeit. Ezt nemcsak az európai kommunista államok érzik, hanem még olyan szélsőbaloldali diktatúrák is, mint Mozambik, Etiópia, Kuba és Nicaragua. Mindinkább egyedül maradnak az oroszok és próbálják az átmenetet átvészelni, ahogyan lehet.

Ez annyit jelent, hogy azoknak a nemzeteknek, amelyek függetlenek akarnak lenni, így a magyaroknak is, jók a kilátásaik.

A magyar nyugati nép és be kíván lépni az Európai Közösségbe. Még a kormány tagjai is elismerik ezt. Ennek folytán közelednek az Európai Közösség felé.

Ez a tényleges helyzet, mely arra a reményre jogosít, hogy a haza megint független lesz és hogy bejuthat az Európai Közösségbe. A külföldön élő magyarok feladata, hogy mindenekelőtt egységesek legyenek, támogassák a magyar nemzetet szabadságakaratában és segítsék ahol csak lehet. Támogatnunk kell azonkívül minden lépést a gazdasági helyzet javítására. Továbbá az emigráns, vagy külföldön élő magyarok ne felejtsék el az erdélyi menekülteket, akik Magyarországon nyomorban élnek. Őket is meg kell segíteni és itt minden, még a legcsekélyebb adomány is áldásos.

A cél csak az lehet, hogy egy igazán szabad Magyarországon kibéküljenek az emberek egymással. Tudjuk, hogy sok az ellentét, gyakran jogosult a harag. Azonban ne felejtsük el azt, hogy a közéletben a bosszú meddő, mert csak a múltat feszegeti és nem hoz megoldást. Nekünk ma a magyar jövővel kell törődnünk. Ebben az emigránsok sokat tehetnek. Informálhatják a nyugati közvéleményt és aki meri és teheti, hazatérhet, hogy tudásával és erejével segítse a magyar nemzetet negyven év elnyomása után lábra állni.

Ebben az órában emlékezzünk meg hazánk vértanúiról, mindenekelőtt megboldogult hercegprímásunkról, Mindszenty Józsefről. Ha ő ma még élne, felszólítana, hogy most mindent belevessünk a haza szolgálatába. Mindszenty nem pártpolitikus, hanem igazi hazafi volt. Legyünk hűségesek tanításához optimizmussal és töretlen hittel, mert tudjuk: Magyarország nem volt, hanem lesz.

Dr. Mihályi Gilbert:

A keresztény lét kialakulása

A keresztény nem születik, hanem azzá lesz. Ezért kérdeznünk kell, hogy mi a keresztény lét eredete és kialakulásának folyamata. Ennek megértése ugyanis segít keresztény mivoltunk öntudatosításában és keresztény hivatásunk, illetve felelősségünk megélésében. A hívő törekszik erre és így neki ajánljuk a következő oldalakat. Mindaz, amit mondunk, természetesen felhasználható keresztségi előkészítésben, bérmálási oktatásban és hitoktatásban, hitújoncok képzésében.

A keresztény lét forrása az örök isteni szeretet

Sokan vannak, akik a keresztséget jelölik meg a keresztény egzisztencia kezdetének. Sok keresztségi oktatás is itt kezdődik. Ez nem rossz elindulás, de teljesnek nem mondható. Mert a keresztény lét gondolatát a szentháromságos egy Istenben kell keresnünk. Szent János azt mondja, hogy Isten a Szeretet. Ez nem jelzője, hanem lényege. Ezért mindennek oka és magyarázata ez az örök isteni szeretet. Mivel pedig a szeretet sajátsága az, hogy adni akarja magát, ebben az örök szeretet közlésben van a szentháromságos isteni közösség létének kulcsa. Minden fenntartás nélkül ugyanaz a teljes isteni szeretet áramlik egyik isteni személytől a másikba.

De ez az isteni szeretet önmagán kívül is közölte magát s így hozta létre a világmindenséget és koronájaként az embert. Bármerre nézünk, az egész teremtés dicsőíti Isten szeretetteljes jóságát. És mivel Isten a Szeretet, teremtményét nem hagyta magára, hanem meghívta szeretetének részesévé: „Áldott legyen az Isten, Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki Krisztusban minden mennyei, lelki áldással megáldott minket. **Benne választott ki a világ teremtése előtt**, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte. Szeretetből eleve arra rendelt, hogy — akaratának tetszése

szerint — Jézus Krisztus által fogadott fiává legyünk" (Ef 1,3—5).

A keresztény lét gyökere tehát az örök isteni Szeretet, amelylyel kiválasztott és meghívott, hogy Isten népévé legyünk.

Az Atya Jézusban teremti meg az új embert, Isten népét

Isten szeretetének örök elhatározásával teremtette meg az embert és a paradicsom boldogságába helyezte. Az Isten és ember szeretetkapcsolatát azonban lerombolta a bűn, az ősszülők önmagukat a Teremtőtől függetlenítő önző engedetlensége. De mint ahogy pl. az AIDS-es anya fertőzése átszáll gyermekére, úgy ebben az eredeti bűnben leledzik minden ember. Nincs teljesen megromolva, de cipeli az öröklött terheltséget, az Úristentől való elszakadtságot — értelme elhomályosult és akarata rosszra hajló lett.

Hogyan lesz ebben a helyzetben az isteni szeretetterv valósággá? Úgy, hogy ez az isteni szeretet nem hagyja el teremtményét. Újjáteremtő erejével önmagához visszavezeti. Így hirdeti meg az Atya üdvözítő szeretetében az ősevangéliumot, a bűntől való megszabadulást, a megváltást: „Ellenségeskedést vetek közéd és az asszony közé. . . Ő megrontja fejedet. . ." (Ter 3,15—16)

Bár az emberiség további gonoszsága a vízözön büntetését váltotta ki, Isten irgalmas szeretetében megbocsátott és Ábrahámban újra magához hívta a hűtlen emberiséget. Ez hitében igent mond Istenének s így lett a hívők, a választott nép ősatyja (Róm, 4. fejezet). Ábrahám leszármazottjainak az egyiptomi szolgaságból való kiáltását pedig az Úr meghallotta és húsvéti sorsfordító tettével megszabadította őket, és a Sínai hegynél a szövetség népévé fogadta, majd az ígéret földjének örökösévé tette a megmenekülőket: Én vagyok a ti Istenetek és ti vagytok az én népem. Az Isten és ember szeretetviszonya újra helyreállt.

Ez azonban a jövendő híradása. „Minden csak árnyéka a jövendőnek. A valóság Krisztusban van" (Kol 2,17). **Az idők teljességében az Atya Fiában, Jézus Krisztusban hajtja végre véglegesen örök tervét:** „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta megmentésére" (Jn 3,16 és Róm 8,32). Jézus Krisztus lefizette a „váltságdíjat" (1 Kor 7,23) értünk. És Szent János így örvendezik: „Nézzétek, mekkora szeretetet tanúsított irántunk az Atya: Isten fiainak hívnak és azok is vagyunk" (1 Jn 3,1). Jézus halálában és föltámadásában így lett az újjáteremtett emberiség, Isten népe feje, mert amint az első Ádám engedetlensége

bűnt hozott, a második Ádám, Jézus Krisztus engedelmessége üdvösségünkre szolgál.

Amint az Atya örök szeretetében tervezte, Jézus húsvéti megváltó tettében az új emberré válás, a keresztény lét lehetősége megnyílt minden ember számára.

A keresztség szentsége — Újjászületés Jézus Krisztusban

Jézus újjáteremtő megváltásában azok részesednek, akik erre igényt tartanak. Hogy mit kell tenniök, arra megkapták a választ pünkösd napján azok, akik hallgatták és megkérdezték a prédikáló Pétert: „Tartsatok bűnbánatot és keresztelkedjetek meg Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára" (Ap. Csel. 2,38).

1. Megtérés — Hit — napraforgóként Istenhez fordulás

A bűnbánatot a Biblia metanoia-nak nevezi, ez pedig megtérést, gyökeres átalakulást, teljes megváltozást jelent. A bűn követéséből áttérést Krisztus követésébe, a pogány élet folytatása helyett a keresztény élet vállalását, a bálványimádás feladását és az egy, igaz Isten elfogadását, a hitetlenség elhagyását és az istenhit megvallását.

Azt is mondhatjuk, hogy **a hit elengedhetetlenül szükséges az üdvösségre**, mert „hit nélkül nem lehet tetszeni Istennek" (Zsid 11,6). És Jézus maga mondja: „aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözül" (Mk 16,16). A Szentírás semmit sem hangsúlyoz gyakrabban, mint éppen ezt: „A Jézus Krisztusba vetett hit által igazulunk meg" (Gal 2,16). Az Úr Jézus azt ígéri, hogy „aki hisz bennem, mégha meg is hal, élni fog" (Jn 11,25).

Mi mármost ez a hit? Kezdjük azzal, hogy mi nem. A hit nem érvelés, belátás vagy bizonyítás eredménye. Igaz, pl. Szent Tamás Summájában ‚istenérveket' sorakoztat fel, de azok nem bizonyítják Isten létét olyan értelemben, mint a 2x2 — 4. A hívő nem tudós, nem látó. Szent Pál emlékeztet, hogy „hitben élünk és nem szemléletben" (2 Kor 5,7) és „ma még csak tükörben, homályosan látunk" (1 Kor 13,12). És Jézus azt mondja a kételkedő Tamásnak, hogy „boldog vagy, mivel láttál és hittél. Boldogok azok, akik nem láttak és mégis hisznek" (Jn 20,29). Továbbá a hit nem csupán tan, tétel, nem egyszerűen értelmi fogalom, nemcsak elvont igazság. Sokkal több ennél. **A hit önkéntes, szabad választás Istennek, igen mondás hívására.** ‚Engedelmesség' Istennek

(Zsid 11,8). Alapvető Istenre rendeltségünknek — az ember természeténél fogva keresztény, mondta Tertullián és ezt Szent Ágoston olyan átérzően kifejezi — öntudatosítása és követése. Mint napraforgóknak csak Nála, Benne van életünk. **Vagyis a hit sorsdöntő elhatározás Istennel való kommunióra, szeretetkapcsolatunk megélésére. Nyilván, egész életre szóló életbeirányzottság, elkötelezettség.**

Ennek az istenhitnek sarkköve Jézus Krisztus halála és föltámadása, mert „ha Krisztus nem támadt fel, mit sem ér hitetek, mert még mindig bűneitekben volnátok" (1 Kor 15,17). **Vagyis a keresztény hit húsvéti hit. Jézus húsvéti üdvösségtette a gyökere, éltető ereje és beteljesítője.** Ez az üdvösség útja: „Ha száddal vallod, hogy Jézus az Úr és szívedben hiszed, hogy Isten föltámasztotta őt halottaiból, üdvözülsz" (Róm 10,9).

Mindebből nyilvánvaló, hogy a keresztény hit bátor, merész, elszánt lépés, vakmerő vállalkozás, mert „a hit nem látott dolgok elfogadása" (Zsid 11,1). Azaz bizalom Istenben, engedelmesen megnyílunk hívására és hűségesen követjük azt anélkül, hogy tisztában lennénk azzal, amibe belevágunk. Joggal mondhatjuk, hogy a keresztény hit szent kaland, az üdvösség kalandja, mert teljes odaadással rábízza a hívő magát Istenre, Hozzá tartozik, elszántan ráteszi életét ennek az isteni jóságnak vezetésére.

Mielőtt tovább mennénk, röviden tisztáznunk kell az isteni üdvözítő szeretet és az önkéntes, szabad hit-döntés viszonyát. Jézus mondja: „Nélkülem semmit sem tehettek" (Jn 15,5). Szent Pál is emlékeztet, hogy „kegyelemből részesültetek a megváltásban, a hit által, ez tehát nem a magatok érdeme, hanem Isten ajándéka. Nem tetteiteknek köszönhetitek" (Ef 2,8—9). A megoldás ott keresendő, hogy **a Teremtő szabadnak teremtette az embert s így nem kezeli automataként.** Pl. Máriának Gábor arkangyal vitte meg az isteni hívást, hogy Jézus anyja legyen s ő igenjével tette lehetővé a megtestesülést. Ebben a személyes döntésben, amellyel Mária közreműködött az isteni kiválasztás kegyelmével, gyökerezik Szűz Mária minden nagysága. Jóllehet a hit igenje Isten megelőző kegyelmének hatására lehetséges, de **a szabad akaratú embernek a kegyelemmel való személyes együttműködése elengedhetetlen az üdvösség elnyeréséhez.** Isten senkit sem kényszerít szeretetének elfogadására. Az ember mondhat nemet is, amint az annyiszor megtörténik. Nincs önmegváltás, az ember nem lehet keresztény teljesen önmaga erejéből. A hit-döntés azonban mégsem ráerőszakolás vagy ráerőltetés az emberre, hanem személyes megnyílása, válasza Isten szeretet-vonzására.

2. A keresztség szentsége — Sorsközösség Krisztussal

A hitben való Istenhez csatlakozás a keresztség szentségének üdvösségeseményében válik véglegessé és teljesen hatékonnyá. Mert a keresztségben, amint Szent Pál mutat rá a Rómaiakhoz írt levelének 6. fejezetében, Krisztus megváltó halálában és föltámadásában részesülünk. Ennek a Krisztussal való sorsközösségnek erejében leszünk új teremtménnyé, kereszténynyé. Átformálódásunk, **átalakulásunk olyan gyökeres, hogy Jézus újjászületésnek hívja.** Nikodémusnak világosan megmondja: „Bizony, mondom neked, ha valaki újra nem születik, nem látja meg Isten országát" (Jn. 3,3). Itt nem a második fizikai születésről van szó, ahogy Nikodémus félreértette Jézus szavait, hanem a testi születés után következő ‚lelki' születésről, ahogy Jézus megmagyarázza neki: „Bizony, mondom neked, aki nem születik újjá vízből és (Szent)lélekből, nem mehet be Isten országába." Vagyis újjászületés, de nem úgy, hogy vissza kell térni az anya méhébe, hogy azután újra szülessünk — fejtegeti Jézus —, hanem Istentől. „Csak azoknak lesz hatalma, hogy Isten fiai legyenek, akik nem vérnek vagy a testnek vágyából, hanem Istentől születnek" (Jn 1,13). Az Úr Jézus tovább magyarázza: „Ami testből születik, az test, ami Lélekből születik, az lélek" (Jn 3,6—7). Vagyis emberi erővel csak olyat alkothatunk, amik vagyunk. Ebben az újjászületésben új létdimenzióról van szó, ezt csak a Lélek tudja létrehozni.

Ez „a vízből és Szentlélekből" újjászületés annyira átjárja és átalakítja a megkereszteltet, hogy az újszövetségi Szentírás a régi ember — új ember, a régi ruha levetése — az új ruha felöltése, a sötétség — világosság, a bűn, halál — kegyelem, üdvösség, a halál — föltámadás kontrasztokkal érzékelteti. Ugyanerre a teljes megújulásra utalnak a keresztségi liturgia jelei: az igeliturgia, az ellentmondás a sátánnak, a hitvallás, a keresztvízbe való alámerülés (leöntés), a keresztelendők olajával és a krizmával való megkenés, a húsvéti gyertyáról meggyújtott gyertya, a fehér ruha; mind-mind a Krisztusban létrejött ‚új ember' valóságát hirdeti: „**Mindenki, aki Krisztusban van, új teremtmény.** A régi megszűnt, valami új valósul meg. De Isten viszi végbe ezt" (2 Kor 5,17—18).

Jézus Krisztus halálának és föltámadásának új életet létrehozó ereje, ha a megigazulást, a megújulást akarjuk részletezni, **megszabadít a bűntől**: „Őbenne nyertük el vére árán bűneink bocsánatát" (Ef 1,6—7), ami „az újjászületés, a megtisztulás fürdő-

jében" (Tit 3,5) lesz a mienk. **Megszentelődéshez vezet, a természetfeletti létsíkba emel:** „A keresztség által ugyanis vele együtt a halálba temetkeztünk, hogy amint Krisztus föltámadott halottaiból, úgy mi is új életet éljünk" (Róm 6,4). **Isten fogadott gyermekévé tesz és Isten országa örökösévé:** „Többé nem szolga, hanem fiú, s ha fiú, akkor örökös is" (Gal 4,7). „Jézus Krisztus halottaiból való föltámadása által reménységre szült minket, arra a romolhatatlan, szeplőtelen, hervadhatatlan örökségre, amely számotokra van fönntartva a mennyben" (1 Pét 1,3—4). „Választott népévé" (Tit 2,14) avat, **az új és örök szövetség tagjává tesz, az egyházhoz tartozunk:** „Most tehát nem vagytok már idegenek és jövevények, hanem a szentek polgártársai és Istennek házanépe. Apostolokra és prófétákra alapozott épület vagytok, amelynek maga Krisztus Jézus a szegletköve. Benne kapcsolódik egybe az egész épület, s emelkedik az Úr szent templomává. Benne épültök egybe ti is a Lélek által Isten hajlékává" (Ef 2,19—22). És a megkeresztelt „eleven kő" (1 Pét 2,5) ebben a templomban. Azaz Krisztus testének tagja: „A test ugyan egy, de sok tagja van. Mindnyájan egy lélekben egy testté lettünk a keresztség által... Krisztus teste vagyunk s egyenként tagjai" (1 Kor 12,12—27).

Így lesz a keresztség szentségének üdvösségeseményében valósággá az Atya örök szeretetterve, hogy Krisztusban a Szentlélek által meghívja teremtményét saját maga boldogságára. **A keresztségi elkötelezettség sorsközösség vállalás Krisztussal s ez a beavatás a Krisztus misztériumba véglegesen ráüti bélyegét a megkeresztelt egész földi életére és meghatározóan kihat örök sorsára is.**

Ez a kezdet, a keresztény lét alapvetése, az elindulás.

A keresztény élet húsvéti jellege

Ami elkezdődött a keresztség szentségében, egész életre szóló feladat. A keresztény élet során kell Krisztussal való sorsközösségünket kifejleszteni, megélni. A keresztény élete sohasem befejezett, sohasem tökéletes, mindig ‚úton' tart. Ezért buzdít az Apostol: „Éljetek méltóan ahhoz a hivatáshoz, amit kaptatok" (Ef 4,1).

Ez alapjában abban áll, hogy a **keresztségben megkezdett húsvéti átalakulását a hívő következetesen munkálja:** „Testünkben folyton-folyvást viseljük Jézus szenvedését, hogy egyszer Jézus élete is megnyilvánuljon testünkön" (2 Kor 4,10). Vagyis egyre dolgozik önmaga megjavításán: „Akik Jézus Krisztushoz

tartoznak, keresztre feszítették testüket szenvedélyeikkel és kívánságaikkal együtt" (Gal 5,24), hogy az új élet képes legyen kibontakozni benne: „Hogy megismerjem őt, föltámadásának erejét, de a szenvedésében való részesedést is. Hasonló akarok lenni hozzá halálában, hogy eljussak a halálból való föltámadásra" (Fil 3,10—11). Vagyis a keresztény lét húsvéti jellegű: állandóan meghalunk régi, gyarló, bűnös önmagunknak, hogy egyre jobban „kialakulhasson" bennünk Krisztus" (Gal 4,19). Ezt úgy is mondhatjuk, hogy a keresztény élet folytonos megtérés, a keresztény Jézus-faragó.

A keresztény élet — élet Krisztusban

A keresztség után — hacsak nem felnőtt megkereszteléséről van szó — a legelső életfázisban természetesen a szülők (keresztszülők) katolikus felelőssége, illetve kötelezettsége döntő fontosságú, ahogy ezt a keresztség liturgiája is hangsúlyozza. Mert ők a gyermek legelső hitoktatói, lelkivezetői s így a hit átadása, a hitbeli nevelés rajtuk függ. Ha a családban a katolikus szellem az uralkodó, ha az tényleg ‚házi templom', azaz ‚házi egyház', ahogy a II. vatikáni zsinat nevezi, akkor a keresztségben kapott keresztény élet csírája meg tud fogamzani, életbe szökkenni és megerősödni. Itt nemcsak hittani ismeretekről van szó, hanem a katolikus család hit-erkölcsi életében, valamint templom-vasárnap központú vallásosságában a gyermek elsajátíthatja a keresztény élet gyakorlatát és így kellően felkészül, hogy amikor eléri esze használatának a korát, saját személyes meggyőződésével tudja magáévá tenni azt a hitet, azt az életutat, amelyet szülei (keresztszülei) fogadtak, választottak nevében a keresztség szentségének ünneplésekor. Nem kétséges, hogy a hitélet további alakulására döntő befolyással van a gyermekkor ebbeli élménye és tapasztalata.

A katolikus család vallásnevelő szerepét később kiegészíti a katolikus iskola s a gyermek hitélete fejlődésének az első gyónás és első áldozás a fő állomásai. A család, templom és a katolikus iskola a serdülőkor vallásélete érésének és növekedésének elengedhetetlen erőforrásai és támaszai.

A fizikai nagykorúság felé haladva pedig a Krisztusban való beavatás másik nagy lépése a bérmálás szentsége. Ez a megkeresztelt pünkösdje, amikor a Szentlélek hét ajándékával keresztény ‚felnőtté' avatja, felkeni és megerősíti, hogy a keresztségben vállalt hit-elkötelezettség szerint éljen és arról tanúságot tegyen.

Erre kiemelkedő alkalom adódik a katolikus házasságkötésben és katolikus házaséletben, amelyben olyan szeretet-életszövetséget élnek, amely élethű kifejezője, megjelenítése annak az odaadó szeretetnek, amellyel Krisztus, a vőlegény szereti jegyesét, az egyházat.

A következőkben a keresztény élet néhány alapvető feladatát jelezzük.

1. Istennel Jézusban való kommunió élését, illetve elmélyítését egyre jobban kell munkálni. „Mivel tehát elismertétek Krisztus Jézust uratoknak, éljetek is benne. Verjetek benne gyökeret, épüljetek rá és erősödjetek meg a hitben" (Kol 2,6—7), hogy a szőlőtőn élő szőlővesszőként ‚bő gyümölcsöt' (Jn 15,5) teremjetek.

2. Ehhez szükséges Jézus minél igazibb ismerete. „Azért vagyunk a világon, hogy Istent megismerjük. . .", tanítja a katekizmus egyszerre a legelején. „Isten ismeretében gyarapodjatok" (Kol 1,10), buzdít az apostol. Aki ugyanis nem ismeri Krisztust, nem tud Krisztus követője lenni. Mert csak Krisztusban ismerjük meg, hogy kik vagyunk és kivé kell lennünk. Fogyatékos vallásismeret, hittani analfabétizmus nem elégséges a felnőtt hívő lelki életének kialakításához.

3. Ez főleg a keresztény lelkiség forrásainál való töltekezéssel lehetséges. Ezek: a Biblia, Isten szava; a Krisztus-misztérium, az értünk keresztre feszített és föltámadt Úr Jézus; a liturgia, azaz a szentmise, a szentségek és az imaliturgia; az egyház tanítása, Mária-tisztelet, a plébánia, a hitközösség életében való tevékeny részvétel, stb. A keresztény lelkiség a keresztségben vállalt Krisztus-követés öntudatos megélése a mindennapokban, hogy „szentek és feddhetetlenek legyünk előtte" (Ef 1,4).

4. Tudatában kell lennünk azonban annak, hogy Jézusban elnyert megváltásunk nem biztosít könnyű, problémamentes életet, földi bajoktól vagy megpróbáltatásoktól való mentességet. Továbbá a megigazult kereszténybenis megmarad az eredeti bűn sebe: a rosszra való hajlam. Ezért figyelmeztet az apostol: „Óvatosak és éberek legyetek. Ellenségtek, az ördög, mint ordító oroszlán jár körül, keresve, kit nyeljen el. Szálljatok vele szembe keményen a hit erejével" (1 Pét 5,8—9). Érthetően a „ne vigy minket a kísértésbe. . ." állandó imánk.

5. A gonosz lélek viszont olyan erősen és következetesen ostromolhat, hogy lelohaszthatja és meg is törheti a lelki életet és kikezdheti magát a hitet is. Hitnehézségek jelentkezhetnek; különösen a szekularizmus és materializmus mai korszelleme leszól-

ja, kineveti, támadja és kihívja a keresztény hitet. Így támadhatnak aggályok, kételyek és bizonytalanságok a hit terén. A mai élet erős próbára teheti hitünket. Ilyenkor a hívőnek nem szabad ‚kishitűnek' lennie, hanem fel kell használnia ezt a lelki megpróbáltatást, hogy hitével többet foglalkozzék, mélyítse, erősítse azt, hogy kiállhassa az élet viharait, amelyek el akarják téríteni Isten szeretetétől. Természetesen felületes, alvó, tunya hittel nem sokra megyünk. De a szociológiai hit (ebből sok van abban a megállapításban, hogy pl. a latin népek katolikusok) se segít. Öröklött, nem személyes hit (olyan mint a ruha, ami valakire rá van aggatva) szintén tehetetlen. Fitymálós, válogatós hit (olyan, aki azt mondja magáról, hogy hívő, de az egyház tanítását, különösen szexuális erkölcstanát nem követi) hasonlóan elégtelen. Csak a személyes, tevékeny, öntudatos hittel tudunk a hit kísértéseivel szembenézni és Isten szeretetébe kapaszkodni. Ennek a keresztény magatartásnak egyik motorja a keresztény remény. Erről is kellene beszélni, de most nincs rá alkalom. De ez a remény az, amely nagyban segít átjutni a hit próbáin, mert biztosít arról, hogy „senki szégyent nem vall, aki hisz Benne" (Róm 10,11).

6. Más szóval, a keresztény élet szüntelen körültekintést követel: „legyünk éberek és józanok" (1 Tessz 5,6) — ajánlja az apostol. Az új ember élete igazában harc, küzdelem, hogy a törékeny „cserépedényben" ránk bízott „kincset" (2 Kor 4,7) épségben megőrizhessük. Ezt csak megfelelő felkészüléssel tudjuk megvívni: „Erősödjetek meg az Úrban, öltsétek fel Isten fegyverzetét, hogy helyt tudjatok állni az ördög cselvetéseivel szemben... Álljatok ki tehát: derekatokra csatoljátok a tisztesség övét, öltsétek magatokra az igazság páncélját... Mindehhez fogjátok a hit pajzsát, amellyel elháríthatjátok a gonosz minden tüzes nyilát. Vegyétek fel az üdvösség sisakját és markoljátok meg a lélek kardját, ami Isten igéje" (Ef 6,10—17).

7. Ezt a keresztény küzdelmet Szent Pál versenyzéshez, futáshoz hasonlítja: „nem tudjátok, hogy a pályán a versenyzők mind futnak ugyan, de a díjat csak egy nyeri el? Úgy fussatok, hogy elnyerjétek. A küzdők pedig valamennyien megtartóztatóan élnek minden tekintetben. Azok, hogy hervadó babért kapjanak, mi azért, hogy hervadhatatlant" (1 Kor 9,24—25). Az atléták önmegtartóztató tréningje, amelyre az apostol utal, a keresztény aszkézis a mi esetünkben. Én ezt szeretem lelki szabadságharcnak nevezni, amellyel elérhetjük, hogy egyre kevesebb megkötöttség nélkül tudunk nem a test, hanem „a Lélek szerint élni"

(Gal 5,13). Ez hasznos, egyenesen nélkülözhetetlen eszköz (böjt, ima, szentségimádás, lelkigyakorlat, az irgalmasság lelki-testi cselekedeteinek gyakorlása, apostolkodás, stb.), hogy keresztény önuralomra és áldozatkészségre szert téve vissza ne essünk előbbi állapotunkba, s „el ne térjünk kezdeti szeretetünktől" (Jel 2,4), hanem a Krisztus-követésben előrehaladhassunk és a lelki élet tökéletességében növekedhessünk. Ez a keresztény aszkézis tehát nem fakírság, hanem tudatos és következetes — nem megy ám magától! — húsvéti önalakítás, ahogy az Úr meghagyta: „Aki követni akar, tagadja meg magát, vegye vállára keresztjét és kövessen " (Mt 16,24). Ha nehéz is, amikor nem megy, vagy nem ízlik, ne bátortalanodjunk el, ne csüggedjünk el, hanem az Úristen segítő kegyelmének erejében határozottan fogjunk hozzá újra, mert a negatívnak látszó aszkézis nagyon is pozitív, alkotó hittörekvés: „Futok a kitűzött cél felé, annak a hivatásnak jutalmáért, amelyre Isten felülről hívott meg Krisztus Jézus által" (Fil 3,14). Viszont Istent nem lehet ám megcsalni. Míg sok mai sportoló vegyi szerekkel dagasztja izmát és felfokozza teljesítőképességét, a keresztény aszkézis nem ilyen álteljesítmény, hanem odaadó szolgálata az evangéliumi értékeknek, hogy a hívő tudja építgetni önmagában és világában Isten országát.

8. A hívő, aki boldogan megéli az evangéliumot és bensőséges szeretetkommunióját az Úrral, az örömhírt lelkesedéssel megosztja embertársaival. Hiszen jól tudja, hogy a hit nem magánügy, hanem életet irányító üdvösségüzenet, amely inkarnálódni, megvalósulni akar világunkban, ezért a krisztushívő a keresztségben és bérmálásban a Krisztus-test, Isten-szövetség népének tagságát elnyerve és Krisztus papi, prófétai és királyi küldetésében részesülve az üdvösség üzenetét keresztény küldetése felelősségével továbbadja, mint a világ ‚világossága, sója és kovásza' tesz tanúságot Isten irgalmas szeretetéről, ahogy Szent Péter írta a megkeresztelteknek: „Ti azonban választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, tulajdonul kiválasztott nép vagytok, hogy annak dicsőségét hirdessétek, aki a sötétségből meghívott benneteket csodálatos világosságába" (1 Pét 2,9). A hívő ezzel az apostolkodással vesz részt az egész egyház missziós küldetésének teljesítésében, ez számára a megszentelődés és üdvösség útja — mondja a II. vatikáni zsinat egyházról szóló tanítása.

És így magyarázza: „Sajátos hivatásunk alapján a hívők dolga az, hogy az ideigvaló dolguk intézése és Isten szerint való rendezése által keressék Isten országát. A világban élnek, vagyis

a világnak mindeféle feladatában és munkakörében, a családi és társadalmi élet megszokott körülményei között: mintegy ezekből a szálakból van szőve életük. Itt hívja őket Isten, hogy szerepük a kovászé legyen: mintegy belülről megszenteljék a világot, az evangélium szelleme szerint helytállva a maguk feladatában és elsősorban életük tanúságával, hitük, reményük és szeretetük ragyogásával mutassák meg másoknak Krisztust. Különleges módon őreájuk vár tehát az a különleges feladat, hogy az evilági dolgokat, amelyekben benne élnek, mindenestül úgy világítsák meg és úgy rendezzék, hogy e dolgok mindig Krisztus szerint alakuljanak, fejlődjenek és váljanak a Teremtő és Megváltó dicsőségére" (31).

Még sok mindent kellebe mondani a keresztény életről, de itt most ennyi elég. Összefoglalva a mondottakat, nem kétséges, hogy a keresztény élet állandó formálódás Jézus Krisztusban, a Vele való kommunió megélése hitbeli elkötelezettségünk szerint. A hívő „az ígéret örököse"-ként (Zsid 6,12) egyre törekszik „a szántóföldben elásott kincs"-re (Mt 13,44) rátalálni, „az értékes igazgyöngy"-öt (Mt 13,45—46) megszerezni, azaz Isten országát elérni. Ebben az üdvösségszolgálatban jól teszi, ha gyakran visszajár keresztségéhez és megkérdezi önmagától, amint II. János Pál első franciaországi lelkipásztori útján feltette a kérdést: „Az egyház legidősebb leánya, hogyan tartottátok meg keresztségi fogadalmatokat?" És így nem csoda, ha a Szentatya legelső lengyelországi látogatásakor szülővárosának, Wadowicenek templomában leborult a keresztkútnál. Én magam is szokszor imádságosan gondolok a szombathelyi székesegyházban levő keresztelő kútra, ahol keresztény lettem s megkezdtem a szeretet, az üdvösség életkalandját. Imám az, hogy az Úristen, aki örök üdvözítő szeretetében meghívott szeretetközösségébe, amit megkezdett velem Jézus keresztségemben, fejezze is be bennem életem naplementéjekor.

Trianon, 1920. június 4.

Ez a dátum nemzetünk, országunk tragédiájának, nagy gyászának napja. S immáron hét évtizednyivé teljesedett a szomorú évforduló. Erre szeretnénk most emlékezni, de még inkább emlékeztetni verselőink alábbi — a sok tucatnyiból csak néhány — költeményével.

Végvári:

Hulló csillagok

Először a Dicsőség hullott le,
Aztán a Hatalom,
Aztán a Korona.
A kettős-kereszt s a Hármas-halom;
Aztán a Szabadság,
Azután a Hit,
Aztán a Remény, —
Nyomán a lefutott csillagzatoknak
Maradt a Csend.
S a Sötétség az égbolt peremén.

1919. március 31.

A máglya tetején

Álljunk híven e máglya tetején
Veszendő magyarok, maroknyi had,
Szívünk körül a lánggyűrű szorul,
S talán közelg a végső pillanat.
A sötét égre zeng hattyúdalunk:
Éltünk külön, most együtt meghalunk.

Álljunk híven e máglya tetején
És fogjuk szorosan egymás kezét,
Talán feloldja ez a végső perc
A magyar testvérgyilkos végzetét,
Utolszor szivárvány lesz az égen,
Csúnyán éltünk, hadd haljunk meg szépen!

1919. március

Gyűrűt készítettek...

Egy gyűrűt készítettek, feketét,
Acélból, — dísztelent, keményet,
És a dátumot belevésetem,
Hadd érezzem az ujjamon, hogy éget,
S jusson eszembe, hogy az életem
Egy kockára tettem föl mindenestől!

Június 4. 1920.:
Én megállok e sírkő-dátumon.
Én nem megyek egy lépést se tovább.

Eszembe jutnak Nyugat népei,
A gőg, a hitszegés, a csalfaság!
A társtalanság komor bélyege
A megalázott, széttépett hazán,
Mohács, Majtény és Világos után:
Neuilly és Versailles és a Trianon!

Párist, e hitvány dölyfös ember-bábelt
Csak gyűlölni és megvetni tudom.
A dalai, a csipkés-finomak,
Mikért egy költőnk vágyva könnyet ontott;
Nekem: káromló, rút rikácsolás,
S én visszavatem néki, mint a rongyot!
Remete-nemzet lesz a magyar nép,
Mintha magányos szirten állana,
Vezeklő-oszlop tornyos tetején;
S csak Istene lesz véle, s bánata.
Eszembe jut a kettétörött kard,
És lobogóink tépett erdeje,
És néma, fagyott öblű kürtjeink, —
A némaságuk mintha zengene!

Eszembe jutnak elnyomóink *itt!*
És árva testvéreink odakint;
Június 4. 1920:
E dátum lázít, fenyeget és int.

Egy gyűrűt készítettek, feketét,
Acélból, — dísztelent, keményet,
És a dátumot belevésetem,
Hadd érezzem az ujjamon, hogy éget
S jusson eszembe, hogy az életem
Egy kockára tettem föl mindenestől!

1920. június 8.

Sík Sándor:

Ébredő magyar

Szökj fel, álmos óriás,
Isten szép magyarja!
Hadd legyen napújulás
Annyi béna jajra.
Lélek jöjjön és gerinc,
Férfiúi kar.
Félre most, akik tagadnak!
Szembe nézz a virradatnak,
Ébredő magyar!

Félre mostan, aki fél,
Aki merni nem mer!
Férfiúnak aki fél:
Most nekünk nem ember.
Átok-ölte roncs-hazád
Megváltót akar.
Krisztuson tölt új szíveddel
Légy te most a Húsvét-reggel
Nagyhitű magyar!

Tűzben-ércült új karok,
Ássuk el a régit!
Tiszta vér és vasmarok
Új világot épít.
Szerte szenny és törmelék
Régi bűnt takar:
Férfi kell a régi résre,
Nemzet-újra-építésre,
Alkotó magyar!

1920

Sajó Sándor:

E rab föld mind az én hazám

Északon, erdős, kies völgyben,
Ott, ott van az én szülőföldem,—
Jaj, azt a földet nem adom!

Délen, kalászos rónaságon,
Ott, ott születtem, oda vágyom,
Nem, — azt a rónát nem adom!

Keleten ős föld kínja jajgat,—
Erdély szült engem bús magyarnak,—
Oh, Erdélyt soha, senkinek!

Északra, délre, napkeletre
Nézek búsultan keseredve:
E rab föld mind az én hazám!

Születtem síkon, völgyben, halmon,
Egy kis rögért, ha meg kell halnom,
Hát meghalok, — de nem adom!

Szathmáry István:

Ne sírjatok

Testvéreim, ti bús, rab magyarok,
Ne sírjatok,
Meredjen inkább kővé szívetek,
Csak gyáva könnyeket ne ejtsetek!
Higgyétek el: a szánalom
Virága nem nyíl ama tájakon,
Hol a „Vae victis" tomboló viharja,
Az óriási csert is kicsavarja,
Kitépi ősi földje talajából,
Míg ittas, vak dühébe belekábul.
Ki küldte ránk e szörnyű számumot?
Ez nem az Úr haragja... Egy bukott,
Gaz, céda asszony ül tort: a Hazugság.
Páris emelte ezt is trónusára,
Páris kegyence minden cifra dáma,
Az új Bizánc nem hagyja ősi jussát!..

Testvéreim, ti bús, rab magyarok,
Ne sírjatok,
Szent gyászotok Nyugat nem érti meg!
Táncoljatok csak, mint a dervisek
Festett rimájuk trónusa körül,
Mi napkeletről más hitet
Hoztunk pogány, turáni örökül:
Hadúr csillag rovása végzetünk,
S akármi jő, mi el nem veszhetünk,
Mert megmarad nagyot merő,
Kemény dacunk, e roppant őserő,
S szent hivatásunk büszke tudata!...
Övék a Mámor és övék a Ma.
De szűz aránk a diadalmas Holnap,
Mert mieink a hadverő Botondnak
Romlatlan lelke és vasizmai...
— Fogunk mi még Bizáncnál állani!...

P. Dr. Szántó Konrád OFM:

Közös vonások a francia forradalom egyháza és az 1945 utáni magyar egyház életében

Az emberiség az elmúlt esztendőben ünnepelte a francia polgári forradalom kezdetének 200. évfordulóját, amelyik új korszakot nyitott a világtörténelemben. A Franciaországban elkezdődött társadalmi, politikai és szellemi földrengést nemcsak az egész nyugati világ érezte meg, hanem az egyetemes katolikus egyház is, melyet az alapvetően megváltozott viszonyok arra késztettek, hogy ezekhez alkalmazkodva új pasztorációs módszereket keressen.

A francia forradalomnak új korszakot nyitó jelentősége abban is megmutatkozik, hogy még kétszáz év elmúltával is sok hasznos tanulsággal jár mind az egyetemes egyház, mind a magyar katolicizmus számára.

Annak érdekében, hogy ezeket a tanulságokat levonhassuk, először röviden bemutatjuk a francia forradalom alapvető egyházi sajátosságait, illetve a francia egyházzal kapcsolatos fontosabb eseményeket és rendelkezéseket, majd az 1945-tel kezdődő magyar forradalmi változások főbb egyházi vonásait tekintjük át. Ezek ismeretében megvizsgáljuk azokat a pontokat, amelyek bizonyos tekintetben azonosak vagy hasonlóak voltak mindkét egyház életében, és minden hasonló helyzetnél javaslatokat teszünk, amelyek alkalmasak a mai magyar egyház nehézségeinek megoldására is.

A francia forradalomnak az egyházat érintő alapvető sajátosságai. A nagy francia polgári forradalmat különféle gazdasági, társadalmi és eszmei okok készítették elő és robbantották ki, amelyek közül a legsúlyosabb a feudális önkényuralmi rendszer

korhadtsága volt. A királyi udvar, valamint a főnemesség határtalan fényűzése és a külpolitikai kudarcok az országot katasztrofális pénzügyi helyzetbe sodorták. XVI. Lajos, hogy az államcsődöt újabb adóbevételekkel orvosolja, kénytelen volt összehívni a nemesség, a papság és a harmadik rend, a polgárság rendi gyűlését. Ez a képviselők többségének segítségével először nemzetgyűléssé, majd alkotmányozó nemzetgyűléssé alakult át, hogy megszüntetve az elavult feudális rendszert és a politikai hatalmat is az anyagi javak termelését irányító polgárság kezébe adja, új és fejlettebb rendszert vezessen be.

Jóllehet a forradalom az egyházat is meg akarta fosztani feudális előjogaitól, nem az egyház likvidálását tűzte ki céljául. Az egyház és a vallás teljes megsemmisítését előre senki sem láthatta, és a materialisták aránylag kis csoportját kivéve, a lakosság legnagyobb többsége nem is kívánta. Ennek ellenére a forradalom fokozatosan az egyháznak a társadalomból való teljes kiszorítására törekedett, majd az egyházat — ha átmenetileg is — felszámolta. Ennek főbb okai a következők voltak: a forradalmat egy ideig a Rómától független nemzeti egyház megteremtését kívánó *gallikán*, illetve szabadgondolkodó személyek irányították; sem a pápai, sem a királyi udvar nem volt képes az új helyzethez alkalmazkodó politikát kialakítani; az egyre kedvezőtlenebbé váló kül- és belpolitikai viszonyok, az idegen hatalmaknak a forradalom felszámolását célzó támadásai, a fokozódó gazdasági bajok stb. miatt a forradalom egyre radikalizálódott.

Fontosabb, egyházzal kapcsolatos események és intézkedések: az egyház megsemmisítése felé vezető út első sorsdöntő állomása az volt, hogy 1790. július 12-én Róma megkérdezése nélkül a nemzetgyűlés megszavazta a papság polgári alkotmányát, amelynek fő célja a klérusnak Rómától való elszakítása és az államhatalomnak esküvel megerősített alávetése volt. Erre az alkotmányra a papságnak több mint a fele, a 159-ből álló püspöki kar 152 tagja nem volt hajlandó letenni az esküt. Ezzel a papság két részre szakadt: az *alkotmányos* és a *fel nem esküdött* papok csoportjára.

A francia forradalom egyházának első igen *súlyos problémája a papság megosztottsága.* Ez a széthúzás később odáig fajult, hogy sokfelé az esküt megtagadó papok megismételték a felesküdtek által kiszolgáltatott keresztséget, a házassági áldást és egyéb szentségi aktusokat, mégpedig azon a címen, hogy az alkotmányos papok nem konszekrálhatnak érvényesen.

Az egyház megszüntetésére irányuló folyamat *második fázi-*

sa az Ausztria—Poroszország és Franciaország közti háború kirobbanásával (1792. április), majd a királynak augusztus 10-én történt fogságba hurcolásával kezdődött. Fokozatosan felmorzsolták a papságnak híveikre gyakorolt befolyását. Az addig fel nem osztott tanító- és betegápoló szerzetesrendeket is megszüntették. Megtiltották az egyházi ruha viselését, kivéve az alkotmányos papoknak plébániájuk területén. Augusztus 20-án elrendelték az esküt megtagadó papok kiutasítását. A száműzött és egyéb okokból emigrált papok száma megközelítette a 40 ezret. Ez a több mint 70 ezer világi és szerzetespapságnak majdnem a felét alkotta.

Az emigrációba kényszerült papság hatalmas száma és a forradalommal való teljes szembefordulása még erőteljesebben fokozta a francia papság széthúzását. Az emigráltak magukat vértanúknak és hősöknek vélték, az otthon maradt alkotmányosokat pedig áruló kollaboránsoknak. Elvakultságukban nem vették figyelembe, hogy a felesküdtek közt igen sok jóhiszemű, papi hivatását a legpéldásabban gyakorló lelkipásztor volt.

A király elfogása, majd a porosz hadsereg Párizs felé közeledése felkorbácsolta a tömegek hangulatát az ellenséggel összejátszóknak vélt papok és egyéb gyanús elemek ellen. Ennek hatására került sor a papság első véres üldözésére. Szeptember 2—4-e közt Párizsban közel *300 egyházit*, köztük 3 püspököt meggyilkoltak. 1926. október 17-én XI. Pius pápa a párizsi vértanúk közül 191-et (3 püspököt, 5 diakónust, 1 szerzetestestvért és 2 világit) boldoggá avatott. Papokat július és október között más városokban is kivégeztek. Ezek száma 22 volt.

Az egyház jogfosztása és papjainak szenvedése tovább folytatódott az új általános választójog alapján 1792. szeptember 20-án összeült nemzeti konvent uralma idején. Azokra a lelkészekre, akik a királyság megszüntetése után bevezetett új esküt vonakodtak letenni, halál vagy francia gyarmatokra való deportálás várt. Az életveszély ellenére sok ezren az országban maradtak, és bújkálva részesítették híveiket a szentségek vigaszában. A konvent ugyanakkor a laikus állam felé újabb lépéseket tett. Így bevezette a polgári házasságot és megkönnyítette a válást.

Az egyház teljes likvidálására a jakobinus diktatúra (1793. június 2.—1794. július 27.) idején került sor. A kispolgárságra és a nincstelen tömegekre támaszkodó jakobinusok vezetői úgy vélték, hogy a reakcióssá vált egyház a forradalom esküdt ellensége lett, ezért végérvényesen le kell vele számolni. Először a keresztény múlt emlékeit igyekeztek megszüntetni. Eltörölték a keresz-

tény ünnepeket és helyükre a köztársaság ünnepeit vezették be, a vasárnapok helyett pedig a tizedik napokat tették munkaszünetté. 1793 novemberében a kereszténységet s vele együtt a feleskü-dött papok alkotmányos egyházát megszüntették, helyébe pedig az ész és természet vallását vezették be. Sok templomból raktárt vagy istállót csináltak, több száz papot és apácát vérpadra küldtek.

A kivégzett egyháziak számáról nem lehet biztosat mondani, mert abból az időből nem maradtak ránk minden kivégzett nevét feltüntető kimutatások. A püspökök közül *hatan* haltak meg erőszakos halállal. A legtöbb áldozat Vendée (történelmi vidék az Atlanti-óceán partján, a Loire folyó torkolatától délre) katolikusai közül került ki, mivel itt a lakosság a vallás védelmére fegyvert fogott. A felkelés leverése után sok tízezerre tehető a kivégzett katolikusok száma, akik közt bőven voltak papok és apácák. Az 1797—98-as terrornak hívott időszakban kb. 1400 belga és francia papot deportáltak a dél-amerikai gyarmatokra, mivel nem tették le a királyt gyűlölő esküt. Közülük mintegy 260-an meghaltak útközben, illetve Cayenne-ben. A deportálási parancs kb. 11 ezer papot érintett.

A létbizonytalanságnak ezekben a nehéz éveiben igen sok pap nem látott a kényszerhelyzetből más kivezető utat, mint a nősülést vagy a teljes elpártolást. A megnősült papok száma a legtúlzóbb becslés szerint 12 ezer volt, a legalacsonyabb szerint kétezer. A pontos szám meghatározása azért is nehéz, mert sok fiktív házasság akadt. Fiatal, 30 éves papok 60 esztendős szakácsnéjukat vagy 80 éves öregasszonyt vettek el, mások anélkül, hogy aposztaták vagy árulók lettek volna, titokban hazaköltöztek a szüleikhez, s otthon húzták meg magukat. Súlyosabban esett latba az alkotmányos püspökök viselkedése. 85 püspök közül 24 lemondott és nem folytatta egyházi tevékenységét, 23 kilépett az egyházból. Közülük 9 megnősült. A papság ezreinek ez a kényszerhelyzetből eredő nagyon is emberi magatartása sokak lelkében megrendítette az egyházba és tanításba vetett hitet, és nagyban hozzájárult a forradalom legsúlyosabb hatásához: *az elkeresztényte lenedéshez.*

Ez leginkább a tanítóhivatalba vetett hit megingásában és a szentségek vételének nagymérvű csökkenésében mutatkozott meg. Gyónni, áldozni csak kevesen akartak, gyermekeiket nem járatták hitoktatásra, s ennek következtében a fiatal katolikusok nagy tömegei gyónás, áldozás nélkül nőttek fel, s legfeljebb nagyobb ünnepeken keresték föl a templomot. Igen sokan közöm-

bössé vagy hitetlenné lettek a jómódú polgárság és értelmiség egy részén kívül az egyszerű városi és falusi lakosság köréből is.

Az egyház helyzetének fokozatos jobbra fordulása. A jakobinus diktatúra bukása után hatalomra került nagyburzsoázia, bár megszüntette a forradalmi terrort, a vallás korlátozott gyakorlását csak 1795-ben engedte meg. A francia alkotmányos egyház életét — jóllehet egyre nagyobb mozgási lehetőséget kapott — főleg az 1797—98-as újabb üldözés zavarta meg. Ennek ellenére a katolikusok helyzete sokkal jobb volt, mint a jakobinus diktatúra idején, és még jobb akkor, amikor Napóleon államcsínnyel megszerezte a hatalmat.

A forradalom alatti egyház történetében döntő változást Napóleonnak VII. Pius pápával 1801-ben kötött konkordátuma hozott, amely újból *törvényes alapokra* helyezte a francia egyházat.

Napóleon arra hivatkozva, hogy ő állította helyre az országban a kereszténységet, VII. Piust egy ideig hatalmi céljainak kiszolgálására, majd arra akarta kényszeríteni, hogy egyházi és világi főhatalmáról lemondjon. Ennek sikertelensége miatt 1809-ben az Egyházi Államot Franciaországhoz csatolta, a pápát pedig fogságba hurcolta. Az egyház teljes szabadságát csak Napóleon 1815-ben bekövetkezett végleges bukása után nyerte vissza.

* * *

Az 1945-tel kezdődő magyar forradalmi változások egyházi sajátosságai. A nemzetiszocialista német hatalomnak hazánkból történt kiűzése után lehetőség nyílt egy új és fejlettebb gazdasági-társadalmi rendszer kiépítésére. A demokratikus átalakulásnak történelmi szükségességét a magyar katolikusok műveltebb s józanul gondolkodó tagjai világosan látták, és az átalakulást igyekeztek előmozdítani. A földreformot — amely az egyházi birtokból kb. 100 ezer kat. holdat meghagyott a katolikus klérus kezén a többit pedig a nincstelen parasztoknak juttatta — számos főpap s a haladó katolikusok helyeselték. A főpásztorok 1945. májusi konferenciáján a püspökök egy része nem annyira magát a reformot, hanem a végrehajtás módját kifogásolta, és a konferencia olyan helyreigazítást kívánt, amelynek segítségével az egyház fenn tudja tartani közcélú intézményeit. Az új helyzetet a püspökök elfogadták, mivel az állam magára vállalta az egyházi birtokon lévő kegyúri terhek nagy részét, s a költségvetésből fedezte a papi nyugdíjakat, valamint a szemináriumok fenntartási költségeit. Ez az állapot 1948 végéig maradt meg. A püspöki kar 1945. május 24-én kibocsátott körlevelében örömét fe-

jezte ki a békés építőmunka megindulása miatt, a jövő zálogát pedig a valláserkölcsi alaphoz való ragaszkodásban jelölte meg.

Mivel ezt az alapot a magyar egyház vezetői az egyházi egyesületek hamis vádakkal megindokolt feloszlatása, majd az iskolák államosításának előkészítése során alkalmazott törvénytelen módszerek miatt (pl. a szerzetesi iskolákban felfedezett fegyverek és koholt összeesküvések, Pócspetri) egyre inkább veszélyeztetettnek látták, fokozódtak az ellentétek az egyház és a baloldali erők közt. Az ellentétek mesterséges szítását és ennek segítségével az összes ún. népi demokratikus államban a kommunista párt egyeduralmának megszerzését, valamint a vallás felszámolását az 1945 őszén megalakult Kommunista Tájékoztató Iroda (Kominform) rendelte el.

A magyar katolikus egyház feje, Mindszenty József bíboros felismerte, hogy a baloldali erők részéről indított támadások a vallást és ennek legfőbb őrét és terjesztőjét, az egyházat akarják megsemmisíteni. Ezért legszentebb kötelességének tekintette ezeknek az emberek számára oly létfontosságú értékeknek a védelmét. Mivel kötelességből fakadó védekezése igen hatásosnak bizonyult, pusztulnia kellett.

Peréről Gergely Jenő és Izsák Lajos történészek a következőket állapították meg: *„A Mindszenty-per része volt egy nemzetközi folyamatnak a kelet-európai országokban — a Kominform által összehangolt fellépésnek — az egyháznak, elsősorban az egyetemes jellegű katolikus egyház és annak főpapjai elleni politikai perek láncolatának. Belpolitikailag pedig az egyházi vezetők — és tegyük hozzá, hogy a papok százai — elleni eljárások annak a politikai harcnak voltak részei, amelyet előbb általában az antiklerikális baloldali erők, majd 1948-tól a hatalom monopolizálására törekvő kommunista párt, sőt annak szűk csoportja irányított. Ebben a monolit pártállam-diktatúrában nem volt helye a vallásnak és egyháznak, és amint az 1948—1950-ben megkötött ‚egyezmények' jelezték, mintegy két évtizedet (20, illetve 18 évet) láttak szükségesnek ahhoz, hogy a vallás elhaljon. Ezt a szerintük objektív folyamatot pedig adminisztratív eszközökkel akarták felgyorsítani — mert ha nincs pásztor, könnyebben szétverhető a nyáj..."* *(Magyar Nemzet, 1989. május 11.)*

Bár a vallás és a katolikus egyház likvidálására tett kísérletek nem hozták meg a várt végső eredményt, a pártállam-diktatúrának sikerült a szerzetesrendek megszüntetése által az egyházat legerősebb támaszától megfosztania. A pártállam-diktatúra

azt is elérte, főleg az Állami Egyházügyi Hivatalon keresztül, hogy a templomok és sekrestyék falai közé kényszerített, intézményeitől megfosztott katolikus egyház ereje felmorzsolódjék, társadalmi befolyása a minimálisra zsugorodjék, híveinek jelentős része pedig közömbössé vagy vallástalanná váljék.

Míg a francia forradalomban előzetesen kidolgozott tervek nélkül, nagyrészt kül- és belpolitikai helyzetromlások hatására semmisítették meg ideiglenesen az egyházat, Magyarországon az egyházak ellen folytatott küzdelem kezdettől fogva alaposan kidolgozott tervek szerint folyt.

A magyar egyházüldözés papi és szerzetesi áldozatai. Jóllehet a francia forradalomban meghalt, illetve börtönt szenvedett egyháziak száma messzemenően nagyobb volt, mint a magyaré, hazánk papjai és szerzetesei is alaposan kivették részüket a Krisztusért kapott megpróbáltatásokból. 1950-ben az egyházmegyés papok száma mintegy 4000, a szerzeteseké (papok, testvérek és apácák) kb. 11 500 volt. Egyes becslések szerint börtönt, illetve internálást 13 püspök, továbbá 1200 pap és 300 apáca meg szerzetes testvér szenvedett, 1944—45-ben Apor Vilmos győri megyéspüspökön kívül legalább 5-en haltak meg a nők védelmében. Börtönökben, internáló táborokban, külföldi fogságban legalább 30-an vesztették életüket. Közülük nem egyet vagy agyonvertek, vagy halálra kínoztak. Ezek közé tartozik többek között *Kenyeres Lajos* tiszavárkonyi plébános, akit 1957. február 28-án éjjel kínoztak halálra Vezseny és Várkony határában a Tisza-parti sűrű füzesben. De ezek között lehet említeni *Kovács Kristóf* és *Körösztös Krizosztom* újvidéki ferences atyákat, akiket partizánok hurcoltak el és lőttek agyon. *Kriszten Rafael* hatvani ferences házfőnököt 1950-ben a váci fegyházban verték agyon. *Vezér Ferenc* pálost és *Kis Szaléz* ferencest pedig kivégezték. Ezek szerint a magyar katolikus egyháziak kb. 10 százaléka szenvedett szabadságvesztést vagy halált.

A szabadságmegvonáson kívül egyéb, aránylag enyhébb büntetések által is igyekezett a pártállam-diktatúra a papság gerincét megtörni. Ilyen büntetések közé tartozott: a nyilvános vagy mindenfajta papi ténykedés megtiltása, a falura vagy kisebb városkába való helyezés, illetve a gyakori diszpozíció, fizetéskiegészítés (kongrua) megvonása, „betegszabadságra" küldés, kényszernyugdíjazás, dorgáló figyelmeztetés a főpásztortól vagy az ÁEH-tól, kispapok tömeges kizárása a szemináriumokból. (1959-ben 85-öt távolítottak el a Központi Szemináriumból.)

Az egyház belső megosztottsága mind a francia forradalom egyházának, mind a magyarénak egyik súlyos problémája. Ez a megosztottság és szembenállás többoldalú.

Jóllehet nálunk a papság, majd a püspökök is letették az esküt a Magyar Népköztársaság Alkotmányára, ellentét alakult ki a békepapok és a nem békepapok, illetve a rendszer érdekeit szem előtt tartó békepapi vezetők és azok között a papok között, akik a békegyűléseken csak azért vettek részt, hogy emberi mivoltukban békén hagyják őket és papi tevékenységükben ne zaklassák.

A másik ellentét a különféle bázisközösségeket vezető papok és az Egyházügyi Hivatal, illetve egyes püspökök között keletkezett. 1976 őszén az ÁEH listát adott át a püspököknek, amely mintegy 120 pap nevét tartalmazta, akik az ÁEH szerint káros tevékenységet folytatnak a bázisközösségekben. A Püspöki Kar, bár több püspök tiltakozott a lista ellen, a felsorolt papokat különféle intézkedésekkel sújtotta. Ezek elkeseredést váltottak ki belőlük, és közülük sokan elhagyták az országot. Az itthon maradtak közül főleg Bulányi György piaristával és Bokor-nak nevezett közösségével szemben merült föl a legtöbb kifogás, valamint ezt érte a legtöbb támadás.

A disszidáltak növelték az emigrált papok amúgyis aránylag nagy létszámát. Az emigrált és az itthon maradt papság közti ellentét szintén fájó sebe a magyar egyháznak.

Az egyház szilárd egységének megteremtése, a magyar klérus belső ellentéteinek megszüntetése az egyik legfontosabb feladat. Ennek érdekében — amint a Püspöki Kar 1989. nyári ülése leszögezte — „Az egyháznak a béke ügyét szolgáló tevékenységét a jövőben a Justitia et Pax Pápai Bizottsággal együttműködve annak irányelveit követve kell előmozdítania." Ebből logikusan következik, hogy minden tevékenységet és intézményt, amely ennek a Pápai Bizottságnak irányelveivel nem egyeztethető össze, abba kell hagyni vagy fel kell számolni.

A bázisközösségek nagy általánosságban a hierarchiával összhangban működnek. A magyar egyház vezetői — biztosra vehetően — a jövőben még az eddiginél is erőteljesebben támogatják majd a bázisközösségben virágzó hitéletet, a felmerült nehézségeket pedig a legnagyobb tapintattal párbeszéd segítségével próbálják megoldani.

Az emigrált és hazai papság közti megosztottság egyik oka Mindszenty bíboros személyének és tevékenységének sok tekintetben nem azonos megítélése. Ezt az ellentétforrást egy csapásra meg lehetne szüntetni, ha a Magyar Püspöki Kar körlevélben

fejtené ki véleményét Mindszentynek a magyar egyház érdekében kifejtett hősi helytállásáról és szent életéről.

Az elkereszténytelenedés, illetve a vallás gyakorlásának abbahagyása rokon vonása mind a 18. század végi francia, mind a mai magyar egyház életének. A Magyar Katolikus Almanach II. kötetében található adatok azt mutatják, hogy a magyar hívek nagy többsége egyáltalán nem, vagy csak alig tesz tanúságot hitéről és gyakorolja vallását. 1985-ben az egyik vasárnap végzett felmérés szerint a 6 évnél idősebb katolikusok 8,8 százaléka kereste föl a templomot. De még a legnagyobb ünnepeken (karácsony, húsvét) is csak kétszer, háromszor járnak többen istentiszteletre, mint az átlagos évközi vasárnapokon. A felnőtt lakosságnak 70—75 százaléka soha nem hallgat szentmisét, nem gyónik és nem járul az Úr asztalához.

A hívek elvallástalanodásának egyik oka a papság számának katasztrofális csökkenése. 1951-ben a működő papok száma 3966, 1985-ben 2630 volt, s ha az apadás ilyen arányban folytatódik, 2004-ben már csak 1561 lesz. A papi hivatások megfogyatkozásában a hitélet általános hanyatlásán kívül komoly szerepet játszik, hogy nagy mértékben csökken a sokgyermekes családok száma, ugyanakkor pedig aránylag nagy az aposztata papoké. Papi hivatásukat nősülés és egyéb okok miatt 1950 óta kb. 500-an hagyták ott.

A tanulmányban közöltek alapján joggal le lehet vonni azt a következtetést, hogy a négy évtizedes egyházüldözés a magyar katolikus egyháznak olyan hatalmas veszteségeket okozott, melyeket — még ha vissza is nyeri teljes szabadságát — csak évek vagy évtizedek megfeszített munkája és áldozata után heverhet ki igazán.

Wass Albert:

Már csak arról szólok, ami jó volt

(Előszó VOLTAM című utolsó könyvemhez)

Sokat írtunk már arról, ami rossz volt ezen a világon, túlságosan is sokat. Könyvtárakat töltöttünk meg vele. Ideje, hogy arról is írjunk, ami jó volt. Mert a rossz az eltűnik, fölszívódik s csak gyorsan heggülő sebhely marad utána. De a jó, az örökkévaló. Azt nem lehet kiirtani, megsemmisíteni, mert mint a búvópatak előbukkan újra meg újra, s aki tiszta vizét issza, annak megújhodik a lelke.

A jót, azt Isten teremtette, többnyire jókedvében, de olykor bánatában is. De akár így, akár úgy, az istenalkotta jó mindég az emberi lélek hasznára szolgál.

A rosszat az ember gondolta ki. Ember teremtette, a maga mására. Mindegyikünk önmaga mására, butaságból vagy dacból, mert Isten nem olyannak teremtette ezt a világot, amilyennek mi szerettük volna a magunk emberi gyarlóságának tükrében.

Az én világom Isten szándéka szerint Erdély egy kis eldugott bütykére szorítkozott volna, aminek Mezőség a neve s ott fekszik Kolozsvár és Marosvásárhely között hullámos dombjaival, akárcsak egy hajdani tenger, melyből kifogyott a víz s csak az iszap maradt meg belőle hullámokká merevedve. A Jóisten jószándékát azonban gonosz emberek gonosz szándéka elrontja olykor-olykor s ez történt az én esetemben is. Oda is pusztultam volna, ha az Úristen haragos viharában jó szelek föl nem kaptak volna s úgy elvittek onnan, mint a szakadt pókhálót, melynek gyönge szálába pók kapaszkodik. Én voltam a pók s vitt a szél életem megmaradt szálával, úgy elvitt, mintha ott se lettem volna soha.

Pedig ott voltam Erdély kellős közepén s szememmel láttam, fülemmel hallgattam azt a szép madárdalos, lágy szellős, frissen kaszált széna szagú világot, aminek ma már nyoma se maradt. S ennek a könyvnek egyik fontos célja az, hogy elmondjam mindazt, ami volt.

VASAS-SZENTGOTHÁRD: ez a hosszú nevű falu volt az otthonom. Nevét Szolnok-Doboka vármegye monográfiája szerint Szent Gotthárd tiszteletére szentelt temploma után kapta, amihez később hozzáakasztották a „Vasas" előnevet, miután 1321-ben első Károly magyar király a szomszédos Czegét birtokló czegei Vas Miklósnak adományozta templomostul, tavastul, erdőstől, mindenestől, az ott megtelepedett jobbágyokkal együtt. Attól kezdve, Erdélyország viharos történelmén keresztül meg is maradt a czegei Vas nemzetség kezén, mely nevet 1460-tól kezdve az íródeákok már két s-sel írták, Mária Terézia császár- és királynő bécsi íródeákja pedig czegei gróf Wass György, őfelsége daliás testőrkapitánya nevét már, az illendőség kedvéért, dupla v-vel írta, mivel a német nyelv a v-betűt f-nek ejti, ami udvari körökben fölösleges vihogásokra adott alkalmat, valahányszor a császári palota udvarmestere bejelentette az új gróf érkezését az egybegyűlt vendégeknek. A grófi rang következtében megszakadt minden kapcsolat apa és fiú között, mivel nemzetes Vass Dániel úr sohase bocsájtotta meg magyari büszkeségtől elrugaszkodott fiának főbenjáró bűnét: hogy elfogadta a grófi rangot egy alávaló Habsburgtól.

Mivel időközben a falu magyar jobbágyait Básta serege az utolsó szálig kiirtotta, Czege, Vasas-Szentegyed, Vasas-Szentiván és Kispujon községek lakosaival együtt, Vass János 1664-ben engedélyt kapott a fejedelemtől, hogy oláh jobbágyokat hozasson Moldovából a földek művelésére. Majdnem két évszázaddal később, 1849-ben, az új telepesek leszármazottjai felgyújtották Wass Tamás gróf szentgothárdi udvarházát, s bár ő maga és családja még idejében Kolozsvárra menekült, magyar cselédjeit megölték mind egy szálig s javait fölprédálták. Gaztettüket négy évvel később az osztrák császári bíróság három oláh „néptribun" felakasztásával torolta meg ugyan, de se Tamás gróf, sem a fia Albert, aki Bem szárnysegédje volt s emiatt tizenhét esztendőt töltött Kufstein várában, nem költöztek vissza többé szentgothárdi birtokukra. A mezőzáhi kúriában éltek, ahol gróf Wass Albertné nemzetes asszony, született killyénfalvi Killyén Mária, a skót McKillyen nemzetség sarja „szigorú és példás rendben vezeté a családi birtok ügyeit, míg a nemzetes úr Kufsteinben raboskodott", ahogy azt Vlásza János marosludasi prókátor, a birtok könyveinek vezetője a könyv egyik lapjára följegyezte.
könyveinek vezetője a könyv egyik lapjára följegyezte.

A szentgothárdi birtokot nagyapám kapta volt örökségbe apjától, mihelyt az a kiegyezés következményeként kiszabadult

Kufstein börtönéből és nagyapám feleségül vette gernyeszegi Bánffy Rákhelt. Ők építették a boltíves romok fölé az udvarházat, amibe én harminchat esztendővel később beleszülettem. Nagy, széles, emeletes épület volt a ház, szürke palatetővel, üveges verandával, kőlépcsővel s akkora padlással, hogy istállónak is bevált volna. Tizenhat szoba volt benne, borospince, két kamara, mindez egy födél alatt, csupán az óriási méretű konyha, cselédebédlő, cselédszobák, na meg a sütőház külön épületben. Nagy, tágas épület volt, mégsem volt kastély, csak udvarház, amit egy negyven holdas kert vett körül. (Idegenek „park"-nak nevezték, de mi csak így mondtuk: a kert.) Nagyanyám álma volt az a kert. Művész volt ő a maga módján: lelkét ültette bele abba a parkba.

Mikor az udvarház fölépült a falu feletti dombon, nagyapám megépítette még a szerpentinesen kanyargó kocsiutat, mely pontosan egy kilométer hosszúságú volt, feltöltötte kaviccsal, lehengereltette s többet nem szólt bele semmibe. Ez volt a megegyezés kettejük között. Nagyanyám pedig leült az új nagy ház elé egy székre és álmodni kezdett. Nem tudhatom, hogy miként fogott hozzá. Amit onnan fentről látott, az észak felől a czegei tó távoli sarka volt, majd zöld nádas a völgy aljában itt-ott szétszórt tavacskákkal tarkítva, aztán félkörben a domb alatt a falu nádfödeles házai, majd a ház és a falu között egy negyven holdas birkalegelő, meredek vízmosásokkal, forrásos posványokkal tarkítva, itt-ott nehány vackorfával, kökénybokrokkal. Semmire se jó, haszontalan mezőségi domboldal. Fentebb nehány öreg hársfa a konyhaépület mögött fölfele kapaszkodó göröngyös út mentén, amiket még Rákóczi György fejedelem idejében ültettek oda, hogy magos hóban is látni lehessen, merre haladt a Kolozsvárra vezető szekérút a tavak völgyéből föl az erdőgerincre. Volt ott még nehány kőrisfa is, kettő a konyhaépület megett, három fentebb az istállóknál. Ezeket az én időmben már hárman tudtuk csak körülölelni. Egyéb aztán aligha lehetett ott, csupán a kopaszra legelt, hepehupás, vízmosásos domboldal. Ezt láthatta nagyanyám azon az első napon, amikor kiült oda a ház elé és alátekintett. El se tudom képzelni, miként kezdhetett hozzá. Hadd mondjam csak el, amit már a magam szemével láttam, fél évszázaddal később, ahogy emlékezetemben megmaradt.

Ha az ember ott ült a nagy ház keletnek néző oldalánál, ahol a fehér kerti bútorok álltak, az ember szeme messze ellátott a tó kéken csillogó vizéig valami két kilométer távolságban. Az országút fehér szalagját lehetett látni sötétzöld nádasoktól, vilá-

goszöld rétektől kísérve, mely belefutott a törpefenyők haragos zöldjébe. Kétoldalt magos fenyők keretezték a képet s úgy eltakarták a falut, mintha ott se lett volna. Gyertyaegyenes lucfenyőktől, görbedő, hosszútűs francia fenyőkig ott volt az ember szeme előtt valami nyolc-kilenc különböző fenyőfajta. Nyár idején basarózsák és óriási veres pipacsok virágzottak a fenyők lábánál. A ház sarkában rózsakert. Ősszel sárguló nyírek, veres levelű ecetfák tették színessé a képet. Egyetlen házat nem lehetett látni sehol, bármerre fordult is az ember. Széles, füves tisztások adtak távlatot a szemnek, művésziesen simulva bokrok és fák közé. De lehetett látni ide is, oda is, hihetetlennek tűnő messzeségbe. Nagyanyámat még az én időmben is ott lehetett látni valamelyik padon Vaszit, a cigányt dirigálva: „Ott azt a fát vágd ki, hogy be lehessen látni a másik tisztásig. Túlnőtt már, nincs rá szükség többé. Ott nyesd meg azokat a jázminokat, eltakarják a patakot... Várj még a kaszálással, míg elnyílnak a vadvirágok mind..." Örvösgalambok szárnya csattogott s hallani lehetett búgásukat mindenünnen. Nyári estéken húsz-harminc fülemile csattogott...

Drága jó Nagymama művész volt, mondom. Bármelyik emeleti szoba ablakából tekintett ki az ember, más és más képet látott és más keretben. Itt egy szomorúfűz jutott az előtérbe, amott egy karcsú jegenye. Itt virágzó jázminok kötötték le a figyelmet, amott busa vadgesztenyefák a halastó csillogó tükre fölött. Legjobban a verandáról nyíló kilátást szerettem: az északon sötétedő fenyves méltóságát, alatta a fehér törzsű nyírek a kocsiút fehér szalagjával s a nagy szomorúfűzzel a fordulóban. Amott egy magányos, terebélyes ezüstfenyő, alatta virágzó dáliák. Három jegenyetölgy a kocsiút mentén, szomorú nyírfák az út fölé hajolva. Odébb óriási kőrisek, tölgyek, alattuk fehér kerti asztal, odébb nagy szemű meggyfa. Annál az asztalnál írtam első regényemet, a Farkasvermet. Fölöttem sárgarigó fütyölt a kőriseken, hűvös és mély volt az árnyék...

Az érkező vendéget már megláttam előbb, ahogy a kocsiút fordult vele a nagy nyárfák alól, az alsó tisztás mentén, s időm volt bőven, hogy befejezzem a gondolatmenetet, mire a kocsi odaért a kőrisek alá, eltűnt a mogyorós megett s felbukkant újra ötven lépésnyire alattam. Ha akartam, behúzódhattam, a meggyfa mögé és nem látott meg az érkező. Minden júniusban három héten át érett azon a fán a meggy, egyenként szedegethettem, felmászva a fa ágaira is, ha kellett. Az érkező kocsi újra eltűnt a kis halastó menti szomorú kőrisek megett, hogy hamarosan kibuk-

kanjon a ház előtti forduló körére, elhajtson a futófenyők és borókák mellett, majd a rózsáktól kísérve megálljon a veranda alatt.

Volt abban a kertben mindenféle fa és bokor. Egy hivatásos botanikus jegyzéke szerint kétszázharminchat féle. A világ minden részéről hozatta őket nagyanyám. Volt köztük vasfa Dél-Amerikából, kukunaris-fenyő Manitobából, aminek a magját enni lehetett, mint a mogyorót. Nyolcféle mogyoró nőtt ott és hatféle dió. Volt ott egy híres fenyő is, aminek az alsó ágai lefele görbültek, míg elérték a földet, gyökeret vertek s mint gyertyák a fa körül, nőni kezdtek fölfele. A román király udvari botanikusa táblát is állított a fa alá 1935-ben, nehogy valaki kivágja. Mikor utoljára láttam azt a fát 1944 őszén, már három kör is alakult ki az anyafa körül.

Drága jó Nagyanyám, jó volt hozzá az Úristen nem élt már akkor. Ott temettük el még harminchatban, ahol ő maga jelölte meg a helyet már jó előre: fent az észkas fenyvesének kicsi tisztásán, a kicsi pad felett, ahol puha moha takarta a földet s ahonnan ki lehetett látni a fák közül a kertre és látni lehetett majdnem mindent: a kicsi tavat, az alsó tisztást az Amerikából hozott mocsári ciprusokkal, a platánokat, a selyemfenyők szinte kékes lombját, ahol a pavilon rejtőzött. És látni lehetett a házat. Drága jó Nagyanyám, jó volt hozzá az Úr, nem élte meg azt az őszt sem ő, sem a Nagyapám. Mert annak az ősznek a decemberére már egyetlen fa sem állt sehol, egyetlen bokor se, mindent kiirtott a ránk szabadított ostoba gyűlölet. Meztelenül maradt a sebhelyes domb s három évre rá lebontották a házat is. Ma már idegen otthonok csoportosulnak ott, Beszarábiából hozatott oláhok házai, ahol annak idején ezerféle virág nyílt tavasztól őszig, fülemile csattogott, sárgarigó fütyölt, örvösgalambok szárnya csattogott. Még azt az öreg-öreg vackorfát is kivágták, melyen a titokzatos fülesbagoly lakozott. Pedig ahhoz a fához fűződik életem első mély, szép és ugyanakkor tragikus emléke. Érdekes, hogy az én nemzedékem életében miként fonódott össze mindég a szép a tragikummal. Pedig amikor az történt, még el sem kezdődött a nagy háború.

Öt- vagy hatéves lehettem. Magányos, anyátlan és testvértelen gyerek lévén magam kellett világot keressek magamnak, környezetet az életem köré. Ez a kert volt a világom. Ismertem benne minden fát és bokrot, minden növényt az ibolyától a harangvirágig, madársalátától a csiperkéig. Annak a bizonyos öreg vackorfának különösen fontos helye volt ebben a világban. Nemcsak azért, mert sűrű ágai közt ott élt a fülesbagoly, akivel esténként

társalogni lehetett. De minden nyár végén, másfél hónapon keresztül arról a fáról potyogtak alá a legjobb ízű, legzamatosabb vackorok. Ezeken a vackorokon keresztül barátkoztam össze a borzzal.

Falusi gyerek lévén tudtam már akkor róla, hogy borzok is vannak, kárt tesznek a törökbúza földeken és apám tacskókkal vadászta őket. A tacskók bementek a borzlyukakba, ugatták őket a föld alatt, s földre fektetett füllel hallani lehetett, hogy hol ugattak. Ott csak ásni kellett, leásni egy-két méter mélyre, és a sarokba szorított borzot baltafokkal agyon lehetett verni, megnyúzni és szappant főzni a zsírjából. Megesett, hogy magam is ott voltam néha ilyenkor, hallgattam a föld alatti ugatást és szemmel láttam az agyonvert borzot. Tehát amikor megláttam egyet késő délután ott a vackorfa alatt, már tudtam, hogy micsoda. Nem féltem tőle. Ő se félt, csak gyanakodott. Néztük egymást, én a földön ülve, hátamat a vackorfa törzsének támasztva, ő meg valami tíz lépésre tőlem ahogy előcammogott a bodzabokrok sűrűjéből, meglátott és megállt. Csöndben ültem. A borz szaglászni kezdett, talált magának egy érett vackort a gyom között és enni kezdte. Jóízűen ette, nem is törődött velem többé. Talált még nehányat a bokrokban, aztán csak átcsúszott a kerítés alatt a szilvásba. Tudta már jól, hogy mit keresett, mert egyenesen odasietett az egyik bozontos szilvafa alá, amelyiken apró, édes, sárga szilvák termettek s falni kezdte ezeket nagy buzgalommal. Szeme néha megkeresett engem, mintha csak kíváncsi lett volna, hogy ott vagyok-e még a vackorfa alatt, aztán csak evett, míg megette mindazt, ami a földön volt. Akkor még egyszer rám nézett, mintha búcsúzott volna, és elment a kerítés mentén a földek felé.

Nem szóltam róla senkinek. Másnap délután újra kimentem a vackorfa alá, de nem jött a borz. Zivatar jött éjjel, szél tépte a fákat, s mikor reggeli után kimentem a csöpögő kertbe, hogy megnézzem, vert-e le vackort a szél, ott találtam a borzot is a szilvásban. Csámcsogva falta a sok lehullott sárga szilvát. Amikor megpillantott, felfigyelt egy percre, de alighanem rám ismert, mert evett tovább.

Három napig nem láttam. Szép napos idő volt, szélmentes. A negyedik nap aztán újra eljött. Elébb a vackorfa alatt keresgélt, de én előbb ott voltam mint ő és így nem talált ott semmit. Átcsúszott újra a kerítés alatt, de mindössze csak nehány szilvát lelt a fa alatt. „Megállj, borz — szóltam hozzá —, segítek rajtad!" Azzal átmásztam a kerítésen és odamentem én is a szilvafához. Bizalmatlanul nézett rám és oldalogni kezdett. Újra rászóltam:

„Várj csak borz, lesz szilva mindjárt!" Kissé hátrább kotródott, de amikor elkezdtem felmászni a fára, megállt és visszabámult. Megráztam az egyik alsó ágat. Nehány érett szilva a földre potytyant. A borz nézett, de nem mozdult. Feljebb másztam és a felsőbb ágakat kezdtem rázni. Most már potyogott a szilva bőven. A borz lassan és óvatosan visszatért a fa alá, de nem vette le rólam a szemét. Újra megráztam a fát. Még több szilva hullott s az egyik pontosan a borz fejére. Megrándult, elkapta a szilvát és lenyelte. Ettől aztán felbátorodott és enni kezdett, én meg ültem a fán és néztem.

Ettől kezdve minden délután ott találkoztunk a szilvásban. Én ráztam a fát, hol ezt, hol azt, ahol érettebb volt a szilva, a borz meg ette ami lehullt. Senki se tudott ezekről a mi kis találkozásainkról. Valami két vagy három héten keresztül folyt ez így. Egy délután aztán barátom, a borz, elmaradt. Napszálltáig vártam reá. Mikor hazatértem már sötétedett. Apámat ott leltem a konyhaház sarkában. Az erdésszel állt ott meg még két emberrel. Ásó volt velük. Ott volt a négy tacskó is. „Kerestünk! — kiáltott oda apám. — Borzot ástunk a kert mögötti törökbúzás szélén! Mélyre kellett ássunk, de elcsíptük mégis!" Lábánál ott feküdt a borz. Az én borzom volt, éreztem, tudtam. Véres volt a feje. Elfordultam és sírni kezdtem. Senki se tudta megérteni, hogy miért. Behúzódtam a jázminbokrokba és sírtam. Ott lelt reám apám. „Mi a bajod?" — kérdezte. „A borz — zokogtam — barátom volt..." „Buta vagy — morogta apám —, hogyan lehetett volna a barátod? Nem is láttad soha. Ott ástuk ki a törökbúza széléből, a kökények közül. Eddig se sírtál, amikor borzot hoztunk haza!"

Senki se értette meg. Még nagyanyám is csóválta a fejét. Én pedig a mai napig nem mondtam el senkinek, hogy miért volt barátom az a borz. Hetvenhat év telt el azóta, s ma újra megsirattam azt a borzot, ahogy ezeket a sorokat papírra vetettem. Bolond az ember, ugye? Milliók pusztultak oda, barátokat, rokonokat vesztettem el s azt hittem, hogy már belefásultam az életbe ennyi sok pusztulás után. S most mégis elsirattam újra azt a régi borzot. Különös teremtés az ember, bizony, különös.

Bujdosó Bálint:

A Tizenhat ezerről

I.

Azt mondják, tizenhat ezer halott,
kivégzett magyar ezred: tizenhat,
kit küldött „bíró" s álbíró bitóra,
ártatlanok és tiszta hős hadak...
Most vértanúvá hadd avassalak.

Mert hősök vagytok, hősök, hősök mind ti,
az áldozat és drága lázító,
az ájultan a bitófára vonszolt,
s az emelt fő, a csengő büszke szó,
s kit érintvén is, fénylett a bitó.

Ki sütött rátok vétek-bélyeget?
A sunyi „bíró" dadogott, s a vádlott
tiszta hangjára nyíltak az egek...
Vádlók kapkodtak, fröcsköltek. Vád mállott
a tizenhat ezer hófehér állt ott...

II.

Kelj mostan, himnusz, fénylőn őreájuk!
kiket tajtékzón, gennyel, szennyel szórtak,
kit széttiportak szent bitók tövében
s dögökként árokmélyre elkotortak...
Most neki áldozd minden égő szódat!

A sunyi bűnöst, gyilkos érdekhajhászt
(az egynéhányat) ejtsd el mint a rongyot,
aki közébük férkőzött, hogy szennye
szent harcukat fertőzze, mint a foltok
a lángoló, az égi Napkorongot.

Csak őket lássad, őket ma, a szentek
fehér seregjét, hogy vonul bitóra!
Az arcuk sápadt: érzik, drága percek,
mik rájuk jöttek. Ezer évek óta
ily szent percet még nem vert nemzet-óra.

Ők adták vissza hitem a magyarhoz,
kik halni tudtak börtönön s bitón?!
A „partizán", a vörös talmi bajnok
lapult, sunyított, morgott s bújt bizony,
míg ők álltak a Kárpát-gránicon.

S mikor lehulltak, árulás, merénylet,
s a ragadozók sáskanépe folytán,
hogy nyüzsgött akkor patkány-partizánnép,
hogy ölte őket gyáva szláv tivornyán,
hogy zúgott akkor a szavaló-orkán!

Az ő szavuk nem bőgte túl az orkánt,
a gyűlölet-tüdőket, nem, nem győzte,
hisz egy bűnük volt, hogy nagyon szerettek
egy árva fajt, ki fojtva, megkötözve
hálát se bírt suttogni most a hősre!

Ó, partizánok! Hol vagytok, ti csürhék,
ti kávéházi kullogó mű-hősök?
Ti adok-veszek bajnoki! Egy ország
kiárulásán edzett vén tüdőtök
hol zeng most? melyik törvényszéken bőgtök?

III.

Ők némák most, szavuk hurok fojtotta,
szemük vakult, szép homlokuk átlőve.
Hallgatnak szerte magyar rög alatt és
Tito-, Benes-tiporta temetőkbe'...
Keresd ma hantjuk, sírok közt ődöngve...

Bürök-benőtte árkokon, bitók közt,
csak őket lesd, csak őket hívd, idézzed!
Reménytelenség hősei, ti drágák!
Ó jöjjetek, ti holt-merev vitézek!
dacos, hívő, elátkozott lidércek!

Csak őt látom ma, aki vedlett falnál
lehullt utolsó Ábel-hangot küldve:
égbe kiáltott, népért apellált;
csak őt, ki néma szava-vetten dült le,
amíg üvöltött kéjes jöttment csürhe.

Csak őt látom, acélos elmefénnyel
ki visszaverte sunyi bírók vádját,
Szavonaróla-arca lázban égett,
s királyi szívvel várt bitófát, máglyát.
Virág mit éljen, ha fáját kivágták? . . .

Kidöntött szegény poros magyar ákác!
Virágban álltál, hófehér menyasszony,
mikor reádtört gyilkos éhes fejsze,
s akartad: ezer szent virág árasszon
halálos szép mirhát a végső harcon.

Csak őket zengem: szent bitóknak terhit
ezer-ezernyit, drága szent termésünk.
Soha még ennyi terhet nem hozott fa:
nézd, szerte mennyi véres hű termés csüng,
Testvére, ne égesd mégse gyászi mécsünk!

És őt látom most, végső őrült szép harc
vezérét: homlokán pecsét nincs!
Egy hős halál a foltokat lemossa,
némult ajkával szól a sírba tért is:
„Kitartás, testvér!" Jövünk! Csak azért is!

Arany a tűzben rozsdáját elhányta.
Az égen égnek tiszta kék sugárok.
A csillagtábor nő s fehéren izzik,
hullt testük roncsán varjú hiába károg:
hol eldőltek, zarándokhely az úti árok. . .

IV.

S ha mozdul egyszer otthon a kimart rög,
ha eljön végre földrengésünk holnap,
a Hadak Útja, meglásd, hogy föllángol!
Süvöltve, zúgva, lángos-véres holtak
tizenhat ezred, jönnek, lovagolnak!

Az élen ők: s mögöttük millió még,
Kárpát hullái, s kiket vörös véreb,
a rác, a pánszláv tigris mart halálra,
a betlehemi szentek, apró népek,
kiket anyjukkal részeg horda tépett.

A meggyalázott matrónák és szüzek,
ezerszer szüzek, százezerszer tiszták,
véres megtiprott fátyoluk dacára, —
éhenhalt foglyok, agyonvert „fasiszták"
ezer ezredje, kikre fönn a sorsunk bízták...

Vonulnak, jönnek, zúgnak, s mint a villám
ragyognak akkor nagy-nagy éjünk mélyén.
Betölti hangjuk, mint vihar zúgása,
a Kárpát-völgyet, s minden ormon égvén
évezredekre tündököl e szép fény...

V.

Szobruk lesz Kassán, Udvarhelyt és Lőcsén.
Könnyel beszélnek róluk Déva-, Nyitrán.
Kis elemisták lázas szeme gyúl ki,
pirosló lázba jön román tanítvány,
ha szent nevük zeng, szívébe hasítván.

Ők lesznek otthon, Duna-völgyben, Oltnál,
ők lesznek majd a nagy-nagy ős Igazság!
Testvéri csók és Szent Király lovagja,
kuruc hős, Kontok, Zrínyiek, Balassák,
kiknek szavára omlik ozmán gazság.

Kik elhulltak bár rom-város falán,
vagy vérükkel bús tévedésük mossák
bár vérpadon: örök nevük szent Karám,
védőfal, harcikürt és lobogó Igazság...
Majd ők ölelnek egybe Brassót, Zombort, Kassát...

(1947)

P. Szőke János SDB:

Márton Áron harca a magyarságért

Márton Áron, Erdély püspöke 1946. január 28-án levelet írt Petru Gróza miniszterelnökhöz. Nagy reményt fűzött az íráshoz, mert a magyar kultúrán felnőtt Grózáról az a hír járta, hogy a magyar nép barátja. A levél tartalma teljes egészében ismert. A levelet Gróza biztosan megkapta és el is olvasta. Arra, hogy Márton Áron kapott-e választ, majd csak a történelem fog fényt deríteni. Az erdélyi fejlemények kialakulása viszont arra enged következtetni, hogy a panaszlevélre — egyesek szerint — a választ nem Petru Gróza, hanem a román rendszer adta meg, amikor Márton Áront 1949. június 21-én letartóztatták.

Mielőtt Gróza levelét kivonatosan ismertetném, vázolom az egyház hivatalos állásfoglalását a keresztények politikai közösségéről, amelyet a II. vatikáni zsinat a „Gaudium et spes" lelkipásztori konstitúciója az egyház és a mai világ viszonyáról világosan megfogalmaz. Erre a dokumentumra az egész világ felfigyelt. Már az első bekezdése világosan kifejezi az egyház bensőséges kapcsolatát az emberiséggel.

„Az öröm és remény, az a szomorúság és gond, amelyet a mi korunkban az emberek éreznek, öröme és reménye, szomorúsága és gondja Krisztus tanítványainak is. Nincs olyan igazán emberi érzés, mely szívünkben visszhangra nem találna. Hiszen emberekből épül fel a közösségünk, Krisztus körül egybegyűjtött emberekből, akiket a Szentlélek irányít vándorútjukon az Atya országa felé, és az a feladatuk, hogy megvigyék az üdvösség hírét mindenkinek. Itt a magyarázata annak, hogy ez a közösség oly bensőségesnek és szorosnak érzi azt a kapcsolatot, amely őt az emberiséghez és múltjához fűzi."

Ez a lelkipásztori rendelkezés megvizsgálja az egyház és a világ kapcsolatának kialakulását, ráfigyel a törekvésekre, amik az emberek tömegének vágyából és reményéből fakadnak. Megvizs-

gálja az egyénnek a társadalomhoz és az államhoz fűződő viszonyát, a házasság és a család, a kultúra és a politikai közösség problémáját. Ez utóbbinál rámutat arra, hogy az egyén és a közösség viszonyát bizonyos feszültség jellemzi. Egy adott társadalomban sokféle és nagyon különböző emberek élnek. Senki sem szenvedhet sérelmet azért, mert vallása, világnézete, meggyőződése eltér a másikétól. Ismételten szó van arról is a konstitúcióban, hogy a keresztény ember is teljes értékű tagja a profán közösségnek. Tehát rá is vonatkozik mindaz, ami az állampolgárokra vonatkozik. Keresztény hivatása kötelezi: közös ügyekben, a közösség javára végzett erőfeszítéseivel mutassa meg, hogy él benne a kötelességtudat és a szolgálat szelleme... Hogyha sikerül neki hívei körében nagyobb igazságot, több szeretetet teremteni, akkor az egész közösségben gyarapszik a jóság, a szeretet és a békesség. Ezt a határozatot 1965. december 6-án szavazták meg a zsinati atyák.

Azért tartottam fontosnak ezt az ismertetést, mert érzékeltetni akartam: Grózához intézett levelében Márton Áron nem egyéni úton járt, hanem az egyház tanítását tartotta szem előtt és megelőzte a zsinat tanítását is. Ez kicsendül már a levél ajánlásából is:

„Isten magyarnak teremtett s természetesen fajtestvéreimnek sorsa és sorsának alakulása iránt nem lehetek közömbös. Papi hivatásom pedig arra kötelez, hogy a kérdéseket erkölcsi szempontból is mérlegeljem. A román fennhatóság alatt élő magyarság helyzete nem felel meg azoknak a nagy erkölcsi követelményeknek, amelyeket az Egyesült Nemzetek alapokmánya a békés együttélés rendező elveiként megjelöl. És ha a nemzetek közötti békét őszintén akarjuk előmozdítani, úgy gondolom, a kibontakozás útját ebben az irányban kell keresnünk."

A levél első részében Márton Áron kijelentette, hogy az 1944. augusztus 25-i események után a magyar kisebbségi életre a legsötétebb korszak következett. Az egyének internálásán kívül az egész magyarságot lakóhelyére internálták, és lakhelyüket csak belügyminiszteri engedéllyel hagyhatták el. Fájdalmas pontja volt ennek az intézkedésnek a fiatalok deportálása, a beszolgáltatások könyörtelen változatai, a katonai egységek garázdálkodása a magyar falvakban. A megrémült lakosságot azzal nyugtatták meg, hogy nem lesz semmi bajuk, ha valamelyik román vallásra áttérnek. Erdély területén nemcsak fosztogattak, hanem gyilkoltak is. A második részben azt is kifejezte Márton Áron, hogy a gyűlölködést Petru Gróza közvetítése enyhítette, de nem

hozott semmi javulást: a kisebbségi iskolák működését a törvény nem védte, a Kolozsvárott működő magyar egyetem 42 épületét elkobozták és a magyar orvosi fakultást átkényszerítették Marosvásárhelyre. Az erdélyi magyarok földbirtokait 75 százalékban románok kapták meg. Magyar tisztviselők még a magyar többségű városokban is csak alárendelt beosztást kaphattak. Csak Kolozsvárról 24 ezer magyart deportáltak. A harmadik részből azonban már idézni kell:

„Az újságok közlése szerint Nagyméltóságod több ízben úgy nyilatkozott, hogy a román közigazgatás területén élő magyarság a saját elhatározásából illeszkedik be a román állam kereteibe. Mivel itt a román-magyar vita gyökere van érintve, kötelességemnek tartom kendőzés nélkül, nyíltan megmondani, hogy erre az önkéntes beilleszkedésre a magyarságnál nem tapasztalható semmiféle hajlandóság.

Ha elfogulatlanul nézik, a román szemlélőknek is el kell ismerniök, hogy a magyar kisebbség magatartása lojális volt és nem a magyarság hibája, ha a két nép a román fennhatóság ideje alatt egymáshoz nem közelebb került, hanem egymástól eltávolodott. A magyarság a múlt világháború után — mivel nem tehetett egyebet — kényszerűségből tudomásul vette a hatalmak diktátumát és az adott helyzetbe beilleszkedve az állampolgári kötelességek lojális vállalásával igyekezett jogait, kultúráját, nemzeti életét biztosítani. A román kormányzat azonban — nem törődve sem a párizsi kisebbségi statutum rendelkezéseivel, sem a gyulafehérvári ígéretekkel, sem az önrendelkezési elvvel, aminek pedig Nagyrománia a létét köszönhette — a magyar kisebbséggel szemben az elnemzetlenítés áldatlan politikáját alkalmazta, s e célból olyan gazdasági és politikai elnyomás alá vetette a magyarságot, amely már a legelemibb emberi jogokat is sértette. A nemzeti kultúrájában és létében megtámadott magyarság az egyre fokozódó nyomásra ellenálló ereje megsokszorosításával felelt. És Nagyméltóságod kormányának nem sikerült a magyarság bizalmatlanságát eloszlatnia. Népünket a 27 év alatt egymást váltogató kormányoknak velünk szemben változatlan magatartása tanította meg, hogy az ígéretek értékét az intézkedésekkel mérje. Népünk szívesen ajándékozza meg bizalmával azt, aki jószándékkal közeledik hozzá, de igen bőséges tapasztalattal rendelkezik ahhoz, hogy a szavak és a tettek, az ígéretek és az intézkedések a törvény és a végrehajtás között az ellenmondást észrevegye. A román közvélemény ellenállása és a végrehajtó közegek szabotálása, kétségtelenül sokban gátolja a kormányt jószándékú tervei-

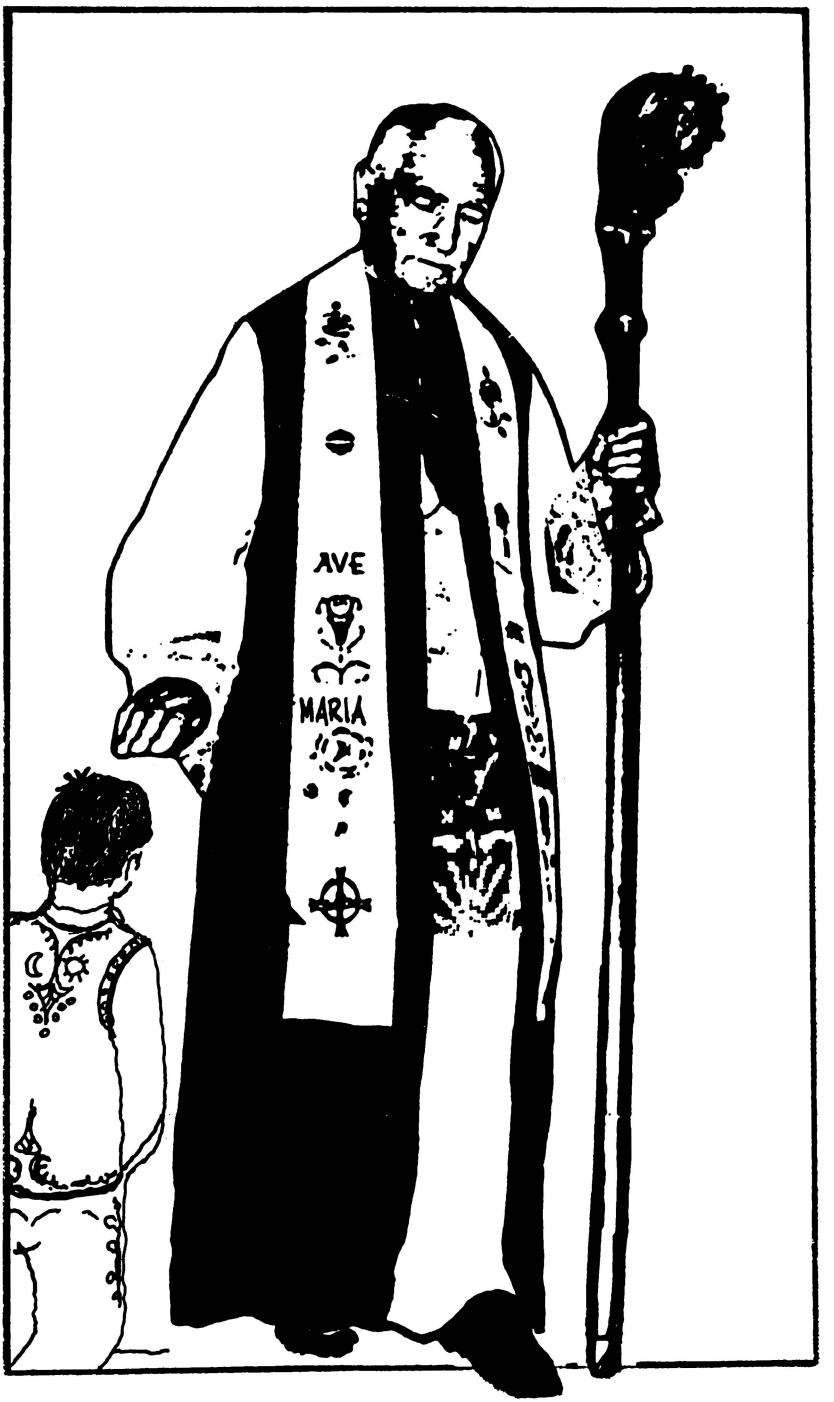
AVE
MARIA

nek végrehajtásában is, de Nagyméltóságod, aki szereti saját nemzetét, bizonyára megérti, hogy a magyarság nem áldozhatja fel magát a nagy-román eszme oltárán.

Az erdélyi románság számbeli többségére és a 27 éves birtoklásra hivatkozva igényt tart Erdély egész területére. A magyarság a maga igényét jelenleg számbeli többséggel nem indokolhatja (mert elvérzett a török-tatár elleni küzdelemben), de felhozhat ugyanilyen értékű gazdasági és politikai érveket, melyeket a történelem is támogat. A románság Erdélyből nem akar eltávozni — természetesen nem akarja ezt elhagyni az 1000 esztendő óta itt lakó és Erdély kultúráját megalapozó magyarság sem.

Az autonóm vagy független Erdély létesítése sem oldaná meg a vitát. Ma, a nagy politikai egységek alakulásának idején, az ilyen kis egységek sokáig nem tudnának ellenállni az erősebb szomszéd vonzásának. Az erdélyi románság — nevelése folytán — a magyar fennhatósága alá nem kívánkozik. A magyar nemzettestből erőszakosan kiszakított erdélyi magyarságot pedig kisebbségi élete győzte meg arról, hogy román fennhatóság alatt sem egyedeiben, sem mint nemzetiség nem élhet szabad, emberhez méltó életet.

Lehetséges, hogy a békeszerzés feladatára vállalkozó hatalmak között Erdélyre nézve nem alakul ki egységes álláspont s ezért úgy román, mint magyar részről nem bizakodhatnak az okok helyzekedése és a politikai ügyeskedések sikerében. Románia helyzete előnyösebb annyiban, hogy Erdély az ő birtokában van; de a magyar reményeket is táplálja a nagyhatalmaknak az a fölismerése, hogy a Párizs-környéki békediktátumok nem oldották meg a nyugtalanító kérdéseket Európa ezen térségében; ha ez alkalommal tartósabb rendet akarnak létrehozni, az etnikai szempont mellett mérlegelni fogják a gazdasági és politikai szempontokat is. Mindenesetre mi úgy látjuk, hogy Erdély kérdését nem lehet önmagában külön nézni, hanem a megoldás módozatait az érdekelt nemzetek, sőt Európa jogos igényeinek összeegyeztetésében kell keresni."

Eddig az idézet Márton Áronnak, Erdély püspökének Petru Gróza miniszterelnökhöz intézett leveléből.

Márton Áron 1946. pünkösdi beszédében Csíksomlyón szólt a százezres hívősereghez, XII. Pius 1941-ben elhangzott békeszózatából idézett és a magyarság fájdalmát a Somlyói Szűz előtt is elmondotta:

„Az erkölcsi elvekre épült új rendben nincsen helye a nemzeti kisebbségek nyílt vagy rejtett üldözésének, kulturális vagy nyelvi

sajátosságai elnyomásának, gazdasági képességük akadályozásának, természetes szaporodási képességük csökkentésének...”

Szabad emberhez és szabad néphez méltó életet akarunk élni, mert ehhez Isten-adta jogunk van. Kicsiny nép vagyunk, de kicsinységünk ellenére is tartós békére vágyakozunk és az új rend felépítésére készülő népek családjának hasznos tagjai kívánunk lenni. A múltkori békeszerzésnél az önrendelkezés jogán számos népnek tették lehetővé, hogy fajtestvéreivel együtt és egy államban éljen; tőlünk akkor ezt a jogot megtagadták. Igazságunk tudatában és a változatlan természeti és isteni törvények alapján kérjük azokat, akiknek fölöttünk hatalma van — minden hatalom onnan felölről adatott — ne feszítsék népünket egy újabb ítélettel a régi keresztre.

Aggódtak a hatóságok, hogy nyílt politikai tüntetések lesznek. De Ti imádkozni jöttetek ide és én épültem azon a példás fegyelmen, amelyet útközben tanúsítottatok. Ugyanilyen fegyelmezetten térjetek vissza” — fejezte be szentbeszédét Márton Áron.

Az imának ez az erőszak nélküli fegyvere még mindig a székely nép kezében van. Kérjük Márton Áron közbenjárását, hogy hozza meg általa az erdélyi magyaroknak a békét és a szabadságot.

Márton Áron írásaival tanít

Közép-Európa egyházpolitikája, különösen a II. világháború után, komolyan foglalkoztatta a társadalom különböző rétegeit. Napjainkban ez az érdeklődés fokozódik és tévedés lenne azt hinni, hogy bénulás állt volna be az egyház életében. A történelem Ura gondoskodik az alvó csíra ébredéséről. Az események annyira meggyorsultak, hogy az újdonságnak számító híreket rövid pár nap alatt újabbak váltják fel és ha nem követjük mindennap a hírközlő szervek adásait, akkor információnk fogyatékos lesz. Amiről még két esztendővel ezelőtt nem volt szabad beszélni sem, az ma már kész ténynek számít és a megvalósításán dolgoznak. Ilyen például a magyarországi szerzetesrendek önhatalmú betiltása után az újrakezdés lehetősége vagy a koncepciós perek revideálása és ennek keretében Mindszenty bíboros rehabilitálása is.

Nagy fájdalmunk azonban, hogy hazánk szomszédságában ezek a biztató jelek hiányoznak. Katolikus és magyar testvéreink sorsa különös figyelmet érdemel az elcsatolt országrész Erdélynek nevezett részén. Nincsen már a szabad világnak egyetlen nemzete sem, amelyik ne ítélné el a hatalmon lévő románok magyar- és vallásellenes politikáját. Az alapvető emberi jogok megsértéséről van itt szó,

amely veszélyezteti az egyház fönnmaradását és a magyarság életét. Pedig a Román Szocialista Köztársaság 1965. augusztus 21-én újra megfogalmazott alkotmánya II. rész, 17-től a 30-ig fejezetekben világosan lefektette az alapvető emberi jogokat, közöttük a vallásszabadságot és a kisebbségi élet szabályozó törvényeit.

Erdély sorsát a hétköznapi élet kibontakozásaiban figyelve a napnál is világosabb tény, hogy a magyarok kétszeresen is ellenségnek számítanak: mivel magyarok és a római pápasághoz tartozó katolikusok. Egészen biztos, hogy bármelyik román rezsimmel ellentétbe kerülnek. Ezért nevezik a románok az erdélyi magyarokat árulóknak és hazátlanoknak.

A Román Szocialista Köztársaság alkotmányában biztosított szólás- és sajtószabadságból az erdélyi katolikusok közössége semmit sem élvezhet. Még a liturgiában használt magyar nyelvű könyveket vagy az egyházi fegyelmet tartalmazó törvénykönyvet sem engedték kiadni. A sajtószabadságot korlátozó erőszakos tilalmak egyértelmű következménye, hogy: *„A kereszténység szent könyve, a Biblia teljes terjedelmében a háború óta egyszer sem jutott a hívek kezébe. Ha az Újszövetségi Szentírás, imakönyv, katekizmus nagy ritkán, korlátozott számban meg is jelenik, a szükségletnek alig csekély töredékét elégíti ki. Más vallásos tárgyú folyóirat, könyv, stb. kiadására az egyház kísérletet sem tehet."* Az egyetlen rendszeresen megjelenő katolikus sajtótermék egy 40x50 cm-es falinaptár, amely a milliós számban kifejezhető katolikusok számára csak 70 ezer példányban jelenhet meg.

A katolikus sajtó erőszakos korlátozása befolyásolja az egyházi magyar irodalom erdélyi kibontakozását. A román fennhatóság alatt erről szó sem lehet. Vannak ugyan hetente vagy havonta megjelenő folyóiratok, némelyik csillogóan fényes papíron, de ezek csak a görögkeleti hívőknek szólnak. Ezek is nagyon egyirányúak, mert a párt ideológiai szolgálatában állnak. Tele vannak az ipar különböző vállalatainál és az államosított mezőgazdasági kollektíváknál elért vívmányok dicsőítésével. Magyar nyelvre való fordításuk nem a vallási kultúrát növelné, hanem csak az államfő dicséretét szolgálná.

1988 decemberében megjelent kiadásomban Márton Áron életrajza. Egyik fejezetének ez a címe: „Márton Áron írásaival tanít". Merítsünk inkább a nagy püspök prófétai hangú írásaiból, mert magyar és keresztény szellemben írta azokat, mert bátorítanak, utat mutatnak és tanítanak bennünket.

„A kiszélesített iskola" című értekezésében így tanít a püspök:

„Ha a lerongyolódott magyar értelmiség... felismeri hivatását, ez a csupa rongyos, de lázas szemű kis csapat a világ egyetemes for-

dulatában is olyan keresztény életet fog itt felszítani, hogy nincs az alvilágnak az a vihara, amely be tudja kormozni, s egy népet olyan mélyre vert, ezerágú gyökérzettel fog megkötni, hogy apái földjéről sem történelmi földindulások, sem gonosz szándékú politikai szelek sem tudják eltépni..."

Amikor ezen sorok megjelentek, 1933-at írtunk, Erdély politikai és gazdasági krízisben szenvedett. Hiszen akkor még nem sejtette, hogy az üldöztetés csak most kezdődik. Honnan is tudta volna, hogy a közelgő újabb háború borzalmai, a kisebbségi helyzettel együttjáró szenvedések után jön valami még elrettentőbb, amikor a pásztor vértanúsága sem mentheti meg a nyájat. Honnan tudta volna, hogy az őrült Néró ismét megjelenik Európa színpadán, hogy a sztálinizmus kegyetlenségével, a fasizmus fajgyűlöletével semmisítse meg összelopott birodalmának ősi, keresztény szentélyeit és kisebbségi nemzeteit.

Márton Áron fiatalkori leírt zsengéi éppúgy, mint a későbbi gyulafehérvári püspök munkái az írástudók Istentől kapott felelősségének tudatában készültek, abban az általa többször megfogalmazott tudatban, hogy a „... **tanultnak kötelességei vannak a tanulatlanok, a gazdagnak és tehetősnek a szegények, az erősnek a gyengék és elhagyatottak iránt...**" — amint egyik kolozsvári szentbeszédében mondotta.

Márton Áron írásainak témáiban korának, az egyháznak és a magyarságnak problémái jutnak kifejezésre. A nép és népművelés, a falu, keresztény család és ifjúság, hitvalló iskola, de ott van a háború, a hatalom, a világnézet, a zsidóság és kereszténység aktuális problematikája éppúgy, mint a kommunizmus útvesztőjéből kiutat kereső keresztény ember, a kisebbség és a magyarság napjainak kérdései. Korai és későbbi munkáiban is többször megjelenik a nép művelésének életre szóló feladata: „**A nép szikla, amelyre egy nemzet élete biztosan épül... Minden nép annyit ér, amennyi értéket saját magából ki tud termelni. S addig él, amíg életét a saját erejével tudja táplálni... Gazdasági különbségek ma alig vannak köztünk. Erdélyben egyformán rongyosak leszünk mind, akik magyarok vagyunk**" — írja „**A kiszélesített iskola**" című értekezésében.

Márton Áron sokáig volt egyetemi lelkész. A hivatásával járó feladatok szinte állandó lehetőséget nyújtottak az ifjúság problémáinak megismerésére. Gyakran nyilatkozik és ír róluk. Az ifjúságról vitázva és írva soha nem sorakozik fel a vádlók mögé, sem a sopánkodók közé. Azon kevesek közé tartozik, akik ismerik és megértik a fiatalok nyugtalanságát. A problémát látva pedig kritikus

szemmel mutat rá a felelősökre: „... az apák írták a könyveket, amelyeket a fiatalok ma olvasnak, az öregek élték az életet, amelyet a fiatalok láttak és eltanultak, az előző nemzedékek kezdték meg a tekintély kisebbítését, amelyet a maiak elvetnek — mint jó fiai az apáknak" — olvashatjuk „A katolikus pedagógia feladata" című művében.

Tanító írásaival és személyes példájával mutatja meg az ifjúságnak, hogyan kell jövendő hivatásukra fölkészülniök, miként kell a keresztény jellemnek a kiváló szaktudással és feltétlen megbízhatósággal párosulnia. A cselekvő keresztény jellem példaképét állítja a fiatalok elé: „A nép is olyan, mint a gyermek, tettekből ért. A szokott szónoklatok öblös hangjaira már nem indul meg, hogy a márciusi esküt önfeledten továbbharsogja, hanem az apostolokat várja, akik nem dicsőséget keresnek, hanem munkát vállalnak, nemcsak belőle élni, hanem érte dolgozni is tudnak... a falusi bírótól az országgyűlési képviselőig, a bábaasszonytól az orvosprofesszorig, a foltozó vargától a nagygyárosig, a falusi tanítótól a püspökig, minden poszton a legkiválóbb és felelősségük tudatában lévő emberekre van szükségünk."

Márton Áron a néprajz és a falukutatás szociológiai felméréseiből kiindulva foglalta össze gondolatait. Tollát a falvak iránt érzett felelősség, s az egyszerű nép szeretete vezeti. Úgy látja, hogy a falvak népe — „... lelke mélyén durvaságai ellenére is erősen és elevenen keresztény..." — őrizte meg és adta tovább a keresztény hitet. Nagy aggodalommal ismeri fel a falu elszegényedésével járó reális veszélyt, a hit meggyengülését. „A nemzet életének hordozója, a hagyományaink megőrzője, a népi őserők legnagyobb tartálya: a falu. És a falu lelkében gyökerezik legmélyebben a hit is. Amikor a középosztály csak lekicsinylően, a munkásság pedig gyűlölettel emlegette a vallást, a falu népe az örökölt hithűség és belső meggyőződés fölényes nyugalmával járta a megszokott, ősi kegyhelyeket, friss virággal ékesítette az útszéli kereszteket és Mária-képeket, s a heti kemény munka nem fáraszthatta ki annyira, hogy vasárnap kilométereket ne gyalogoljon Isten igéjéért. Sem a rossz példa, sem a gúnyolódás nem tudta eltántorítani a hittől, amit apái hagytak rá. De most nyomorúság kínozza és súlyos megélhetési gondjai vannak... Nem jöhet tehát meglepetés gyanánt, ha ilyen meggyötört testi-lelki állapotban hajlik a kísértő szavára, s terhei közül Krisztus keresztjét dobja el legelőbb... amint azt az ipari munkásság is tette... a szociális nyomor társaságában..."

Apokaliptikus hangzású volt minden leírott betűje a háború idején is. Úgy érzi, hogy meghalt a civilizált világ és maradt „a

rengeteg fájdalom, a szenvedés és nyomor. A fegyverek zaján túl a földtől már az égig hullámzik a hatalmas, megrázó és panaszos ének a földkerekség népeinek zokogásától és a roppant kórus egyre nő, egyre panaszosabban zúg, mert a gyűlölet és az önzés könyörtelenül dolgozik tovább."

A püspök jajkiáltásában ott van a kereszthordozó emberiség elvesztett embersége fölött érzett mélységes fájdalom, de ott van a végső igazság racionális, világos megfogalmazása: **„Az elárvult, cserben hagyott Krisztus most ítélkezik... isteni módszerrel és apokaliptikus méretekben... A pusztuló emberiségnek pedig egyetlen kiútja van ebből a végzetből: Tudomásul venni végre, hogy minden szenvedő testvérünk arcából a szenvedő Krisztus néz le ránk..."**

A kolozsvári plébánosságot követő gyulafehérvári püspöki székbe történt kinevezés a megnövekedett egyházi és szervezési feladatok mellett még nagyobb erkölcsi kötelességet jelentett Márton Áron számára. A hitvalló, ősi nemzedékek reáhagyományozott öröksége tudatában indult a nehéz, a hosszú útra, hogy püspökké legyen: **„... szegénynek és gazdagnak, tanultaknak és a tanulás lehetőségeitől elzártaknak, előkelőknek és egyszerű embereknek, az élet kegyeltjeinek és az élet szerencsétleneinek, a bűnösöknek és a kegyelem áldottainak... ledönteni az embertestvérek közötti válaszfalakat, eltüntetni az ellenséges gyűlöletet... a krisztusi testvériséget jó akarattal megvalósítani — a szeretet örömfakasztó erejével."**

A kornak, a történelem véres szekerén rohanó emberiségnek igen nagy szüksége volt az apostoli lelkületű Márton Áronra, hiszen tőle kapta és kapja fényét a botorkáló világ és melegét a fázó emberiség. Erre tanít bennünket írásaiban Erdély nagy püspöke.

Csépe Béla:

Rátok gondolok

Rátok gondolok erdélyi helyek
hogy nevetek már le sem írható
ott hol az égre néztek szelíden
Nagyvárad Kolozsvár Szent Anna-tó
ti történetünktől patinásak
nyelv harmatától csillogó nevek
lettetek mára rongyosak cibáltak
vesztőhelyükön tolongó sereg
kik vagytok hát? szemenszedettek
tűzre valók csavargók bitangok?
én a borongó nagy hegyek között
megérintek ezernyi angyal-arcot
a huszadik század számkivetettjeit
akiknek immár létezni sem lehet
de én kibontom rejtett szárnyatok
s Isten ablaka alá eresztelek
szálljatok drága üldözött nevek
emelkedjetek túl minden magason
bár már többé élnetek nem lehet
éltek ti mégis én megmutatom

Erdély lábánál fekvő kies Koltó
hol legszebb versünket írta a költő
te halálra ítélt kicsi Misztót
ki küldted s visszavártad Kis Miklóst
nemzeti létünk nagy sebe Arad
neved nékünk mindig magyar marad
nagy hegyek közé húzódó Hunyad
fiadat ma is áldja még Nyugat
Kalotaszeg hol a selymes réteken
még egy pár fázó magyar virág terem

Nagyenyed hol tanított Apácai
neved örökké tették diákjaid
Fehéregyháza gyászfolt a szép tájon
itt halt meg és mégsem Petőfi Sándor
Gyergyó kis falvai a havasok alatt
Gyilkos-tó melyben a fa mégis megmaradt
Csíksomlyó hol mosolygó Máriához
most annyi megrettent magyar imádkoz'
Mádéfalva ahol új veszedelem
árnyéka terül szét a székelyeken
Brassó hol a legnagyobb erdélyi templom
fekete mert itt alig van irgalom
Sepsiszentgyörgy hol fogadta Gábor Áron
a szabadságért lesz ágyú minden áron
Erdély csücskében legtávolibb Zágon
érted immár a mi szívünk is fájjon
közibük állsz te is a bujdosóknak
Mikes nyomában elmégy Rodostóba

Ó Erdélyből felénk csillogó nevek
ti lettetek immár száműzetve
de szálljatok csak angyali sereg
egyre magasabbra emelkedve
és utatok a fenn virrasztó égen
a csillagok közé vegyülve szépen
mert nem tiltotta ezt meg Trianon
fehér szalagot új tejutat von
hogy az ember talán még nem későn
végső bukása előtt eszméljen
hogy a név- nép- falu-irtásban
ama végső nap árnya
van már Erdélyen

Budapest, 1988.

Stirling György:

Merre tart az emigráció?

Évkönyvbe írni — számomra legalábbis — nem könnyű lecke jelent. Valahányszor a megtisztelő feladat előtt állok — és az évről évre megismétlődik —, hogy a Vasárnap kalendáriuma részére „hozzak össze valamit", bizony hosszas tollrágás előzi meg az első betű leütését. Mert a heti anyag papírra vetése aránylag könnyen megy: az élet annyi eseménnyel szolgál, hogy — ahogy régen mondták — a téma valóban az utcán hever. Csak le kell hajolni érte. No de egy évkönyv egészen más! Az újság egy hét alatt elavul — nincs régibb valami, mint a tegnapi újság —, de az évkönyv hosszú életű. A papírja nem sárgul meg, nem töredezik össze, mint a lapoké, hanem megmarad az utókornak. Sokan gyűjtik a kalendáriumokat, elteszik őket minden esztendőben, mert egy-egy ilyen kötet dokumentum. Híven őrzi annak az évnek, annak a kornak a szellemét és problémáit, melyben kikerült a nyomdából. Az évszám, amit egy ilyen kalendárium a homlokán visel, nemcsak azt jelzi, hogy annak az esztendőnek a naptárát — ünnepeit, hétköznapjait, számunkra szép vagy kellemetlen emlékeit konzerválja az idők végtelenségéig, hanem azt is elárulja annak, aki évek múltán felüti a kötetet, hogyan gondolkoztak, éreztek annak idején az emberek, tagjai annak a közösségnek, melyhez az írás szerzője tartozott.

Ezért okoz számomra mindig gondot, mit írjak az évkönyv részére: olyan témát igyekszem keresni, ami időtállóan tükrözi azokat a kérdéseket, amelyek akkortájt foglalkoztatnak engem is, másokat is. Mert csak ez lehet a célja egy kalendáriumnak: képet adni arról az esztendőről, ami mögött szilveszter éjjelén becsukódik az ajtó s egyben előrevetíteni azokat a reményeket, amelyeket az újév hajnalán, a soron következő esztendővel kapcsolatosan szívünk mélyén dédelgetünk. De ne beszéljünk általánosságokban: e könyvvel búcsúztatjuk 1989-et és köszöntjük a kilencvenes évek első esztendejét. Egy dekád zárul most le életünkben és

ránk köszönt az újabb évtized. Várható örömeivel és nem kívánt bánataival, úgy ahogy a Gondviselés elrendelte volt. Igyekezzünk hát számvetést végezni, mit is hagytunk magunk mögött és fürkésszük a jövőt: mit tartogathat számunkra a most érkező tizenkét hónap?

*

Az időn kívül, amelyben élünk, meghatározó tényezője sorsunknak az, hogy hol élünk. A huszadik század utolsó évtizedének küszöbén óvakodunk most át, a kilencvenes évekbe lépünk, s mindez hol? Nos, az emigrációban, rendkívüli körülmények között! Mert akárhány éve is vagyunk a hazától távol — hacsak nem tartozunk azok közé a szerencsések közé, akik idekint amerikaivá, németté vagy ausztrállá tudtak válni —, ez mindig a normálistól eltérő állapot marad számunkra. Rendkívüli állapot, rendkívüli gondokkal, problémákkal. Igen, emigrációs gondokkal: olyan kérdésekkel, hogy merre tovább? Merre és hogyan? . . .

Ez a kérdés most parancsoló szükségszerűséggel merül föl valamennyiünk előtt, akik még emigránsoknak, politikai emigránsoknak érezzük magunkat. A második világháború utáni emigráció négy és fél évtizedes története alatt már többször fölvetődött ez a kérdés a magyar emigráció számára a világpolitikai változások nyomán, de olyan sarkítottan, mint most, a dekádforduló idején tán még soha nem kerültünk szembe vele. Mert az utolsó egy-két évben olyan változások történtek otthon, Magyarországon, amelyek merőben új helyzet elé állítják az emigrációt. Sokak szerint ebben az új helyzetben átértékelésre szorul az emigráció programja s egyáltalán: nincs is többé szükség emigrációra. Szerepe, amelynek betöltésére eddig hivatott volt és ami létjogosultságot adott számára, megszűnt. Az emigráció betöltötte feladatát s a megváltozott körülmények indokolják, hogy számolja föl önmagát, illetve szüntesse be aktivitását. Az emigrációs újságok húzzák le a rolót, az emigrációs szervezetek mondják ki feloszlásukat, s az emigráció váljon azzá, amit egyesek már régen szuggerálnak: szétszórtsági magyarsággá, diaszpórává, mely mint a zsidóság, megtartja ugyan kulturális hagyományait és szokásait, de beolvad a környezetébe, a befogadó ország társadalmába és ezzel párhuzamosan megszűnik foglalkozni az „óhaza" dolgaival, politikai viszonyaival. Az „óhazához" legfeljebb olyan lassan vékonyodó szálak fűzik, hogy tartja a kapcsolatot az otthon élő rokonsággal és ezeket néhanapján meglátogatja. Az új generáció már ezzel is felhagy. Átmeneti időszak, amelynek végpontja a teljes asszimilálódás.

Hányféleképpen lehet megszüntetni az emigrációs állapotot? Nos, kétféleképp: az egyik, hogy az emigráns hazatelepül, a másik, hogy önként lemond addig vállalt szerepéről és magánemberré, kivándorolttá válik. Az első tiszteletreméltó áldozatvállalás: ne csak kívülről, a szabad világ kényelméből bíráljunk és nyilvánítsunk véleményt nekünk nem tetsző jelenségekről, hanem osszuk meg a gondokat a hazaiakkal, vállaljuk a közös sorsot és velük együtt próbáljunk tenni valamit a helyzet javításáért, a politikai jogok bővítéséért és a gazdasági problémák megoldásáért. Aki úgy érzi, hogy az emigráció létjogosultsága megszűnt, költözzék haza közlegénynek és vállalja otthon a ráeső részt mindabból, amiért ma egy egész országnak dolgoznia kell.

Ez azonban csak egyéni döntés, elszigetelt, csupán néhány embert érintő megoldás s mivel mindenki nem fog hazatelepülni, az emigráció mint olyan még nem szűnik meg. Tehát a probléma is megmarad: működjék-e továbbra is, mint közösség, vagy se?

Az önfölöszlatásnak az a módja, hogy mindenki visszavonul a magánélet szféráiba és „megértve az idők szavát", feladja emigráns magatartását, bizonyos következményekkel jár. Éspedig az emigráns állapot ellentmondásosságából eredő veszéllyel. Megfigyelhető ugyanis, a hazához való kötődés érzése és a magyarságtudat — ami párosul az elhagyott haza dolgai iránti érdeklődéssel — azokban a legerősebb, akik politikai emigránsnak vallják magukat. Azok nagy többségére viszont, akik kezdettől fogva idegenkednek ettől a meghatározástól, az jellemző, hogy minél gyorsabban igyekeznek beintegrálódni az idegen környezetbe, nem érdeklődnek a magyar ügyek iránt és lassan elsorvadnak bennük a magyar érzések. „Nem érdekelnek az emigrációs ügyek, mert itt csak veszekedés van" magatartás mögött rendszerint az is megtalálható, hogy az illető a haza ügyei iránt sem érdeklődik, leszokik a magyar újságok olvasásáról és ha netán hazai lap kerül a kezébe, abban is csak azt nézi meg, hogy mit mutat a dollár-forint átváltás árfolyama. Meg hogy van-e olcsó társasutazás, alkalmi charter-gép, amivel Magyarországra lehet utazni. Mert oda azért néha elutazik: éppúgy, mint ahogy időnként Mexikóba is megy nyaralni, bejárja Spanyolországot és Nyugat-Európát, hisz' telik rá. De Magyarországon csak Hévíz érdekli, esetleg a Balaton; a rokonok csak annyira, amennyire pukkasztani lehet őket a dollártól vagy márkától duzzadó erszény mutogatásával. Mert ő amerikai vagy német éppúgy, mint a többi külföldi turista, aki véletlenül épp Magyarhont választotta úticélul...

Ez az emigrációs állapot furcsa belső ellentmondása: jobbára csak az képes megmaradni magyarnak az idegen világban, aki az emigrációs státusból következő kritikával figyeli a magyarországi helyzetet. Aki „ellenségesen" viszonyul a hazai rendszerhez (de soha nem a magyar néphez!) és annak megváltoztatása, megváltozása az álma. A maga korlátozott eszközeivel ennek érdekében is dolgozik, ez ad tartalmat és értelmet az életének. Ez segíti át a nehéz korszakokon, ez élteti. És az a tudat, hogy egyszer hazamehet. Mert a politikai emigráns nem tekinti véglegesnek külföldi tartózkodását, még akkor se, ha többé-kevésbé beilleszkedik az idegen közegbe és gyakorlati, megélhetési okokból fölveszi az idegen állampolgárságot. Egész életén át abban hisz és abban bízik, hogy a politikai rendszer, ami elől otthonról eljött, egyszer megváltozik s akkor ő visszamehet a hazába.

De hiszen ez bekövetkezett! — mondják azok, akik az emigráció további létjogosultsága ellen voksolnak: Magyarországon megváltozott a rendszer, szabad szervezkedés, szólásszabadság és sajtószabadság van. Mindent meg lehet mondani, mindent meg lehet írni: következésképp nincs szükség tovább az emigráció ellenzéki szerepére: kihúzták alóla a talajt, hisz' megdőlt az eddigi érvelés, miszerint otthon nem lehet ellenzék, tehát az emigrációra hárul az ellenzék szerepe. Ma már működik otthon ellenzék, az emigráció nyugdíjba vonulhat: nincs dolga többé! Ugyanígy fölöslegessé vált az emigrációs sajtó is: az otthoni ellenzéki lapok, amelyekből annyi van, mint égen a csillag, már mindent megírnak, olyik merészebben és keményebben, mint akárhány emigráns újság teszi.

Mindez kétségtelenül igaz. Ma. De semmiféle garancia nincs arra, hogy holnap is így lesz. A magyarországi szabadság normái még jóformán kialakulatlanok: törvény, rendelet csak egyikmásikat szabályozza. S ez így lesz mindaddig, amíg össze nem ül az új parlament, aminek előfeltétele az új választás. Erről a legkülönbözőbb dátumok vannak forgalomban és nyilvánvaló, hogy a kormány húzza-halasztja a választások kitűzését, mert tudja, hogy azok uralmának végét fogják jelenteni. Sajnos, az ellenzék sem egységes az időpont sürgetésében: az ellenzéki csoportok és pártok jelentős része úgy véli, hogy még nincs kellőképp felkészülve egy választásra és ehhez időre van szüksége. Tavasznál előbb tehát aligha számíthatunk új parlamentre, új törvényekre és konszolidációra. Addig pedig az otthoni helyzet bizonytalan.

Mindezt csak arra hoztam föl példázatként, hogy a magyarországi szabadság egyelőre igen törékeny, a politikai helyzet la-

bilis. S amíg az, szükség van, sőt az eddigieknél fokozottabban is szükség lehet az emigrációra. Mert támogatást jelent az ellenzéknek és ha netán a sztálinista erők bármilyen akciójára kerülne sor — amellyel egyre sűrűbben fenyegetőznek s melynek lehetősége nagyonis fennáll —, a „visszarendeződés" ellen a maga eszközeivel az emigráció is tudna tenni egyet s mást. Nem áltatjuk magunkat: tudjuk, hogy ezek az eszközök igen korlátozottak, de a nyugati összeköttetéseket kritikus pillanatokban kamatoztatni lehet. Ha 1956 őszén az emigráció hamarább fölismeri a történelmi alkalmat és legsürgősebb tennivalókat (a Nagy Imre kormány nyugati elismertetésének szorgalmazása), talán soha nem került volna sor november 4-re. 1956-ban még fölkészületlenül érték az amerikai magyar emigrációt a hazai események, ezért nem is hibáztatható semmiért sem. De ma már jobban ismerjük az erőviszonyokat és azt is, mire vagyunk képesek. Ezt pedig se túlbecsülni, sem alábecsülni nem szabad.

Tegyük föl azonban, hogy a hazai események kedvezően alakulnak és a fejlődés demokratikus irányban folytatódik, amit remélünk. Az emigráció a kibontakozáshoz is hozzájárulhat a maga módján. Elképzelhető olyan szituáció, amiben a politikai emigrációnak nem feltétlenül kell negatív álláspontot elfoglalnia a hazai politikai rendszerrel szemben. A feltétel nélküli kooperálás és a teljes tagadás között még sok fokozat létezik: például a lengyel emigráció jó példával szolgál, hogyan lehet megvalósítani a kritika jogának (és gyakorlásának) fenntartása mellett a szükségszerű és bizonyos feltételekhez kötött támogatást. Ebben a szerepkörben számos feladat vár az emigrációs lapokra, mert mindig lesznek olyan témák, amelyekkel a határokon kívüli magyar sajtó jobban tud bánni.

Ne siessünk hát azzal a temetéssel! 1956 óta már sokan és sokszor sírba akarták tenni az emigrációt, mondván, nincs rá többé szükség. Ilyen volt pl. az a Nagy Kázmér is, aki a hetvenes évek végén megírta az emigráció történetét. Az „Elveszett alkotmány" nem hagy kétséget afelől, hogy szerzője ellenséges érzésekkel viseltetik a politikai emigráció iránt és fölöslegesnek véli azt. Ő sohasem tartotta magát emigránsnak és nem is találta helyét: végül 1981-ben hazatelepült. Sorsa szomorú példája az olyan ember életének, aki nem képes eszményekért lelkesedni, cinikussá válik, félresiklik s végül kiég. Hogy otthon jó pontokat szerezzen, így nyilatkozott a Népszabadságnak: „Az emigránsok tulajdonképpen senkit se képviselnek, még önmagukat sem, csupán egy rosszul megírt szerepben tetszelegnek. Az a darab, amit

tovább játszanak, már régen véget ért és nincs közönsége." Majd az otthoni politikai élet és a sajtó szabadságáról nyilatkozik a legnagyobb elismerés hangján. 1981—82-ben! Amikor tudjuk — most derül rá igazán fény —, hogy a magyar nép infernális körülmények között élt azokban az években... Mindez érzékelteti, milyen ítélőképességgel rendelkezett ez a Nagy Kázmér, aki aztán nem sokáig élvezhette az otthoni „szabadságot", mert rövidesen meghalt.

Hogy az emigránsok mandátuma lejárt, arra már — rezignáltan — Kovács Imre is célzott, de ha fölvetjük ezt a kérdést, olyan talajra tévedünk, ami egyszerre mások részére is ingoványossá válik. Mert igaz az, hogy az emigránsok senkitől se kaptak bíztatást (aki pedig 45—48-as, vagy 1956-os „mandátumra" hivatkozva politizált idekint, ilyen hosszú idő alatt azok is elévültek), de kérdem én: van-e mandátumuk azoknak, akik ma vezetik a magyar népet? Kiktól van a megbízatásuk azoknak, akik ma Budapesten a kormányban és a parlamentben ülnek s intézik az ország sorsát? Sőt továbbmegyek: még a hazai ellenzéknek sincs semmilyen mandátuma, amire hivatkozhat! (Kivéve azt a néhány új képviselőt, akik az időközi választások révén a választók szavazataival kerültek be a parlamentbe.) Nincs egymásnak szemrehánynivalónk! A fordulat éve, az 1948-as kommunista hatalomátvétel előtt működött pártoknak s azok vezetőinek még mindig több joguk van a népakaratra hivatkozni, mint pl. az MSZMP-nek, amely soha nem kérte ki a nép véleményét. (Mert az egyjelöltes „választásokat" nem tekinthetjük állásfoglalásnak.)

Az emigrációban a feddhetetlen politikai előélet adhat mandátumot és a készség, a szándék arra, hogy valaki hajlandó legyen a legkisebb előny és haszon reménye nélkül a közösségért és ideálokért dolgozni. És amíg vannak, amíg lesznek ilyenek, addig lesz emigráció is. Aminek szükségességéről meddő dolog vitatkozni. Korunkban, amikor olyan váratlan fordulatoknak lehetünk tanúi és oly gyorsan követik egymást az események, felelőtlenség valamit véglegesnek kijelenteni és mindig minden eshetőségre föl kell készülni a politikában. A megváltozott körülmények új stratégiát, új tevékenységi formákat kívánnak az emigrációtól, amelynek azonban az alapot jelentő eszményekhez mindig hűen kell ragaszkodni. Az otthoni ellenzék kénytelen taktikából ezt vagy azt háttérbe szorítani. Az emigrációt — saját józanságán és realitásérzékén kívül — semmi sem korlátozza, mindenről nyíltan beszélhet. Ezzel mintegy a jogfolytonosság vitelére, képviseletére hivatott. Abban az értelemben, hogy nemcsak

ötvenhat szellemének őrzése, de például Trianon igazságtalanságainak jóvátételére való állandó hivatkozás is feladatai közé tartozik. És ha semmi mást nem nézünk, csak ezt az egyetlen célt, már ez is létjogosultságot ad az emigrációnak a további munkára. Arra, hogy az elmúlt évtizedek politikai tapasztalataiból okulva, az eddigieknél korszerűbb módszerekkel haladjon tovább az úton. A maga eszközeivel igyekezvén hozzájárulni ahhoz, hogy otthon stabil demokratikus rendszer valósulhasson meg. Tehát munkálkodván önmaga vesztén, azon, hogy valóban fölöslegessé váljék, ami tán akkor lesz időszerű, amikor Magyarországon valóban létrejön a demokrácia.

De ahhoz, hogy megvalósuljon az a politikai, társadalmi és gazdasági kibontakozás, ami valamennyiünk szívügye, az emigrációs magyarság is hozzásegíthet. Az emigrációt nem az teszi kizárólag emigrációvá, hogy a teljes elutasítás álláspontját vallja a hazai rezsimmel szemben. Ahogy a rendszer demokratizálódik, ahogy kénytelen mind több és több szabadságot adni a magyar népnek, úgy engedhet lépésről lépésre az emigráció az eddigi merev elzárkózás politikájából és tehet lépéseket az együttműködés felé, a közös ügy, Magyarország talpra állítása érdekében. Amikor pedig megtörténtek otthon a szabad választások és a népakaratnak megfelelő kormánya, valamint parlamentje lesz az országnak, az emigráció érdeklődési körében a politika háttérbe szorulhat, átadva a helyét gazdasági kérdéseknek. Mert akkor nem elsősorban a bírálat lesz a feladata egy, a céljait a helyzetnek megfelelően módosított emigrációnak, hanem a gazdasági segítség, melynek megszerzésében összeköttetései révén támogathatja a hazaiakat.

A politikát sem kell elhanyagolni, mert a bírálat jogával — szükség esetén — tovább is élnie kell az emigrációnak, amire különleges jogállásánál fogva mindig hivatott: semmi és senki se korlátozza, amellett a kívülálló tárgyilagosságával szemlélheti a fejleményeket. De ez a kívülállás majdnem csak földrajzilag helytálló: a magyar emigránsok abban az egyedülálló helyzetben vannak (ami tudtommal eltér minden más emigrációtól), hogy az eredeti magyar állampolgárságukat akkor sem veszítették el, ha történetesen időközben felvették a befogadó ország állampolgárságát. Ennek következtében jogilag még ma is jogosultak pl. szavazásra, mint ahogy más országok tartósan külföldön élő polgárai jogosultak erre és törvényileg szabályozott formák között élni is tudnak e jogukkal. Miért ne élhetnének a külföldön élő magyarok is az állampolgárságukból következő szavazójogosult-

ságukkal, például a közeljövőben esedékes szabad választáson? Az igény már több oldalról is jelentkezett erre és csak a megfelelő formát kell megtalálni a lebonyolítására. Mióta disszidensből „külföldre szakadt hazánkfia" lett az elnevezésünk, talán nem lehetetlen kívánság az, hogy a hazai megújulásba a szavazatainkkal is beleszóljunk és segítsük azt. Hiszen már arra is van több példa, hogy az emigráció az otthoni pártalakulásokhoz aktív segítséget nyújt, ami megint csak a hazához való tartozás egyik jele és a politikai kapcsolatok pozitív irányú kiépítése, az együttműködés felé mutat.

Az emigráció és a hazaiak együttműködésének még ma is látható szép bizonyítéka a New York-i Kossuth-szobor, mely közös adakozásból a két világháború közt jött létre és az összefogás sikerét hirdeti ma is. Ha a Horthy-idők emigrációja meg tudta valósítani ezt és még sok mást, közös erőfeszítéssel ma is többre mennénk. Az emigráció már így is előlegezte a bizalmat és engedményeket tett a demokratizálás útjára lépett hazai rendszer felé: ha minden úgy alakul, ahogy reméljük, nincs akadálya keretek bővítésének. És mindez még sok feladatot tartogat az emigráció részére.

*

Pár idevetett mondattal kívántam érzékeltetni, milyen területeken várhat még munka az emigrációra, olyan munka, ami létjogosultságot biztosít számára. Nem törekedtem teljességre, hisz' a részletes program még kidolgozást igényel és sokágúan bővíthető. Emberi dolog, de senki se nyugszik bele egykönnyen abba, hogy fölöslegessé vált. Sokan szeretnék ezt szuggerálni az emigrációnak, pedig kár lenne sietni azzal a temetéssel! Vár még tennivaló az emigrációra és nem is kevés! A megváltozott körülményekhez alkalmazkodva hasznos feladatokat oldhat meg. Amíg még létezik. Mert ha otthon normális világ lesz és senkinek sem kell elhagynia hazáját, az emigráció utánpótlás híján egy-két generáció múlva úgyis eltűnik. De akkorra — reméljük — már valóban nem lesz szükség rá! . . .

Hajnal László Gábor:

„A szívekben nincs nyugalom...!"

(Gondolatok a megszűnt munkásőrség múltjáról és a jövőjéről)

„JOBB FÉLNI, MINT MEGIJEDNI!" — vélekedtek sokan így 1956 októberének vége felé, és akiknek erre komoly okuk is volt, cipőt, ruhát cseréltek, s lapítva várakoztak. Különösen a hirtelenjében szélnek eresztett ÁVH tagjai, a függetlenített és szinte korlátlan hatalommal rendelkező pártfunkcionáriusok, a műhelyekből káderré kiemelt hajcsárok reménykedtek abban, hogy nem kell bűnhődniük korábbi túlkapásaikért. November 4-e után főleg ezért jelentkeztek sietve a Munkás-Paraszt Kormány felhívására, és a két hétig tartó megalázottságot a tetten ért rettegést nekiveselkedett megtorlás váltotta fel. A hatalmában még nagyon ingatag vezetés gyorsan felismerte az ebben rejlő hatalmas lehetőséget, és vállalva a kockázatot, fegyvert adott a gyári munkások, téeszparasztok, állami gazdasági alkalmazottak némelyikének kezébe. De tette ezt főleg azért, mert a pártnak szüksége volt magánhadseregre, olyanra, amelyik független a rendőrségtől és a honvédségtől, a belépők valamiért elkötelezettjei a kommunizmusnak, továbbá tudnak, mernek — sőt: akarnak — brutálisak lenni. Kezdetben az oroszok sem rajongtak az ötletért, vonakodtak attól, hogy komolyabb fölszerelést adjanak a bosszútól lihegő elbocsátott légiósoknak, ám a **Márciusban Újra Kezdjük**, a MUK jelszó mérhető reményerősítése, a nagyobb ipartelepüléseken komoly erővel rendelkező Munkástanácsok működése végül is Münnich Ferenc óhaja felé döntötte a mérleg serpenyőjét. A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1957. február 18-i 3075/1957. számú **„Szigorúan bizalmas"** határozatában oltalma alá vette a **„pufajkásokat"**. Külön pénzügyi keretet, egyenruhát kaptak, dobtáras géppisztolyukat úgy becézték: **„győztes"**!

És most ugorjunk előre az időben: az Országgyűlés 1989. október 20-án 274 igen, 6 nem szavazattal és 31 tartózkodással döntött arról, hogy a kormány javaslatára JOGUTÓD NÉLKÜL megszünteti a munkásőrséget. HELYETTE POLITIKAI CÉL-

RA SEMMIFÉLE FEGYVERES TESTÜLET NEM SZERVEZHETŐ! De ez a határozat nem egyik pillanatról a másikra emelkedett jogerőre. A kulisszák mögött komoly alkudozások folytak, és a különböző ellenzéki pártok, csoportok, szervezetek mind erőteljesebben követelték az MSZMP magánhadseregének fölszámolását, hogy a 60 ezer főnyit kitévő karhatalmisták tegyék le, adják ki kezükből a fegyvert, s a körülbelül 11 milliárd forint értékű eszközállományukat vegye át az állam: a 91 ingatlanukat hasznosítsák és a 615 hivatásos, valamint háromszázvalahány főállású polgári alkalmazottat küldjék nyugdíjba vagy helyezkedjenek el az állami gazdasági élet területein. **Az osztályharcnak vége, felejtsék el!** — javasolták a leginkább érintetteknek, ám hiú ábránd volt komolyan remélni, hogy a testülethez tartozók mindahányan haptákba vágva rögvest teljesítik a parancsot. Látszatra talán igen, bólogatnak, de 32 esztendő túl hosszú, s akik ezt figyelmen kívül hagyták, a lényegről feledkeztek meg. Nevezetesen arról, hogy egy munkában, tanulásban, személyes kapcsolatokban, kádertivornyákban, felsorolhatatlanul sok kedvezmény adásában-kapásában összekovácsolódott közösségről van szó, és a csalódottság, kisemmizettség érzése nagyon szorosra csomózhatja a szolidaritás hálóját. A REFORM című hetilap 1989. július 21-i számában V.A.M. monogrammal jelzett cikkben olvasható:

„A Münnich Ferenc Társaságot az új pártok, csoportok között a legjobban szervezett, legnagyobb tömegbázissal bíró alakulatnak kell tekinteni. Kapcsolatrendszerük az egész országra kiterjed, tagjai közé tartozik a munkásőrségnek csaknem a teljes állománya, a munkásőr baráti körök hálózata. Igen sok régi funkcionárius, magas szintű összeköttetésekkel bíró, jelentős munkásmozgalmi tapasztalatokkal rendelkező, képzett kommunista vezető fémjelzi a társaság irányító magját. Nem túlzás, ha létszámukat 60 ezerre becsüljük, de elképzelhető, hogy a 100 ezer főt is meghaladják. Szervezettségük példás, eszmei meggyőződésük csak erősödik azokon a gyűléseken, összejöveteleken, amelyeket rendszeresen tartanak. Mivel a fegyveres erők soraiban is helyet foglalnak — olykor irányító helyen is —, feltétlenül mint jelentős politikai erővel kell számolni velük. Figyelemre méltó, hogy míg az Ellenzéki Kerekasztal nem egy pártja belső, személyeskedő klikkharcát vívja, az MFT fejleszti, gyarapítja önmagát."

Elgondolkodtató megállapítások ezek, márcsak azért is, mert nehezen cáfolható tényeket tartalmaznak. Jusson eszünkbe, hogy 1945 után miért lett szigorú valóság az a humor: **„Ha te azt mon-**

dod partizán voltál, én is ezt állítom, s az már két partizán!" Gyarapodott is a Szövetség létszáma, és noha a tagok az élet kijátszhatatlan törvényei szerint sorban költöznek el a földi létből, még mindig több ezren élvezik a Szocialista Hazáért Érdemrend vagy a Haza Védelmében kitüntetéssel járó erkölcsi-anyagi előnyöket, gyermekeik, unokáik is mindmáig behúzódhattak a nagy piros ernyő alá.

Persze nem lehet végtelenségig érdemekre hivatkozva a nagy tálból cseresznyézni, de a politikai helyzet messze nem stabilizálódott annyira Magyarországon, hogy a mundérból hirtelen kivetkőztetettek tudomásul vegyék: helyzetük visszafordíthatatlan! Lapozzunk csak a históriai kalendáriumban, kezdve onnét, hogy az 1957-ben tett eskü, a **„minden osztályellenségtől való megvédés"** szövege 1962-ben a **„szocialista haza védelmére"** módosult, de az önkiátkozás fogadalma még maradt: **„. . .ha pedig eskümet megszegem, sújtson a Magyar Népköztársaság törvénye, a párt, a dolgozó nép megvetése!"** Itt közbevetőleg tegyünk említést arról, hogy tíz évvel később, 1972-ben nagy ünnepségek keretében emlékeztek a **„hőskorról"**, MÁSFÉL ÉVTIZED A MUNKÁSHATALOM SZOLGÁLATÁBAN címmel terjedelmes riportok, interjúk láttak napvilágot, és az akkori parancsnok, Pap Árpád azt hangsúlyozta a véle készült beszélgetésekben; az állomány 67 százalékát a közvetlen termelésben dolgozók alkotják, az átlagéletkor 38 év, s minden ötödik szürke ruhás pártonkívüli. Ezek az adatok kérdésekre ingerlőek, hiszen választ kellene keresni arra, hogy a 33 százalékot kitevő nem kérges tenyerűek vajon miért kérték felvételüket. Az orvosokat, tanárokat, mérnököket a gyorsabb és zökkenőmentesebb előmenetel csábította? Ha igen, akkor nyilvánvalóan opportunisták, míg a fiatalok némelyike feltehetőleg a dicsekvés szándékával jelentkezett, hogy fegyverük lehessen és kihasználhassa az üdülési, munkaidő-kedvezményeket. Ezért cserében elfogadták a kifelé hirdetett propagandát, miszerint: **„A munkásőrség más fegyveres erőkkel és testületekkel együtt vesz részt az állam és közbiztonság védelmében és fenntartásában. . ."** Néha valóban bevetették az alakulatokat elcsavargott gyermekek felkutatásához, árvízvédelmi tevékenységekhez, de legfőképpen a rendőrség, határőrség vette igénybe szolgálatukat: igazoltattak a kocsmákban, hétvégi **„fekete vonatokon"**, üldözték a határon átszökni akarókat, és legutóbb feladataikat, kötelességeiket — egészen a megszűnésükig — már a Minisztertanács 49/1978. számú nyílt rendelete szabályozta. Ebből idézünk:

A munkásőrség részt vesz a Magyar Népköztársaság alkotmányos rendjének, a nép hatalmának, szocialista vívmányainak védelmében, a békés alkotómunka biztosításában és ennek során:

a) óvja a szocialista államrendet;

b) részt vesz a közrend és közbiztonság fenntartásában, gyűlések és más rendezvények biztosításában, az államhatár őrzésében;

c) ellátja fontos létesítményeknek (gyárak, távközlési berendezések stb.), továbbá egyes állami szervezeteknek a biztosítását, meghatározott épületeik védelmét;

d) segítséget nyújt elemi csapás, más rendkívüli esemény idején az élet és az anyagi javak megmentéséhez, a károk elhárításához;

e) segíti az állampolgárok vagy javaik ellen intézett és azokat közvetlenül fennyegető támadás elhárítását.

4. par.

(1) A munkásőrség állami felügyeletét és ellenőrzését a Minisztertanács látja el.

(2) A munkásőrség élén az országos parancsnok áll, akit a Minisztertanács nevez ki."

Kezdetben, amíg Halas Lajos irányította a tennivalókat (1957—1964), csak és kizárólag Kádár Jánosnak — néha Münnich Ferenecnek — jelentette a mikénteket, hogyanokat. Persze, parancsot sem fogadott el másoktól a hadsereg vezérőrnagyából lett munkásőrtábornok, s feladatuknak legfőképpen a párt védelmét tekintették, fegyvereiket is a pártbizottságokon tartották, de a pisztoly mindig náluk volt. A hatvanas évek közepe táján a Belügyminisztérium közvetlen irányítása alá kerültek, ám 1978 októberéig jogi tekintetben is csak az MSZMP diktálhatott nékik. Utána bő tíz éven át annyit változott a helyzet, hogy papíron megtörtént a munkásőrség államosítása, de a gyakorlatban továbbra is a régi módszer dívott egészen 1989. május 8-ig: a Központi Bizottság ülésén hatályon kívül helyezték a korábbi (belső) határozatot, és véget ért a kettős irányítás. Akkor az a döntés született, hogy a kormány, illetve a Honvédelmi Minisztérium irányítása alatt működnek majd, de továbbra is önálló fegyveres testület maradnak A fából vaskarika tipikus példája volt ez, hiszen a taktikázás jól nyomon követhető. Amikor 1989 januárjának végén bejelentették, hogy ötödszörre is változtatnak a munkásőreskü szövegén, s kimarad belőle, hogy **„Az ellenséggel egyetértésbe nem bocsátkozom..."**, viszont szerepel a fogadalomban az a mondat: **„...a nemzetközi munkásosztály vörös, és**

hazánk nemzeti zászlajához mindig hű leszek", hazánk átlagpolgára, az adózó nép jelentős százaléka fölháborodott. Két lobogó alá nem lehet állni, mert lehetnek pillanatok, amikor szembe kerül a párt és a nemzet érdeke. Porhintésnek azonban jó volt, elterelhették — ha ideig-óráig is — a figyelmet olyasmikről, hogy a Csepel-szigeten ismeretlen tettesek feltörték a nagy fegyverraktárt, és onnét tetemes mennyiségű támadó és önvédelmi fölszereléseket, a hozzávaló lőszerekkel, gránátokkal magukkal vittek. A nyomozás nem vezetett eredményre, a tömegtájékoztatási eszközök munkatársai sem firtatták különösebben ezt a lopást, helyette inkább arról cikkezgettek, hogy mennyi nyaralója, milliós értékű ingatlanja van a **„cégnek"**, és valóban megfenyegették-e Király Zoltán képviselőt, valamint Keserű Imre szentesi tanárt azzal, hogy **„az ilyeneket nemcsak ki kell zárni a pártból, de fel is kell akasztani!"**. A pohár mégis akkor csordult ki, hogy a keletnémet menekült áradat özönlését (az osztrák-magyar határon) munkásőrök közreműködésével gátolták. Az MDF országos választmánya tiltakozását követően mind erőteljesebbé váltak a tüntetések, azt követelve-javasolva: NINCS PÉNZÜNK RÁTOK! ELMÚLT FIÚK! NEM BEÉPÍTENI, LEÉPÍTENI! VIGYÁZZ, PIHENJ, OSZOLJ! Röviddel később a Kossuth Rádió kedvelt hétvégi műsorában, majd a címében azonos hetilap, a **168 óra** 1989. október 24-i számában érdekes beszélgetésben elemezték, hogy kell-e félni a visszacsapástól. Belénessy Csaba kérdéseire M. Kiss Sándor történész válaszolt.

— Amit elmondok, az csupán személyes fikcióm. Az ÁVH 1956. október 28-i feloszlatását október 29-én délután öt órakor a Kossuth Rádióban Münnich Ferenc szentesítette. Ugyanakkor más forrásokból is tudni lehet, hogy Münnich ugyan kiürítette a Belügyminisztériumot, tehát elküldte onnan az ÁVH-t, de nem azt mondta, hogy ‚leszerellek benneteket' stb., hanem azt mondta: ‚menjetek és várjatok'. Tehát az ÁVH nagy része, feltevésem szerint — bár ezt még bizonyítani kell — Pesten maradt. Majdhogynem illegalitásban, inkognitóban, de valamilyen szervezett formában. Az ÁVH-nak egy másik része pedig egyszerűen kapcsolatot keresett a szovjet csapatokkal. Ezért aztán, amikor eldőlt, hogy a szovjetek beavatkoznak az eseményekbe, több ezer ÁVH-s érkezett vissza velük Magyarországra. Egyik vezetőjük Piros László belügyminiszter volt. Mindkét félnek szüksége volt tehát az ÁVH-ra. A szovjeteknek azért, hogy magyar alakulat is legyen, a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánynak pedig azért, hogy belső fegyveres fenntartó erőre támaszkodhassék.

— A közelmúltban olyan folyamatok indultak el Magyarországon, hogy nem kizárt, valamilyen módon a fegyveres testületekből is kikerülnek emberek, akik meglehetősen kompromittálódtak az elmúlt évtizedekben. Nem kívánom azt állítani, hogy ismét megszületik egy elbocsátott légió, de ez is benne lehet a „kosárban". Elképzelhető-e, hogy ilyen „ötödik hadoszlop" működjék? Nem arra gondolok, hogy ismét bejönnek a szovjet tankok és velük együtt ők is, de ez mégiscsak hadra fogható, kívülről vagy belülről manipulálható testületté válhat, amelyben „föl lehet erősíteni" a vélt sérelmeket...

— Ez a szociológia témája...

— Remélem, hogy az is marad...

— Soha semmi semmikor nem kizárt. A történelem is ezt igazolja. Az éledő demokrácia erején múlik, hogy végül hogyan fordul most a történelem.

— Lehet, hogy nincs is szükség elbocsátásokra?

— Nem tudom elképzelni egyik napról a másikra a változást. Tehát, ha az effajta ember megmaradhat a funkciójában, előbbutóbb visszacsaphat. Ennek következményei aztán kiszámíthatatlanok...

Eddig az idézet, és ez éppen elég a gyanakváshoz. A munkásőrség nyugalmazott parancsnoka, Borbély Sándor altábornagy sem titkolta, hogy a parancsnak engedelmeskednek, ám hozzátette: „A SZÍVEKBEN NINCS NYUGALOM..." Majd azt fejtegette, hogy a fegyvereket el lehet venni-vinni, de a közösségeket nem lehet felszámolni...! Akár üzenet gyanánt is értelmezhetjük és régtől óhajtott derűlátásunk örömébe nagy kanálnyi ürömként loccsan, hogy a munkásőrség szerte az országban négy órán belül bármikor mozgósítható. Hiába oszlatták fel jogutód nélkül, a nyíltan vagy titokban továbbműködő csoportok szervezettsége óvatosságra kötelez. Egyszer már rengeteg fájdalmat, keserűséget ömlesztett a népre, hogy az elbocsátott légió nem felejtett. És úgy látszik, utánpótlásban sincs hiány! Noha 1988-tól erősen mozog a föld Magyarországon, egyre nyilvánvalóbb a politikai, társadalmi, gazdasági változás lehetősége, mégis megtörténhetett, hogy 1989 januárjában 2448 fiatal tett munkásőreskü, s ezek 67 százaléka pártonkívüli volt. Tegyük csak hozzá a fegyverforgatásra alaposan kiképzett MHSZ-eseket, az Ifjú Gárda lelkesebbjeit, a Münnich Ferenc kérését máig nem felejtőket: „MENJETEK ÉS VÁRJATOK...!" Épp ezért a mi szívünkben sincs — lehet — nyugalom. Nem a Petres Sándor féle handabandázók a veszélyesek, bár kellemetlenkedni azért képe-

sek, de a hátuk mögött lévő hallgatagok, a nem nyilatkozgatók, ha át is adták fegyverüket, nem búcsúztak el a „győztestől", az indulójukban is megénekelt géppisztolytól...

A Zrínyi Katonai Kiadó gondozásában 1986-ban látott napvilágot egy kötet, amelyben 16-an emlékeznek vissza az 1956-os eseményekre és arra: mi történt november 4-e után. Uszta Gyula nyugállományú altábornagy említést tett arról, hogy a kipróbált karhatalmistákból lettek az újjászerveződő hadsereg — és rendőrség — káderei, őket küldték a Szovjetunióba tanulni, míg a Salgótarjáni Kohászati Művek ismét **„pufajkás parancsnoka"**, Gaál László azzal dicsekedett, hogy 1957. március 4-től munkásőr, és aktívan részt vett — úgymond — a néphatalom védelmében, megszilárdításában. Vajon mennyien lehetnek közülük még itt-ott (legfőképpen a fegyveres testületeknél) komoly tisztségben? Egy emberöltőnyi idő szaladt tova megalakulásuktól, és a kíváncsiabbaknak érdekes, tanulságos album az 1975-ben kiadott **„Vörös zászlók alatt"** című dokumentumösszeállítás. Az elmúlt 32 év alatt (1957 tavaszától 1989 őszéig) sok minden változott hazánkban, de a hatalmat átvenni akarók vagy ahhoz konokul ragaszkodók harca komoly veszélyek forrása volt és most is az. A béke csupán részben függvénye annak, hogy kiknél a fegyver: a szívekben és a fejekben kell nyugalmat teremteni leghamarább. A különböző nézetű, vallású emberek a gyanakvó civakodások helyett azon munkálkodjanak, hogy demokráciát teremtsenek és lakhatóvá tegyék az országot...!

FORRÁSOK:

V.A.M.: MFT a legjobban szervezett, Reform, 1989. július 21.
Gárdai László: Isten veletek, munkásőrök, 168 óra, 1989. október 24.
Magyar Közlöny: A munkásőrség feladata, 1978. október 19.
k-ü: Tizenöt év a munkáshatalom szolgálatában, Magyar Nemzet, 1972. január 20.
Mit is őriz a hogyishívják? Összeállítás a milíciáról, harci egységről, gárdáról. Heti Világgazdaság, 1989. október 21.
Belénessy Csaba beszélgetése M. Kiss Sándor történésszel: Az ÁVH bosszúvágya, 168 óra, 1989. október 14.
Illés István: A munkásőrség a kormánynak engedelmeskedik, Magyar Hírlap, 1989. május 12.
Visszaemlékezések 1956 c. kötet, Zrínyi Katonai Kiadó, 1986.

Thiery H. Ilona:

Smith kontra Smith

Részvéttel vegyes kíváncsiság hozta el a tárgyalóterembe a szokatlanul nagy számú hallgatóságot a „Smith contra Smith" válópernél. A „First Financial Bank" elnökének a leánya adta be a válópert férje, a bank egyik igazgatója ellen.

A hallgatóság — nagyrészt kollégák — a férj mellett állt, mert őt ismerték jobban, egy volt közülük. Nyolc évvel azelőtt egyik bankfelük ajánlotta be, mint tehetséges fiatalembert. Mint „management trainee"-t vették fel és végigvitték a bank különböző osztályain. Csendes, szorgalmas, kellemes modorú kollégának bizonyult s a bankleányok igen szívesen hozták neki a kávét és társalogtak el vele az uzsonnaszünetekben. Amikor kevesebb munkája volt, készséggel segített, s ha hibát talált szinte bocsánatkérően figyelmeztette a hibázót. Hétvégi programjaikba nemigen vonhatták be, tanulással kapcsolatos elfoglaltságára hivatkozott.

A bankelnök leányát kezdetben alig ismerte valaki. Nagy ritkán robogott be kis fehér Jaguárjával, kedves mosollyal tűnt el a papához vezető ajtón, de semmi különöset, se jót, se rosszat nem tudtak róla. Mikor aztán a Jaguár egyszerre csak mind sűrűbben futott be és Lucy meg-megállt egy-egy asztalnál, hogy pár kedves szót váltson, figyelni kezdték. Mikor pedig a sűrűsödő látogatások és a kollégákkal való barátkozások kedvencük asztalánál, Gregg Smith-nél végződtek, emberileg érthető, ám kissé gúnyos mosollyal szemlélték a fiú reakcióját.

Előléptetése nem volt meglepetés, mert Gregg értelmes, okos, szorgalmas fiatalember volt, akit bárhova helyeztek, mindenütt megfelelt. Lucy mind gyakoribb látogatásai nyomán sem változott, de az eljegyzés híre mégis meglepte a kollégák legtöbbjét. A magányos lányok kicsit duzzogtak, de ez olyan természetes volt, mint hogy reggel felkel a nap. Többen szőttek álmot a csinos fiú körül, aki valahogy más volt, mint a többi, mert azok néhány barátságos szó után máris igényekkel álltak elő.

Eljegyzésük után nyolc hónappal Lucy férjhez ment Gregg Smith-hez, aki addigra már a beruházási osztály főnöke lett. Az előző főnök, James Barnaby, egy régebbi tisztviselő, súlyos betegség áldozataként többet volt kórházban, mint hivatalában, s ő kérte asszisztensül Gregg Smith-et. Fél év elmúltával az öregedő Barnaby munkaképtelenné vált, korai nyugdíjba ment, Gregg pedig annyira bevált, hogy ő lett az osztály főnöke.

* * *

Azóta négy év telt el s a válás kiszivárgott híre bombaként érintette a kollégákat. A válópert az elnök leánya adta be férje ellen — hűtlenség és „lelki gyötrés" címén!

Az elmúlt évek alatt az ismerősök semmi jelét nem látták sem csalásnak, sem hűtlenségnek. Gregg változatlanul szorgalmasan dolgozott, néha — amikor szükség volt rá — túlórázott. Természetesen arról, hogy a bankon kívül mi történt a házaspár privát életében, senki sem tudhatott s a kíváncsiabbak diszkrét érdeklődése sem hozott semmiféle eredményt vagy magyarázatot. Mikor Lucy néha bejött férjéért a bankba, mindig jó érzéssel figyelték őket, s úgy tűnt, elégedett, kedves, boldog a fiatal pár. Túl szép volt tehát a mese, a mai világban egyenesen valószínűtlen...

* * *

— Mrs. Smith — szólt az ügyvéd —, kérem, mondja el, milyen volt a házasságuk.

— Ez igazán szerelmi házasság volt. Férjemet, mint apám bankjának vezető tisztviselőjét ismertem meg, egymásba szerettünk és pár hónappal ezelőttig nagyon szép és boldog volt a házasságunk. — Itt Lucy Smith hirtelen elhallgatott, megrohanták visszaemlékezései az első szép hetek boldogságára, kirándulásaikra, tengerparti romantikus sétáikra, majd később nászútjuk édes álomvilágára. Hogyan is hihette, hogy ez az élet örökké ilyen lesz?

— Nem gondolja, hogy a fiatalembert bizonyos érdek vezette magához?

Lucy elvörösödött. Szabályos arcú, szép teremtés volt, nagy barna szemekkel. Sötét ívű szemöldöke és szőke haja mindenki figyelmét magára vonta.

— Nem gondolja, hogy engem szeretni is lehet, akkor is, ha az apám bankelnök? — okozott csalódást a válasz Lucy ügyvédjének. Megpróbálta a hibát helyrehozni.

— Vannak emberek, akiket elvakít a pénzvágy, mert ami a szépséget illeti, hát... — dadogott — igazán nem lehet semmit

sem kifogásolni. Viszont ne felejtse el Mrs. Smith, hogy a legritkább esetben csalják meg a férfiak feleségüket szebb nővel... Sőt...

— Térjünk a tárgyra Dr. Kuhn — szólalt meg a bíró. Fehér hajú, idős ember volt és negyven éve hallgatta a legtöbbször ízléstelen, sokszor beteges hálószoba titkokat. Ilyen két tiszta arcú fiatal — dohogott magában — mit keres itt a bíróságon?

— Miből gondolja Mrs. Smith, hogy férje megcsalja? És mióta?

Lucy zavartan pislogott. Ujjaival idegesen rendezgette divatos, kék selyemruhája ráncait.

— Fél éve kezdődött. Elsősorban is a túlórázások tűntek fel nekem. Ezt módomban állt a bankban ellenőrizni. Eleinte csak zavart, de később mégis utánanéztem és megtudtam, hogy a túlórázás ideje alatt el-elmegy, majd visszatér és dolgozik tovább. Eltávozása körülbelül egy órát, kettőt vesz igénybe.

— Esetenként megkérdezte ezt tőle?

— Igen. Előbb zavarba jött, majd csodálkozott, s aztán azt mondta, hogy a feje fájt és járt egyet a friss levegőn.

— Ez igaz lehet Mrs. Smith. Nem?

— De igen. Ám ugyanabban az időben itt-ott kisebb összegeket vett fel kontójáról, amit szintén módomban állt kontrolállni. Ezek a kisebb összegek nem megszokott kiadásokra mentek.

— Ez még nem bizonyít csalást, Mrs. Smith.

— Van még valami mondanivalója? — kérdezte a bíró óráját nézve. — Talán menjünk tovább...

— Kollégám — fordult Gregg ügyvédjéhez Dr. Kuhn —, van valami kérdeznivalója?

Dr. Brown kilépett s Mrs. Smith-hez fordult.

— Mrs. Smith, az említett dolgokon kívül tapasztalt maga elhidegülést, vagy bármi mást — mondjuk úgy — intim családi életében?

Lucy sápadtan nézte körmeit majd a kérdezőt. Mit akar ez az ember tőle, mit meséljen el neki?!

— Nem, Dr. Brown, otthon nem változott semmi. Talán csak én, mert a tudat, hogy mással is találkozik — talán érthető —, nagyon bántotta az én... az én... — elhallgatott.

— Hiúságát?

— Ugyan Dr. Brown — csattant fel Lucy s idegesen felugrott. — Mi oka és joga van magának feltételezni, hogy egy hiú, szeretetlen, elkényeztetett fruska vagyok, aki unalmában válóperesdit játszik?

— Kedves Mrs. Smith, az eddigi adatok alapján nemigen van okom mást gondolni — válaszolt kis gúnyos mosollyal Dr. Brown. — De most pillanatnyilag több kérdésem nincs. — Azzal visszaült Gregg mellé.

A fekete gépírónő lázasan gépelt s várta, mikor jön már valami izgalmas, érdekes kis pikantéria, amit végre igazán érdemes legépelni.

— Kérem Mr. Gregg Smith-et.

Gregg beállt a tanúk „páholyába", rátette kezét a Bibliára.

— Esküszik... ?

— Esküszöm... !

— Hallotta kérem, hogy felem, Mrs. Smith mivel vádolja. Kérem, mondja meg őszintén, hiszen eskü terhe alatt van, megcsalta-e a feleségét?

A hosszú szünetben síri csend állt be. Gregg zavartan nézett körül, mint aki nem tudja, hogyan is kerülhetett ide. A külső szemlélő tekinthette ezt színháznak, őszinte csodálkozásnak vagy meglepetésnek is. Legalábbis efféle látszott az arcán. Lucy kerekre nyílt szemmel, de kissé blazírt mosollyal figyelte, hogy kínlódik férje az igazsággal. Hogy is lehet, hogy eddig is ennyire bízott benne. A nézők is türelmetlenül nyüzsögtek, volt aki már előre bólintott: „Tudtam én, csak hát ki hinné, hogy egy ilyen szép asszonyhoz sem tudnak hűek lenni." Lucy édesapja magába roskadtan, szomorúan nézett maga elé. Fájt neki az alkalmazottjában való csalódás. Egyáltalán, az emberben, egyetlen gyermeke egy életre szánt társában. Milyenné lett a világ... !

— Megesküdtem — szólt mély hangon Gregg. — Szeretem a feleségemet, szerelemből vettem el és sohasem csaltam meg — senkivel. Nem is hiszem, hogy itt vagyok. Nem hiszem el, hogy...

— Maradjunk a tárgynál — mondta a bíró és egyet ütött kalapácsával az asztalra. Csak halkan, nem erőset, csupán inkább azért, hogy izmait megmozdíthassa...

— Miért volt a hamis túlóra? Mire kellett a soron kívüli pénz? Gondolom, szép fizetése, mindene megvolt... — kérdezte Dr. Kuhn.

— Térjünk a tárgyra — szólalt meg a kalapács...

Kinyílt az ajtó és két-három újságíró tolakodott be. Délelőtt 11 óra volt, aznap még nem gyilkoltak meg senkit, s így volt idejük. Hátha akad valami izgató téma. Már látták is az újságban: „A bankelnök leánya áldozata lett egy pénzéhes embernek"... — valahogy így.

— Kontóm van a bankban — folytatta Gregg. — Ez érthető. Kellett valamire soron kívül. Ez is érthető. Hogy mire költöttem, annak semmi köze a válóperhez — tudtommal.

— Honnan tudja? — kérdezte Dr. Kuhn kissé gúnyosan.

— Állásom mellett évek óta jogot végzek az egyetemen. Tudja a feleségem is és az egész család. S ha fáradt vagyok, megfájdul a fejem munka közben, vagy néha elálmosodom — elmegyek egy órára, kijárom magamat. De nem csalom meg a feleségem, akárki akármit hisz rólam.

Lucy nézte Gregget. A kedves fejet látta, amint föléje hajol és gyengéd kezekkel öleli át. Hogy tud egy ember ilyen kétszínű lenni, hiszen bizonyítékai vannak, hogy hazudik. Odahajolt ügyvédjéhez, súgott valamit. Dr. Kuhn táskájából iratokat vett elő s újból odament a vádlotthoz.

— Mr. Smith, ismételje meg, amit mondott. Hogy soha nem csalta meg a feleségét.

— Már egyszer megmondtam kérem, s nem ismétlek. Az eskü nekem szent. Önnek talán nem?

Az ügyvéd kinyitotta a kezében tartott nagy borítékot és egy iratot vett elő. Odament a bíróhoz, megmutatta s kérte, hogy mint bizonyítékot, olvassa fel.

— Ebben a jelentésben az áll, hogy Mr. Gregg Smith október 4-én, tehát négy héttel ezelőtt egy nővel találkozott a „Motor Inn" nevű motelben. Eme látogatást megismételte október 6-án, 9-én, 12-én.

Gregg először szinte elszédült, majd arcát kezeibe temetve leroskadt székébe. Dr. Kuhn elégedett arccal folytatta, de valaki a közönség soraiban elkiáltotta magát, s egy percre a közönség odanézett a hangoskodó nő felé.

A kalapács koppant: — Csend legyen, kérem, tessék kimenni zajongani.

Dr. Kuhn folytatta.

— Mr. Smith október 15-én egy hölggyel női ruhát vásárolt a Main Street Broadway nevű üzletében, majd utána beültek egy tengerparti szálloda elegáns vendéglőjébe Chanel Islandon, de akkorra már két nő volt vele. A másodikat, egy idősebb hölgyet, valahol útközben vették fel Mr. Smith autójába, s együtt mentek tovább. A szálloda éttermében vacsoráztak — mellékletemben itt van úgy a vendéglő számlája, mint a Motor Inné —, szóval a vendéglőből 11 órakor távoztak. Mr. Smith a Loma Blvd. 46. számú házánál letette az idősebb hölgyet, majd a fiatalabbal, an-

nak moteljében, eltűnt. Hogy mennyi ideig volt bent, azt már nem tartottuk fontosnak kivárni...

— Nos, erre mit hazudik Mr. Smith?

— Kikérem magamnak, hogy felemet hazugnak nevezzék — szólt közbe Dr. Brown.

— Töröljék a hazug szót — morgott a bíró.

Gregg Smith roskadtan, némán ült a helyén.

Lucy izzó szemekkel figyelte. Majdnem elsírta magát, szégyene szinte erősebb volt fájdalmánál. Eleinte nem akarta ezeket az adatokat a nyilvánosság elé tárni. Szép, fiatal, s az egész bank neveti, hogy így megcsalták. Szépen, jón és fiatalon. Rothadt a világ. Nemhiába figyelmeztette annak idején az anyja, nagyon óvakodjon, mert mindenki szívesen kapkod egy gazdag lány után, pláne ha még szép is. De Gregg felbosszantotta azzal, hogy olyan ártatlanul tudott hazudni. Hát minden hazugság volt?? Minden???

— Válaszoljon kérem — szólt rá a bíró.

Gregg felnézett Lucyra. Akit annyira szeretett. Honnan tudta ezeket a dolgokat és hogyan tehette meg ezt vele? 19 éves volt, amikor elvette, hát csak hazugságot látott ebben a világban? Micsoda világ...

— Nem hazudtam kérem. Csak elhallgattam valamit. Elhallgatni nem hazugság. Én nem hazudtam, az eskü szent.

— Válaszoljon — türelmetlenkedett Dr. Kuhn.

Gregg Smith a bíró felé fordult.

— Bíró úr, mindenre őszintén fogok válaszolni. De megkérdezhetem, hogy honnan szedték ezeket az adatokat?

— Hogyne — sietett válaszolni Dr. Kuhn. — Mr. Hunter, Mrs. Smith édesapja detektívet fogadott...

— Kérem — kiabált bele a nézők első padsorában ülő apa —, én abban a hiszemben fogadtam ügyvédet, hogy a lányomnak bebizonyítsam, hogy téved. Egy percig sem tételeztem fel, hogy ez az ember, akit én a vállalatomban évekig tartottam és végül is családomba befogadtam, egy csaló legyen. Én...

A kalapács verte az asztalt.

— Mr. Hunter, korának és tekintélyének köszönheti, hogy eddig is szólni engedtem, de ennek nem ez a módja. Itt most Mr. Gregg Smith-től várjuk a választ. Tessék leülni... és csendet kérek — szólt a zsibongók felé —, mert kiüríttetem a termet.

Csend lett.

— Szeptember 3-án táviratot kaptam Európából, hogy egyetlen élő leánytestvéremnek sikerült kiszabadulni, Frankfurtban

van és várja, hogy kihozatom-e. Természetes, hogy pénzt vettem fel, kihozattam és betettem egy szállodába, pardon, motelbe. Ott néhányszor meglátogattam, persze kisebb összegeket is adtam neki és természetes, hogy én fizettem a szobáját és mindent.

A visszafojtott lélegzetű csendet hirtelen általános zajongás váltotta fel.

— Miért nem szóltál nekem... ? — kiáltott fel Lucy.

— Csend legyen! — vert a kalapács. — Folytassa Mr. Smith. Szóval megjött a testvére. És azután mi történt? — kérdezte Dr. Brown. — Folytassa kérem...

Dr. Kuhn, aki eddig gúnyos mosollyal figyelte a beszélgetést, most szavába vágott.

— A hölgy Bánfalvi Éva néven szerepel a Motor Innben. Ön Mister Gregg Smith. Még mindig azt állítja, hogy testvérek?

— Mindketten Bánfalviak vagyunk. Én amikor állampolgár lettem, vettem fel a Smith nevet. Csodálom, hogy ilyen gondos kutatásnál ügyvéd úr ezt nem találta meg.

— Kielégíti ez önt? — kérdezte Dr. Brown.

Az utolsó pad belső sarkában két nő ült. Egy idős és egy fiatal. A idősebbik most felállt, odament Dr. Brownhoz és halkan mondott neki valamit. Majd várakozva megállt.

Dr. Brown a bíróhoz lépett magához intve ügyvédkollégáját, Dr. Kuhnt is. Pár percig suttogva beszélgettek, majd a vádlott felé fordulva Dr. Brown szólalt meg.

— McLuhan bíró engedélyével új tanút jelentek be. Mr. Smith, legyen szíves átadni a helyét. — Majd az idős nő felé fordult, akit betessékelt a tanúk padjába. Az rátette kezét a Bibliára s igen komoly arccal halkan mormolta az eskü szavait.

— Kicsoda ön? — kérdezte Dr. Kuhn.

— Elvira Palmer vagyok, angol tanár a V. kollégiumban. A velem levő hölgy Mr. Smith édestestvére, aki nálam tanul angolul. Nemrég érkezett Amerikába, más nyelveket beszél, de az angolt nem, s így bátyja, Mr. Smith hozzám iratta be, mert a mi iskolánk van a legközelebb a Motor Innhez, ahol húga lakik. Tanítványomat különösen megszerettem és szívesen voltam privát életében is szolgálatára. Mr. Smith dolgozik, s így én mentem el vele az üzletekbe vásárolni, hiszen testén csak az a ruha volt, amiben egy kiránduló csoporttal Bécsig menekült. Az üzletből nemegyszer hazavittem kocsival, s mikor néhányszor bátyja is velünk jött, velük vacsoráztam és velük mentem el egy elegáns vendéglőbe kiérkezésének 60 napos jubileumát megünnepelni.

Csend volt a teremben, kis idő kellett, míg a szereplők és a jelenlevők gondolataikat áthangolták.

— Van még valami kérdésük? — fordult a bíró felé.

— Nincs — s azzal ismét Gregg Smith foglalta el a helyét.

A bíró bólintott.

— Azt szeretném tudni — kérdezte még mindig kétkedő hangon Dr. Kuhn —, ha ön őszinte ember és soha nem hazudik, valamint szereti és soha nem csalta meg feleségét, miért kellett ezt a különös testvér-ügyet titokban tartani? Nem lett volna becsületesebb és főleg egyszerűbb dolog első perctől kezdve feleségének mindent megmondani? Hogy testvére van. . . stb., stb.

Mielőtt férje válaszolhatott volna, Lucy lépett a bíró elé. Szemeiből könnyek hullottak, a szemfesték kissé elkenődött, s hangja remegett, amint beszélt.

— Bíró úr. Visszavonom a válási keresetet. Nagyon restellem. Én nem akarok Greggtől elválni — ha ő is úgy akarja — fordult férje felé. Majd odament hozzá, karjába karolt s konok elhatározással állt meg mellette.

Dr. Kuhn, aki praxisában nemigen hitt a csodákban, méltatlankodva nézett a két emberre.

— Mr. Smith, még nem válaszolt kérdésemre. Miért tartotta titokban, hogy a hölgy a testvére? Megóvhatott volna mindenkit ettől a cirkusztól.

— Ha óhajtják, válaszolok — nézett körül Gregg a rámeredő kérdőjeles arcokra. Majd a bíró felé fordult.

— Bíró úr! A Molotov koktél nem két deci whisky, rum és szódavíz összekeverve, hanem mifelénk az egy üveg, tele benzinnel. Mikor az ember látja, hogy az ellenség hernyótalpas, hatalmas harckocsija hogyan tapos át életen, emberen, szabadságon, múlton, jövőn és mindenen, ami nekünk a család és a békés otthon, akkor nem gondolkozik, hanem rohan a többivel, gyerekkel, felnőttel. A megtöltött benzines üveget ráhajítja a tankra és rohan. . . és várja, mi lesz! Ezt csinálta a többi gyerek és ezt csináltam én is velük együtt.

— De azután végigkutatták a várost, kerestek minket. Édesapám összecsomagolt, barátokra bízott, akik éjjel áthoztak a határon. Nem emlékszem pontosan, mert altatót is kaptam, lőttek is utánunk. . . futottunk. . . de végül is megmenekültem s egy itt élő rokon jóvoltából kikerültem Amerikába. Apám óhaja volt, hogy itt maradjak, itt nőjek fel, mert az otthoniakat, akiket elkaptak — felakasztották.

— Ha itt, ahol a nap süt, ahol béke van, jólét, szabadság, ezt

elmondom, ki hiszi is el ezt nekem?! Legtöbben azt sem tudják, hol van az az ország, ahol az emberek félelemben élnek s ahol tankok, szögesdrótok s vérebek őrzik az embereket, a házakat s a lelkeket. — Gregg mélyet sóhajtott, majd folytatta.

— Itt azután felnőttem, apám óhajára Gregg Smith lett belőlem, tucatnevű amerikai diák, majd banktisztviselő. Apai támogatás, anyai szeretet nélkül éltem, s idővel jótevőm, a rokon is meghalt. Később idekerültem az „Angyalok városába"...

A teremben síri csend volt, mindenki némán hallgatott. Még a bíró is. A kalapácsnak már régen koppantania kellett volna, mert ez már nem tartozott ide. Ennek semmi köze nem volt a válóperhez. Vagy igen?...

A csendben Gregg Smith is elgondolkozott pár pillanatig, majd folytatta.

— Éva, a leánytestvérem később született. Nem ismertem. Évekig nem leveleztünk. Apám félt, hogy kezük még ide is utánam nyúl. Én maradtam Gregg Smith, aki boldog csak akkor lettem, mikor megnősültem és apósom kedvessége és szeretete befogadott a családba. Végre újra lett családom. Mikor édesapám meghalt, rokonaim az otthoni nehéz életből való kimenekítés szándékával testvéremet utánam küldték. Nem volt kihez mennie, eljött ide, utánam, mint a múlt, mely sohasem marad el. Egy szót nem tudott angolul, s ezért hallgattam róla. Nem akartam, hogy némán, gyámoltalanul álljon egy idegen világban s előbb én is ismerni akartam — a testvéremet. S rajta keresztül elveszített családomat. Az otthoni életet, anyám gondolatait... az otthonomat... elhagyott pajtásaimat és a játszóteret a sarkon, ahol elhajítottam az első Molotov koktélt. Ennyit akartam, no meg venni neki egy-két holmit és megvigasztalni, egy kis mosolyt varázsolni testvérem ijedt arcára...

— Karácsonyra szándékoztam hazavinni... ünnepnek... ajándékba... De ez most már nem tartozik ide. Köszönöm bíró úr, hogy meghallgatott.

Ezzel Gregg elindult az ajtó felé, ahol testvére, Éva állt kisírt szemekkel, aggódó tekintettel tanárnőjébe kapaszkodva. Lucy odalépett hozzá, átölelte, sokáig tartotta karjában... Még akkor is átölelve tartották mindhárman egymást, amikor a teremből már mindenki eltávozott...

Tűz Tamás:

Holdfogyatkozás

Ha eltűnsz, utánad kiáltok,
hogy hördül az egész pagony.
Áldás voltál-e, vagy csak átok
romba döntött szép álmomon?

Nem lettem mozdonyvezető sem,
pedig talán már elszaladt
vágyam vonata eszelősen
fölgyújtva erdőt, kazlakat.

Nézlek, meregetem szemem rád,
csodálóidnak egyike
s ki már annyi határon ment át,
átbámulok a semmibe.

Tanúk nélkül tör rám szobámban
az asztrális mély áhítat.
Volt-nincs, amit előbb még láttam,
az űri vak csönd áhítat.

Valami felsőbb rendező elv
árnyba taszít és fényt derít,
mozgat vizeket, eget, földet,
nem hallani lépéseit.

Mi folyik itt? Sejtem, nem értem
— s mert így szoktam — nyitva hagyom
szemem tükrét, hogy félig ébren
aludjak el egy csillagon.

1989. aug. 16.

Dr. Kállay Kristóf Ervin:

A II. világháború ötven év távlatából

Ötven év bizony kerek fél évszázad, de már ezen a dátumon is túlperegtek a napok, mert a II. világháború 1939. szeptember 1-én vette kezdetét, mikor is a nemzetiszocialista Németország megtámadta Lengyelországot. Háborúk kitörése alkalmával szokásos több évszámot emlegetni. Az európai méretű háború csak szeptember 3-án az angol hadüzenettel indult meg. Ezt követte a francia hadüzenet.

Mekkora mérhetetlen szenvedésen ment át a világ azóta, mennyi kegyetlenség, mennyi vérontás tette pokollá az életet. Mert bár ez a háború egy nemzetállam utolsó kétségbeesett próbálkozása volt, hogy régi nagyságát visszaállítsa, a nemzeti jelleg hamar elpárolgott. A küzdelem mihamarább transznacionális mérkőzéssé változott. Világnézetek, hitvallások, ideológiák néztek farkasszemet és ezáltal még jobban elvadították a gigászi vállalkozást. Az elmúlt esztendők távlata nem csökkenti a lezajlott borzalmak paroxizmusát, sem a sátánizmusba torkolló gonoszságát. Vannak dolgok, amelyeket lehetetlenség elfelejteni. Az ártatlanok szenvedése a legnagyobb szerencsétlenség, ami megmar mint a kígyó mérge és halálos sebet üt a lelkeken. Ezek a halálos sebek előbb-utóbb a hadviselő felek legtöbbjét utolérik, a civil lakosságot is beleértve, hiszen a hóhérok mindkét oldalon működtek.

Mégis mint mondani szokás, az idő a nagy gyógyító. Lassan, de biztosan behegeszti a sebeket. A házak felépülnek, a gyárak lendítőkerekei ismét forogni kezdenek, felszántják a földeket, vetnek és aratnak, fákat ültetnek és azok már szép termést hoznak, hiszen eltelt közben ötven év. A fiatalok egymásba szeretnek, családot alapítanak. Felnő egy új nemzedék, mondjuk a második, de már útban van és növekszik, emberkedik a harmadik is. Az élet megy tovább.

De hát miért történt az egész? Ezzel a felkiáltással nem a há-

borús bűnösség kérdését firtatom. Az 1919-es versailles-i békekötés során a szociáldemokrata Németország képviselőivel aláíratták a háborús bűnösség felelősségének elismerését. Az elmúlt 50 év alatt komoly történelmi monográfiák jelentek meg, amelyek az egyoldalú felelősséget erősen kétségbe vonták. A szerzők pedig nemcsak németek, de főként angolok és amerikaiak voltak. Különben is, valahányszor a háborús bűnösség kérdése merül fel, amikor is legtöbben az elpusztított falvakra, leégetett házakra, fogolytáborokra gondolnak, a kérdést helytelen fogalmazásban teszik fel. Mert a háború politikai fogalom és cselekvés, határozat, döntés. Mint ilyen, tökéletesen kizárja a hadműveletek autonómiáját. A vezérkarok csak végrehajtó szervek. Erre jegyezte meg Clémenceau, miszerint a háború túl komoly dolog ahhoz, hogy a katonákra lehetne bízni. Nyilván a harcok lefolyása során rengeteg visszaélésre, sőt kegyetlenségre nyílik alkalom. Az így elkövetett embertelenségekért a parancsnokok bűnösöknek minősíthetők, de a természeti törvény és az emberi jogok alapján, és nem a háború szempontjából. Ki mondaná manapság, hogy a trójai faló a háborús bűnösség eklatáns példája volt? Háborús csalás volt, „ruse de guerre" az igen, mert a győzelem szükségessége nem válogathat eszközeiben. De akadnak ennél rosszabb esetek is. Egyiptomi hadjárata után Napóleon kivégeztette a Jaffa melletti fogoly törököket, akik megadták magukat; kereken 2500 embert. Nem tudta élelmezni őket, viszont nem engedhette meg, hogy ennyi katona újra felzárkózzon a szultán seregébe. Különösen a polgárháborúk során adódik, hogy a győztes fél nem kegyelmez a foglyoknak, hanem lekaszabolja őket. Így volt ez már a piros és fehér rózsa háborúja óta. A háborús bűnösség tehát kétélű kérdés. Van egy politikai és egy harcászati oldala. Az igazi bűnösség nyilván a politikai oldalon van, de ezt az oldalt meg az „államraison" elvével szokás takargatni. Mert ugyebár a lovagiasság szabályait csak nagy ritkán tartották meg. Hiszen a háború lényege, elsőrendű célja a győzelem. Ezt a tételt fejtegette napnál világosabban Clausewitz egyetemi felkészültséggel, mégis a gondolat velejét Napóleontól tanulta. Az eddig alkalmazott manőverező hadakozás helyett a francia tábornok a megsemmisítő győzelemre törekedett, nemcsak az ellenség megfutamítására. De nincs is józan ember, aki elképzelhetné, hogy heraldok által kürtszó és zenebona mellett előzetesen bejelentett támadással ajánlatos hadba vonulni és a puszta erő alkalmazásával könnyű lesz majd az ellenséget megverni. A vezetők hamar rájöttek, hogy ilyesmi nem létezik. Ezért is mondotta a fiatal Condé herceg

(le Grand Condé), hogy „. . . egy parancsnok veszthet ugyan időnként egy csatát, de sohasem engedheti meg, hogy meglepjék, vagyis váratlanul rajtaüssenek". Mert a meglepetés a győzelem titka. Innen az olykor adódó éjjeli támadás, vagy a nem várt oldalról érkező. A szentgotthárdi ütközetben, amit a végén Raymond Montecuccoli megnyert, a kezdeti siker a törököké volt, mert a nagyvezér az éjszaka folyamán átúsztatta legjobb csapatait a Rába közepén lévő szigetre, ahonnan már könnyű volt az átkelés hajnalban. Kár, hogy kevesen olvasták Sun-Tzu-t. „A háború művészete" című könyve, amelyet Kr.e. 500-ban írt, sok tekintetben ma is elevenebb, találékonyabb, mint Clausewitz munkája, a „Vom Kriege". A kínai szerző furfangja, eredetisége minden határon túltesz. Egyik tétele pl. a következő: „A háború legnagyobb művészete az, midőn az ellenséget kardcsapás nélkül megadásra kényszerítjük." Magától értetődő, hogy ilyen méretű hadicsel csak nagyvonalú, különös agyafúrtsággal kieszelt meglepetés útján lehetséges. De mi más a meglepetés, a megadás kikényszerítése ezen a téren, mint a lángeszű csalás? Ki hitte volna, hogy a lángészt csalásra is felhasználhatjuk? A Trasimenus tó melletti összecsapásban Hannibál a környező dombok völgyeibe rejtette el csapatait, köztük elefántjait is. Mégis a történelem nem nevezi őt csalónak, hanem győzelmes hadvezérnek. A háború tehát rendkívüli jelenség, élet és halál, fennmaradás vagy pusztulás kérdése, így nem is lehet emberi mércével mérni.

De most már ezt a megkülönböztetést figyelembe véve igyekezzünk a II. világháborúval kapcsolatban helyesen feltenni a kérdést, méghozzá nem egyet, hanem hármat. Nevezetesen: kit érint a háború kitörésének, vagyis a politikai elhatározásnak felelőssége; mi volt a háborús célkitűzés és ebből a célkitűzésből eredő tökéletes vereség oka; és harmadszor, mi volt az egész istentelen színjáték következménye???

Az első kérdésre könnyű válaszolni. Ezúttal a háborús politika a nemzetiszocialista kormány eltökélt szándéka volt. Ma már, 50 év távlatából világosan látjuk, miszerint a hitleri Németország a harmincas évek során eszközölt elképesztő előretöréséért maguk a nyugati demokráciák, elsősorban az angol és francia világbirodalom felelősek. A háborút megelőző években Angliában tanultam és jól emlékszem az akkori angol sajtó és politikai irodalom alaphangjára. A közvélemény torkig volt az appeasement (engedékenység) politikájával, ami már az 1935. évi angol-német flottaegyezménnyel elkezdődött. „Stop Hitler!" — ez volt a közvélemény jelszava. Mert ha jól meggondoljuk, mégis-

csak hallatlan, hogy az I. versailles-i békében megalázott, gazdaságilag és katonailag tönkretett, súlyos szociális problémákkal küszködő weimari Németország kevesebb mint egy évtized alatt puskalövés nélkül helyreállította Németország nagyhatalmi pozícióját. Ez az elképesztő siker azonban semmit sem von le a háborús felelősségből. Hitler kormánya elhatározta, hogy következő programpontját Danzig visszaszerzését és a lengyel folyosó elfoglalását háború útján is megvalósítja ha kell, és így nyílt erőszakhoz folyamodott, jóllehet a berlini Kancellárián még mindig azt hitték, hogy ezt a külpolitikai államcsínyt is megússzák háború nélkül, de a katonák tudták, hogy ezt nem lehet. Az ő beleegyezésük nélkül nem lehetett volna a német hadsereget megindítani. A német vezérkar, kissé vonakodva bár, elfogadta ezt a háborús kezdeményezést, de csak mint helyhez kötött, limitált háborút. Ezt tette volna lehetővé az 1939. augusztus 23-án aláírt titkos jegyzőkönyv, amely garantálta a szovjet együttműködést, Lengyelország kettőbe hasítása árán. Ez tehát a válasz a második kérdésre, a német háborús célkitűzésre. Tény és való, hogy 1939-ben a birodalmi vezér és kancellár még nem akart világháborút, mert vezérkara álláspontja miatt nem is akarhatott. Ezúttal a katonák józanabbnak bizonyultak mint a politikusok. A német hadsereg főparancsnoka, von Brauchitsch, hallani sem akart a nyugati demokráciákkal való összetűzésről, mert szerinte a német fegyverkezés még nem érte el az ehhez szükséges felkészültséget. Tehát nyugaton szigorúan védekező állásba helyezkedve (a Siegfried vonal ekkor már felépült) a lengyel hadjárat, orosz hátbatámadás kizárásával, megoldhatónak látszott. Az is helyes számítás volt, hogy az angol világbirodalom a legnagyobb tengeri, és a francia birodalom a legnagyobb szárazföldi haderő ura, nem sietnek majd a lengyelek megvédésére. Az első felvonás ugyan a német rendezők terve szerint zajlott le, méghozzá gyorsabban, mint valaki is remélte volna, csakhogy a játszma ezzel nem ért véget. Pedig a további elképzelés az volt, hogy a lengyel „fait accompli" majd csak józan észre téríti a nyugati kormányokat és nem fogják bőrüket vásárra vinni, esetleg országukat romlásba dönteni, de mindenképpen ezer veszélynek, így légibombázásoknak kitenni olyan dologért, amin már úgysem lehet segíteni. Eddig a német háborús célkitűzés első lépcsőfoka.

A helyzetet jól jellemezte az egyik angol újságban megjelent karikatúra, amely Hitlert mint nagy kandúrmacskát ábrázolja, amint pofáját nyalogatva ül egy felborított kalitka mellett, tört szárnyak és szétszórt tollak között, kezében egy táblával és raj-

ta a felírással: „Let us have peace" (Kössünk békét). Itt kezdődött a tragédia. Hitler a békekötés lehetőségét komolyan gondolta, legalábbis mérhetetlen előnyt jelentett volna számára. Mindenáron kereste a közeledést az angolokhoz, sokszor különbeni ravaszságát erősen meghazudtoló, naiv módszerekkel. Ribbentrop londoni nagykövetsége idején, természetszerűleg kormánya utasítására, javaslatot terjesztett elő Őfelsége kormányának, amelynek alapján a német kormány készséggel beavatkozik a világ bármely szögletében, ahol a katonai vagy politikai nehézségek, lázadások ütnék fel a fejüket, mondjuk pl. Indiában, Dél-Afrikában vagy a Közel-Keleten. Szóval az angol barátság keresése volt a Wilhelmstrasse (Német Külügyminisztérium) „leitmotivja". Ezt még akkor is megkísérelték, mikor a háború már javában folyt kettőjük között. A dunkirki hídfőbe körülzárt angol csapatokat könnyű lett volna megadásra kényszeríteni, vagy ha másképp nem ment volna, megsemmisíteni. Az Oberkommando der Wehrmacht jelentése szerint a német tüzérség a körülzárt hídfőt mindössze „pásztázta", ami annyit jelent, hogy szórványosan belőtte. Nem szervezett összevont tüzércsoportot, mint az szabállyá vált a háború további folyamán. A német légierőnek módjában lett volna az odasietö angol hajókat agyonbombázni, hiszen akkor még abszolút fölényben voltak. Ehelyett engedték, hogy az angolok kiszökjenek az egérfogóból. Hivatalos adatok szerint 350 ezer ember, ami mégiscsak jó pár hadosztályt jelent, még ha fegyvertelenül is. Tudom, létezik egy másik felfogás is, miszerint a kérdéses hídfő megsemmisítésére a páncélos haderők bevetésére lett volna szükség, ellenben a német hadvezetőség ezeket a franciák elleni offenzívára és Párizs elfoglalására tartogatta. Lehet, hogy mindkét meggondolás nyomott valamit a latba, de egy megvert angol hadsereg szabadon eresztése mégis érthetetlen. Az egyetlen magyarázat: további jóindulat tanúsítása az angolok irányában, még mindig valami megegyezést keresendő.

Ugyanakkor bődületes ellentmondás rejlik ebben a német külpolitikában. A háború előtt még felajánlkoztak az angol világbirodalom megvédésére, de az ellenségeskedések pillanatától kezdve a jól irányított Propagandaminisztérium vadul támadni kezdte a kolonializmus legfőbb képviselőjét, a népek elnyomóját és kizsákmányolóját, a United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland-ot. Jóllehet akkor a birodalom már nem alkirályságok és koronagyarmatok összességét képezte, hanem szabad dominiumokra épült és már „Commonwealth" volt a neve, mégis ezen a ponton az idő Göbbelst igazolta. A világbirodalom

felbomlott, a Commonwealth csak kereteiben létezik, az Egyesült Királyságból pedig erősen másodrendű és rangú nagyhatalom lett. Életre kelt egy harmadik világ. Nemcsak az indiai alkirályságból lett egy hatalmas demokrácia, de még a pápuák is elnyerték függetlenségüket és még sokan mások. Nem kétséges, hogy a gyarmatok felszámolásában az Egyesült Államok befolyása döntő szerepet játszott, hiszen ők is a 13 kolónia szabadságharcából születtek, de az idevágó események lavináját mégis a németek támadása, a II. világháború indította el.

Felmerül a kérdés, miként jöttek létre az új hadszínterek a lengyel háború befejezése után? Évezredek óta állandóan visszatérő kísértő talány, miként terjednek és növekednek, nyúlnak évtizedekre, vagy akár 100 évre a háborús vállalkozások? Mint már kiderült, a hadszíntér a politika függvénye. A politika pedig a mindenkori hatalmon lévők cselekvése a döntés keresésének irányában. Látszólagos nyugalmi helyzetek csak előkészületi időt jelentenek újabb, nagyobb elhatározások felé. Ilyen szemszögből könnyebben lesz érthető, miként változott át a szinte lebzselésnek, időpocsékolásnak is beillő „drole de guerre" (különös háború) — a németek „sitzkrieg"-nek, ülőháborúnak nevezték — a világtörténelem egyik legmozgalmasabb hadakozásába, vagyis a „blitzkrieg"-be, a villámháborúba. A katonai és politikai összetevők szövevényét itt most úgysem tudjuk feltérképzeni. Az azonban minden közember fejében megfordult, hogy ez a várakozó álláspont, ez a holtponton álló stratégia nem tarthat örökké. Minthogy pedig a német kormány újabb békeajánlatát nem fogadták el, várható volt, hogy a katonai döntést a nyugati oldalon kell kierőszakolni. Dánia és Norvégia megszállása a Schlieffen tábornok által követelt német jobbszárny megerősítését célozta (mint a történelmi anekdota mondja, még halálos ágyán is ezt követelte az 1914-es nagy offenzíva előtt), míg a Párizsra törő és Hollandiát és Belgiumot is magával rántó tényleges villámháború a moltkei tradíciót követő megsemmisítő háború nyomában kereste a győzelmet és legalább elérte a belga fegyverletételt és a franciák által aláírt fegyverszünetet. Ez újabb nyugvópontot jelenthetett volna, de itt az angol kormány és Churchill állhatatossága folytatta a harcot. Ez az elhatározás, meg az olasz kormány borzasztó melléfogása a maga görög háborújával csak tovább terjesztette a frontokat. Még bonyolultabb kérdés a Szovjetunió megtámadása. Ötven év elmúltával ma már tudjuk, hogy ebben a németek számára végzetes, míg az oroszok számára mérhetetlen pusztítást és szenvedést jelentő elhatározásban a Kreml

külpolitikája is hibás volt. Molotov 1940. decemberi berlini látogatása során túlságosan merev álláspontra helyezkedett. Váratlan követelésekkel állott elő, amiről a németek nem is álmodtak és különben hallani sem akartak róla. A győzelem mámorában a hitleri kormány világfelosztó tervekben gondolkodott. Ebbe a világfelosztásba szándékoztak a Szovjetuniót, úgy is, mint potenciális szövetségest, bevonni. A Kreml urait azonban nem érdekelte a túlfűtött álmok birodalma. Ők az adott helyzet lehetőségeinek kiaknázásához ragaszkodtak, a Duna-torkolat, a Boszporusz, a Dardanellák és általában a Balkán-félszigetre kiterjedő befolyásuk biztosítására. Ennek a diplomáciai zűrzavarnak legragyogóbb expozéja Grégoire Gafencu, volt román külügyminiszter könyvében, a „Préliminaires de la Guerre ál'Est"-ben található. A szovjet és náci érdekek tehát mégis ütköztek. A legfőbb hiba persze az volt, hogy a német álláspont ugyanolyan merev volt mint a szovjet. Sőt, egy lépéssel továbbmenve, itt már a „hubris", a túlzott ambíció (midőn a halandó földiek az olimposzi istenekhez szeretnének hasonulni) klasszikus példájával állunk szemben. A mítoszi hasonlat mellett azért ismernünk kell a német vezérkar nézetét. Az elképzelés az volt, hogy motorizált hadsereggel az orosz térség lerohanható és akkor német alapossággal megszervezve nagyobb mennyiségben és nagyjából ingyen lesznek képesek szert tenni azokra a nyersanyagokra és élelmiszerekre, amelyekre a háború befejezéséhez szükségük lesz. Mikor aztán 1941. június 22-én három német hadseregcsoport, összesen 140 hadosztály átlépte a szovjet határt (hadüzenet nélkül), akkor elvetődött a kocka. Erre mondta Clausewitz, hogy „a háború a bizonytalanság birodalma", mert a kocka perdülését a legképzettebb vezérkar sem képes pontosan kiszámítani.

Ebbe a rettenetes orosz háborúba rántotta be hazánkat a máig sem pontosan kiderített „kassai bombázás". Az ezzel kapcsolatos részleteket ismerteti és elemzi nagyszerű anyagismerettel és hozzáértéssel Gosztonyi Péter: „A magyar honvédség a második világháborúban" (Róma, 1986., Katolikus Szemle kiadása) című könyvében. Részletesen elmondja a gyorshadtest ukrajnai bevetését majd hazahozatalát. Könyvének legmegrázóbb része a 2. magyar hadsereg pusztulása a Don-kanyarban. A voronyezsi szovjet áttörés borzalmai máig is lidércnyomásként nehezednek azokra, akik ezeket a napokat megélték. Mikor aztán a harcok a Kárpátok előterébe értek, majd mikor a váratlan román fegyverletétel következtében a szovjet páncélos egységek átszaladtak a Havasalföldön és a vöröstoronyi szoroson átkelve betörtek a Kár-

pát-medencébe és Temesvárig nyomultak előre, magam is részt vettem az ottani védelmi harcokban. Az aradi és erdélyi térségbe rendelt honvéd seregtestek közül a 3. hadseregnek jutott a szerep Arad visszafoglalására. Ennek részét képezte az I. gépkocsizó tüzérosztály, amelynek 1. ütegében szakaszparancsnoki beosztásban legtöbbször az első tisztet helyettesítettem. Bár bemérőtiszti kiképzésem is volt, abban a folytonos állásváltoztatásban bemérőtisztre nem volt szükség. Később ütegünket a nagyváradi hídfő védelmére rendelték ki. Miután a szovjet csapatoknak sikerült áttörniök a Körös vonalát erős harcok árán, páncélosaik felkerültek Debrecenig és a nagyváradi hídfőt onnan, vagyis észak felől, azaz hátba támadták. A Debrecen felől támadó T 34-es tankokra lőtt a mi ütegünk egész álló napig. Háromszor fogyott el a lőszerünk. Több T 34-est kilőttünk. Mégis, a kétoldali szorításban a nagyváradi hídfő helyzete tarthatatlanná vált, mert teljesen körülkerítettek. Három orosz gyűrűből kellett kiverekednünk — az utolsóból harcok árán —, míg a bihari hegyek közül kiérve eljutottunk Nyíregyházára, Nagykállóra, onnan meg Debrecenbe. A debreceni csatát meg Budapest ostromával cseréltem fel. Ebből a gyűrűből aztán már nem volt kiút.

Mindennek most már 45 éve, mégis úgy érzem, mintha tegnap történt volna.

A második kérdés megválaszolásához tartozik még a vereség okának megállapítása: miért kényszerültek a tengelyhatalmak feltétel nélküli megadásra? Keitel táborszernagy a megadás aláírásakor kijelentette, hogy a vereség okát nem a német stratégiában kell keresni. Én meg azt hiszem hogy igenis abban. Ma már ennek a nagy ismeretlennek terjedelmes irodalma van. Az idevágó legjobb tanulmányok egyike B. H. Liddel Hart, ismert angol katonai szakértő tollából származik: „The Other Side of the Hill" — „The classic account of Hitler's war through the eyes of the german general" alcímmel (Pan Books Ltd. — London and Sydney). Érdekfeszítő őszinteséggel veszi kérdőre a vezető német tábornokokat: hol volt helyes a német hadvezetés és hol tévedett. A kérdések és feleletek keresztтüzében fény derül arra is, hogy még az orosz hadjárat győzelmes előretörésének kellős közepén is mennyi tétovázás, kapkodás, ellenvélemény adódott legfelsőbb parancsnoksági vonalon. Guderian (a páncélos erők parancsnoka) pl. homlokegyenest ellenkező stratégiát ajánlott a nagy térségeket elfoglaló és sok foglyot ejtő „harapófogó"-nak nevezett bekerítő hadmozdulatokkal szemben. Semmi sem ment zökkenőmentesen. Közismert, hogy még a Sztálint is megdöbbentő Francia-

ország lerohanása is az utolsó pillanatban kidolgozott, az eredetit teljesen megmásító haditerv eredménye volt, amelynek megindítását többször elhalasztották.

A hadviselés mégsem olyan könnyű mesterség. Minden részletét ismerni kell, kis és nagy összefüggéseit egyaránt át kell tekinteni. Nemhiába sok esetben híres, nevezetes hadvezérek a legalacsonyabb rangfokozaton kezdték, vagyis mint közkatonák. Még a középkori lovagvilágban is előbb véres közelharcokban kellett kiérdemelni a rangjelzésnek beillő lovagi sarkantyút, még ha a király fia volt is valaki. Így a híres Black Prince, walesi herceg, III. Eduárd fia a Crécy melletti csatában az első vonalat tartotta a francia lovagok támadása ellen, és erősen szorongatott helyzetében több ízben erősítést kért apjától, de az csak azt üzente: előbb nyerje el a sarkantyúit. Röviden, mutassa meg, hogy jó katona. Lotharingiai Károly, Buda visszafoglalója, mint prince volontaire, azaz közkatona vett részt a szentgotthárdi csatában. Ugyanígy Savoyai Jenő, a zentai csata győzője és Nándorfehérvár bevevője, a legkisebb parancsnoki beosztás nélkül, prince volontaire gyanánt küzdött a Bécset felszabadító kahlenbergi ütközetben 1683-ban. Napóleon, mint a brienni tiszti akadémiáról kikerült hadnagyocska vett részt Toulon ostromában.

Többen megírták vaskos kötetekben a II. világháború történetét. A legérdekesebbek közé tartozik Walter Görlitz: „Der Zweite Weltkrieg" (1939—1945) című kétkötetes munkája.

Felelnünk kell végül az utolsó feltett kérdésre, az istentelen színjáték következményeire. Ez is elszomorító, kiábrándító, mint a legtöbb háborúé. A nagy küzdelem a lengyel szabadság védelmére tört ki, és mire 1945-öt írtunk, pont ez veszett el. Mert a háború úgy hozta magával, hogy a demokráciák ész nélkül siettek a Szovjetunió megsegítésére „az ellenségem ellensége az én szövetségesem" szabály alapján, ami a végén azt eredményezte, hogy a vörös hadsereg nemcsak a balti államokat, Finnország és Románia egy részét kebelezte be, de csatlós államokká züllesztette hazánkat, Csehszlovákiát és feldarabolta Németországot. A jaltai konferencia kiárusította nekik Közép-Európát.

A távol-keleti helyzet a nagy kezdeti japán győzelmek ellenére egyszerre váratlan fordulatot vett. Mint tapasztalt diplomaták még a japán sikerek kellős közepén megjegyezték, az ottani stratégiai helyzet egy hajszálon múlott. Ez a hajszál pedig egy nagy tengeri győzelem. A japán flotta fölénye nélkül a hadsereg hódításai Kínától Jáváig egy csapásra veszélybe kerültek. A Midway-szigetek melletti és a Korall-tengeri csaták megtörték a

japán tengerészet erejét, amely Pearl Harbor óta győzelmi komplexumban szenvedett. Azt hitték, hogy a hirtelen rajtaütést és a megsemmisítő győzelmet örökké megismételhetik. A végén őket lepték meg. A két atombomba, Hirosimára és Nagaszakira már csak a záróakkordot jelentette. Ma már elterjedt szakvélemény szerint a pusztító fegyver ledobására katonai szempontból már nem is lett volna szükség, mert akkor a kelő nap országa már legyőzött hatalom volt. Túlméretezték magukat ők is, akárcsak a németek. Mert a háború is olyan, mint az eldobott malomkő: senki nem tudja, hol áll meg.

Minden idők legnagyobb háborújának csak két igazi győztese maradt: az USA és a Szovjetunió. Az előbbi a világ első nagyhatalmává lépett elő, az utóbbi visszaszerezte mindazt, amit Nagy Péter óta a cárok meghódítottak, és megtoldotta egy hűbéres országcsoporttal, amelyeket kommunista prokonzulai által kormányzott. Eltolta a politikai határokat keletről nyugatra.

A volt gyarmatbirodalmak már közvetlen a háború befejeztével bomlásnak indultak. Megszületett a „harmadik világ" a függetlenségét nemrég elnyert, gazdaságilag és politikailag is még fejlődésének kezdetén álló országok együttese. Az eddigi nagyhatalmak, London és Párizs, erősen másodrangú helyre csúsztak. A belgák, a hollandok elvesztették gyarmataikat, a görögök, jugoszlávok polgárháborúkra keveredtek, míg a vesztesek, vagyis a tengelyhatalmak és szövetségeseik kis híján elsöprődtek a történelem színpadáról. Ez volt a II. világháború hagyatéka 1945-ben.

A történelem ismer dicsőséges, birodalom és országalapító háborúkat, mint pl. a mi honfoglalásunk, hősies védekező harcokat, haláltmegvető ellenállást. Ugyanakkor nem lehet elvonatkoztatni ezektől az eseményektől a velük járó gyilkos erőszakot, szenvedést, árvák, özvegyek, siralmát. A háború az emberi sors velejárója, a hatalom tébolyult keresése, uralkodási vagy egyszerűen rablási vágy, a megoldatlan politikai problémák sűrű fellegéből lecsapó villám. Művészi hasonlattal élve azt kell mondanunk, miszerint a háború nagy illúzió, nagy kiábrándulás, tragikus csapás, Isten verése.

Terebessy Emőke:

Aradi mementó

Aradi vértanúk. Így nevezik azt a 13 magyar tábornokot, akiket 1849. október 6-án az aradi várban az osztrákok kivégeztek.

Agyonlőtték Kiss Ernőt, Dessewffy Arisztidet, Schweidel Józsefet és Lázár Vilmost. Bitófára kerültek: Aulich Lajos, Damjanich János, Knézich Károly, Láhner György, Leiningen Károly, Nagysándor József, Poeltenberg Ernő, Török Ignác és utolsóként, aki társai akasztását mind végigszenvedte: Vécsey Károly, Ferenc József egyik kamarásának fia.

De már előbb, 1849 augusztusában kötélre küldték Ormai Norbertet, Kossuth szárnysegédjét. Az aradiakkal egy időben végezték ki Batthyány Lajos miniszterelnököt, Csányi Lászlót, Jeszenák Jánost, Csernus Manót, Perényi Zsigmondot, Szacsvay Imrét, Mieczyslaw Woronieczkit s október 25-én Kazinczy Lajost. Lenkei János tábornok a börtönben megtébolyodott, majd 1850-ben öngyilkos lett. Ruhátlan hulláját a pecér vitte ki ganajhordó taligán a temetőbe...

Mennyien voltak? Bírósági ítélettel 65 embert lőttek főbe, 114-et akasztottak fel. A vérengzéseknek 7623 polgári személy esett áldozatul. És megtelt Pest, Olmütz, Josefstadt, Kufstein, Königgratz, Munkács, Komárom, Arad, Pétervárad, Gyulafehérvár és Nagyszeben börtöne.

Az 1848/49-es magyar szabadságharc orosz segítséggel elbukott. Golyó, akasztófa, börtön várt a szabadságharcosokra.

Az első volt báró Pöltenberg Ernő honvédtábornok, akit kötél általi halálra ítélt Haynau osztrák táborszernagy.

A ítélet végrehajtása előtt, 1849. október 5-én reggel 9 óra 10 perckor írta Bécsben élő édesapjához a következő címzéssel búcsúlevelét: *Lovag Pöltenberg Lipót úrnak — Wien, Bieberbastei 1175.*

1849. november 24-én, tehát a feladástól számított 50 nap alatt ért csak Bécsbe a levél. Rajta pecsét: „Bíróság által felnyittatott!"

Magyarra fordítva így hangzik a búcsúlevél:

„Én drága, szegény Apám!

Isten a tanúm, mennyire fáj a szívem ezt a szomorú, szörnyű hírt közölni, de mire Ön e sorokat megkapja, én már nem leszek többé. Tíz perccel ezelőtt halálra ítéltek.

Hogy miként kerültem ebbe a szerencsétlenségbe, a monarchia és hazám szeretete dacára, ezt Ön, szeretett Apám, jobban tudja, mint mindenki, aki ismert engem.

Bocsásson meg nekem drága Apám, amit tudtomon kívül életemben elkövettem.

Kegyeskedjék gondjaiba venni az én mélységesen szeretett boldogtalan feleségemet és gyermekemet.

Isten áldja Önt, vigasztalja ezeket a szerencsétlen teremtéseket.

Én jó Apám! Ez az én utolsó kérésem, ez adjon vigaszt nekem a búcsú utolsó órájában, hogy Ön az én angyali jóságú feleségemről, gyermekemről nem fog megfeledkezni.

Ha még tudok, nekik is írni fogok. Isten vigasztalja őket és kérem, törölje ki az ő jó szívükből a keserű emlékeket rólam.

Bensőséges gyermeki tisztelettel megcsókolom gondolatban az Ön atyai kezét és még egyszer istenhozzádot mondok Önnek, az Ön szegény fia:

Arad, 1849. okt. 5. reggel 9 óra *Ernest*

A vértanú özvegye, Kakovsca Paulina Bécsben lakott. Férje francia nyelvű búcsúlevelét átadta későbbi vejének, Fackh Gedőnek, azzal a kéréssel, fordítsa le magyarra. A történelem részére készített ismertetés a magyar szabadságharc 50 éves jubileuma alkalmával aztán nyilvánosságra hozta a levél tartalmát. Íme a levél:

Imádott szegény Asszonyom!

Nem tudom, szeretett Pauliném, miként írjak Neked, hogy a Te szegény szerető szívedet ne sebezzék meg soraim, és remélem, mielőtt ezeket a sorokat megkapod, már a hír eljutott Hozzád.

Örökre istenhozzádot kell mondjak Neked.

Ajándékozzon meg Téged a sors mindazzal a boldogsággal, mellyel Te engem megajándékoztál, s melyért lelkem mélyéből köszönetet mondok Neked.

Isten védjen Benneteket, Téged gyermekeddel és Isten legyen könyörületes, adjon erőt Neked, hogy ne törj össze a fájdalom alatt, mely most Téged ért. Kérem Istent, védő kezét tartsa az én drágáim feje felett. Ez lesz az utolsó könyörgésem, imám Hozzá.

Te, mélységesen szeretett Pauliném, meg fogsz nekem bocsátani (én tudom) minden fájdalomért, melyet Neked az életben okoztam. Te meg fogsz nekem bocsátani, hisz Te egy angyali jóság vagy. Gyógyuljon meg szíved e veszteség után. Úgy szeretnélek viszontlátni és megcsókolni!

Légy erős, kedves jó Pauliném, az irántam érzett szereteted adjon erőt Neked, gondolj gyermekedre. Érte kell most élned!

Isten veled tehát én szeretett angyalom, nekem most mennem kell. Érezzétek, átölellek Benneteket. Isten óvjon Benneteket és adja, hogy Te még boldog lehess, szeretett jó Pauliném, boldog, ahogy igazán megérdemled, a te szegény

Ernested

A levél hosszú ideig Pöltenberg Ernő honvédtábornok vejének birtokában volt. A szomorú emlékű búcsúlevelet a vértanú gyermekének sorsa fölötti aggódó szeretettel írta. Ezt a bizonytalan sorsot óvta meg Fackh Gedő azzal, hogy a vértanú tábornok halálakor még csak hét esztendős Ilona leányát — a kiegyezés előtt — eljegyezte és feleségül vette. Badacsonyban telepedett le, ahol földbirtokot vásárolt és mint jeles gazdász és bortermelő világhíressé tette a badacsonyi borokat. Pöltenberg leánya tehát Badacsonyban élt.

Ki volt Fackh Gedő, a vértanú leányának férje?

Honvédtiszt volt az 1848/49-es szabadságharc idején. Pöltenberg hadosztályparancsnok már 17 éves korában felfigyelt rá és többször is kitüntette, maga mellé vette.

Az özvegy is kitüntette bizalmával, amikor feleségül adta hozzá leányát, Ilonát.

Fackh Gedő a 48-as Függetlenségi Párt programjával lépett fel Magyarországon és Kossuth Lajos hazaszeretetét akarta minden igaz magyarban ébren tartani és ápolni. Demokrata volt a szó igazi értelmében és szívvel-lélekkel magyar.

Édesapja, Fackh József, Mária Terézia renddel kitüntetett tábornok volt. Magyarországon neveltette három kiváló fiát: Oszkárt, Gedőt és Károlyt. Mindhárman Magyarországon töltöttek be magas vezető állásokat egészen halálukig. Egymás mellé temették őket a budai Vizivárosi (Alvinczy) katonatemetőben. Amikor ez a temető megszűnt 1938-ban, akkor az egész Pöltenberg-Fackh család itt nyugvó kilenc halottját áthelyezték a németvölgyi temetőben létesített neves halottak emlékkertjébe. Itt volt „örök sírban" a XXV. tábla első sor 5. sz. kettős sírhelyen, melyet megbolygatni NEM VOLT SZABAD — és mégis megtették!

Miklós Imre budapesti antropológusnak jutott az a megtiszteltetés — az exhumálás előtt 3 hónappal —, hogy a halottak kilétéről vizsgálatot végezhetett az emlékkertben a 110 kriptába temetettekről. A második világháborúban ugyanis a temetetteket nyilvántartó könyvek elégtek és ez a helyzet oda vezetett volna, hogy a sírkövekre fel nem vésett halottak ÖRÖKRE eltűntek volna. (A Farkasréti temetőben kaptak új nyughelyet.)

De hol vannak Pöltenberg Ernő eredeti búcsúlevelei? Mindkét levél, melyeket a vértanú kivégzése előtt írt, báró Bothmer Józsefné, született Fackh Jenny — a vértanú utolsó unokája — birtokában voltak. Ő édesanyjától, Pöltenberg Ilonától kapta meg ezeket.

ára
1 kor.
17.340 szám.
SORSJEGY
AZ ARADI
TIZENHÁROM VÉRTANÚ
VESZTŐHELYÉNEK MEGVÁLTÁSA
ÉS MÉLTÓ MEGÖRÖKITÉSE
JAVÁRA RENDEZENDŐ
TÁRGYSORSJÁTÉKRA
ELNÖK.
ELNÖK.
JEGYZŐ
PÉNZTÁROS.
HÚZÁS 1910 JANUÁR HÓ 8-ÁN.
TÖRÖK
KISS
LÁZÁR
KNEZICH
NAGY
SCHWEIDEL
AULICH
PÖLTENBERG
LEININGEN
LAHNER
DESSEWFFY
VÉCSEY
DAMJANICH
1849
OKT. 6.
1 kor.
1 kor.

A vértanú tábornok özvegyének a szabadságharc után Fackh Oszkár lakást bérelt Budapesten az V. ker. Hold u. 10. sz. alatt (ma Rosenberg házaspár utca). Itt is halt meg rákban 1874-ben, 53 éves korában. A lipótvárosi főplébánia plébánosa, Simon atya temette el a fentebb említett temetőben 1874. november 15-én.

99 nappal később Bécsben meghalt Fackh Oszkár is, akinek holttestét 1875-ben a Hold utcai lakáson ravatalozták fel és innen temették a katonatemetőbe a vértanú özvegye mellé 1875. április 5-én.

Pöltenberg utolsó unokája, Fackh Jenny, férjezett br. Bothmerné édesanyám jó barátnője volt. A második világháború igen szomorú sorsra juttatta Jennyt. Mivel 70 éven felül járt, nem rejtőzött el az oroszok bejövetelekor, de a szovjet katonák erőszakoskodását ő sem tudta elkerülni. Vagyonát elkobozták a kommunisták. Házába több lakót költöztettek, meghagyva számára egy szobát, egy ágyat, egy asztalt, egy szekrényt és két széket. Semmije nem maradt, de még nyugdíjat sem kapott senkitől. Régi barátok, ismerősök könyöradományaiból tengette életét.

Még 45 előtt láttam lakásában Pöltenberg Ernő hatalmas festményét (tábornoki egyenruhában), melyet 1945-ben a szovjet katonák céltáblának használtak és ronggyá lövöldöztek.

1950-ben Jenny néni átadta nekem a házkutatások elől megmentett, padláson rejtegetett utolsó családi értékét, nagyapja, a vértanú búcsúleveleit. Arra kért, próbáljam meg Budapesten értékesíteni. Nem volt olyan múzeum, levéltár, könyvtár, amelyik érdeklődést mutatott volna. Minden igyekezetem — hogy Jenny néninek pénzt szerezzek a levelek eladásából — kudarcba fulladt. Az Egyetem utcában egyik állami hivatalnok megsajnált, s felajánlott értük 60, azaz hatvan forintot. A kincseket visszavittem Jenny néninek, aki halála után — így rendelkezett — a leveleket édesapámra hagyta örökségül. Apám e nemzeti kincseket nem kívánta megőrizni, átadta a Benke László révfülöpi iskolaigazgató által létesített kis múzeumnak. Oda került az a 48-as babérlevélből készült, aranyozott, nemzeti szalaggal átkötött koszorú is, melyet Jenny néni lakásából a „helyi kozákok" dobtak 45-ben a szemétdombra, mint értéktelen kacatot. Onnan mentettük meg!

Aki a Balaton kies szép tájaira utazik, ne feledje el a révfülöpi kis múzeumot megtekinteni. Ritka gyűjteményt láthat ott!

Báró Pöltenberg Ernő aradi vértanú utolsó unokája, br. Bothmer Józsefné, sz. Fackh Jenny a badacsonytomaji temetőben nyugszik férje mellett. Utódai nincsenek, sírján már csak a gaz nől.

Az idő az, ami mindent szétporlaszt, szétmállaszt, egyedül az idő!

*

Ezzel a rövid visszaemlékezéssel szerettem volna tenni (adni) valamit azokért, akiket lassan mi magyarok is elfeledünk — hiszen azóta annyi hős magyar áldozta életét hazánkért —, hogy már hovatovább nevüket sem tudjuk felsorolni.

A vértanúkért, azokért az emberekért, akik a szabadságért és függetlenségért küzdő magyar nemzet erkölcsi tisztaságáért szembe mertek nézni a halállal. Rájuk mindig emlékezni kell! Hősök voltak és helytállásukban legjobb erényeiket becsüljük. Cselekedetük, magatartásuk magas erkölcsisége avatja őket mintává, példaképpé, hogy általuk is nagyobb legyen nemzeti közösségünk öntudata és erkölcsi ereje. Erőszakkal vették el tőlük életüket, de emberi magatartásukkal a halálból is értéket teremtettek, amelyet meg kell őriznünk. Talán jobban is, mint eddig tettük! És nemcsak az övékét, hanem az utánuk következő nemzeti mártírokét is, akik fölött még kegyetlenebb idegen megszállás zsarnoki rendszere és kénye ült törvényt!

A becsületes célért tiszta, nemes halált halt hősök emlékét őriznünk kell. Már csak azért is, mert korunkban is divatos kötéllel, bitóval intézni népek, országok ügyeit, sorsát! . . .

Kertész László:

Szent, hős vagy te, árva Magyarország!

Akiket már-már felejtenének
és harang még nem szól értük,
azokért legalább szóljon ének;
fölébredhessen igéjük.
Jeltelen sírokban porladnak már,
de nem győzte le őket a halál.

Sortűz vagy kötél már nem árt nekik,
élednek minden éjszakán.
Gyertyák, fáklyák lángjai rebegik:
Mártírfény Hazánk homlokán.
Ismerjetek ránk, akik hisztek még!
Hazánk, együtt zarándoklunk Feléd!

Ezerkilencszáznegyvenöt régen
lehullt rólunk mint gyászlepel,
megtisztultunk a sok szenvedésben,
lelkünk népünkért esdekel!
Így mennek egymás mellett szorosan,
sápadt arccal, de csillagporosan.

Aki hittel égre néz, láthatja
a néma, fényes sereget.
E bús kor minden mártír magyarja
járja fölöttünk az eget.
Szellemujjuk már előre mutat,
a földön is ők tapostak utat.

Mert ők voltak az első mártírok:
a soha meg nem alkuvók.
Százszor szentebbek azok a sírok,
nem árthat nekik júdáscsók.
Bebalzsamozták e század szörnyét,
de gólemszobrát már ledöntötték!

Így dől meg minden gonosz zsarnokság,
hull le minden hamis csillag.
Szent, hős vagy te, árva Magyarország,
azzá tesz sok mártír fiad.
Közöttük már nincs pártos széthúzás,
közöttünk se legyen többé Júdás!

P. Dr. Füzér Julián OFM:

A magyar ferencesek kezdetei New Brunswickon (1923—1942)

New Brunswick egy kis város a Raritan folyó bal partján, New Jersey államban. Valójában kicsi, mert mindössze 46 ezer lakosa van és minden talpalatnyi földje be van építve, le van foglalva. Növekedésre, terjeszkedésre nincs lehetősége. Kicsisége ellenére is nagy a történelme és kezdettől fogva jelentős volt a gazdasági, ipari, kereskedelmi élete. A város már több mint háromszáz éves és két héttel előbb inkorporálták, mint New York Cityt. Történelme folyamán különféle néven hívták. 1724-ben nevezték el Brunswicknak az angol uralkodó család tiszteletére. Később, az 1800-as évek elején, megkülönböztetés végett New Brunswick lett a neve. A város székhelye Middlesex járásnak, amelyet az angol gyarmatosítók 1675-ben alapítottak.

Mind a járásnak, mind a városnak jelentős szerepe volt a függetlenségi háborúban. George Washington katonáival kétszer is járt a szép kis városban és 1776-ban Philadelphia után New Brunswickon olvasták fel a függetlenségi kiáltványt. A város is és a járás is együtt fejlődött az Egyesült Államokkal. Két intézmény különösen híressé tette: a Rutgers College, amelyet 1776-ban alapítottak és egyike volt a nyolc koloniális egyetemnek, valamint a New Brunswick Theological Seminary, amely 1810-ben Flatbushból, New York államból költözött át New Brunswickra. A szemináriumban elsősorban külföldi missziókra képezték a lelkészeket.

A függetlenségi háború után a város hamarosan ipari és kereskedelmi központ lett, ahová tömegesen jöttek a bevándorlók. New Brunswick a világhíres, óriás kötszergyárnak, a Johnson & Johnson Company-nak a székhelye. A gyár 1896-ban kezdte el működését és azóta is a város „szeme fénye és büszkesége". A kötszergyár céltudatosan előmozdította a magyar bevándorlást. Az országos népszámlálás szerint már 1880-ban voltak magyarok New Brunswickon. A kötszergyár és a többi gyárak ügyködésére

lfordulóra New Jersey államban New Brunswick lett „a obb amerikai magyar város". 1915-ben minden ötödik nagyar volt a városban. Az állami népszámlálás szerint akosa közül 5529 magyar volt — csaknem mind fiatal és szben nő.

nészetesen, a magyarok szervezkedtek, hogy felépítsék naikat és megalapítsák egyesületeiket. A katolikus ma- papja Szeneczey János atya volt, aki csodálatra méltó ké- el megszervezte és 16 éven át vezette a Szent László Egy- éget. Mindent — templomot, iskolát, paplakot, zárdát — szönhetünk. Szeneczey atya halála és a tragikus kimene- igháború gyökeresen megváltoztatta a magyarok életét unswickon. Új korszak kezdődött, amelyben az egyház- életében a magyar ferencesek lettek a főszereplők.

Katolikus Magyarok Vasárnapja tavalyi évkönyvében , lelki portrét írtam Szeneczey atyáról. A Gondviselés volt ő, nagy lélek, szent életű pap, ragyogó magyar. A ászló Egyházközség az ő emléke. Jelentőségben valószí- nki nem múlja felül, nemcsak azért, mert ő volt az alapí- kezdődött minden, hanem azért is, mert valóban nagy nden tekintetben. Amit alkotott, az a dicsősége és az utó- ák érte a nevét.

en az írásban szeretném leírni a ferences éra kezdetét, Kalmár Özséb atya New Brunswickra való érkezésétől, niustól Kiss Szaléz atya Magyarországra való visszaté- 942. januárig terjed.

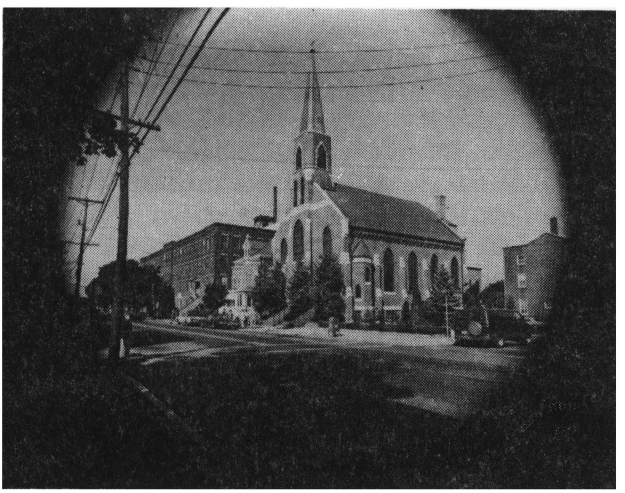

1. Radóczy Károly

Szeneczey János atya 1920. január 16-án halt meg háromnapos haláltusa után. Az egyházközség két hónapig lelkipásztor nélkül volt. 1920. április 13-án érkezett meg főtisztelendő Radóczy Károly, hogy a Szent László plébánosa legyen. Radóczy atya éveken át Trentonban a Szent István Egyházközség plébánosa volt, és nem tudjuk, vajon a püspök rendelkezésére vagy a saját maga kérésére jött New Brunswickra. Akkoriban a magyar papok a saját tetszésük szerint gyakran mentek egyik egyházközségből a másikba. Ha Radóczy Károly úgy gondolta, hogy könnyebb és előnyösebb lesz neki New Brunswickon, mint Trentonban, akkor csalódott. Csalódására utal, hogy három év múlva egyszerűen otthagyta az egyházközséget, Magyarországra ment és többé nem jött vissza.

Radóczy Károly más lelkületű pap volt, mint Szeneczey János. Az anyakönyvi bejegyzésekből látszik a különbség a két pap között. Szeneczey atya gondos, pontos, lelkiismeretes bevezetései helyébe Radóczy atya elsietett, kapkodó, hiányos bejegyzései kerültek az anyakönyvekbe.

Radóczy atya egy erősen megváltozott, mélyen megrendült egyházközséget talált New Brunswickon. A magyarok jó része visszatért Magyarországra. Az állami statisztika szerint 1920-ban 2377 személlyel kevesebb magyar volt New Brunswickon, mint 1915-ben. Az egyházközség csaknem a felére csökkent. A keresztelések, házasságok erősen megcsappantak. Leesett a gyermekek létszáma is az iskolában. A magyar bevándorlók nem voltak többé a város „darlingjai". Mint fojtogató köd, lehangoltság, reménytelenség, kiábrándulás borult az egyházközségre, a benyomás pedig erős, hogy Radóczy Károly nem volt az az ember, aki lelket, reményt tudott önteni a hívekbe. De kétségtelen, hogy próbálkozott. Bevezette az elsőpénteki Jézus Szíve ájtatosságot, a templom alagsorát óvodává alakította át és mindent elkövetett, hogy az iskola sikeres és népszerű legyen. Szeneczey atya idejében csak hat osztály volt a Szent László Iskolában, Radóczy atya nyolcosztályossá tette az iskolát. Azon volt, hogy a tanítás olyan színvonalú legyen benne, mint az állami iskolákban. Az egyházközség minden pénzét az iskolára költötte. De mintha minden hiába lett volna.

1923 júniusában volt az első graduáció a Szent László Iskolában, de Radóczy atyának nem volt benne öröme. Csalódott volt és keserű. Menekült tehát a valóságtól. A graduáció után Ma-

gyarországra utazott és többé nem tért vissza. Úgy látszik, az egyházközséggel minden kapcsolatot megszakított. Távozásával elkezdődött „a ferences korszak" a Szent László Egyházközségben.

2. Kalmár Özséb

1922 őszén két fiatal, tehetséges ferences páter — Péri Bonaventura és Kalmár Özséb — jött Amerikába. Mind a kettő zsengéje volt a rendi reformnak, amelyet Tamás Alajos atya kezdett el Magyarországon. Péri Bonaventura és Kalmár Özséb Németországban, Münchenben végezték teológiai tanulmányaikat. Mindkettő kellemes megjelenésű, nagy műveltségű ember és jó szónok volt. Azért jöttek Amerikába, hogy „lássanak, tanuljanak" és visszatérve mindent átadjanak a rend ifjúságának, akiket majd nevelnek. Közvetlen céljuk az volt, hogy népmissziókat tartsanak a bevándorolt magyaroknak és amit munkájukért kapnak, hazaküldjék a nagyon megpróbált és nehéz körülmények között lévő rendtartománynak.

Ember tervez, Isten végez. A két fiatal ferences nagy lelkesedéssel és sikerrel prédikált a magyar templomokban. Fölfigyeltek rájuk és alig egy éven belül lelkipásztorok lettek: Péri Bonaventura New Yorkban, Kalmár Özséb pedig New Brunswickon. Kalmár Özséb 1923 nagyböjtjén prédikált a Szent Lászlóban New Brunswickon és a hazatéréssel foglalkozó Radóczy Károly fölkérte, hogy távollétében helyettesítse. Özséb atya beleegyezett és mivel Radóczy atya nem jött vissza, a trentoni püspök, Thomas J. Walsh Özséb atyát kinevezte a Szent László plébánosának.

Amikor Özséb atya plébános lett, a háború után hazatért magyarok a szegény, megcsonkított Magyarországról kezdtek visszaszállingózni. Jöttek Abaújból, Zemplénből, a Dunántúlról. Az egyházközség számban megerősödött és a kis magyarok mind többen lettek a Szent László Iskolában. 1924 májusában Zadravecz István, a magyar tábori püspök, Özséb atya rendtársa, zsúfolásig telt templomban tartott egyhetes népmissziót és annak a végén 303 gyermeket bérmált meg. 1925-ben már nagyon kicsinek bizonyult a Szent László Iskola. Akarva, nem akarva Özséb atyának az iskolával kellett foglalkoznia.

Kalmár Özséb atya mindössze 30 éves volt, amikor a Szent László plébánosa lett. Intellektuális hajlamú volt és nem volt érzéke az adminisztrációhoz. Egész életében a lelki élet, a misz-

tika, a szentek élete és a teológia vonzották. Később könyvet is írt a misztikus jelenségekről. De mint lelkiismeretes, szent életű pap, mindent megtett a rábízott lelkekért.

Az egyházközség jegyzőkönyveiből úgy látszik, mindenáron el akarta kerülni az építkezést, hogy az iskolát megnagyobbítsa. Azon volt, hogy egy meglévő nagyobb épületet vegyen meg az egyházközség, amelyben az óvodát és két osztályt el lehet helyezni. Volt egy ilyen épület nem messze a templomtól és 25 ezer dollárért meg lehetett volna venni, de ez a megoldás nem volt Walsh püspök tetszésére. Így történt, hogy csaknem pontosan két évre, hogy az egyházközség vezetését átvette, 1925. július 28-án Özséb atya a püspök jóváhagyásával szerződést kötött Gerencsér Imre és Tóth Sándor építkezési vállalkozókkal az iskola kibővítésére. A terveket Godfrey Ricci építész készítette. A szerződés a jószándékú, de tapasztalatlan és gyakorlati érzékkel nem rendelkező pap keresztje lett és kis híján majdnem az egész egyházközség áldozata lett az építkezésnek.

Az iskola kibővítése szerfölött költséges volt — 66 434 dollár —, két és félszer annyi, mint amennyit Özséb atya akart költeni. Az egyházközségnek nem volt megtakarított pénze. Külön gyűjtést nem tartottak, hanem egyszerűen kölcsönvették a pénzt — 60 ezer dollárt.

A tizenkét tanteremre kibővített iskolát Walsh püspök 1926. május 3-án áldotta meg és szeptemberben 529 tanulóval kezdődött meg a tanítás.

A kezdeti öröm hamarosan szomorúsággá és aggodalommá vált. Özséb atya és a hívek rémületére a nagy adósság fojtogatni kezdte az egyházközséget és vele az iskolát. Hogy az adósságot törlesszék és az iskola költségeit fedezzék, Özséb atya megalapította a „Magyar Műkedvelők Színházát". A lelkesedés nagy volt. Az atya maga tanította a „színészeket", próbált velük és az előadásokon ő volt a „súgó". A színelőadások sikere meglepő volt. Örömet, szórakozást, jelentős kulturális életet jelentettek és összetartották a bevándorlókat. A színház a Szent László Egyházközséget a magyarok központjává tette. A „színészek" között reformátusok is voltak.

Az előadások azonban nem tudták előteremteni a szükséges pénzt. Kétségbeesésében Özséb atya fűhöz-fához kapkodott, kért, könyörgött, koldult, „tehetősebb" egyházközségi tagoktól kölcsönkért és a magának kijáró fizetést nem vette föl az egyházközségtől. De mindez nem volt elég. Végül is a jóságos, buzgó pap, hogy az idegösszeroppanást elkerülje, megvált a Szent Lász-

ló Egyházközségtől. Elhagyta New Brunswickot és mint elődje, Radóczy Károly, visszatért Magyarországra. 1928 márciusában, öt évre rá, hogy először jött New Brunswickra és népmissziót tartott a Szent Lászlóban, s nem egészen két évre az iskola kibővítése után, könnyezve, megtörve, kiábrándulva és reményvesztetten elbúcsúzott híveitől.

Özséb atya New Brunswick-i tartózkodása idején szeretetét és lelkipásztori tevékenységét kiterjesztette a környéken élő magyar bevándorlókra. Bonhamtownban 1924-ben telket vásárolt, amelyen később egy kis templom épült az ott élő magyaroknak. Az egyszerű kis épületet, amelynek Árpádházi Szent Margit a védőszentje, 1931. november 8-án áldotta meg Bende Szaniszló atya. A bonhamtowni kis magyar közösség is sok megpróbáltatáson ment át, de végül is megerősödött és még most is létezik. 1946-ig a Szent László filiája volt. A Szent Lászlóval való kapcsolatának megszűnése után a közösség magyar jellegét teljesen elvesztette. Védőszentje, a szűz szent liliom, Árpádházi Szent Margit az egyetlen jel, hogy egykor magyar bevándorlók lelki otthona volt. Az új „honfoglalók", az ír papok még Szent Margitot is ki akarták űzni a kis templomból és Alacoque Szent Margittal akarták helyettesíteni. . .

Kalmár Özséb atya 1893. július 5-én született Zentán. 1916. június 25-én szentelték pappá. 1982. július 1-én halt meg Esztergomban. Egész életében buzgó szerzetes és szent életű pap volt. Ha New Brunswickon az iskola terhe nem nehezedett volna rá, valószínűleg sokáig lett volna a Szent László plébánosa és magas szellemi és lelki életének sok, szép, maradandó lett volna a gyümölcse. Az sincs kizárva, hogy egész életére Amerikában maradt volna.

Zsengéje volt ő egy kezdetnek, és mint ilyen, annak áldozata is lett. Ami történt, annak nem volt kezdeményezője, csak szenvedő alanya. Nem kereste a plébánosságot, hanem egyszerűen megbízták vele: nem akarta ő az iskola építését, de a püspök akaratát teljesítenie kellett és teljesítette is, amíg testi és lelki ereje bírta. Kalmár Özséb atya dicsősége, hogy első volt abban a sorban, ami őt követte. Ha ő nem kerül New Brunswickra, talán a magyar ferencesek soha nem kerültek volna oda. Ő volt az első magyar franciskánus pap a Szent Lászlóban és vele kezdődött el egy korszak, ami immár közel hetven éve tart, és ami, mint minden emberi, szomorú is és dicsőséges is. Életükkel és munkájukkal a magyar ferencesek a Szent László Egyházközséget olyan közösséggé tették, amelyet sokan példaképnek tartanak még ma

is Amerikában. Amit Özséb atya tapasztalt, azt közvetlen utódai is megtapasztalták; ami az ő szenvedése volt, az szenvedése lett rendtársainak is, akik követték. Az iskola, ami az ő keresztje volt, követőinek is keresztje lett.

3. Akik Özséb atya után jöttek

Úgy látszik, a püspök is és a hívek is természetesnek vették, hogy Özséb atya helyébe egy másik ferences pap jön. Úgy is történt. Valamilyen oknál fogva, minden jóváhagyás nélkül a Szentszék részéről, a Szent László egyházközség „ferences plébánia" lett. Igaz, Péri Bonaventura azt akarta, hogy New Brunswick legyen a „kiinduló pontja" egy magyar ferences rendtartománynak Amerikában. Walsh püspöknek tetszett a gondolat, de Magyarországon idegenkedtek tőle. Inkább a kínai missziót vállalták, mint az amerikai rendtartomány alapítását.

A magyarországi ferencesek gyors egymásutánban váltották egymást a következő tíz esztendő alatt. Közben a helyzet rohamosan romlott. 1931-ben a tizenkét tantermes iskolában a tanulók száma 190-re esett és az óvodát be kellett zárni. Majd jött a gazdasági válság, ami keservessé és bizonytalanná tette a magyar bevándorlók életét.

Lombos László atya volt Kalmár Özséb közvetlen utóda, aki három évi vergődés után (1928. szeptember—1931. január) elhagyta az egyházközséget és Kínába ment misszionáriusnak. A benyomás az, hogy a misszionárius élet nehézségei és bizonytalansága a „mennyei birodalomban" elviselhetőbbnek tűntek előtte, mint New Brunswickon az egyházközség anyagi és lelki helyzete.

De Lombos László atya igazi, őszinte missziós hivatás volt és amerikai tartózkodása előkészítés volt missziós munkájára. Megtanult angolul és Kínában ez előnyére vált. Hunan tartományban csatlakozott a magyar ferences misszionáriusok kisded csoportjához, akik három évvel előbb, 1928-ban érkeztek Kínába, hogy az evangéliumot hirdessék. Később Lombos atya a misszionáriusok elöljárója és a kezdődő helyi egyház apostoli prefektusa lett. Mikor a kommunisták kerültek uralomra, Magyarországra ment és ott halt meg. A breviáriumát imádkozta, amikor „halál nővér" homlokon csókolta és elhívta.

Lombos László atya helyébe Magyarországról egy nagy nevű, rendkívüli tehetségű embert küldött a rendtartomány, Bende Szaniszlót. Szaniszló atya minden szempontból a legnagyobb re-

ményekre jogosított: zenész volt, teológus és szónok. A rend nemcsak azért küldte, hogy New Brunswickon plébános legyen, hanem hogy szervezze a testvérek amerikai közösségét is, hogy ha az Isten is úgy akarná, rendtartomány legyen belőle.

Szaniszló atya megérkezése örömet, reményt jelentett New Brunswickon, de minden rövid négy hónap alatt szomorúsággá, gyásszá változott. 1932. február 19-én éjjel tűz ütött ki a plébánián és Szaniszló atya meghalt a tűzben. A veszteség óriási volt! Szaniszló atya temetése érzésben és kivitelezésben hasonlított Szeneczey atya temetéséhez. A Szent Lászlóból a Szent Péter temetőbe körmenetben kísérték a hívek. A két pap egymás mellett nyugszik és sírjuk a hívek tiszteletének, szeretetének a tárgya.

Bende Szaniszló után a nyugtalan és hűtlen Raffinszky Romuald vette át az egyházközség vezetését, hogy öt hónap után ráhagyja Hajós Márkra. Márk atya viszonylag sokáig, öt évig volt a Szent László plébánosa (1932. október 29—1937. június 25.). Nem alkotott nagyot, de érdeme volt, hogy húzta az igát, vitte a terhet. A legnehezebb gazdasági időkben valamiképp fenntartotta a templomot és az iskolát, amelyben mind kevesebb lett a növendékek száma. Az adósságot törleszteni nem tudta, de valahogyan fizette a kamatot. Az iskola támogatására megszervezte a szülők közösségét 1934-ben. Plébánossága idején kegyelettel megemlékeztek Szeneczey atya halálának 15. évfordulójáról 1935-ben és portréját elhelyezték az iskola nagytermében. Egyébként Hajós Márk atya ideje szürke, bizonytalan éveket jelentett a Szent Lászlóban. Sajnos, Márk atya néhány év múlva Raffinszky Romuald útjára lépett, erkölcsileg bajba került és elhagyta a rendet. Papnak azonban megmaradt és 1946-ban Hamiltonban, Kanadában az újonnan alapított Szent István egyházközség lelkipásztora lett. Gutaütés érte és elfekvőben halt meg.

4. Kiss Szaléz

Hajós Márk atya távozása után a gondviselő Isten kegyelméből szinte varázsütésre minden megváltozott a Szent Lászlóban New Brunswickon. 1937 novemberében Kiss Szaléz atya vette át az egyházközség vezetését és ezzel elkezdődött az élet, a cselekvés, a megújulás, amelynek az elánja bizonyos fokig még ma is tart.

Szaléz atya a szó szoros értelmében „csodálatos egyén" volt, aki vonzotta, lenyűgözte az embereket szavával, eszméivel, egyéniségével. Az az ember volt, aki meg tudta valósítani elgondolá-

sait. És elgondolásai mindig újak, eredetiek, ragyogóak, megkapóak voltak. Tüzes, lelkes szónok volt, akin csüngtek a hallgatói és amit kért tőlük, azt megtették. Szaléz atya tűzbe tudta volna vinni a híveit. Nem annyira az számított, amit mondott, hanem ahogyan mondta, bár amit mondott, az mindig színtiszta katolikus és tüzesen magyar volt. A szószéken angyali jelenség volt! Rendtársai „kis Kapisztrán Jánosnak" hívták, a New Brunswick-i hívek pedig Zadravecz István püspökhöz hasonlították, aki háromszor is tartott népmissziót a Szent Lászlóban. A szónok Kiss Szaléz zsúfolásig megtöltötte a templomot.

Szaléz atya nemcsak szónok, hanem termékeny és eredeti gondolkozású író is volt. Magyarországon a **Korunk Szava** heti folyóiratnak volt a munkatársa, amelyet a nemes lelkű, idealista gróf Széchenyi György szerkesztett. A folyóirat erősen Hitler-ellenes és a nemzetiszocializmust támadó orgánum volt, ugyanakkor a pápai tanítások és megnyilatkozások szócsöve és magyarázója, a „társadalmi igazságosság" harcosa. Szaléz atya írásai fémjelezték a lapot és vitát keltettek.

Jászberényben volt a ferences kispapok magisztere és tanára, amikor cikket írt a „tanyaváros" vallási és társadalmi viszonyairól. Írása nagy vitát váltott ki, aminek Szaléz atya „áldozata" lett. A „tanyaváros nagy templomának nagyprépostja", Kele István, annyira megharagudott rá a kritizáló írásért, hogy a tartományfőnöktől, Hermann Hermenegildtől követelte, azonnal helyezze el Jászberényből. A vita eredménye az lett, hogy Szaléz atyát nemcsak Jászberényből helyezték el, hanem „büntetésből" Amerikába küldték. 1937 tavaszán érkezett Amerikába. Az író itt is azonnal jelentkezett benne és munkatársa, terjesztője lett a **Katolikus Magyarok Vasárnapjának**. Nagy érdeme volt, hogy az újság az erdélyi ferencesek kezébe került, akik azóta is szerkesztik. Oroszlánrésze volt abban is, hogy a lap „harcos", eredeti és új hangot kapott, amelyet azóta is megtartott. A **Katolikus Magyarok Vasárnapjából** amerikai **Korunk Szavát** csinált!

Környezetéből kitépve, otthonából erőszakosan kitaszítva és idegenbe átpalántálva Szaléz atya boldogtalan, elégedetlen, nyugtalan volt Amerikában. A honvágy állandóan kínozta és amit Amerika ajánlott fel neki, az nem vonzotta. Szüntelenül gyötörte a gondolat, mennyi jót, milyen sokat tudott volna tenni a hazában. Bántotta az is, hogy igazságtalanok, „szeretetlenek" voltak vele szemben a rend vezetői és a jászberényi nagyprépost. Idealizmusában azt várta el és követelte is, hogy a rend is és az egyház is pártját fogja. De Kele István és Hermann Hermenegild

egészen más világban éltek, mint ő! Partra vetett halnak érezte magát és gyakran panaszkodott jó barátainak, rendtársainak, sőt hívei közül is egyiknek-másiknak. Belső feszültségéből külső idegesség, türelmetlenség lett és nemegyszer kemény szavakkal illette azokat, akik nem értették meg. Bántotta az is, hogy már idős volt az angol nyelv elsajátításához.

De a belső nehézségek ellenére is az imádság, az öntudatos lelki élet embere maradt egész életére, aki órákon keresztül tudott térden állva adorálni a tabernákulum előtt. Bárhová került, bárhová helyezték, az első volt neki az Oltáriszentség és akik rá voltak bízva, azokat a Szentségi Jézus köré gyűjtötte nagy örömmel és lelkesedéssel. Szinte sodorta őket! Pécsett, mint a szeráfi Szeminárium igazgatója, az volt az első tette, hogy kápolnává alakította át azt a külső szobahelyiséget, ahol a szent életű Priester Ágoston atya meghalt és a növendékekkel elkezdte az elsőpénteki szentségimádást. Jászberényben a klerikusok kápolnáját Marton Lajos freskóival díszítette és kérésére a pécsi asztalos testvérek barokk oltárt faragtak. A kápolnát „lelkünk fészkének" hívta, „ahol Jézussal együtt dobban a szívünk és a lelkünk átveszi Jézus gondolatait és életstílusát". Mikor szemináristáit nyári táborba vitte a Balaton mellé, a kápolnasátor felállítása volt az első, mert „a köztünk lévő Jézus mindenkor, mindenütt, mindenben az első"!

Úgy látszik, Amerikában a kedvesnővérek, az Isteni Szeretet Leányai voltak legközelebb a szívéhez. Csodálta életüket, munkájukat, igénytelenségüket és mindig kész volt, hogy a nővéreket szent hivatásukban erősítse és lelkesítse. Lelkigyakorlatokat prédikált nekik, exhortációkat tartott számukra, leveleket írt hozzájuk. Azt szokta mondani, „a nővéreknél senki nem dolgozik többet és áldozatosabban **magyar Amerikában**". Természetesen, a nővérek hálásak voltak neki, tisztelték, szerették és mint kincset gyűjtötték össze prédikációit és exhortációit. A nővérek jegyzeteiből könyv lett — **„Mindent az Istenért!"** —, amelyet a **Katolikus Magyarok Vasárnapja** adott ki 1942-ben.

Szaléz atya hite az Oltáriszentségben és az eucharisztikus Jézus iránt való tüzes szeretete nagy lánggal lobogott a Szent László templomban. Plébánossága idején minden hónap elsőpéntekén 300—350 hívő szorongott a templomban, mind áldozott és Jézus Szívének ajánlotta magát. Természetesen, megelőző nap délután csaknem mind meggyónt! „Mindenkinek Jézust! Mindenkinek új szívet! Mindenkinek Jézus Szívét, hogy megújuljunk és szentek legyünk!" — hirdette. Se előtte, se utána a hitnek ilyen

megvallása nem volt a Szent Lászlóban. Népmisszióiban is a Legfönségesebb Szentségben való hit, annak imádása és gyakori vétele volt a főtémája.

Az Oltáriszentségtől elválaszthatatlan a szentmise. Szaléz atya nagy áhítattal, a rubrikák pontos betartásával misézett.

Szent Ferencnek tiszta szívű, idealista, lelkes követője volt. A Szeráfi Atya életét, írásait ismerte és eszméit magáévá tette. Szegény volt, alázatos és igénytelen. Szegénysége bátorrá tette. Főpapoktól, prelátusoktól és a gazdagoktól nem szégyellt koldulni szeminaristáinak és a szegényeknek. Mint Szent Ferenc, szerette a természetet és a **Naphimnuszt** utánozva elragadó **„Benedicité"**-t írt a teremtményekről.

Szaléz atya lelki élete és emberi tehetsége szinte máról holnapra új arcot adott a templomnak, az iskolának, az egész egyházközségnek. Amiről a hívek és az előző plébánosok álmodni se mertek, elkezdte törleszteni a nyomasztó adósságot! Igaz, akkor már Amerika gazdasági helyzete megváltozott. A depresszió elmúlt és a háborús termelés elkezdődött. Mindez kétségtelenül előnyös volt az egyházközségre. Szaléz atya tüzes beszédeivel összetoborozta a magyarokat. A templomban szorongtak a vasárnapi szentmiséken. A rendezvények mind fényesen sikerültek. 1938. szeptember 5-én 7000 boldog magyar volt a Riverside Parkban az első „magyar napon".

Az iskola is fellendült. A nővérek iránt érzett szeretete lelkesítette őket és a boldog, buzgó kedvesnővérektől megszépült, megújult az iskola. Az a lelkes magyar, aki Szaléz atya volt, „kétnyelvűvé" tette az iskolát. Bár az angol volt a fontosabb, minden növendék beszélt és írt magyarul is. A nővérek tanították a magyar nyelvet. Abban is reménykedett, hogy Amerika, de ugyanakkor Magyarország javára is kétnyelvű, öntudatos magyar nemzedék nevelődik a Szent László Iskolában. Hogy a fiatal felnőtteket megtartsa az egyházközségnek és a templom köré csoportosítsa őket, megalapította a „Szent Imre Kört", amelynek vezetését Balogh Benignusz testvérre bízta. A Szent Imre Ifjúság fogalom lett New Brunswickon.

Szaléz atya eredeti volt tetteiben. Ilyen tette volt, hogy a kedvesnővérek zárdáját, amely az iskola udvarán volt, „áthúzatta" egy másik helyre, hogy a zárda helyén játéktér legyen a gyerekeknek. A konvent „átvitele" szenzációja volt a városnak. A Szent László újból New Brunswick „szeme fénye" lett.

Szaléz atyától megújult a Szent László templom és iskola. Megújult tőle az egész magyar élet New Brunswickon, sőt bizo-

nyos értelemben az egész Amerikában, mert sok helyen prédikált és előadásokat tartott. De sikerei és hírneve ellenére se volt boldog és amint tornyosultak a háború fekete felhői, úgy nőtt boldogtalansága és honvágya. 1939. szeptember 1-én kitört a háború és nyilvánvaló volt, hogy Amerika előbb-utóbb Anglia szövetségese lesz. Szaléz atya magyar szívét szorította az aggodalom. Közte és elöljárói között nőtt a feszültség. Tépelődései közepette elment Bíró Benedek atyához és megmondta neki, hogy hazatér. Jó barátai, hívei kérlelték, hogy maradjon, de „szeretete súlya", magyar szíve, érzése, aggodalma vitte haza. 1942 januárjában, az utolsó személyszállító hajón, mely Amerika és Európa között indult, hazament...

Vértanúságára ment haza!

Nagy szomorúságára nem abba a hazába tért vissza, amelyet öt évvel azelőtt elhagyott és amelyet annyira szeretett. A **Korunk Szava** már nem volt meg. Német nyomásra a magyar kormány betiltotta. Az országot a németek megszállták.

A **Korunk Szava** iránya miatt Szaléz atya Hitler-ellenes volt és amerikai tartózkodása ebben megerősítette. Azt szerette volna, ha Magyarország Amerika mellé állt volna a háborúban. De ez lehetetlen álom volt. Az országot megszálló németek számon tartották és kis híján múlott, hogy haláltáborba nem vitték.

Hazatérte után Debrecenbe került, ahol a rend egykor virágzott, de a reformáció idején szomorúan, dicstelenül megszűnt. 400 év után a rend újra visszatért, hogy a „nagytemplom árnyékában gyökeret eresszen és éljen". Szaléz atya lett az alapítás első főnöke. Debrecenben élte át a „felszabadítást" és azokban a rettenetes időkben a szegények segítője és a szomorúak vigasztalója volt. A városból ruhát, élelmet vitt azoknak, akik az erdőkbe menekültek. Később Gyöngyösre került teológiai tanárnak és a növendékek lelkivezetőjének. Tanítványai és a fiatalok lelkesedtek érte. Ő lett szellemi vezérük. A kommunisták, akikről egykor azt hitte, hogy „hajszállal" jobbak és tisztességesebbek, mint a német nácik, „veszélyesnek" találták és elhatározták, hogy „kinyírják". Ráfogták hát, ő biztatta fel a gyöngyösi legényeket, hogy a nőket meggyalázó orosz katonákat tegyék el láb alól. Állítólag a „gyilkos" legények meggyónták neki vétküket. Szaléz atya éppen az oltár előtt állva gimnazista fiúknak prédikált, amikor letartóztatták. A fiúk hallották utolsó szavait, amelyek nagyon hasonlítanak Mindszenty bíboros híres nyilatkozatához: „Letartóztatnak! Kezdődik kálváriám! Kezdődik nagypéntekem! Bármit hallotok rólam, esküszöm, mindenben ártat-

lan vagyok! Isten veletek!" Minden jel arra mutat, hogy Szaléz atya a gyónási titoktartásnak is vértanúja.

Nem tudjuk, hogy Rákosi Mátyás pribékjei vagy az oroszok vitték-e el. Azt se tudjuk, hová vitték, mit tettek vele, mi lett vele. Semmit se tudunk róla! Szaléz atya, a fényes lelkű pap, eltűnt a gonoszság örvényében, mint egy hulló csillag a tengerben. Élete, egyénisége, szenvedése legendává változott. Hadifoglyok, rokkant katonák, kiszabadult rabok, munkatáborosok beszéltek róla. Mind dicsőítette, magasztalta, de mind más és más történetet mondott és mind esküdözött, hogy amit ő mondott, az volt az igaz. Király Kelemen atya nagy szorgalommal gyűjtötte össze a „tanúvallomásokat", amelyekből Szaléz atya legendája szövődik. Mindszenty bíboros is beszélt róla és amit ő mondott, az az egyetlen, amit biztosan tudunk róla: „P. Kiss Szaléz nyitotta meg a magyar vértanú papok sorát!" Avagy, mint Krupa Sándor atya írja könyvében: „Szaléz atya a vértanú magyar papok zsengéje... Mindszenty bíborba öltözött előfutára" (A sarló-kalapács börtöneiben, 75. és 83. oldalak). Szaléz atya eltűnése 1946-ban történt.

Ha nem vitte volna haza a honvágy, csodálatos dolgokat tudott volna tenni nemcsak New Brunswickon a Szent Lászlóban, hanem szerte mindenütt **„magyar Amerikában"** és egyszerűen Amerikában! Ővele, őmiatta a magyar ferencesek amerikai közössége is másképp alakult volna. És ha az Úr nagyon kegyes lett volna hozzá, talán még most is élne! Kiss László Szaléz 1904. július 27-én született Szegeden. 1928. szeptember 2-án szentelték pappá Egerben.

Amikor Szaléz atya elment, a Szent László Egyházközség vezetését egy egyszerű, kedves ember vette át, aki Magyarországon született, de iskoláit Amerikában végezte és Magyarországon is tanult teológiát — Bódy Kapisztrán János. Az ő plébánossága idején élte az egyházközség legboldogabb éveit.

Dr. Gyürki László:

Dr. Batthyány-Strattmann László tisztelete és boldoggá avatási ügye

A magyar olvasóknak nem szükséges bemutatni a *„Szegények orvosát"*, akiről az utóbbi években nagyon sokat írtak. Nagyon röviden és tömören foglalta össze egyik jó barátja, Lónyay Elemér életét és munkásságát: *„Tizenegy gyermeket nevelt, két kórházat tartott fenn, a birtokát adminisztrálta, és különben imádkozott."* El lehet róla mondani, hogy másokért élő ember volt, a test és a lélek orvosa. Ez tette őt igazán naggyá, ezt érezték meg mindazok, akik közelébe kerültek, vagy áldásos szolgálatának részesei lehettek. Nemcsak rendkívüli ember volt, hanem szent volt. Sokak véleményét foglalta össze Szontagh Jenő a következő sorokban: *„Olyan emberrel, mint Batthyány László másodikkal ebben az életben még nem találkoztam; csak régi krónikákban, szent legendákban és írásokban olvastam, hogy ilyenek is éltek a földön."* Nem csodálkozhatunk azon, ha Piffl bíboros, Bécs érseke, lázas influenzából kelt föl, hogy ő végezhesse el Batthyány László beszentelését. Hiába próbálták ágyba fektetni, ő azt válaszolta, hogy ilyen nagy ember beszentelését nem engedheti át másnak. Mintegy tízezer ember jelent meg Körmenden a temetési szertartáson. A környékről és messze vidékről jöttek, s három napon át hosszú sorokban vonultak el a Herceg koporsója előtt szegényei, meggyógyított betegei. Ilyen sóhajok hallatszottak: „Ki fog most rajtunk segíteni?" „Áldott legyen a kezed! Isten jutalmazzon meg azért, amit vele tettél." Mikes püspök temetési beszédében azt mondta: inkább hozzá, mint érte kell imádkozni, mert szent élete nyitva találta a mennyország kapuit. Ezért érthető, hogy Batthyány László története nem fejeződött be temetésével. Igaz, amit az egyik nevelő mondott: *„Meghalt, de nekünk ma is élő, hatását érezzük."* Mint Körmend plébánosa, a Herceg tiszteletéről, élő emlékéről és boldoggá avatási ügyéről szeretnék röviden beszámolni.

A körmendi templom falán emléktábla hirdeti: „*Élete utolsó évtizedében ebben a templomban imádkozott népes családjával együtt Dr. Batthyány-Strattmann László (1870—1931). Itt kapott erőt ahhoz, hogy Jézus nevében a szegények orvosaként életét a szegény betegek szolgálatára szentelje. A test és a lélek orvosaként az egész embert akarta gyógyítani. Csak eszköznek tekintette magát. A gyógyulást mindig Istennek tulajdonította. Krisztus hűséges követőjeként az életet szolgálta: keresztény családjában, két kórházában és a társadalomban.*" A templom bejáratánál látható a Herceg képe, olvasható életrajza, s az imádság boldoggá avatásáért. A kép előtt mindig van friss virág, gyakran találunk ott imádkozókat. Emléke kitörölhetetlen és él a körmendi hívekben. „Engem is gyógyított" — mondja meghatódva sok öreg. Másoknak apját, anyját, hozzátartozóját gyógyította. Érdekelte az egész Körmend, mindenkivel törődött, aki rászorult. Egyszerű iskolai irka bizonyítja, hogy a Herceg felkutatta és följegyezte a szegény családok adatait. A személyi adatok után ilyen feljegyzések olvashatók: „*A családfő világtalan, koldulásból élnek.*" „*Súlyos tüdővészes, 31 éves.*" „*Szegénységük következtében nagyon el vannak keseredve.*" Ezeket azután rendszeresen segítette. Ezeknek a családoknak a hozzátartozói ma is élnek Körmenden. Utca, házszám szerint megtalálhatók a Herceg füzetében.

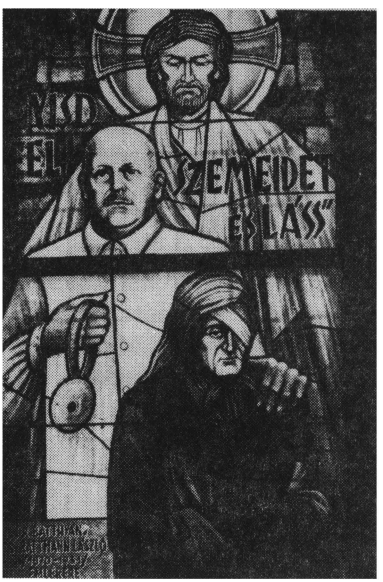

Üvegablak a szombathelyi Szent Erzsébet (ferences) plébániatemplomban.

Nem csoda, ha hatása olyan maradandó, hogy a legnehezebb időkben sem lehetett őt „befeketíteni". Őt még a pártgyűlésen is ki kellett venni a „népnyúzó főurak" közül. A túlbuzgó felszólalót így torkolta le a párttitkár: *„Batthyány herceget ne gyalázd. Ő senkinek sem ártott, de annál többnek segített."* Pedagógusok gyűlésén ugyanígy nyilatkozott róla, s így fejezte be: *„Ilyen embernek sohasem volna szabad meghalni."* Sugárzott belőle a szeretet mindenki iránt — mondta egy 79 éves férfi. Nem felejtették el a körmendiek, hogy a hercegi park mindenki előtt nyitva volt, még a jelképesen elkerített családi területre is bemehettek. Nem halványult el a híres karácsonyok emléke sem a márványteremben, vagy a szegényházban, amikor ajándék, pénz, fa-kiutalás várta a rászorulókat. A legboldogabb — ahogy mondják —, mindig a Herceg volt, hogy adhatott. De örömmel osztották az ajándékot gyermekei is, akik mindenkivel szemben tisztelettudók voltak, maguk előtt engedték az időseket. *„Az első világháborúban elesett hősök árváinak, hadirokkantjainak, a szeszélyes Rába gyakori nagy áradásaival okozott károk elviselőinek sok-sok könnyét törölte le a nagylelkű Herceg jóságos gondoskodása"* — írja egy körmendi lakos az Új Ember újságban.

De ugyanígy él emléke országszerte, sőt az ország határain túl is. Sokan jönnek Körmendre és fölkeresik a templom oratóriumát, ahol a Herceg szentmisét hallgatott vasárnaponként családjával, s ebben a teremben néhány emléket találnak a Herceggel kapcsolatban. Ezek között talán a legértékesebb az a márványtábla, amely orvosi működésének első éveiből való és rendelőjén függött, továbbá orvosi műszerei, amelyekkel a megszámlálhatatlan szemműtétet végezte. A vendégkönyvbe beírt sorok erről a nagy tiszteletről tanúskodnak: a vakok általános iskolájának 7. osztályos tanulói voltak itt Budapestről, a Szent Anna plébániáról 45 vak állt meg Körmenden zarándokútja során és tisztelgett a Herceg emléke előtt. Egészségügyi szakközépiskola növendékei helyeztek el koszorút a Herceg emléktábláján. Sokat mondanak a beírt szövegek is: *„Hálával emlékszem a gyógyító hercegre, aki férjemet gyermekkori szembetegségéből meggyógyította."* *„Édesapámat is gyógyította"* — írta egy másik látogató. *„Sírva olvasom a Magyar Hírekben herceg Batthyány-Strattmann Lászlóról szóló sorokat. 82 éves vagyok, Angliában élek. Vakon születtem. Szeged, Budapest orvosai nem tudtak rajtam segíteni. Mezőkovácsházáról vittek szüleim Körmendre. Öt nap múlva boldogan vittek haza szüleim a nyakamba akasztott kis rózsafüzérrel. Azóta is látok."* Órákig tudnám folytatni a

hasonló emlékezéseket. Saját emlékemet is felhozhatnám vele kapcsolatban. Egyházasrádócon születtem (10 km-re Körmendtől) egy évvel később, mint a Herceg meghalt. Mégis tudtam róla már kisgyermekkoromban: édesanyám beszélt nekem a gyógyító Hercegről, aki nagybátyám szemét is gyógyította, aki egyik

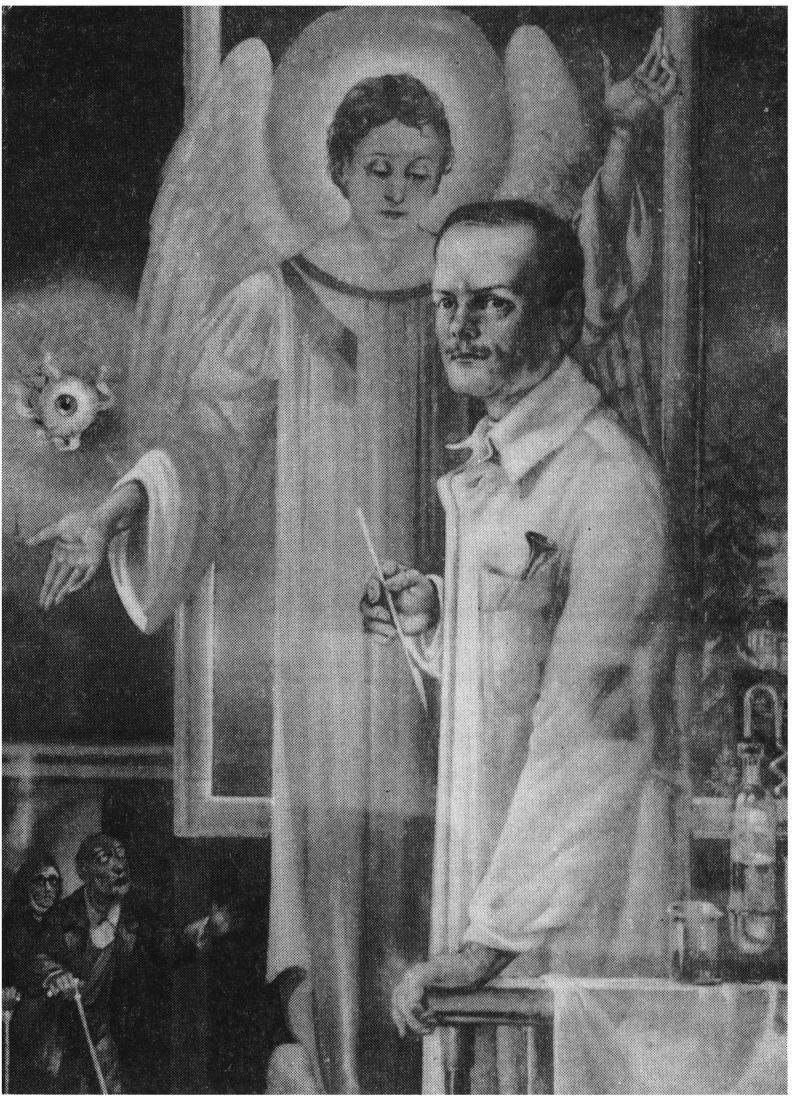

Závory Zoltán festménye
a körmendi Szent Erzsébet plébániatemplomban.

szemére vak volt. A falu buzgó sekrestyése is megmutatta a szépen bekeretezett, féltve őrzött Jézus Szíve képet, amelyet a Hercegtől kapott hétéves korában. Az ő szemét is gyógyította. Amikor Körmendre jöttünk vásárra, tisztelettel gondoltam a kastély előtt a Hercegre: itt élt, itt gyógyított ő.

Amint látjuk, Batthyány László élete nem fejeződött be 1931-ben, él most is. Nem kisebb tekintély, mint II. János Pál pápa jelentette ki Darázsfalván 1988. június 24-én százezres magyar zarándoksereg és a világ előtt: „*Korunkban a hit nagy tanúja volt Batthyány-Strattmann László, akinek boldoggá avatási ügye már Rómában van.*" Lépten-nyomon hallunk boldoggá avatásáról. Érdekli az olvasókat is, hogy mit is jelent ez, hogyan történik, s főképpen mi várható Batthyány László esetében. A Szentírás a kereszténye̊ket „szent"-nek nevezi: Istenhez tartoznak, aki kiválasztotta őket és azt kívánja tőlük, hogy szakítsanak a bűnnel és szentül éljenek. Akiket Krisztus magával ragadott, részt kell venniök az ő szenvedésében és halálában, hogy ezáltal eljussanak a feltámadásra is. Minden keresztény kötelessége, hogy szent legyen és ezt az eszményt megvalósítsa. Akik hősi módon törekszenek erre, vagy életüket is odaadják Krisztusért, azokat az egyház hivatalosan is szentnek nyilvánítja és példaképül állítja a hívek elé. Ehhez megvizsgálják a hívő életét: hogyan szerette Istent és hogyan gyakorolta a felebaráti szeretetet. Szükséges továbbá az is, hogy Isten megmutassa, hogy a szent közbenjárására imameghallgatás, csoda történt. Ezt szintén aprólékos vizsgálattal kell bizonyítani. Mindezt Rómában a Szenttéavatási Kongregáció végzi szigorú szabályok szerint. Ezért sokszor nagyon hosszadalmas és nehéz eljárás ez. Nehezíti az ügyet, hogy mindent le kell fordítani latin, vagy olasz nyelvre.

Bangha Béla írta az Új Nemzedékben 1944-ben: Ha a herceg olasz, vagy francia lett volna, már rég megkezdik az adatok gyűjtését boldoggá avatására.

Mivel a Herceg Bécsben halt meg, ezért Innitzer bécsi bíboros indította el a boldoggá avatási pert 1944. augusztus 1-én. Vele párhuzamosan Kovács Sándor szombathelyi megyéspüspök is kinevezte a bírói testületet és összegyűjtötték Batthyány László írásait és kihallgatták a tanúkat. Mindez a legnehezebb időben történt 1951-ig. Ekkor az ügy leállt, s az iratok Bécsben elkallódtak. Csak 30 év múlva, 1981 márciusában kerültek elő. Ijjas József érsek 1971. december 23-án a szombathelyi per anyagát átadta a római kongregációnak. Átvették, iktatták és irattárba tették. Sajnos nem volt senki, aki mozgassa az ügyet. 1977-

ben László István kismartoni püspök kezdte meg újra az ügy mozgatását. Németújvár (Güssing), ahol Batthyány László holtteste pihen, a kismartoni püspökséghez tartozik, ezért illetékes a kismartoni püspök. Sajnos időközben háromszor is változott azok személye, akiknek az ügyet mozgatni kellene. Az illetékes kongregáció már jóváhagyta Batthyány László írásait. A következő lépés, ahol most tartunk, megvizsgálják, hogy hősi fokon gyakorolta az erényeket. Ezután vizsgálják meg a közbenjárására történt csodákat. Ha mindez eredménnyel zárul, akkor mondja ki a pápa, hogy az illető személy a „boldogok" sorában van. Ezzel az jár, hogy szűkebb területen engedik meg tiszteletét. Ezután következik a szentté avatási eljárás, amelyhez még aprólékosabb, újabb csodák szükségesek. Ezek után jelenti ki a pápa ünnepélyesen, hogy valaki szentként tisztelhető az egész egyházban, templomok, képek készülhetnek tiszteletére.

Mire a Szentatya Magyarországra látogat, mindez — legalábbis a boldoggá avatás — megtörténik-e? — kérdezik nagyon sokan. Erre egyértelmű feleletet adni még nem lehet, de nagyon bízunk benne és reméljük, hogy megtörténik. Azt tudjuk, hogy Batthyány László példamutató keresztény családi életet élt, a felebaráti szeretet hőse volt, s halála után szentnek tartották. Nagyon is szüksége lenne a magyar népnek ilyen példaképre. Ezért várjuk, hogy az egyház kimondja a végső szót vele kapcsolatban, mi pedig így fordulhatunk hozzá: Boldog Batthyány László, könyörögj érettünk!

Ima Dr. Batthyány-Strattmann László boldoggá avatásáért

Urunk Istenünk, Te irántunk való szeretetből példaképeket és segítséget ajándékozol nekünk szentjeidben. Bizalommal kérünk: dicsőítsd meg László szolgádat egyházadban! Ő mindenek fölött szeretett Téged, a képmásodra teremtett embereknek pedig teljes szívéből szolgált: a szenvedőkön segített, a vakokat meggyógyította és a szegények támasza volt. Hallgasd meg kéréseinket, amelyeket közbenjárásával eléd terjesztünk. Főleg pedig engedd, hogy példáját mindig közelebbről kövessük családi életünkben és munkánkban a Te nagyobb dicsőségedre és embertársaink javára. Hadd lehessünk mi is, mint ő, Krisztus szeretetének tanúi szóval és tettel az emberek között. Ezt kérjük Tőled a Szűzanya és Szent József pártfogásával, Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

Dr. Mailáth István:

Mítosz és valóság

A két világháború között eltelt húsz évben a hivatalos szlovák történelemismertetés alaptétele az volt, hogy a mai szlovákok annak a Pribina nevű szláv törzsfőnöknek a népétől származnak, akinek a szállásterülete a IX. század elején, az őket megelőző kvádok területén, Nyitra környékén volt. Ezt tanították az iskolákban is. Sőt, 1933-ban Nyitrán országos Pribina-ünnepségeket is rendeztek, annak kihangsúlyozásával, hogy lám, a mai szlovákok 1100 év óta őslakói jelenkori hazájuknak. Jelenlétükkel megelőzték a magyarokat is. Szlovákiát illető nemzeti jogaikat tehát nemcsak a jelenlegi néprajzi adottság, hanem a „történelmi jogfolytonosság" is alátámasztja.

Időközben azután kiderült, hogy I. Mojmir, a Frank Birodalom hűbéres morva fejedelme 833-ban (más források szerint 836-ban) haddal elűzte Pribinát és népét Nyitra környékéről. Pribinát, népével együtt Jámbor Lajos, Nagy Károly fia és utódja befogadta és az akkor Frank Birodalomhoz tartozó Pannóniában (mai Dunántúlon) és Karintia határán utalt ki nekik szállásterületet, Ratbold frank őrgróf felügyelete alatt.

Pribina a továbbiakban hűséggel szolgálta a frank uralkodókat. A frankok oldalán, népével mindig hadra kelt a morvák ellen folytatott későbbi hadakozásban. 862-ben, Rastislav morva fejedelem ellen vívott csatában vesztette életét.

A történelmi események közismertté válása viszont halomra döntötte a Pribinához kapcsolt szlovák jogfolytonossági származástan mítoszát. Mert hogyan is lehetnének a mai szlovákok, mint a Nyitra vidéki Pribina törzsének a leszármazottai Szlovákia „őslakói", hiszen Pribina népével együtt Pannóniába menekült a morvák elől.

Mítoszok

A Pribina-féle származástan elmélet megdőlte érzékenyen

érintette a szlovák történelmet formáló tollforgatókat, akik törikszakad, mindenáron olyan történelmi hátteret kívánnak kanyarítani a szlovák nép mögé, amely valamiképpen „igazolná" ennek a népnek „ősidőktől" számított létét és történelmi szerepét.

A helyzet az, hogy egyes szláv népek európai múltjával kapcsolatban nagyon kevés megbízható adat áll a történelem rendelkezésére, ami általában is, de különösen szlovák vonatkozásban tág teret nyit a legkülönbözőbb és korlátlan fantáziától fűtött mítoszok gyártására. Így történt azután, hogy a szlovák történelmet formáló tollforgatók manapság már elhagyták a Pribina-féle származástan hirdetését és merész fordulattal elhatározták, hogy a szlovákok tulajdonképpen a morva Mojmir, Rastislav és Svatopluk leszármazottjai és — ami „lényeges" — jogutódai.

Nemcsak a szlovák nyelvű exil sajtóban, hanem a befogadó népek sajtójában is olvastunk már **„Rastislav szlovák királyról"**, aki a IX. században lett volna a szlovákok uralkodója. Arról a morva Rastislavról van szó, aki hűbéres fejedelme volt a Frank Birodalomnak. Fellázadt Nagy Károly unokája, Német Lajos frank uralkodó ellen, aki azután Rastislav unokaöccse, Svatopluk segítségével tőrbe csalta, megvakíttatta és elcsapta őt a fejedelemségtől. Helyére pedig — 870-ben — Svatoplukot nevezte ki morva fejedelemnek. Rastislav tehát nem volt se „király", se „szlovák".

Vagy álljon itt példának a **„Samo-féle szlovák birodalom"** sztorija. Köztudomású, hogy a Krisztus utáni első évezred nagy népvándorlása során 568-ban megjelentek a Kárpát-medencében az a v a r o k. Uralmukat rövidesen kiterjesztették az Enns folyóig. Elképzelhető, hogy az avar uralom nem volt könnyen elviselhető, ami arra késztetett egy **Samo** nevű **frank** kereskedőt, hogy 640 táján felkelést szervezzen az avar uralom ellen. Ebben a lázadásban lehetséges, hogy részt vállaltak azok a szláv törzsek is, amelyeket az avar népvándorlás magával sodort. Annál inkább, mert az avarok a szlávokat szolgaságban tartották.

Baján kagán volt akkor az avarok uralkodója. Tudjuk, hogy a Samo-féle lázadás sok gondot okozott az avaroknak és véres csatározások után csak 650—670 táján sikerült leverniök a felkelést és konszolidálni az avar uralmat. Valójában tehát egy-két évtizedig tartó gerillaháborúskodásról volt szó és a tárgyilagos történelemben teljesen ismeretlen bármilyen „Samo-féle államalakulat", hogy „birodalomról", méghozzá „szlovák birodalomról" ne is beszéljünk, amit viszont a szlovák mítoszgyártók a szlovák múlt dicső emlékeként ünnepelnek.

Hasonló mítosz az a szlovák história is, hogy a **„Nagymorva Birodalmat"** a magyarok verték szét a **„pozsonyi csatában, 907-ben"**.

Nem létezik történelmileg dokumentált híradás arról, hogy a honfoglaló magyarok valaha is csatát vívtak volna a „Nagymorva Birodalom" haderejével. Ez már azért sem volt lehetséges, mert a honfoglalást végrehajtó magyar törzsek semmiféle „Nagymorva Birodalmat" nem találtak a Kárpát-medencében. Találtak ott különböző szláv törzseket, amelyek hűbéres alattvalói voltak a bajor királyságnak, amely viszont szerves része volt a Német-római Császárságnak. Ezek a szláv törzsek minden ellenállás nélkül elfogadták a magyar uralmat. Viszonzásul — amint erről Bél Mátyás tudósít — a magyarok „nem űzték el", hanem békében hagyták őket szállásterületeiken.

A történelem tud viszont az **ennsburgi csatáról**, amelyet a magyarok vívtak 907-ben, de **nem** a szlávok, hanem a **bajorok** ellen. Ennek az előzménye a következő: történelmileg dokumentált tény, hogy Arnulf, akkoriban bajor király, 892-ben és 894-ben segítségül hívta az Etelközben tanyázó magyar törzseket a bajorok ellen lázongó morvák ellen. Ennek a „vendéghadjáratnak" a során ismerték meg az etelközi magyarok a Kárpát-medencét, ahol „az ő nyelvükön beszélő népeket is találtak".

Feléledt a hun és avar korbeli kapcsolatok emléke. A Kárpát-medence gazdag természeti adottságai, valamint az ott tapasztalt zűrzavaros politikai helyzet megérlelte az elhatározást, hogy a hun és avar örökség címén birtokba vegyék ezt a térséget, amely ugyancsak megnyerte tetszésüket. Így került azután sor az Etelközből való tervszerű és példásan végrehajtott áttelepülésre 896-ban. Arnulf ekkor már császár volt. A vele fennálló szövetségi viszonyt tiszteletben tartva, a magyar törzsek csak a Duna vonaláig szállták meg a Kárpát-medence területét, mert Pannónia (a mai Dunántúl) a bajorok felügyelete alatt a Frank Birodalom része volt.

Arnulf halála után a magyarok megkísérelték, hogy Luitpold bajor őrgróffal megújítsák a bajorokkal ápolt jó viszonyukat, azonban Luitpold ridegen elutasította őket. Ezt követte azután — nem a morvákkal, hanem a bajorokkal — az E n n s b u r g mellett 907-ben vívott csata, amely megbízható bajor források szerint három napig tartó elkeseredett küzdelem után a magyarok győzelmével végződött. Ennek a győzelemnek a következménye volt Pannónia birtokba vétele és a magyar gyepű kitolása egészen az Enns folyóig, valamint a mai Morvaország déli részé-

nek (akkor bajor hűbéri területnek) a birtokba vétele. A morvaföldi magyar uralom emlékét őrzik mai napig morva földön Uherské Hradiste (Magyar Váracska), Uhorska Nová Ves (Magyar Újfalu), Stráznice (Őrség) nevű helységek.

Messzire vezetne, ha most elkezdenők felsorolni a szlovákok mítoszait. Csak példának említjük meg a szlovákok **Csák Máté mítoszát**, amely szerint azzal áltatják magukat, hogy ez az öncélú és erőszakos, vérbő magyar főúr „szlovák nemzeti államot" alapított Trencsén székhellyel... Vagy utalunk a felvidéki magyar és német **műemlékek** gátlást nem ismerő **kisajátítására**, amelyeket úgy hirdetnek, mint a szlovák alkotóművészet termékeit..., vagy megemlítjük a felvidéki **magyar nemesi családok „szlovakizálását"** ősi neveik eltorzítása révén.

Szánalmas mítoszgyártásnak vagyunk a tanúi, ami nem válik díszére a szlovákoknak. De veszedelmes is, mert az önámítás adott esetben súlyos lelki válságot válthat ki a félrevezetett nemzet életében.

Valóság

Ha mármost rászánjuk magunkat, hogy a valóságnak megfelelően megkíséreljünk foglalkozni a szlovák nép kialakulásának az ismertetésével, akkor eléggé nehéz feladatra vállalkozunk. Amint már szó volt róla, a legnagyobb nehézség a történelmi adatok hiánya. Így például mindjárt magának a „szlovák" népi elnevezésnek a nem létezése a múltban. Anton Bernoláknak tulajdonítják a „szlovák" elnevezést, amely csak 1809-ben került forgalomba Ján Dobrovsky tanulmányában. A múlt század elejéig tehát sehol sem történik említés „szlovákokról". Se mint népről, még kevésbé mint nemzetről. Cosmas, a csehek történelemírója a XII. századból származó munkájában felsorolta az Európában akkor ismert összes szláv népet, de „szlovákokról" nem tesz említést. Bél Mátyás szerint a Felvidéken élő szlávokat gyűjtőnéven szlavon, magyar-szlávok, hungari-slavoni, tót, Windisch, vend, venudi elnevezéssel illetik, akik azonban — írja Bél Mátyás:

„nem használnak a magyar módjára
általában egyazon nyelvet."

Vagyis még a XVIII. században is többféle nyelven beszélő szláv nép élt a Felvidéken.

Történelmi — összefüggő — adatok hiányában tehát arra kellett szorítkozni, hogy összegyűjtsék azokat a történelmileg adatolt mozaikokat, amelyek utalnak a **Fölvidéken élő szlávokra.**

Ezeknek az összerakásával azután erősen valószínűsíthető a szlovák nép kialakulásának a története.

Szlávok a Felvidéken

Nem vitás, hogy a hun és avar vihart túlélő germán kvád, markoman, valamint avar népi maradványokon kívül szláv törzsek is éltek a Felvidéken. Erről Bél Mátyás így ír „Német nyelvtan" című könyvének az előszavában, amelyet Lőcsén adtak ki 1718-ban. Idézzük:

- „A szlávokról szerintem egészen bizonyos és tisztázott, hogy **Illiricumból** jöttek ide." (ti. a Felvidékre)
- Alátámasztja ezt a feltevést **Jaromir Korcák** cseh történész is, aki Geopolitické Základy Ceskoslovebnska című, 1937-ben Prágában kiadott könyvének 146. oldalán elfogadja és megerősíti **Ján Auerhahn** etnográfus véleményét, amely szerint a **délszláv** eredetű szlovák nép többségében tipikusan dinári jellegzetességet tüntet fel.
- **Samuel Czambel**, az elismerten legjelesebb szlovák nyelvész is nem északi, hanem **délszláv nyelvnek** tekintette a szlovák nyelvet.
- A délről északra irányuló szláv telepítésre a honfoglalás utáni időben is találunk utalást bíborban született Konstantinos császárnál, aki „De administrando imperio" művében feljegyezte, hogy „a türkök (magyarok) fejedelmei az országuk területén szétszórtan élő szlávokat az ország északi részén telepítették le". Nyilvánvalóan azért, mert az ország északi területe gyéren lakott vagy lakatlan terület volt. Meg azután van egy olyan megfigyelés is, amit nem szoktunk észbe venni és amelyre annak idején br. Malcomes Albert hívta fel e sorok írójának a figyelmét. Az ti., hogy roppant gyér kivételtől eltekintve a magyarok sohasem telepedtek meg zárt közösségben a tengerszint fölött 600 méternél magasabb területen. Ez érthető, hiszen a magyarok magas lábú állatok — szarvasmarha és ló — tenyésztésével foglalkoztak, amelyek számára nem alkalmas a hegyekbe hajló környezet. Ezzel szemben a szlávok alacsony lábú állatok — sertés, juh és kecske — tenyésztését űzték, amelyek számára viszont ideális a hegyvidéki táj.

Mármost ami a honfoglaláskor az ország északnyugati részén talált vagy később odatelepített szláv törzseket illeti, amelyeket az idők folyamán kialakult szlovák magjának lehetne tekinteni,

ezekről Bél Mátyás „Notitia" című könyvében (Bécs, 1735—1743) többek között így tudósít. Idézzük:

● „A mi szlávjaink azoknak a maharoknak a leszármazottjai, akik megszállták a kvádok és markomanok földjeit a Morva folyótól a Garamig."

● „A magyarok, akiket Arnulf hívott be a morvák ellen (892-ben és 894-ben, M.I.) hatalmuk alá vették őket, de nem űzték el őket ezekről a tájakról." (X. század)

● „A magyarok uralma alatt azután keveredni kellett az új néppel és engedelmeskedni nekik, de a morvák közelsége miatt nem tűntek el teljesen."

● „Különösen Ottokár korában (XIII. sz.) a határterületet Morva- és Csehországból **új telepesekkel** tüzdelték meg."

● „Azután a **husziták** idején (XIV. sz.) kaptak erőre és gyarapodtak a mi szlávjaink, különösen amikor Erzsébet, Zsigmond lánya és Albert özvegye (XV. sz.) Pozsonytól Kassáig az egész vidéket **cseh segédcsapatokkal** töltötte meg, hogy fiának, V. Lászlónak jogait lengyel Ulászló ellen védelmezze."

● „Miután a huszita háborúk elcsendesedtek (Mátyás király alatt a XV. sz. végén), alig akadt (ti. a husziták és cseh katonák között, M.I.), aki rég megszokott helyét elhagyta volna. Akkor pedig — ki kételkedhet benne? — a mi szlavonjaink **f e l e m e l t é k** a fejüket, mert újabb **u t á n p ó t l á s t** kaptak." (A husziták és cseh katonaság letelepedésétől kezdve indult el a városok elszlávosítása. M.I.)

● „A mi szlavonjainkon kívül — folytatjuk Bél Mátyás idézését — élnek itt **horvátok** is: bevándorolt nép, másfél százada került ide. Mondják, hogy amikor Szolimán Sziget megszállására közeledett (XVI. sz.), a háborús félelem miatt menekülő nép Zrínyi Miklóstól kapott oltalomleveleket. Ezekkel ajánlotta nyomatékosan a veszélyen kívüli birtokokkal rendelkező magyar főuraknak a szorongatott népet. Így, mihelyst Magyarországra érkeztek, befogadták őket. Nálunk közéjük tartozott Serédy Gáspár, akinek akkor nagy birtokai voltak. . . Most (1740-ben), hogy a mi szlavon papjainknak a szentbeszédét kénytelenek hallgatni, **nemcsak a szlavon nyelvet, hanem az idegen szokásokat is kezdik megtanulni.**" — eddig Bél Mátyás idézése, amit kiegészítünk az alábbi mozaikokkal:

● A horvát menekülők beáramlását megelőzte a **b o l g á r** menekülők befogadása a Felvidék lakatlan területeire. Ezek a török elől menekülő bolgárok idővel teljesen felszívódtak a szlovákságba. Viszont bolgár népi szokásaikat és viseletüket itt-ott mai

napig megőrizték, amire példa Cicmany község a Rajec patak forrásvidékének a szűk völgyében (Zsolna közelében). Fából épült és jellegzetes bolgár motívumokkal kifestett házaik, valamint gazdag hímzésű, balkáni népviseletük láttán a látogató balkáni bolgár faluban érzi magát.

1514-ben Dobzse László királyunk menlevelével alapították a falujukat. Amikor e sorok írója 1936-ban ellátogatott Cicmányba, még ennek az isten háta mögötti falunak a temetőjében is talált három magyar nyelvű és magyar nevű síremléket.

● A Zólyom közelében fekvő Gyetva (Detva) falu lakói hírhedt verekedő bicskások. Fekete hajú, sötét bőrű, zömök emberek. Embertanilag teljesen elütnek a szláv jellegtől. A hagyomány szerint azoknak a tatároknak az utódai, akik a tatárjárás után visszamaradtak a Dunántúlon. Mátyás király telepítette őket Gyetvába, hogy a zólyomi őserdőkben rendezett vadászatain hajtók legyenek. Teljesen felszívódtak a szlovákságba.

● Azt is tudjuk, hogy a honfoglaló magyarok a morva határ mentén és a Vág folyó völgyébe a határok őrzésére a velük érkező segédnépek törzseit, **úzokat, besenyőket és kazárokat**, valamint székelyeket telepítettek. 1272—1290 idején a székelyek még léteztek, amit abból a reánk maradt okiratból tudunk, amelyben IV. Kun László királyunk a Vág völgyében élő székelyek egy részét az erdélyi határok őrzésére telepítette át. A visszamaradt nem szláv határőrök azonban nyomtalanul felszívódtak a szlávságba.

● A Felvidék keleti részében és Árva vármegye északi részén erős szláv bevándorlásról tudunk Lengyelország felől. Ezek a **huculok**, akik mai napig megőrizték erősen lengyel csengésű tájszólásukat. Sőt, északkelet felől is állandó volt a vándorpásztorkodást üző **v l a c h**-ok beszivárgása, akiknek jelentős része letelepedett a keleti hegyvidéken. Érthető tehát, hogy a keleti szlovák nyelvjárás mai napig elüt a nyugati szlovák nyelvjárástól és a heterogén származású szláv egyveleg a magyarázata annak a mozgalomnak, amely a közelmúltban is hallatott magáról és amely keleten **n e m** „szlováknak", hanem „szlovjáknak" mondja magát.

● Bél Mátyás megemlíti, hogy Könyves Kálmán királyunk **o r o s z o k a t** telepített Nógrád vármegyébe. Emléküket Nagyoroszi helység őrzi. Teljesen felszívódtak a szlovákságba.

Magyarok a Kisalföldön

A mai Szlovákiába bekebelezett magyarlakta területet földrajzilag nem tekintjük „Felvidéknek". A Kisalföldről, Mátyusföldjéről és középen, valamint keleten a Nagyalföld északi nyúlványairól van szó. A tulajdonképpeni szlováklakta Felvidék a dombokba emelkedő vidéktől a Kárpátokig nyúló terület.

A fenti alcímben szóban forgó térség a honfoglalástól kezdve a magyar törzsek szállásterülete volt. Magyarok civilizálták és ez a vidék gazdag kulturális hagyatéka a magyar alkotó erőnek:

- A kelta romok helyén Szent István POSON nevű várispánja építette fel a várost és az erődöt, amely P o z s o n y (posonium) néven az ő emlékét őrzi. Lakosságának még 1918-ban is csak 14 százaléka volt szlovák.
- Nagyszombat városát Bél Mátyás tudósítása szerint II. Vak Béla királyunk alapította magyar lakossággal.
- A Csallóköz és Mátyusföld magyar településeiről Bél Mátyás így tudósít a XVIII. századból: „Ami a magyarokat illeti, azon az egész vidéken, amin letelepedtek, alig lehet találni a mieinknél igazibbakat, vagy kulturáltabb életmódúakat. Mikor igaziakról beszélek, a régi fajtát értem... Az kétségtelen, hogy a nemesség közül sokak nagyapjának, őseinek és az ősök őseinek sora hiteles oklevelek szerint Szent István réges-régi korába nyúlik viszsza... Amit megyénk (Pozsony vm.) nemeseiben leginkább lehet dicsérni, az a művelődés iránti érdeklődés... Kivétel nélkül magyarul beszélnek." („Notitia", Bécs, 1735—1743)
- Komárom, Léva, Losonc, Rimaszombat, Érsekújvár magyar alapítású városok.

Germánok a Felvidéken

A korabeli kútfők egybehangzóan arról tudósítanak, hogy a magyar honfoglalás idején a szláv elem csak a Felvidék nyugati részén a Morva folyótól a Garamig terjedő térségben a kvádok és markomanok hajdani szállásterületein tanyázott. A Garamtól északra és keletre elterülő, őserdőkkel borított térség lakatlan terület volt. Nógrád és Gömör lankáin a jazigok tanyáztak. Mi volt a helyzet a középhegységben és keleten a cipszerföldön?

A honfoglalást megelőző időkből visszamaradt, főleg germán törzsek utódai által gyéren lakott területnek a benépesítésére hívta be I. Géza királyunk (1074—1077) a flamand és szász bányász és kézműves telepeseket, akik azután újra fellendítették a korábbi germán szálláshelyeket a cipszerföldön. Érdekes utalást találunk Bél Mátyás „Német nyelvtan" című munkájában

(Lőcse, 1718) öt cipszer város alapítására vonatkozóan. Bél idézi Moller Dániel Vilmost, aki ezt írja:

● „Az öt légiót, amelyeket Nagy Károly Meissenben, Thüringiában és Voightlandban toborzott, Pannóniának abba a részébe vezényelte, amelyet most Felső-Magyarországnak hívnak és megalapította azt a bizonyos öt szabad várost: Kassát, Lőcsét, Eperjest, Bártfát és Szebent."

Bél Mátyás azután folytatja saját tudósítását:

● „Miután ezek a városok idők folyamán népesebbekké váltak, 13 várost és 11 falut építettek; részben, hogy megszaporodott lakosaikat elhelyezzék, részben, hogy a **Kárpátok tövében lévő lakatlan vidéket** saját népükből származó elemekkel töltsék meg."

A bányavárosokról Bél Mátyás így ír:

● „Ezek a szász telepesek (I. Géza idejéből, M.I.) rövidesen meggazdagodtak a fémek hasznából és most a bányavárosoknak nevezett városokat **hozták létre**: Körmöcbányát, Selmecbányát, Besztercebányát, Libetbányát, Újbányát, Pugácot vagy Bakabányát **sok faluval együtt**. Úgy hiszik, hogy a szász bányászok körülbelül ugyanebben az időben **alapították**, illetve újították fel romjaiból a többi északon fekvő bányavárost is, úgymint Merényt, Svedlért, Gölnicbányát, Szomolnokot, Mecenzéfet, Stószt, Remetét, Rozsnyót stb."

*

A germán telepesek olyan kiváltságokat élveztek, amelyeknek a révén hosszú ideig megakadályozták szláv vagy magyar személyek letelepedését a városaikban. Így például Besztercebánya csak a XVIII. század elején járult hozzá, hogy szláv lakosok — polgárjogok megadása nélkül — lakosként letelepedjenek a városban, mindezt annak ellenére, hogy az **1603. évi XIII. törvény** elrendelte, hogy:

> „Minden szabad királyi városban a főbíró és tanácsnokok nemzetiségi különbség nélkül választassanak és más állások is valláskülönbség nélkül magyaroknak, németeknek és tótoknak vegyest és felváltva adományoztassanak." (Hont vármegye monográfiája, 83. oldal)

Korpona akkor még kiváltságos német lakosú város volt és ellenállt az országos törvény rendelkezésének úgyannyira, hogy 1611-ben Thurzó György nádornak személyesen kellett érvényt szereznie a törvényes intézkedés foganatosításának a szlovákok javára (Hont vármegye monográfiája). Ma már elvétve sem lehet hallani német szót Korponán.

Nem kétséges, hogy a Felvidék északi és keleti területének civilizációját és iparosítását a lakatlan és erdőségekkel borított időktől kezdve a germán telepesek és utódaik teremtették meg. Ezekben a városokban, amelyek a közép- és újkor fejlett német és magyar kultúrájának az emlékeit őrzik, ma már fehér holló a német és magyar szó. A német lakosság kisebb része a XIX. század során természetes asszimiláció révén elszlovákosodott. Nagyobb részét, a szudéta németekhez hasonlóan, a XX. században erőszakkal elűzték ősi otthonaikból, ahol kultúrát és civilizációt alkottak. Helyüket elfoglalták a szlovákok és kisajátították a német és magyar kultúra emlékeit.

Magánvélemény

A korántsem teljesség igényével felsorolt mozaikok összerakásából a következő történelmi kép alakul ki:

1. A mai szlovákság a legkülönbözőbb szláv és nem szláv néptörzsek — maharok, úzok, besenyők, kazárok, székelyek, csehek, horvátok, bolgárok, németek, huculok, vlachok, magyarok, oroszok, morvák és tatárok — szlovákba asszimilálásából kialakult nép.

Megerősíti ezt a véleményünket **Bertrand Auerbach** bécsi etnográfus professzor is, aki azt írja, hogy:

> „Közép-Európában a szlovákok asszimiláló ereje a legnagyobb. Se szeri, se száma azoknak a fejlettebb civilizációjú német, magyar, cseh-huszita közösségeknek, amelyeket a szlovákok rövid idő alatt teljesen elszlovákosítottak és magukba olvasztottak."

Bertrand Auerbach professzor megállapítása egyébként megerősíti a történelemből megfigyelt, szinte törvényszerű adottságot, amely szerint két nép huzamosabb együttélése során a kevésbé fejlett kultúrájú nép mindig magába olvasztja a fejlettebb kultúrájú népet.

2. A szlovák nép kialakulása 896-tól kezdve a Magyar Királyság keretében történt meg, amit a magyar uralom nemhogy akadályozott, nemcsak eltűrt, hanem **e l ő m o z d í t o t t**. Lásd az említett 1603. évi XIII. törvényt.

3. Elgondolkoztató, hogy a szlovák mítoszokban szereplő „szlovák birodalmakat", amelyek egyébként sohasem voltak se „birodalmak", se időtállóak, **n e m** szlovákok, hanem mindig idegen népek fiai kezdeményezték. Samo frank volt. Svatopluk morva. Csák Máté honfoglaló magyar főúri család sarja. Masaryk és

Benes csehek voltak. Hitler, az „önálló" szlovák állam megteremtője és protektora német volt.

4. Bár Bél Mátyás minden írásában magyarnak vallja magát, a szlovákok — nem lehet tudni miért — őt is kisajátították és mint jeles „szlovák" tudóst ünneplik. Ezért idéztük bőven — nem minden célzatosság nélkül — az ő tudósítását a szlovák nép kialakulásáról.

5. Miért kell a szlovákoknak hamis történelmi mítoszok gyártásával tölteni az idejüket és nevetségessé tenni magukat? Legyenek megelégedettek a valósággal: „Közép-Európában legnagyobb asszimiláló erejükkel", ami kétségtelenül tény, és amint az évszázadok eseményei mutatják, célravezetőbb honfoglalásra, mint a hamis mítoszok gyártása.

Rudnyánszky Gyula:

Isten áldása

Bármit cselekszünk, hasztalan, —
Csak múló percnek épül;
És eltűnik majd nyomtalan
Isten áldása nélkül!

Ki jóra ösztönöz, segít,
Ki mindnyájunknak atyja,
Munkáink apró köveit
Szilárdan összetartja.

A jó Isten megszenteli
A kezdetet s a véget;
Szívünk virággal lesz teli,
Ha az ő napja éltet.

De bármi épül, hasztalan,
Csak múló percnek épül;
És el fog tűnni nyomtalan
Isten áldása nélkül.

P. Krupa Sándor OFM:

Merengek Isten tenyerén

Örök csodák — A kacsacsőrű

Bernd Würsig a Tudomány című magazinban oly magától értetődőnek írta le azt, amit magunkfajta egyszerűek még elhinni sem tudunk. Legalábbis abban az elgondolásban nem, ahogyan ő közli. Ugyanis ezt írja:

„Több mint 50 millió évvel ezelőtt a **ma** élő BÁLNÁK ősei — a szárazföldi patások, köztük a szarvas és az antilop rokonai — **elhagyták a szárazföldet és a tengerbe vándoroltak.** Az évmilliók során fokozatosan 90-nél több fajra különültek el és benépesítették a világ óceánjait."

Egy kicsit gondolkozzunk el ezen az állításon, mert szédületes.

A patások egyszercsak meggondolják magukat és a szárazföldről berukkolnak a tengerbe. Nem fulladnak meg. Az újszerű táplálék jó nekik s hamarosan vígan lubickolnak a nagy vízben. S hogy, hogy nem, egyszercsak bálna lett belőlük!

Hát ez igen! Fantasztikus csoda. Semmivel sem kevesebb, mint amikor a tündér varázspálcájával ráüt a tökre s abból azonnal négyfogatos, csodás aranyhintó lesz. Már az inasok is rajta ülnek, csak Hamupipőkének kell beülnie kacatjából tündérruhává változott öltözetében, hogy elrobogjon az annyira kívánt bálba.

Természetesen, azonnal el tudom hinni a bálnák csodáját, ha azt mondom: **Isten eleve így okoskodta ki és rendezte el az anyagvilágot, hogy abból lassan ez a csodálatos földi élet alakuljon ki.** Az igaz, hogyanját így sem tudom. De a bibliai Jóbbal hiszem: „tudom, hogy bármit megtehetsz. Nincs gondolat, amely neked lehetetlen!" Ezért merengve borulok le imádatra isteni tenyerén! Hiszen, ha a világteremtés az „evolúció" szerint alakult ki, szerintem istenibb, mint a bibliai teremtés. A teremtés Istenvarázsolta tündérhintó! Bátran bele kell ülnünk, ha Istent meg akarjuk találni, ismerni, élvezni és csodálni! **Ami létezik, az csoda!** Isten nem tud mást alkotni, mind csodát. Egyik nagyobb, mint a másik. A földön az ember a legnagyobb csodája — véljük félénken...

Gárdonyi Gézának van egy könyve: **Mai csodák.** Ebben bemutat párat, mégpedig varázslatosan. Pedig nincs **mai** csoda. Mert **minden csoda örök.**

Ilyen évmilliós csoda a kacsacsőrű állatka. Nemcsak csoda, hanem csodálatos is. Ugyanis „első látásra az a benyomásunk, hogy mesterséges úton összetákolt hamisítvánnyal állunk szem-

ben. Mintha több állatból ragasztották volna össze" — írja valamelyik tudós. Mintha valaki biciklikből, varrógépből, húsdarálóból, mosógépből és hasonlókból állított volna össze egy autót. És mégis a legtökéletesebben működik. Hát nem fantasztikus, nem isteni ez? Ha a kacsacsőrűre gondolok, nem tudok attól a gondolattól szabadulni, hogy Isten nagy tréfálkozó kedvében lehetett, amikor ezt az isteni „kimérát" kieresztette teremtő kezéből. Lehet, angyalai kacagva futottak utána, különösen a pöttömök, az őrangyalkák, mert nagyon furának találhatták ezt a különös alkotást. Ám ők is tudták: „Urunk, te mindent megtehetsz" és még a **legtökéletlenebbnek látszó is tökéletes!**

A kacsacsőrű nemcsak csoda, de az minden porcikája. Csőre kacsáéhoz hasonlít, de a farka már a hódéhoz. Ujjain karmok vannak, mint a kutyának, de közötte már úszóhártya van kifeszítve, mint a libának. Noha emlős állat, párzása mégis a madarakéhoz hasonló. Tojásokkal szaporodik s kicsinyeit nem magvakkal, hanem „kacsatejjel" táplálja. Úgy ül tojásán, mint a kotló: földalatti fészkében. Noha pofazacskója van, mint a hörcsögnek, a fészek bélését mégsem szájában hordja be, hanem a száraz faleveleket és szalmát farkával fogja hasa alá. Ha fél, hogy kicsinyeit valami ragadozó elhurcolhatja, sárral elreteszeli a bejáratot. Az is különös, hogy nem minden évben „költ". Hogy nincs foga, hanem valamiféle „szarulemezekkel" aprítja fel táplálékát, a pici rovarlárvákat, rákokat és kígyócskákat. Ezeket édes vizű tavak és patakok vizéből szerzi, mert nappal abban él. Ez az élet külön csoda, olyan Gárdonyi-féle mai, modern csoda.

Amikor lemerül a vízbe, külön „szerkezettel" elzárja szemét, orrát, fülét. Így tökéletes némaság, csend és sötétség veszi körül még a legvakítóbb nappal is. Mégis megtalálja a pici rovarkákat. Halálos biztonsággal kikerüli az akadályokat. A „miként tje" modern csoda. Mert amit ő tud, ahogyan ő a sötétséget megoldja, azt, amivel Isten külön kitüntette, arra az ember, a teremtés koronája csak most kezd rájönni, a megoldást tőle ellesni és megvalósítani. Isten ugyanis a csőrébe olyan csodálatos „szerkezetet" épített, amelynek nem kell fény, az állat mégis „lát" vele. Ez az a modern „szem", amivel a legutóbbi háborúban a szövetségesek megnyerték az éjszakai légiháborút. „Elektromos érzékelője" van a kacsacsőrűnek. Tudósaink azt mondják, hogy minden más és másféle elektromos mezőt gerjeszt maga körül, és a kacsacsőrű ezt érzékeli, valamint pontosan felismeri, melyik származik élelemtől, melyik akadálytól. Az ezzel való „látás" semmivel sem tökéletlenebb, mint a szemmel való. Milyen jó volna, ha nekünk is

lenne ilyen! Miért nem adott nekünk is ilyent az Isten? Azért, hogy csináljuk meg magunk? Ennek a pici semmiségnek megadta! Te, jóságos Isten, mily különös, mily gondos, mily szerető vagy! De különösek vagyunk mi emberek is, mert **nem szeretjük** azokat, akiket, amiket Te szeretetből, szeretettel alkottál és szeretsz, mert **lelketlen könnyedséggel taposunk rájuk és pusztítjuk őket.** Isteni csodákon járunk s azokon taposunk piszkos lábunkkal. Szent Ferenc még a kiöntött vízre sem taposott rá, mert a víz is Isten csodája és áldása!

De te is különös vagy, te kicsi, ötven centiméternyi kacsacsőrű, akinek még a sötétség is világosság. Ebben is irigyelünk. Hiszen nekünk sokszor a világosság is sötétség! Te meg vígan élsz hideg, befagyott vizedben, amikor mi már régen meghűltünk, köhögünk és megfagyunk. Teremtő Atyád nemcsak különös állatnak alkotott, de a küzdelmes életre sem engedett el üres tarisznyával. De nem ám, mert még védőfegyvert is adott.

A kacsacsőrűnek ugyanis a hátsó lábán a kakaséhoz hasonló „sarkantyú" van. De ez a kakasokénál sokkal különb és veszedelmesebb, mivel belülről üreges és olyan erős méreggel van feltöltve, hogy marással, szúrással a támadóba juttatva akár a kutyát is megöli. Ezt nem az állatka maga eszelte ki... Isten adta neki. Ami azt bizonyítja: mások áldozatainak nem kell odavetni magunkat! **Védjük életünket,** mert az az Isten legnagyobb adománya.

Te kis kacsacsőrű, olyan jó föléd könyökölni és rokonságod alázatos imájával Istenről elmerengeni:

Adj sok-sok vizet nekünk, Istenünk!
Add, hogy holnap is,
és mindig zuhogjon az eső.
Juttass nekünk sok apró csigát
és mindenfajta ínyenc falatkát.
Védelmezd a gágogók nemét
és az úszkálók seregét. Amen.

(Carmen Bernos de Gasztold: A kiskacsa imája)

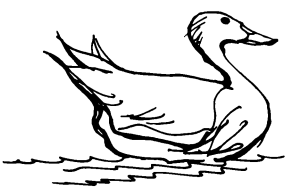

Cica-búcsú

Március 23-án történt. Jól megjegyeztem, mert az annyira várt tavasz, a sok hó, a kemény hidegek után e napon tört ránk jó 60 fokos meleggel.

Ruhásszekrényem téli tartalmát lehajítottam magamról — mint a lepke a gubóját. Délután ingre vetkőzve vidáman mentem a szokott időben „vadcicáimat" etetni. A házunktól vagy 150 méterre tanyáztak néhai parkunk egyik legdzsungelosabb részében. A taligát tologató kis törpém vidáman nézett rám, amint elmentem mellette. Hajrá, Fradi — kiáltottam neki, mert csak így neveztem: Fradi! Megesküdtem volna, hogy kőtaligájának kerekei indulásra moccantak, mert neki is itt a ragyogó tavasz.

Felkapaszkodva a dombra meglepetés, hogy cicáim nem várnak! Még a legkisebb sem, a Csöpike. Kiáltozom a szokványos hívásomat: Ciri! Ciri! De nem mutatkoznak. Nem első eset, hogy hiányoznak. Okát nem tudom. Ámde a Csöpike nem szokott hiányozni soha. Vidám nyávogással szalad mindig elém. Hentereg előttem. Dörgölődzik lábamhoz, hogy bukfenc nélkül alig tudok előrehaladni. De most nem jelentkezik még ő sem!

Etetőhelyük felé nézek: hátha onnét les... Szokott így cselekedni! És tényleg, mintha ott ülne vagy feküdne. Leszaladok a parton. Valóban ő van a lábam előtt. A tányérjuk eltolva helyéről. Pontosan annak helyén fekszik: HOLTAN!

Megdöbbenve hajlok föléje. Hátha csak hentereg, huncutkodik, kedveskedik, hízeleg... Szeme félig nyitva. Szép tiszta. A szél megmozdítja a farkát. Talán csak alszik vagy ájult? Szólítgatom: Csöpike, ébredj! Kelj fel! Itt vagyok. Hoztam a jó „kaját"!...

Kezemmel noszogatnám, de ekkor érzem, hogy merev. Ám csak annyira, mintha pár órája pusztult volna el. Rábuggyannak könnyeim. Talán ez szenteltvíz számára, mert a szeretet forrásából fakad. A halottra. Csöpike, itt hagytál? Drága kis cica! Tányérod helyére jöttél meghalni, hogy megtaláljalak, hogy elbúcsúzz? Hogy többé ne keresselek, ne várjalak? Nem úgy, mint a többiek, akik elrejtőzve haltak meg? Drága kis cicám! Tudom, te is szerettél engem. Nemcsak etetődnek, hanem őrzőangyalodnak tartottál. Ha veszély volt, védelemként lábamhoz futottál... Te kegyetlen halál, miért választod el azokat, akik szeretik egymást? Én ezután is szeretlek és még találkozunk...

Pár napja már nem akart enni. Kicsit soványabb is volt, mint társai. Zéró alatti télben kint, szabadban átélni egy telet napi

egyszeri étkezéssel, cicától olimpiai rekord lehet. Biztattam is: egyél! Túl vagy a nehezén. Jön a tavasz s lesz egér, akad majd mókuspecsenye. Bátorítottam, mert olykor kettőt-hármat köhintett. Ennek nem tulajdonítottam nagyobb fontosságot, mert kint dolgozásom után én is köhintgetek. De az nyugtalanított, hogy nem akart enni. Csak nézett, nézett rám. Azzal a szomorú szemmel, amivel nem is olyan rég búcsúzott tőlem a „vadcicám". A beteg állatok talán szomorúbban tudnak nézni, mint az emberek. Egyre dörgölődzött hozzám. Ha elmentem, hosszan utánam szaladt eddig ismeretlen nyávogással. Miki, az öreg kandúr a közelben leselkedett. Gondoltam, attól fél s nem mer a közösből enni. Hoztam neki külön „finomat". Eldugtam, hogy Miki ne zavarhassa. De csak megszagolta. Nem evett és ismét nyávogással futott utánam. Mintha a szeme könnyes lett volna. Felvettem. Cirógattam, ő meg dorombolt s úgy nézett rám, mintha azt kérdezte volna: **szeretsz engem?** Mert én szeretlek még a testvéreimnél is jobban. Ezt a nézést nem lehet elfelejteni!

Mert csak most utóbb tudom már, hogy ez a nézés búcsúzás volt és egyben köszönet, hála, hogy szerettem, hogy őrangyala voltam, hogy cirógattam, hogy cudar időben is vittem neki az eleséget... Ám cicanyelven ez a nézés lehetett kérés is: halálos beteg vagyok, szenvedek, segíts, gyógyíts meg! De én, buta ember, nem értettem meg. Embertársunk szenvedését sem értjük meg, vesszük észre, hát hogyan vehetnénk észre akkor az állatokét? Pedig nézésében és nyávogásában benne volt: szeretnék élni. Jön a tavasz. Tudod te, hogy mily gyönyörűséges a tavaszi napsugárra kifeküdni? Egy kis tavaszi egeret fogni? Selymes zöld réten eléd futni, körülötted ugrándozni? Szeretnék élni, nagyon szeretnék!

Vak voltam. Süket és érzéketlen. Kis Csöpikém, csak most, halálod után jöttem rá erre. Ha akkor megértettem volna, szeretetem csodát művelhetett volna. Hoztam volna orvosságot, s ha nincs mentség, karjaimban halsz meg. Így talán neked is könnyebb lett volna a halál, mert nagyon nehéz annak meghalni, aki szeret, s akit szeretnek. Aki élni akar tavasszal...

Lapátot hoztam. A nagy diófa tövében temettem el, közel ahhoz a hatalmashoz, amelyen télen lakott. Ásómmal keresztet rajzoltam hantjára — a feltámadás jelét — öntözve a szeretet szenteltvizével. Isten veled, Csöpikém! Viszontlátásra, cicuskám! Addig sem felejtelek el...

*

Lehet, hogy egyesek megütköznek búcsúzásomon és a viszontlátás reményén. Mert „hitük" szerint az állatnak nincs lelke. Nincs örök élet reménye. Ezt így mondják dogmatikáink is és szépen meg is magyarázzák. Az ő hitük forrása azonban az emberi ész. Ám van más dogmatika is: amit a szív ír! Eszerint Isten nem olyan szűkkeblű, nem olyan szegény az életadásban, hogy tőlük megtagadná örök mértékben azt, amit az idő mértékében egyszer megadott nekik is. Ez a teológia Szent Pál rómaiakhoz írt levelének egyik részletére gondol, amely szerint „A természet ugyanis mulandóságnak van alávetve, nem mert akarja, hanem amiatt, aki abban a reményben vetette alá, hogy a **mulandóság szolgai állapotából majd felszabadul az Isten fiainak dicsőséges szabadságára**" (Róm 8,20—21). És a természetbe beletartozik a cica, a kutya is!

Mi emberek Jézus szeretete által élünk örökké. Az állat — úgy gondoljuk —, az ember szeretete által. Mert ha az ember bűnének következményében részesült, részesülnie kell annak dicsőségében is. Ez méltányos! Ám ez hogyan és miképpen történik majd, bíz-

zuk Istenre. Mi csak higgyünk abban, hogy akit és amit szeretünk, szeretetünk által örök életet nyer. A szeretet isteni szikra, éppen ezért örök életet adó ereje van. Aztán Isten nemcsak az emberrel, hanem az állatvilággal is szövetséget kötött (Teremtés 9,8-10), amit éppen úgy nem mondott fel soha, mint az emberrel kötöttet. Azért méltán búcsúzunk el kis állatainktól is a viszontlátás reményében!

Zas Lóránt:

Örömünnepet

Örömünnepet kellene ülni,
rózsákat dobálni széjjel, fehér-
ruhás leányok arcán csókolni
a felderengő hajnalpírt, meg-
indultak a mezők és ki-
terebélyesedett szívünkben a
mámor, mégis: belédcsimpaszkodó
bogáncs-gomolyagok forgószelében
ébredsz, tartanál egyenesen, de
rádkövesedtek az átbukdácsolt
évek, éneked kóválygog a
neon-erdőben, napraforgók
tartják tenyerüket újra, sarcot
követelnek — akik engedték,
hogy kivetettként támolyogj, most
támogatnak a térre — vigyázz,
ára van mindennek és fizetni
kell a múltért, a jelenért, és a
jövőt megváltani aprópénzeddel
lesz-e elég és elegendő,
mormolod és tántorogsz a fényben.

Los Angeles, 1989. október 23.

Kis ország

(Tisztelgés nemzetemnek)

Kis ország, ma lábad elé teszem
a szarvasok szeméből hulló
párát, ösvények útporából riadó
fürjek szerelmes surrogását,
viszem neked a tengereken-
túli tájak méltóságát, hegyek
ködét, vízesések dübörgő
örömujjongását, a maláj
hajósok fejére kötött kendőt,
sziámi nők hasán a ringó
napsugárt, ott, azt az emlékművet
Asuncionban, a fegyvert mar-
koló kezekkel, hogy ellenállunk
és nem adjuk meg magunkat,
hiába löknek térdre, pacskolnak
golyóval, a negyven éve hirdetett
hazugság szégyenét rakom lábad
elé, a halottak szavát, akik
szerettek és akiknek sebére
köptek itt és máshol a világon,
a kínozottak torkából pa-
takzó szomjat, az éhesek kezét,
könyörgő öreg nénikék nehéz
lélegzetét, siratnak, gyászban
vannak, eléd teszem a gyermekek
danáját, a hulló csillag hideg
vasát, a lázban égő utcán
a holnapért kiáltók himnuszát,
hogy hagyjanak már végre élni,
és hagyják, hogy a szerelmet hozzuk
a holdra, puskák csövét betömjük,
bombát hordjunk halomba, földet
rája, kezekkel láncoljunk meg-
bonthatatlan, széles ösvényt. Kis
ország, tőled indult, általad
fiadzott.

1989. november 23.
Abu Dhabi felé, a repülőn

Duray Miklós:

A hit elhagyásának útjai

(A csehszlovákiai katolikus magyarság vallási térképe és helyzete 1945-től)

Általános szempontok

Remélem, nem rándul össze rosszallóan a szemöldöke a kultúrtörténészeknek, ha azt mondom: *kezdetben volt a hit.* Megelőzve az egyházi, a társadalmi és a politikai intézményesülést. Emiatt a vallás, majd az egyházak olyan társadalomszervező erővé váltak, amelyeket az ateista politikai rendszerek sem tudtak megsemmisíteni. Mert *a hit az ember legfőbb lelki támasza, az egyház pedig nem csupán az istenhívő ember otthona, hanem sok esetben menedéke és óvhelye a talajt vesztetteknek, az elnyomottaknak és az üldözötteknek.* Ezért az egyházak szerepe nemcsak a vallásgyakorlásban merül ki, hanem fontos, sőt nélkülözhetetlen feladat hárul rájuk a társadalom egyensúlyának megtartásában is. Ez nyomatékosan érvényes a kiszolgáltatott helyzetbe jutott társadalmakra, közösségekre — így a kisebbségi sorban sínylődő magyarokra is.

A nemzeti kisebbség ugyanis az elnyomás ellen rendszerint az egyházakban is keres támaszt, szeretne találni támaszt. Nemcsak lelkit, hanem az egyház által nyújtható intézményes védelmet is. Főleg kultúrája védelmét. Amennyiben a liturgia és a szervezett hitélet a nemzeti kisebbség nyelvén folyik, az anyanyelv magas műveltségi tartalmak hordozójaként jelenik meg. Rangját egy nagy tekintélyű intézmény szentesíti, ha egyébként a köznapi érintkezésben otthoni nyelvvé (konyhanyelvvé) van is lefokozva.

Az egyházak részben pótolhatják azt, amit az állam megtagad, vagy korlátoz. Pótolhatják a nemzeti kisebbségek hiányzó művelődési lehetőségeit, ápolhatják nemzeti tudatát, szervezhetik és nevelhetik a fiatal nemzedéket. Óvhatják a kisebbségben lévőket a többségiek gyűlölködésével szemben. A többségieket pedig türelmességre nevelhetik a kisebbség irányában. A papi

hivatás ugyanakkor menedéke lehet a nemzeti hovatartozásához ragaszkodó értelmiségnek, főleg mikor a hivatalokban, a tudományban és a közéletben nem kap helyet és iskolái sem kielégítőek.

Az egyházaknak ezt az adottságát az is hangsúlyozza, hogy még a totalitárius és az autokratikus politikai rendszerekben sincsenek beletagolva az állam — valamint az egyeduralkodó kommunista párt — egységes szervezeti hierarchiájába. Nem érvényes rájuk a hivatalos ideológia. Belső ügyeik legnagyobb részébe elvileg nincs beleszólása az államnak. Az egyházak nemzetközi kapcsolatai nem követik mindenben az állam kapcsolatrendszerét. Mindez elvileg olyan lehetőségeket teremthetne, amelyeket a nemzeti kisebbségek védelmében is ki lehetne használni. Ráadásul a keresztény (keresztyén) egyházak a *szeretet és a türelmesség* hirdetői, ezért az elnyomott kisebbségi sorban élőknek az egyházakkal szemben támasztott elvárásai megalapozottak is. Az egyházaknak pedig lényegükből adódóan feladatuk lenne az elnyomottak védelme és az elnyomás elleni békés küzdelem.

Az egyházaktól igényelt és lehetséges védelem és támogatás megvalósulása szempontjából fontos tényező az erre rászorultak vallási (felekezeti) megoszlása. A kisebbség akkor tud vagy akkor tudna valamelyik egyházra támaszkodni, ha a nemzetiségi és felekezeti megoszlás legalább részben egybevág. Vagyis, ha valamelyik felekezet tagjai túlnyomórészt a nemzeti kisebbségből kerülnek ki. Ennek ellenkezője, ha a kisebbség túlnyomó többsége egy felekezet tagja, még nem elegendő feltétele annak, hogy az egyház a védelmére keljen a kisebbségnek.

Felekezeti megoszlás

A csehszlovákiai magyarok vallási megoszlása csaknem azonos az egyetemes magyarság vallási összetételével. Zömmel öt felekezethez tartoznak: *római katolikus, református, evangélikus, görög katolikus (esetleg görögkeleti) és zsidó* hitűek. Csupán töredéke tagja néhány *szabad egyháznak és vallási csoportnak (szektának).* Ezek főleg *szombatisták, adventisták, baptisták és jehovisták.*

Nehéz megmondani, hogy a felsorolt egyházaknak és vallási csoportoknak hány magyar híve van. Ugyanis a csehszlovákiai magyarság lélekszáma sem állapítható meg pontosan.

Már az 1918—38-as időszakban közzétett adatoknak is kétségbevonható a hitele. Az 1918 előtti magyar statisztikai felmé-

rés szerint (az 1910-es népszámlálás adatai alapján) a Csehszlovákiához csatolt területen 1,1 millió magyar élt. Az 1921-es és az 1930-as csehszlovák felmérések ettől jóval kevesebb és fogyó lélekszámot mutattak ki. Például 1930-ban már csak 692 ezret. De az 1938-as visszacsatolás után a magyar felmérés 15 %-kal több magyart talált ezen a területen, 897 ezret, holott a Szlovák Köztársaságban így is több mint 50 ezer magyar maradt.

Az 1980-ban tartott népszámlálás szerint egész Csehszlovákia területén 580 ezer magyar élt. Ebből Szlovákiában 560 ezer, egy összefüggő, kb. 550 km hosszan (340 mérföldön) 2-től 60 km (1-től 40 mérföldnyi) szélességben húzódó településsávon a Magyarország és Csehszlovákia között nemzetközileg megállapított államhatár mentén. Ez a népszámlálási statisztika több szempontból szintén nem megbízható. Ugyanis mai napig érezteti hatását a második világháború utáni nyílt magyarüldözés, az akkori magyarellenes törvények következménye és a magyar nemzetiség megtagadását kierőszakoló intézkedések. Emiatt sokan hagyományosan titkolják a magyar nemzethez és a magyar kultúrához való vonzódásukat és a kimutatásokban szlováknak vallják magukat. A nemzetiség szabad bevallását befolyásolják a mai elnyomásból származó félelmek: a magyar kisebbség hátrányos megkülönböztetése és a többségi nemzet magyarellenessége révén kialakuló társadalmi nyomás. A népszámlálást végző számlálóbiztosok megbízhatósága is kétségbevonható, mert gyakran megkérdezés nélkül szlovák nemzetiségűnek írják be a számlálóívet önmaguk kitölteni nem tudó magyarokat. Néhány tapasztalat szerint a szlovák iskolába járó magyar nemzetiségűeket is automatikusan szlováknak tüntették fel az 1980-as népszámlálás alkalmával.

Az 1980-as népszámlálás eredménye azonban a hivatalos felmérés kézzel fogható megbízhatatlanságáról is tanúskodik. A nyilvánosságra hozott adatok ugyanis megmagyarázhatatlanul eltérnek a statisztikai hivatal által publikált előrejelzéstől. A prágai Szövetségi Statisztikai Hivatal 1980-ban kiadott évkönyve szerint 1979 végén a magyar kisebbség létszáma Csehszlovákiában elérte a 608 ezret. A Szlovákia területén élő magyarok létszámát ugyanakkor 584 ezerre becsülték. Ez az 1970-es népszámlálás adatához viszonyítva az 1980-as népszámlálás időpontjáig kb. 36 ezer főnyi abszolút növekedést jelentett volna, azaz 5,8 %-os szaporulatot. Az 1980. november elsejével végzett népszámlálás szerint azonban csak 1,34 %-os szaporulat volt kimutatható, mely abszolút értékben 7484 személyt jelentett. Az elő-

rejelzés pontatlansága hihetetlen mértékű — 478 %-os volt, amely kizár minden tudományos magyarázatot. Tehát a statisztikai hivatal születéseket és halálozásokat nyilvántartó kimutatása és a pillanatnyi állapotot jelző népszámlálási eredmény közötti különbség csaknem harmincezer lélek. Egy közepes méretű város lakosságának megfelelő magyarság tűnt el így a nyilvántartásból.

Az említett előrejelzéssel és az 1980-as népszámlálás eredményével ellentétben a néprajzi viszonyokra, az első világháború előtti (1910-es) utolsó magyar népszámlálásra, valamint a második világháború elején végzett magyar felmérésre, továbbá az élveszületések és a halálozások arányára támaszkodva, valamint tekintetbe véve az erőszakosan kitelepített és áttelepített személyek számát, egymástól függetlenül több forrás is kb. 700 ezer — háromnegyed millió lélekben állapítja meg a Csehszlovákiában élő magyarok számát. (Dávid Zoltán magyar statisztikus, Janics Kálmán orvos-történész, A Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottsága.)

Az egyházaknak szintén nincs és nem is lehet pontos kimutatása. Hiszen 1948 óta a statisztikai felmérések nem vizsgálják a felekezeti hovatartozást, nincsen egyházi adó, nincs személyek szerint nyilvántartott adakozás. Nem úgy, mint a két világháború között. Igaz, az előbb kétségbe vontuk az 1920-as és a 30-as években készített csehszlovák fölmérések szavahihetőségét. Azok ugyanis két szempontot igyekeztek számokkal alátámasztani. Először is azt, hogy a Csehszlovákiához csatolt magyar tömegek valójában csak elmagyarosított „csehszlovákok" (szlovákok) voltak, akik kikerülve a magyar állam elnemzetlenítő nyomása alól, fokozatosan visszatérnek eredeti nemzetiségükhöz. A másik szempont a Saint-Germain-i kisebbségvédelmi kötelezvénnyel és az ez által kikényszerített nyelvtörvénnyel függött össze. A magyar nyelvhasználat joga ugyanis számarányhoz volt kötve. Ahol 20 % alá esett a magyar nemzetiségű lakosság aránya, meg lehetett szüntetni a magyar nyelvhasználatot a hivatalokban. A statisztikai kimutatások ezen irányultság ellenére mégis adnak némi támpontot. A felmérések adatai szerint az 1920-as és 30-as években 422 ezer magyar vallotta magát római katolikusnak és több mint 12 ezer görög katolikusnak. Hozzávetőlegesen 250 ezer volt a magyar protestánsok lélekszáma és mintegy 30 ezres létszámú volt a magyar nemzetiségű zsidóság. Ezekkel az adatokkal szemben a mai helyzetben még az egyházak is kizárólag csak becslésekre hagyatkozhatnak.

Eszerint az 1980-as években a csehszlovákiai magyarok közül kb. félmillió volt a római katolikus, kb. 140—150 ezer a református, kb. 30—40 ezer az evangélikus, kb. 10 ezer a görög katolikus (illetve görögkeleti), 1—2 ezer a zsidó származású és kb. 20 ezer az egyéb felekezethez vagy vallási csoporthoz tartozó személy. Ez közelíti a háromnegyed milliós lélekszámot, amely adat megegyezik az előbb említett néprajzi becsléssel.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy a felekezetek magyar híveinek becsült létszáma nemcsak a hitüket gyakorló és nemcsak az egyházakkal szoros kapcsolatban álló személyekre vonatkozik, hanem vallási eredetet jelent elsősorban. Ezeknek csak egy része tart szoros kapcsolatot az egyházakkal. Egy része pedig az egyházak és a vallási csoportok közötti migráció miatt megváltoztatta felekezetét. A felekezet nélküliek számát ma még nehezebb felbecsülni, mint a hívőkét, mert az ideológiai elnyomás és a hatalom vallásellenessége miatt sokan ateistáknak vallják magukat. Főleg a kultúrában és az iskolaügyben foglalkoztatottak. Valamint a vallásos nevelés hivatalos tiltása ugyancsak meghozta az elvárt eredményt. A vallásosság ugyanis szégyellni való elmaradottságként van feltüntetve. Ezen kívül a kisebbségben élő magyarság nagy részének nemcsak a társadalmi élete, de a szervezett vallási élete is szétesőben van a politikai, nemzeti, ideológiai és a társadalmi elnyomás következtében. A magyarüldözés és a magyarság hátrányos megkülönböztetése 1918 óta ha nem is mindig közvetlenül, de közvetve mindig hatott az egyházakon keresztül is. Emiatt az egyházaknak a magyarok irányába nemcsak a vallásos élet szervezésében betöltött szerepe gyengült, de a hagyományos nemzetiségmegtartó ereje is. Ez alól csak a református (kálvinista) egyház kivétel. A magyarság az állandó összetett nyomás elől alig talál menedéket a többi nagy egyházban. Nem úgy, mint a 19. század folyamán a magyar államhatalommal szembeforduló, nemzetalakító szlovák értelmiség, vagy a román és a szerb nemzeti mozgalmak, melyeket a bécsi császári udvar a 18. század utolsó harmadától vallási alapon is igyekezett szembeállítani a magyar törekvésekkel. Főleg a katolikus horvátokat és szlovákokat. De nem csupán amiatt nem vonzzák eléggé a magyarságot az egyházak, hogy nem nyújtanak számukra védelmet az elnyomás ellen. Ez a magatartás szorosan összefügg a kisebbség helyzetével is. A nemzeti és a vallási elnyomás egyszerre túl nagy teher számára. Ezért van, aki a vallását, van, aki a magyarságát, de elég sokuk mindkettőt feladja.

A valóságos helyzet

Az egyházak szempontjából, az ideológiailag ellenséges hatalmi viszonyok között, nem a nemzetiségi kérdés a fő gond, hanem az egyházak állami elnyomása elleni védekezés. Ezért anélkül, hogy valótlant állítanék, kijelenthetem: Csehszlovákiában minden egyházat elnyomnak. Ezt a tényt az sem módosítja, hogy ezen belül némely egyház helyzete a többihez képest hátrányosabb. Ez amiatt lehetséges, hogy az államhatalom nem tanúsít egyforma súlyt minden egyháznak. A szabad egyházakkal szemben viszonylag türelmesebb.

Az egyházak és az állam kapcsolatában a különbségek egyszerű okokra vezethetők vissza. Annak az egyháznak kedvezőbb a helyzete, amely jobban hajlandó kiszolgálni az államhatalmat, vagy amely jobban beleillik az állam differenciáltan elnyomó politikájába. Ez lebontva az egyházak papjaira is érvényes.

Emellett létezik egy latens kedvezményezés és elnyomás is. Ez attól függ, hogy melyik egyház élvez nagyobb társadalmi szolidaritást. Amelyik kisebb társadalmi támogatást kap, az ellen teljesebben érvényesülhet az állami elnyomás.

Az egyházak helyzetét meghatározó harmadik tényező abból a hatalmi szándékból adódik, amely egymás ellen igyekszik hangolni az egyházakat.

Az elnyomásnak és a kedvezményezésnek ebben a rendszerében kell megítélni az csehszlovákiai magyar kisebbség vallási megoszlását, aktív vallásosságát és helyzetét az egyházakban.

A politikai hatalom számára az első számú ellenség a *római katolikus* egyház. Ennek több oka van.

Az egyház hierarchikus felépítése és az államtól teljesen független nemzetközi szervezettsége, valamint pápai, tehát külföldi fennhatósága alapvetően ellenkezik a másságot, a sajátosságokat elnyomó és a függetlenséget el nem viselő hivatalos hatalom uralmi akaratával. Az egyház belső szervezettsége pedig minimálisra csökkenti az állam beleszólási lehetőségét az egyház életébe, belügyeibe. Ezen okok miatt a politikai hatalom az egyházon belül nem tudja érvényesíteni hegemóniáját és annak a pártnak a vezető szerepét, amely ugyancsak hierarchikus felépítésű és külföldi befolyás alatt is áll. Az államhatalom ezért külső, főleg jogszabályi kötöttségeket ró az egyházra. Ebben azonban nem tesz különbséget az egyházak között, mert a bénító rendeletek mindegyikre azonosan vonatkoznak. Ennek ellenére egy interjúban Tomasek bíboros, prágai érsek szavaiból az érezhető ki, mintha a

római katolikus egyház lenne a leginkább elnyomva. (Virt László: „. . .Mint főpásztoruk álltam mellékük" — prágai beszélgetés Tomasek bíborossal; A Szív, 1988. 10.) Csakhogy az állam mindegyik egyházhoz úgy viszonyul, mintha azok állami egyházak lennének. Ugyanis nem engedélyezi számukra az egyházi iskolákat, rendeket, tiltja az iskolai hitoktatást, állami engedélyhez köti a papi és lelkészi szolgálat végzését stb.

A csehszlovák kommunista hatalom és a római katolikus egyház viszonyát azonban két sajátos tényező is befolyásolja. Az egyik a 19. század utolsó harmadában kialakult „ifjú cseh" nacionalizmus hagyományos ellenérzése a római katolikus egyházzal szemben. A huszitizmus hagyományát a politikai eszményképek közé soroló „ifjú csehek" ugyanis a katolicizmust tekintették az osztrák-német irányból ható nemzeti elnyomás közvetítőjének. Igaz, a kommunista vezetésű Csehszlovákiában az „ifjú cseh", azaz masarykiánus hagyományokat kommunistaellenesnek ítélték, de a huszita múlt tiszteletét és a katolikusellenességet tovább ápolták.

A másik tényező a szlovák katolikus egyház politikai szerepével függ össze. Szlovák római katolikus körökből ered ugyanis a monolitikus Csehszlovákia-koncepcióval ellenkező szlovák autonómia és önállóság gondolata, valamint azzel összefüggően az a politikai klerikalizmus, mely a második világháború idején az első Csehszlovák Köztársaság összeomlásával egy időben hatalmilag is megvalósult.

A történelem első szlovák államában, az 1939—45 közötti időszakban létezett Szlovák Köztársaságban ugyanis döntő befolyása volt a római katolikus egyháznak. Az egyház papja, Andrej Hlinka által vezetett Szlovák Néppárt — igaz, már a pártvezér halála után — egyeduralmi helyzetbe került Szlovákiában. A hitleri fasizmusnak elkötelezett és alkotmányának szelleme szerint a nácizmussal rokonszenvező állam elnöke — Jozef Tiso — is római katolikus pap volt. Ezek a tények önmagukban is elegendőek arra, hogy támadási felületet adjanak az egyház ellen annak a kommunista pártnak, amely nem csupán vallás- és egyházellenes, hanem magának fő szerepet tulajdonít a Hitler feletti győzelemben.

De ezen túl is akad elegendő ok a mai hatalom averziójára az egyházzal szemben. Az ún. „nemzetet felvirágoztató" politikában is a római katolikus egyházat tekinti egyetlen vetélytársnak. Az illegitim kommunista hatalom ugyanis azt bizonygatja, hogy a vezetése alatt sikerült megteremteni a szlovák nemzet

igazi önállóságát és függetlenségét. Ezt az állítását azonban kimondatlanul is cáfolja a második világháború alatt létezett katolikus vezetésű Szlovák Köztársaság, amely az önálló államiság jelképeként ma is élő eszményképe a szlovákságnak.

Ezek a körülmények döntően befolyásolják a szlovák római katolikus egyháznak a nemzet politikai életében betöltött szerepét, valamint a mai politikai hatalom és az egyház közötti viszonyt. Igaz, nem amiatt, mintha a szlovák kommunisták között nem lenne elég nacionalista érzületű egyén. Hanem azért, mert a kommunisták a politikai klerikalizmusnak a hitleri Németország vereségével egyidejűleg politikailag diszkreditált célkitűzését más irányból remélik elérni. És főleg nem óhajtanak osztozni senkivel sem a hatalom birtoklásában

A nemzeti kommunistáknak a nemzeti célokért folytatandó küzdelemről kialakított elképzelését Gustáv Husák fogalmazta meg 1966-ban egy nemzetközi történész konferencián (Besztercebányán — Banská Bystrica), három évvel azelőtt, hogy ő lett a Csehszlovák Kommunista Párt főtitkára. Az 1848—49-es szlovák függetlenségi mozgalommal kapcsolatban szögezte le, hogy nem mindegy, kinek a szövetségeseként igyekszik a nemzet elérni a céljait. Arra utalt, hogy a múlt században a szlovákság egy része a császári Habsburg-ház támogatójaként lépett fel. Ezt a gondolatot fejtette ki bővebben Ladislav Novomesky Husáknak a szlovákok németellenes felkeléséről kiadott könyvéhez írt előszavában (Svedectvo a Slovenskom národnom povstani — Tanúságtétel a szlovák nemzeti felkelésről). Ebben világosan kimondja, hogy a múlt században a szlovák népnek a legjobbjai tévesen a haladás elleni erőktől várták a nemzet sorsának jobbrafordulását — ezért voltak sikertelenek. Ezzel ellentétben a szlovák kommunisták a haladó erők — tehát a Szovjetunió — szövetségeseként harcolták ki az 1944-es felkelésben a nemzeti függetlenséget. Ezzel a gondolatmenettel összefüggésben elítélőleg utal a második világháború alatti Szlovák Köztársaságnak, a „papok államának" szövetségi politikájára.

Tény azonban, hogy a szlovák római katolikus egyház és a politikai hatalom közötti kapcsolatnak ezen sajátos előtörténetéhez a szlovákiai magyar római katolikusoknak semmi köze. Ráadásul két okból is. Először. A csehszlovákiai magyarokat — tehát a római katolikus magyarokat is — 1918-ban az a hatalmilag győztes katolikusellenes „ifjú cseh" nacionalista politika tett kisebbséggé, amelynek a politikai hagyományait hatalmi meggondolásból az uralkodó kommunista rendszer elutasítja. Másod-

szor. A magyar katolikusok zöme a második világháború alatt nem élt a katolikus vezetésű német csatlós Szlovákiában. Akik pedig ott éltek, a Magyar Párt vezetése alatt náciellenes politikai platformon álltak.

A magyar katolikusok egyébként sem lehettek a szlovák politikai katolicizmus szövetségesei, hiszen a Hlinka néppártjának befolyása alatt álló szlovákiai katolikus egyház 1918-tól magyarellenes politikát folytatott. A Rómában megjelenő Katolikus Szemlében írta Szenttamási István (1988. 4. sz.), hogy Csehszlovákia megalakulása után három római katolikus és egy görög katolikus püspököt űztek el székéből amiatt, mert magyarok voltak. A Saint-Germain-i kisebbségvédelmi kötelezvény ellenére, mely előírta, hogy biztosíttassék az anyanyelvű oktatás a nemzeti kisebbségek számára az egyházi iskolákban, Csehszlovákiában 1931-ben már csak 340 magyar katolikus népiskola (elemi iskola) működött. Ez az összes magyar iskolának csupán 44 %-a volt, holott a magyarság 70 %-a római katolikusnak vallotta magát. Egy kivételével bezáratta az egyház a magyar katolikus középiskolákat is. Azoknak az egyházközségeknek a zömében, ahol a magyar hívek kisebbségben voltak, megszüntették a magyar nyelvű prédikációt, gyóntatást, hitoktatást.

Mint említettem, az állami beavatkozás az összes egyházat sújtja, de a többiekhez viszonyítva a többségi és ezért a legerősebbnek tekinthető római katolikus egyház tanúsít ellene legtöbb ellenállást. Látszólag ezért a legelnyomottabb felekezet a római katolikus.

Az egyház belső életébe való állami behatolásnak egyik legfontosabb eszköze a politikai hatalomnak elkötelezett papi békemozgalom, a Pacem in Terris szervezet, amelyben a részvételt a papok számára 1982 óta tiltja a Vatikán. Az egyház belső életét azonban leginkább az zavarja, hogy az országban 1988-ban kettő kivételével betöltetlenek voltak a püspöki székek. Ez azonban éppen a papi békemozgalom miatt a csehszlovák állam és a Vatikán között kialakult nézeteltérés következménye. Főleg ez a kettős ok váltotta ki 1988 tavaszán a csehszlovákiai római katolikusok — közel félmillió aláírással támogatott — petícióját. A követelések központi eszméje az volt, hogy legyen elválasztva egymástól az egyház és az állam. Azaz az állam ne avatkozzon az egyház belügyeibe.

Az egyházaknak elkötelezett római katolikus hívek aktivitása, az állam által megszabott szűk korlátokból való kitörési próbálkozások és a nem hivatalos, azaz a földalatti egyházi szervez-

kedés az oka, hogy Csehszlovákiában a politikai üldözöttek nagy része éppen a katolikus hívek köréből kerül ki. A meghurcolásnak volt egy magyar pap áldozata is, *Németh Mátyás*, a Rozsnyó melletti Hárskút pozsonyi születésű fiatal plébánosa. 1984. október 3-án a politikai rendőrség büntetőjogi eljárást indított ellene a büntető törvénykönyv 100. cikk, 3. bek. a/ pontja értelmében lázításra tett előkészület gyanúja címén, mert a plébániáján tartott házkutatás alkalmával az állambiztonsági szervek nagy mennyiségű vallásos irodalmat foglaltak le. A rozsnyói járásbíróság 1985. május 14-én egy év szabadságvesztésre ítélte őt, két évi felfüggesztéssel, valamint egy évre megvonta tőle a papi teendők végzésének engedélyezését.

Az egyetemesnek tekintett római katolikus egyház Csehszlovákiában a magyar hívek irányába sajnos nem tartja magát az egyetemesség elveihez. Nyílt magyarellenességgel ma ugyan nem lehet vádolni az egyházat, de soha sem kelt védelmére az üldözött magyaroknak és nem alakított ki az egyház eredendő elveihez méltó, türelmes nemzetiségi politikát.

A második világháború utáni magyarüldözés idején az egyház nem adott menedéket a meghurcoltaknak, nem kelt védelmükre, nem tiltakozott az embertelenségek ellen. A magyarok irányában megtagadta a kereszténység elveket. Midőn 1945-ben a köztársasági elnök rendelete alapján betiltották a magyar iskolákat, az egyház nem tett lépéseket a pótlásukra, holott módja lett volna rá. Az egyházi iskolák akkor még működtek. Az üldözött magyarok támogatása helyett hozzájárult az üldözésükhöz. Az egyház is betiltotta a magyar nyelvű oktatást, sőt a templomokban is beszüntette a magyar nyelv használatát és nem szervezte meg a magyar hitoktatást sem. Teljességgel támogatta az állam nemzeti totalitáriánus politikáját.

Állásfoglalása a magyar hívekhez azóta sem változott. Az egyház számára nem jelent gondot, hogy rendkívül kevés a magyar katolikus pap. Kétszer kevesebb a magyar papnövendékek száma a szlovák kispapok számához viszonyítva. Igaz, 1974-ben a pozsonyi Ciril és Metód Teológiai Főiskolán még 12 magyar kispapot szenteltek pappá, de azóta, 1986-ig bezárólag összesen 30-at, akiknek csaknem 20 %-a nem végzi vagy nem végezheti papi hivatását. Ennek következtében a mintegy 350 teljesen vagy részben magyar plébániának több mint a fele betöltetlen vagy nem magyar, illetve magyarul nem tudó papok látják el ott a papi teendőket, akikre gyakran panaszkodnak a hívek magyarellenességük miatt. Amennyiben a papi feladatokat nem szűkítjük

mechanikusan a misézésre és a sztereotip gyóntatásra, hanem a hívek és a pap közötti lelki és emberi kapcsolatokat, támaszt és tanácsadást, lelki orvoslást is ide számítjuk, akkor a szlovák papok valóban képtelenek ellátni hivatásukat a magyar plébániákon. Jelenlétük inkább bomlasztóan hat. Nemcsak lelkileg, hanem kulturálisan is. Hiszen a szlovák, vagy a magyarul rosszul beszélő pap züllleszti a hívek anyanyelvi igényét és közvetlenül negatívan hat a magyar nyelvű művelődési igény tudatosítására is. Főleg amiatt, hogy számos szlovák pap a magyar hívek körében a magyar művelődés ellen folytat propagandát. Továbbá a hitélet mélységei is csakúgy, mint minden más lelki megnyilvánulása az embernek, csupán anyanyelven bontakozhat ki teljesen. Ezt ismerte fel a római katolikus egyház XXIII. János pápa idején, amikor elrendelte a liturgia nyelvének megváltoztatását latinról nemzeti nyelvre. A II. vatikáni zsinatnak ezt a döntését ma a római katolikus egyház Csehszlovákiában a magyar hívek irányába csak részlegesen hajtja végre vagy egyenesen szabotálja. Ennek az a gyakorlati következménye, hogy fokozatosan szétesnek és sorvadnak a magyar egyházközségek és közösségek. Magyar vidékeken nyoma sincs a vallás olyan reneszánszának, mint a szlovák lakosság körében.

A magyar kispapok szellemi nevelése és a papi teendők magyar nyelvű végzésének a feltételei sem kielégítők. A pozsonyi teológiai főiskola szelleme elsősorban nacionalista, csak ezután katolikus. Az 1970-es években a főiskola dékánjának az utasítására kiselejtezték az intézmény könyvtárából a magyar folyóiratok és könyvek zömét. A kidobott köteteket pedig az épület központi fűtésének kazánházában elégették. A növendékeket, beleértve a magyarokat is, nem készítik fel magyar nyelvű szolgálat végzésére. Nem engedélyezik a magyar kispapok számára a magyarországi teológiai tanulmányok végzését. A plébánosok számára nem biztosítanak megfelelő és elegendő magyar nyelvű liturgikus és kateketikai könyvet. Nincs elegendő magyar imakönyv, szertartáskönyv, biblia és hittankönyv. A hívek és a szülők ezeket többnyire Magyarországról csempészik át a határon, mert szabad behozataluk Csehszlovákiába tilos.

De mindenképpen a magyar plébánosok és főpapok hiánya a legveszélyesebb. Nemcsak az anyaegyházak meggyengülése és a magyar híveknek a templomokból való elmaradása miatt, hanem főleg azért, mert fokozatosan háttérbe szorul a magyar nyelvű pasztoráció és evangelizáció. Ez utóbbi az állam és az egyház közötti viszony esetleges javulása alkalmával a nemzeti egyház (ál-

lamegyház) koncepcióban gondolkodó szlovák katolikusság térhódítására teremt majd lehetőséget. Ez azonban nyílt ellentétet robbanthat ki nemcsak a társadalomban általában, hanem az egyházban is.

Az állam és az egyház közötti viszony megváltozása más hatással is lehet a magyar hívek helyzetére. A magyar papok körében ugyanis aránylag sok az ún. békepap, akik az állami beavatkozás csökkenésével teret fognak veszíteni. Nem tudni pontosan, hogy miért férkőzhetett be fokozottabban a magyar papság körébe a „Pacem in Terris" mozgalom. Tény azonban, hogy nagyobb nyomás nehezedik rájuk mind az állam, mind az egyház részéről, mint a szlovák papokra. Tulajdonképpen kispap koruktól nehezebb a helyzetük. Hiszen a nacionalista és békepapi szellemű pozsonyi teológiai főiskola már megalkuvásra kényszeríti őket. Azokból a kispapokból, akik megmaradnak öntudatos magyarnak és nem hódolnak be a kommunista hatalmat kiszolgáló papi békemozgalomnak sem, aligha lesz felszentelt pap. A magyar fiatalsággal foglalkozó magyar papokra nemcsak az állami egyházügyi hivatal nem néz jó szemmel, de maga a hivatalos egyház sem veszi jó néven ezt az aktivitást. A jelek szerint a magyar papság számára a papi békemozgalomban való részvétel inkább a kettős védekezés eszköze. Megerősítve érzik pozíciójukat az egyházon belül a szlovák nacionalista törekvésekkel szemben, a világi hatalomtól pedig így nagyobb teret nyernek a magyar hívekkel való foglalkozásra.

A szlovákiai hivatalos római katolikus egyház nemzeti ideológiájának egyik szócsöve a szlovák nyelven megjelenő Katolikus Újság (Katolické noviny) c. hetilap. Igaz, sok szlovák hívő nem kedveli a lapot, mert szelleme a papi békemozgalmat támogatja. 1968-ban a magyar római katolikusok is akartak újságot alapítani. Az indítvány *Farkas Jenő* papköltő nevéhez fűződik. A kezdeményezés azonban sikertelen maradt. Nem csupán a hivatalos hatalom gyanakvása és nemcsak az 1969-ben alakult néhány kisebbségi intézmény magyar vezetője kellő támogatásának a hiánya miatt, hanem elsősorban az egyház szlovák vezetőinek elutasító magatartásán bukott el a magyar katolikusok újságalapítási kérvénye. A hivatalos római katolikus egyház nem tett lépéseket abba az irányba, hogy legyen magyar újságja a kb. félmillió magyar katolikusnak.

Nemcsak a hivatalos egyháznak, de a katolikus ellenzéknek sincs toleráns nemzetiségi programja. Emiatt magyar katolikusok csak gyéren vesznek részt a „földalatti egyház" keretében

szervezett lelki közösségekben. A szlovákiai földalatti egyház püspöke, a Pozsonyban lakó Kores atya a magyar hívek helyzetével kapcsolatban nem hajlandó nyilatkozni. A mozgalom egyházi és polgári vezetői pedig a „katolikus nemzetkoncepciót" vallják, amely a Nagy Morva Birodalom szlovák protoállamiság hipotézisére és a második világháború alatt létezett szlovák államra támaszkodik. A jelenlegi kommunista politikai rendszerrel kapcsolatban az az álláspontjuk, hogy ezt az ateista rendszert egy ellenkező előjelű — keresztény — totalitarizmusnak kell felváltania. A magyar kérdéssel kapcsolatban azon a véleményen vannak, hogy azt az idő fogja megoldani. A magyarság erkölcsi ereje szerintük végzetesen meggyengült és biológiai ereje fogytán van. A magyar kisebbség magyar nyelvű pasztorációja és evangelizációja nem érdekli őket.

Nyilván ezzel függ össze, hogy az 1988 nagypénteke előtt egy héttel szervezett pozsonyi katolikus tüntetésen — amelyet az említett aláírási akció támogatására szerveztek — magyarok csak kis számban vettek részt. Az állam által nem engedélyezett és a hivatalos egyház által illegálisnak tekintett tüntetést a rendőrség brutálisan szétverte. Sok résztvevőt letartóztatott. A kizárólag vallási jellegűnek szervezett tüntetés végén azonban a résztvevők nem egy vallásos éneket énekeltek, hanem a gyűlölködést sugalló hivatalos szlovák himnuszt:

Nad Tatrou sa blyska, hromy divo bijú.
Zastavme sa bratia, ved sa oni stratia,
Slováci ozijú.

Tátra felett a villámok vadul cikáznak.
Álljunk meg, testvérek, hisz ők úgyis elvésznek,
És a szlovákok újjáélednek.

(értelemszerű fordítás)

A tüntetők elleni durva beavatkozás miatt tiltakozott a Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottsága is. Erre a tiltakozásra azonban nem csupán a hivatalos hatalom brutalitása adott okot, hanem az is, hogy a szlovák katolikus tüntetőkkel sok olyan magyar nemzetiségű rendőrt állítottak szembe, akiket kellőképpen a „hlinkás, magyargyűlölő" szlovák katolikusok ellen hangoltak. A szlovák belügyminisztériumnak és a tüntetés szervezőinek küldött levélben a Jogvédő Bizottság többek között ezt írta: „*Mind a politikai hatalomnak, mind az állam polgárainak tu-*

datosítaniuk kell, hogy a szabadságjogok nélkül a demokráciáról való beszéd csak üres frázis, mint ahogy a vallásgyakorlás szabadsága sem hozza meg automatikusan a demokráciát. Csehszlovákiában az állami szervek bevatakozása az egyházak belügyeibe mára példátlan és megalázó méreteket öltött. Ezért az egyházak méltóságának az autonómiájának a visszaállítása valóban csak az állami beavatkozás megszüntetésével teremthető meg. Ez a folyamat és törekvés azonban csak az ökumenizmus terjedésével gyorsítható és hitelesíthető."

Csehszlovákiában valóban az ökumené hiányzik leginkább mind világi, mind egyházi téren. Az 1988-as tüntetéssel és a nem hivatalos, azaz a földalatti egyház magatartásával kapcsolatban, az ökumené vetületében írt véleményét mondja el a Nyugat-Németországban megjelenő „európai magyar ifjúsági lap", a *Motolla* (1988. 3. sz.) is: *„Ha a szlovák katolikus ellenzéktől sem várható, hogy a keresztény humanitás elvei alapján megértse és támogassa magyar testvéreik ügyét, akkor kérdés, vajon kitől várhat segítséget a szlovákiai magyarság a jövőben...* "

Weöres Sándor:

Ima

Köszöntelek a folyók zúgásával,
a felhő-arcú hegyekkel, a hegy-forma fellegekkel,
a gong-alakú csillagokkal,
köszöntlek a szivárvánnyal, az éj minden tüzével,
és végül az ámulatos nap-ragyogással:
mind a tiéd! valamennyiben itt vagy,
akkor is, ha szenderegsz, és úgy is, ha leszállsz hozzánk
váratlanul
s a teremtmények seregének megvilágítod újra
meg újra
kerek pajzsaidat, eleven mezőn és rideg
mérföldköveken heverőket,
egyszerűségük örök titkában, nyíltságuk rejtelmében,
miket állandó ittlétük miatt
oly könnyen, szüntelenül feledünk.

P. Cser László SJ:

Módszer

Előkészítő adatok

Azt mondták rólam szüleim és testvérem, de rokonok és később a pajtások is, hogy „magamnak való" gyerek voltam. Állítólag ötéves koromig nem láttak nevetni. „Kisöreg" névre hallgattam és csak édesanyám „Lacikázott". Többnyire csak „Laci"-ig jutottam a mások általi becézésben.

Mindezzel én keveset törődtem. Elfoglaltam magamat. Nem könyvekkel, mikor már olvasni tudtam. S ha azokkal, gimnazista koromig Andersen és Grimm meséi voltak olvasmányaim. Akkor még nem tudtam volna így kifejezni, mint most, de valójában az élet könyvét olvastam úgy, ahogy sorait írja nekem, lapjait forgatja bennem. Érdekes, izgalmas olvasmány! Maga az élet, ahogy éljük, tapasztaljuk, érzünk, látunk, ízlelünk belőle érzékszerveinken keresztül. Testünk-lelkünk, szellemünk bőrén át.

Belső, tudatos reflektív életem hetedikes gimnazista korom körül kezdődött, éspedig verseléssel. Befelé fordulásom kezdett tudatos lenni. Észrevettem, hogy belül dinamikusan élek, mint egy szobában, ahol mindig kisebb-nagyobb lángot vet a mindig égő kandalló. Fahasábjai a kintről felém áramló anyag, az élet izgalmas, tüzet tápláló égő anyaga: érzések, formák, emberek hangja, hozzám hajlása, idegenkedése tőlem. A külvilág tájképeivel, erdőivel mezőivel, állataival — vadászkutyánk szinte személyes jó barát és rokon és majd-majd testvéri lény —, a külvilág „idebent", bennem a magam világát építi. Ez nem idegen a kintitől, de kicsinyített, átformált, az „az" belül „én"-né válik. Gimnazista olvasmányaim — jellemzően — a lélekbúvár Dosztojevszkij és a magaszerelmes Ady Endre lett. Felületes bírálóm, valaki harminc évre rá verseimmel foglalkozva rám nyomta az Ady-hatás bélyegét. Persze az, aki csak kívül olvas és abból tákolszűr össze valamit, nem érti, hogy vannak emberek, akik belül

élnek legjobban, önmagukban. A kinti világ csak anyag, tüzelőanyag a belső, akár testi, akár lelki, akár szellemi lánghoz.

Belső világom a Szent Ignác-i Lelkigyakorlatokban egy egész életemet magába sodró örvénybe került. Harminc napon át, nap mint nap a lelkivezető rövid elmélkedési pontjain keresztül életre kelt, megrázott és magával sodort egy világ, melynek szomja, vágya, íze bennem lehetett, mert másként aligha reagáltam volna olyan elemi erővel.

A „mi végre vagyunk a világon" kérdése indította meg a sodrást, s a felelet: „hogy Istent megismerjük, szeressük, szolgáljuk s ez úton üdvözüljünk" a sodrás áramát. Széles meder volt ez, forgatott és pörgetett, elszédített és magába rántott. Különösen azzal, hogy az út ehhez az életformához az, hogy csatlakozik az ember Jézus Krisztushoz, aki a pontos modell, test-lélek, hang, szó-cselekedet ahhoz, aki Isten. Ő maga is az, hiszen az Isten Fia. Kezet nyújt és vezet. Menni kell vele, az ő útján bátran, magunkat félredobva, csak őt tartva lelki szemünk és erős akaratunk előtt.

Ez a Jézussal való társulás, a vele való azonosulás gondolata és vágya, ténye, elfogadása és megvalósítása mélységesen megrázott és megviselt. A betlehemi kisded bájos volt Mária karjaiban, a tizenkét éves példa, hogy el kell hagyni mindent és az atyai házban kell lenni, legyen az a nagyvilág vagy egy kis kápolna szentélye. A tanító úgy ontotta az isteni bölcsességet és az emberi jó út irányát, hogy lenyűgözte a lélek izmait és aztán mint zergét az erdő sűrűjében, vagy a tisztás zöldjében, szökellő ugrással követte őt, a Mestert, a Tanítót, az Idősebb Jó Bátyát, aki az Atyához, a végső, örök, mindeneket magába ölelő Istenhez vezet. Szenvedésével úgy együttszenvedtem, hogy majd beleroppantam. Fiatalon, tapasztalatlanul az érzések viharában nem voltam képes a gondolat hűvösségével borogatni forró lelkemet. Azután se sikerült, mint annyiunk életében: a hűvös gondolat sohasem elég a szenvedély, az érzés nyugtatására, akár jóra, akár rosszra vinne az. Csak az isteni kegyelem egyensúlyoz bennünk mindent úgy, hogy rendet teremtsünk magunkban s az isteni akarat útján harmonikusan haladjunk. Ehhez az isteni kegyelemhez a belső elmélkedés az út s ott az imaélet. Mint Szent Ignác vallja és teszi: egy a fontos, az isteni kegyelem, csak azt kell kérnünk. Gondolatot, érzést, önakaratot, vágyat, mint a léghajós a terhet, ki kell vetni magunkból, hogy az isteni kegyelem emeljen oda, ahol Isten van — fölszabadító kegyelme és szent akarata szerint.

Szent Ágoston „módszere"

Minél többet forgattam Szent Ágoston írásait, annál jobban vonzódtam hozzá. Az értelem zsenijei, Arisztotelesz és Szent Tamás dómokat építettek, nehéz vagy cizellált kövekből. Statikusan, véglegesen látszottak állani ezek a szellemi dómok. Befejezettnek tudták századok, mint maguk a filozófus szellemóriások is. Szent Ágoston zseni mint ők, lángelme, mint ők, de csupa ember, egészen ember is. Nála az eljegyződés Istennel nem üdvösséget biztosító végleges állapot, hanem „mustármag", amit az isteni kegyelem és a jóakaratú lélek művel, gyomlál, öntöz, fejleszt, beteljesít.

Ő nem kívülről, a teremtő Isten mellől néz le a teremtett világra, hanem belül, önmagában figyel föl Arra, aki magához von, elszeret bennünket. Olyan szomjat és éhséget támaszt bennünk Őérte, hogy semmi, de semmi, még teremtményeinek csodálatos gazdag, szép és reá mutató élete sem elégít ki bennünket.

De hogyan találjuk meg Őt önmagunkban? Keressük a teremtett dolgokban, s van, aki itt el is akad és nem látja meg, hogy Isten teremtményei túlmutatnak magukon a Forráshoz, akitől erednek. Van, aki füle, ízlése, tapintása, hangja rabja: maga lesz a központ Isten helyett.

Ám vannak, akiket semmi, de semmi sem elégít ki egészen; a boldogságot sem a teremtmények használatában és élvezetében, sem önmaguk szűk, önző uralmában lelik meg. Ezekben az értelem keresi, kutatja, szomjazza-éhezi az Örök Forrást, az Örök Igazságot, az Örök Szépet, az Örök Jót. Vágyakozó szerelem ez, s a vágy meg-megpihen, amikor az értelem, a lélek s az ösztönök is rámutatnak az Örök Igazra. S ha a belső ember térdre borul, elfordult attól, ami legjobban az övé: önmagától — és könyörög a Teremtő Igazhoz, hogy teremtett életét világosítsa föl: az Örök Igaz megjelenik, hiszen képére és hasonlóságára teremtette bennünk azt, ami örök. Az emberi lélek fölfedezi — emlékszik — az isteni képre és hasonlóságra önmagában. A megtalált, fölfedezett isteni jelenlét nem kép csupán, de élő valóság. Több élet, mint a miénk, teljes élet, ha nem is tudjuk egészen átkarolni, megismerni és viszontszeretni. Mint vele történt (Szent Ágostonnal) az ostiai tengerparton, mikor kiutat keresett élete káoszából és gyereket látott a parton, aki az egész tengert akarta átkanalazni gyerekszerszámával a kiásott kis gödörbe!

De hűséges az Isten azokhoz, akik hűségesek igyekeznek lenni. A bölcsek, filozófusok, a tudomány, a természet útján belepil-

lantunk a teremtő Isten csodálatos világába, de jobb vezetőnk is akad. Ha a pogány alvilágiaknak titokzatos vezetőjük van a pogány irodalomban, ha később a keresztény Dantét a mennyországba Beatrice vezeti, a mi vezetőnk — megkereszteltelteknek és a Jézushoz meghívottaknak (minden embernek) — Jézus Krisztus. Az Ószövetség könyveit kell olvasnunk és beléjük imádkozni magunkat, hogy együtt énekeljen a lelkünk a zsoltározó Szent Dávid királlyal és meg kell látnunk, hogyan mutat, vár, vágyik éhesen-szomjasan a mózesi törvények világa a Megváltóra, aki új szövetséget köt Isten és ember között Jézus Krisztusban. Az Ószövetség törvénykönyve kötelező volt Mózes óta, de ki élt szerinte? Csak a Szentlélek hét ajándékának ajándék-kegyelmi erejében tudjuk valóra váltani. Krisztus nemcsak tanító és életpélda, de megváltásunk és üdvösségünk forrása. Aki azt hiszi, hogy önmagától képes isteni igazságban élni, vagy nem ismeri, vagy félrevezeti önmagát. Ágoston ismeri önmagát: az isteni kegyelem emelte magához, mikor hivatottsági vonala kettészakadt, teste, szelleme, érzékvilága ködbe, mocsárba, tévelygésbe bukott. Amikor megadta magát az isteni kegyelemnek, amikor eldobta önmagát és Jézus Krisztus lába elé vetette sorsát, Ő akkor, mint a leprásokat — meggyógyította. Itt hát a hála, a neki élés útja. Talán elmélkedés önmagában? Ima, elmélkedés választott kis közösségben? Így kezdődött. De az isteni kegyelem szolgálatába állította. Isten népének szolgálatába. Hogy a pogányoknak példája, s ha kell bírája, az eretnekeknek tanítója, s ha kell ostorozója, a keresztelendőknek és a kereszténynek pedig féltő, gondos, nevelő édesatyja legyen a nagy minták, Szent Pál, Szent János apostol és végül is Jézus Krisztus módszere szerint, aki életét áldozta értünk, hogy a földi vándorúttól a Boldogság Forrásához, az Atyához vezessen bennünket.

Szent Ágoston műve valóságos rengeteg. Olvasni, átimádkozni vele ezt a rengeteget szinte egy életre szóló feladat. S minden írásának, mint személyes, mély életének titka az, hogy magunkban kell elindulásként keresni Istent és Jézusban találjuk meg az utat hozzá. Mindig vándorok maradunk, hiszen a világ elmúlik, születésünk és halálunk között együtt vándorolunk a vándor és elmúló idővel, a tegnap már nem a mienk, az elmúlt pillanat sem, csak az emléke. Jelenünk vándorút: Isten felé. Végső pihenésünk Isten, akit belső életünk kegyelmi ösztönzésével, vezetésével, gyógyítgatásával az isteni örök jelenbe vezet.

Szent Ágoston a belső ember, a szellem óriása, nemcsak önmagának élő hatalmas emberi jelenség. Állandó közösségi kap-

csolatban él. Rendkívüli érzékenysége fogékonnyá teszi minden embertársi rezdülésre. Híveiért felelős Isten előtt. Szolgálja, tanítja, szereti őket. Ügyes-bajos dolgaikkal foglalkozik. A barátságot is isteni kegyelemnek tartja, ragaszkodik hozzájuk, közöttük él, gondolkozik, diktál. Szinte mindig emberek között van és mindig imában, az Isten-jelenlét forrásánál, Jézus Krisztusnál, akinek minden szava, példabeszéde szent útmutatás az üdvösség útján. Olvasni kell Szent Ágostont, vele járni földi életünk útjait, vele bele lehet látni a világ, a teremtmények a tárgyak, embertársak titkos világába és a legnehezebbe: önmagunkéba. Ám az isteni fény, a kegyelem — hogy szerette nézni és csodálni a hippói napkeltéket és napnyugtákat — fényt derít mindenre, ha ködön, vagy mint Szent Pál mondja, homályos függönyön át is. Olvasni kell, vele járni a test és lélek útjait, keresni a múlhatatlant a mulandóban, a jelenvalókban az örökkévalót. Az Örököt, aki az Isten. Előtte térden, himnuszok és imádság, hála és könyörgés, könny és a jó út tudatának biztonságában...

Ez az ágostoni módszer. Minden intenzív belső életet élő emberé: íróké, költőké, művészeké, gondolkodóké, minden mélyen érző emberé. Mindenkié, aki nemcsak „élni" akar vagy tud, de „Élni" az „Életben", belemerítve az Élet Tengerébe, aki az Isten.

A lélektan mestere

Szent Ágoston hatása a nyugati latin egyházra — a nyugati kultúrára — lemérhetetlen. Tizenöt század élt belőle: formálta vallási dogmáit, hirdette szavait. A katedrálisokban és templomokban az ő ránk maradt beszédeit (nyolcszázról tudunk eddig) hallhatták a hívek eredetiben vagy őt utánzó lelkületben, fogalmazásban. Ő fogalmazta meg azt, amit a Szentháromságról hiszünk és vallunk. Az ő krisztológiája uralkodik az egyházon. Az ő kegyelemtana — gratia Christi — nemcsak a papságra készülő teológusok, de a lelkivezetők lényeges tanulmánya és tudnivalója. Az ő istenképe: az igazságos és irgalmas Isten, akihez az ő nyelvén fordulunk.

Ágoston lelke kutat, megismer, hálás, énekel, leborul. Amikor „Szent" Dávid a kedvence s észreveszi, hogy temploma zsoltározását hallja vissza a mezőn, boldogan noszogatja lovát tovább és lelke a zsoltárok szent éneklésének mámorában úszik. Dávid zsoltáraiban ösztönösen érzi az örök emberi lélek kiáltását, fájdalmát, örömét. János apostolban a sas lelkét szárnyalásra emeli és a „Szent" apostollal együtt repül Jézus földi út-

jától Krisztus megváltottjainak örök világába. Pál apostollal együtt járja az utat, a kegyelem útját, melyen Jézus elszereti magának a meghívottat és az követi úgy, hogy teste-lelke, képzelete, ideje, energiája — ami csak benne van — az Övé, az Isteni Megváltóé.

Hippó püspöke azon panaszkodik híveinek, hogy mire az örök dolgok ismerete szívébe száll és életévé válik, ha megvallani készül népének, a szívből a beszélő hangig mi marad? . . . Alig valami abból, ami a szívben él. Ezt az a szónok vallja, aki az ékesszólás klasszikus mestere volt pogánykodó korában s az maradt utolsó leheletéig.

Ez a lélekbúvár — ismerve a saját lelkének minden zegét-zugát, összes rétegét — már a tudatalattiba is behatolt.

Vallotta, hogy benne mindenre képes lehetőségként lappang a szent, a bűnös, a gyilkos, a hazug, a hűséges, az álnok, az önző, a nagylelkű. Mindenre képes az ember, s ha nem gonosz, akkor a körülmények, a lehetőség, a helyzet. . . az isteni kegyelem ereje vigyázott rá, védte, emelte, irányította.

Dosztojevszkij lélekanalizáló regényeit azért bújjuk-olvassuk, mert hosszú századok után ugyanezt a titkot látta meg, érezte át és fejezte ki. Minden embernek két arca van: a sátáné az egyik, a másik Krisztus-arc.

A mi Petőfi Sándorunk lelkesedése, táj-szerelme — mit lát a közönséges, szürkén látó szem az Alföldön? — s népéért rajongó népdalos, tájképes lángolása nem ugyanaz-e, mint a fiatalos, szem-száj-fül által érzékelt világ beszüremlése a lélek alkotó műhelyébe, hogy visszavetítse onnan a hazát, otthont, népet féltő, szerető lélek szerelmes búját-örömét?

És Ady Endre, aki magánál tovább nem jut, de magába rántja az egész világot s onnan, a tehetetlenül magának elégeskedő zseni szeretne Istent látni, de torz Isten-képet fogalmaz; szeretne kivetülni, népét, faját ölelgetni, de visszahanyatlik igényes, életölelő karja és a „magunk szerelmé"-be zuhan. . .

Olvashatjuk Freud pszichoanalíziseit, vagy tanítványának, Karl Jungnak — tanítóján túljutott lélekbúvár — műveit, s máris Szent Ágoston közelében vagyunk. . .

Szent Ágoston önmagában látta a minden-ember lelkét. S amit kifejezett, ha kora platonikus filozófiai öröksége csomagolásában is, az örök emberi. Úgy, mint Szent Dávid, úgy mint a Szent apostol, János, úgy mint a Szent Krisztust követő Pál apostol, úgy mint Jézus Krisztus, az emberi történelembe lépett Isten, aki egylényegű az Atyával és Szentlélekkel. Aki lakását

bennünk veszi s ha vele élünk-halunk, vele érünk a szüntelenül vágyott Otthonba: Istenhez.

Panajothné László Márta:

Üzenet

(Szülőhazánk jelképes megszemélyesítésben édesanyaként üzen idegenben élő gyermekének.)

Amióta elszakadtál tőlem
s az a vihar messze ragadott,
Fiacskám, — ott a nagy idegenben —
azóta is csak rád gondolok.

Fergeteges, sötét éji órán
elsodródtál, mint a falevél...
Bánatomban leroskadtam árván,
ereimben megdermedt a vér.

Beteg szívem százszor meggyötörten,
száz kétség közt csak feléd dobog:
Fiacskám, — a messze idegenben —
a lelkedtől is távol vagyok?

Hordod-e a képemet szívedben?
Hallod-e még szólításomat?
Nem feledted a nehéz időkben
mindazt, mire tanítgattalak?

Emlékszel még a régi dalokra?
Lelkesít még Hőseink neve?
Hogy mit jelent Nagyjaink példája,
idegenben nem feledted-e?

. . .És a gyermek, kis unokám, vérem,
— fájó-büszkén, ha rá gondolok —
megérzi-e, hogy a messzeségben
beteg szívem érte is dobog?

Száz kétség közt, százszor meggyötörten,
szüntelenül érte is remeg:
vajon az ő fiatal lelkében
tündökölnek-e a Nagy Nevek?

Ismeri-e Nemzeti Imánkat?
Hitvallásunk, tudja mit jelent?
És tudja-e, hogy a mi fajtánkat
képviselik Szentek odafent?

Száz kétség közt, a leggyötrőbb kétség,
bús magányom kínzó kételye:
őseidnek drága örökségét
becsülettel megőrizted-e?

A kincset, az ékes Magyar Nyelvet
hűségesen véded, gyermekem?
Érzed-e még, mit jelent az néked?
Vagy szebben hangzik már az idegen? —

Beteg szívem éltető reménye,
ha megcsorbul, elvész, itt a vég!
Őrizd, ápold, mentsd a jövendőre,
e szolgálat nagy, nagy tisztesség. —

Vésd szívébe a kis unokámnak:
e szolgálat nagy, szent feladat.
Ígérd ezt, — oh, ígérd meg anyádnak,
mert különben szíve meghasad. . .

Stolmár G. Ilona:

Az asszony, a halál és a szeretet

Azt álmodta, hogy a férje meghalt. Ő maga fekete ruhában volt és — talán az ismerősök? — azt magyarázták neki, hogy nem járhat örökké feketében, tegye le a gyászt.

Dermedten ült föl az ágyban és ösztönösen kapott a szomszédos ágyon alvó férje keze után. A kéz meleg volt. Tekintete a szemközti falra esett, a kisfia ágya fölött lógó feszületre nézett. Már hajnalodott, jól látta a szuszogó kicsi körvonalait. A férje is egyenletesen lélegzett mellette. Még várt egy kicsit, hogy az ijedtség hideg verítéke ne borzolja félelmét, majd újra elaludt. Az álom folytatódott, az üresség, szomorúság átjárta mindenét, lelkéig hatolt.

Már nem tudott elaludni. Azon gondolkodott, miért volt álmában két gyereke. Egy kislány is, pedig neki csak egy kisfia volt, a szeme fénye, a mindene, akiről sokáig úgy hitte, hogy hiába várja.

Álomfejtéssel nem foglalkozott, butaságnak tartotta, meg ritkán is álmodott, de ez a mostani dermesztő volt. Arra gondolt, talán újra gyermeket vár és az kislány lesz, ezt álmodta meg. De akkor miért a halál? A fekete ruha... Félt.

Ha most visszagondol erre a szörnyű álomra, most is ugyanazt érzi. Tisztán, világosan látja a szobát, a feszületet, a két alvó kincse körvonalait, tisztán hallja lélegzetüket és látja nagyon fiatal önmagát is, rémülten. Most is ugyanazt gondolja, ami akkor az álomból kitisztult agyán először átcikázott: szeretet nélkül nem lehet élni. Nem tudta elképzelni, hogy ha az ember egyik fele meghal, a másik tovább élhet.

Az asszonynak furcsa felfogása és teóriái voltak a házasságról, családról. Ő ugyan természetesnek tartotta ezeket, de tudta, az emberek többsége nem így gondolja. Már gyermekkorában nagyon fogékony volt, nyitott a világra, szerette az embereket. Min-

dent megfigyelt, eldöntötte: abból mi a jó és mi a rossz és a legapróbb mozzanatokat is elraktározta.

Milyen világosan emlékszik ma is édesapja egy-egy akkori mozdulatára! Ahogyan leguggolt a finom illatú fenyőgerenda mellé, ahogyan felmosolygott rá egyik szemét kissé összehúzva, mert a kislánya szólt hozzá. A ruhát ma is olyan sorrendben kezdi vasalni, ahogyan édesanyjától elleste, ahogyan belerögződött a mozdulat más munkánál is, beleivódott minden, mint szavai is.

Az asszony ma is így figyeli környezetét, a világot. Ha jól belegondol, ma is tanul. Egyszerűen ellesi a dolgokat és megmaradnak benne.

Így tanulta később a házasságot is. Az első év persze nehéz volt. Mindig az a legnehezebb: megtanulni a másikat, hogy kiegészíthessék egymást, megkeresni minden fellelhető jót benne, akarni megtalálni és elraktározni, hogy legyen mire emlékezni és mindig ez kerekedjen felül, legyőzhesse, jelentéktelenné tegye mellette az elkerülhetetlenül jelentkező rosszat is.

Nagyon csodálkozott a körülötte sokasodó válásokon, főleg ha rövid házasság után váltak, hiszen a szeretet türelmes. Miért válnak el az emberek egyetlen év után? Amikor még alig telt el idő a „holtomiglan-holtáiglan" kimondásától! Elmúlt a szeretet? Mitől? Később rájött erre is, tudta, hogy nem készülnek a házasságra, nem tanulják meg az alaptörvényt: a házasság a jogok feleződése, a kötelességek duplázódása. Pedig enélkül nem szabad életbe indulni.

Az asszony nagyon szerette a férjét. Korán ment férjhez, a megérzése alapján.

Azok a rémes megérzések! Ma sem érti mitől, miért vannak. Pontosan ráérez a dolgokra, sokszor kitalálja — vagy inkább érzi — a mások gondolatát is. Legfőképp a bajt érzi meg, ha szeretteivel bárhol valami rossz történik vagy várható, érzi a bizonytalant, megfoghatatlant. Azt hitte, Amerikában elmúlik a nagy távolság miatt, de alig telt el kis idő a megérkezés után, jelzett valami belső műszer. Előbb csak járkált föl-le a kicsi szobában, majd napokig ült az ágy szélén, imádkozott és sírt. Azt hitték, megbolondult. Egyre csak hajtogatta: tudja, hogy anyjával valami nagy baj van, valami rossz történt vele. Azután csak imádkozott és sírt, míg napok múlva oldódott a borzalom.

Csak jóval később tudta meg, hogy anyja súlyos műtéten esett át, de nem engedte, hogy neki megírják, már csak felépülése után.

A férjéért is mindig reszketett, a gyerekekért is, ma is. Fél-

tette őket a szeretet aggódásával. Rossz természet ez, önemésztő. A féltékenységet soha nem ismerte. Nem is értette meg, hiszen a szeretet maga a teljes bizalom a másikban. Így visszagondolva is tudja, hogy a férje sosem csalta meg. Tudja, a percet is megérezte volna és ez kölcsönös volt. Mint az adóvevő készülékek, azonos hullámhosszon voltak.

Jó házassága volt. Hamar megtanulta, milyen nagy a különbség a szerelem és a szeretet között. Szerencséje volt, hogy a megérzésére hallgatott, az embert szerette meg a férjében — a szerelem később jött meg és így már tartósnak bizonyult, a szeretet pedig mélyült, egyre nagyobb lett. Igaz, az asszony tudatosan vigyázott rá. Úgy gondolta, a szeretet olyan, mint a tűz. Vigyázni, szítani kell, hogy ki ne aludhasson. A nagy szeretet lángok nélkül is parázslik, évek múlva is, amikor már esetleg vastag hamuréteg rakódik rá, de a parázs izzik és mindig lángra lobbantható. Szeretettel, szép szóval... A szerelem csak a szalma vagy a papír lángja. Ellobban hamar. Jól éghető alapra kell tenni, hogy lángja parázzsá változzon. Anélkül hamar vége, kihűl.

Az asszony azt is tudta, hogy a parázs attól nem fogy el, ha másnak is juttat belőle; szerette az embereket és szórta feléjük a szeretet apró lángjait, szikráit és figyelte őket. Látta, hogyan őrlik egymás idegeit a házasságokban, válnak szét, kínlódnak tovább, örömtelenül. Látta azt is, hogy mindez a szeretet hiánya miatt van. Sajnálta őket, de csak ritkán szólt. Fiatal is volt hozzájuk képest és nem szeretett beleszólni mások ügyeibe. Egyre vigyázott: ő ne kövesse el az ellesett hibákat. Soha nem veszekedett. Fölöslegesnek és megalázónak tartotta magára nézve is és sértőnek a másikra; kifigyelte, milyen apróságokon múlik az élet, a családi békesség. Emberek naponta azon veszekszenek, hogy a sótartó rossz helyen van, a kés vagy kanál jobbra áll, vagy a férj rossz helyre tette a kabátját. Az asszony a sótartót helyére tette, a kést, kanalat balra fordította és beakasztotta a férje kabátját. Nem esett nehezére, tudta, nagyon kis ár ez a boldog házasságért, amelynek holtomiglan-holtáiglan kell így tartania.

Ma is hihetetlen, milyen hamar megtanulta a férje is a sótartót helyére tenni, kabátját beakasztani..., pedig soha nem szólt ilyesmiért. Mégis ez volt természetes. Férje is szerette őt, figyelt rá és ő sem akart fölösleges munkát okozni az asszonynak. Kímélték egymást, mindketten hamar megértették, mit jelent „egymásért élni és halni". Mindvégig szó szerint értelmezték.

Egyszer szegte meg ezt a belső parancsot. Egyetlen egyszer nem figyelt a férjére. Ma is bánja... Gyakran azon töpreng, hogy

másként történtek volna-e a dolgok, ha figyel. Akkor egyszer önmagával volt elfoglalva. Nem is önmagával, inkább a születendő gyermekével, de áttételesen mégis magával. Félt a szüléstől. Félt, hogy olyan embert-próbáló lesz, mint a fiával volt. Lehet, hogy a haláltól félt, pedig akkor nem jutott eszébe az évekkel azelőtti álom. Nem magától a haláltól félt, attól valahogy nem, inkább a hátramaradókat féltette. A kisfiát, aki éppen olyan volt, amilyennek álmodta, a megszületendőt, aki anya nélkül nől fel és a férjét. Az ember nem élhet az egyik fele nélkül.

Gyalog indultak el a klinikára vasárnap este. A férje sürgette, de az asszony úgy érezte, a görcsök soha többé nem múlnak el, csak lassan tudott egyet-egyet lépni és haragudott a sürgetésért. Akkor haragudott is. Még azt sem vette észre, hogy a férje is nehezen jár és szomorú. Pedig az asszony tudta, hogy beteg ő is, hónapok óta orvostól orvosig jártak, míg a sokadik megtalálta a bajt: a vese rosszul működik.

A kislánya olyan volt, mint a férje kicsiben. Formás hajas baba. Örült, tudta, a férje boldog lesz, ő lányt várt.

Amikor bement őket meglátogatni, a boldogsága mégis elszállt. Ránézett a férjére és jelzett a belső műszer, nem volt tovább nyugalom. Mintha az új élet ragyogását jeges, sötét halálfelhő borította volna. Kiverte a veríték megint. Férje mindig mosolytól és szeretettől csillogó szeme halott volt. Fénytelen.

Az asszonynak még sokáig a klinikán kellett volna maradnia, szükség lett volna rá, beteg volt, de akkor már menni kellett. Hajtogatta orvosának, értse meg, a férje meghal, tudja, érzi, ő nem késlekedhet, mert nem fog kórházba menni, amíg ő a kicsivel a klinikán van, várja őket haza.

Az orvos értette. Másnap bevitték férjét a kórházba. Az asszonynak vidékre kellett mennie a kicsivel, férje elparancsolta: nem maradhat betegen egyedül a gyerekekkel. A szeretet egymásért aggódott. Az asszony ma is érzi bensőjében azt a nyugtalanságot, amit akkor. Nem tudott anyjánál maradni, nagy volt a távolság, pedig tudta, fizikailag képtelen ellátni a kicsiket. De mennie kellett, pakolt.

Ma sem érzi úgy, hogy butaságot csinált akkor. Nem érzi magát felelőtlennek, pedig sokan hivatkoztak neki a gyerekekre és arra, hogy maga is nagyon beteg, ő is ápolásra szorulna. De ha most visszagondol, öregen, tapasztaltan, tudja, ma is ugyanezt tenné. A szédülés... Most is megfordul vele a kórház lépcsője és ösztönösen kap a korlát után. Évek óta mozdul benne valami, nyúl a kéz a kapaszkodóért, ha visszagondol. A szavak is lüktet-

nek agyában könyörtelenül bevéső dve, pontosan, már soha nem változón.

A műtét napján csak később engedték be a kórházba, mert férje még eszméletlen volt. Csak annyit tudott mondani az asszonynak halkan: végre — és visszazuhant az eszméletlenségbe. Kivették az egyik veséjét. Az asszony kereste az orvosokat, de nem bánta, hogy nem találta meg őket. Tudta, hogy beszélnie kell velük, mégis örült, hogy nem sikerült. Majd holnap, majd később. Lényeg, hogy látta a férjét, él, most sietni kell, várják a gyerekek, a kicsinek időben kell enni, a fürdetés...

Az osztályos orvos maga is fiatal volt, nem mondott szinte semmit, majd a főorvos úr, ő műtötte az ön férjét. Most fáradt, most nincs bent... Mi ez? Az asszony rosszat érzett, egy pillanatra azt hitte, lenézik őt. De nem. Miért is tennék? Megalázkodik ő magától is mindenki előtt, nem esik nehezére, ilyen a természete — valahogy benne él az ígéret: „majd felmagasztaltatik". Harmadik nap nem hagyta magát, nem hagyhatta, megígérte a férjének, hogy megtudja az igazat, az eredményt, a kilátásokat.

A kórház lépcsője megfordult. Kapott a korlát után. Tudta, hogy gyenge, nagyon gyenge, alig tud járni, nem is lenne szabad járnia. Mégis... mintha nem a gyengeségtől mozdult volna el a lépcső, a folyosó. Nem. A főorvos szemétől ingott meg alatta a talaj. Ahogyan a két orvos összesúgott... ahogy a főorvos ránézett... Dermedten? Riadtan? Csak egy villanás volt az egész, azután a főorvos lekapta a tekintetét róla. Fél tőle a főorvos? De végül elindult felé. Erősen kapaszkodott a korlátba, igyekezett talpon maradni. Akkor már két kézzel kapaszkodott. Kezei kifehéredtek, látta rajtuk az ereket, a megfeszült inakat. A kezei mindig nagyon gyengék voltak, gyakran fájtak, ma is sokat szenved velük. Akkor nem érezte...

— Tudja, asszonyom, az ön férje... — A főorvos itt elakadt, zavart volt. Végignézett az asszonyon, majd ajánlotta, hogy menjenek egy emelettel följebb a szobájába, segít, ott nyugodtabban...

Fölsegítette a lépcsőn, lassan, nagyon nehéz volt. Ma is érzi, hogy a fájdalmaktól nem tudja emelni a lábát. Túl magasak a lépcsőfokok, mindegyik egyre magasabb — micsoda építkezés! — és milyen sok, soha nem lesz vége... Vége lett. Ült a főorvos szobájában a nagy fotelben. Várt. Azután úgy érezte, hogy már nem ő ül ott. A fotelben egy zsibbadt, félig eszméletlen fiatal nőt látott, az nem lehet ő, ő tele van fizikai fájdalmakkal és remeg be-

lül mindene, ez a nő meg csak ül ott nyugodtan, csak a szemei riadtak. Nem húzta ki magát, inkább megbújt és várt, várt.

Mennyi idő telt el? Ma sem tudja. Nem volt idő. A főorvos járkált, az asszony pedig már tudta, hiába jött, mindennek vége, a főorvos nem fogja elkezdeni. A fülébe csengtek férje bársonyos, nevetős szavai. Akkor mondta, amikor a műtét előtt még találkoztak és a sok fájdalomcsillapítótól már nem voltak fájdalmai, már csak a műtétet várta, hogy túl legyen mindenen. Vasárnap volt és férje pap barátjukat kérette, de mentek hárman is, kérés nélkül is, gyónni, áldozni akart, ki tudja, mi történhet ott a kés alatt... Sohasem bízott az orvosokban. Viccelt, mint mindig, bátorította az asszonyt. Azt mondta, a macskák is várják már nagyon a vesepörköltet. És búcsúzott, üzent a gyerekeknek is. Nevetett: ne aggódj, drága, tudod, a műtét sikerül...!

A pesti vicc! A folytatás: „a beteg elpatkol". Ez jutott eszébe ott a fotelben. A férjének mindig igaza volt. Neki is vannak megérzései. Magában arra gondolt, hogy ilyet egy főorvos nem mondhat és különben is — remélt. Igen. Ez mozdult a félelem zsibbadásában. A remény, a bizakodás, az Uram, segíts meg! A főorvos leült. Hivatalosan, az íróasztal mögé. Úgy találhatta, hogy az nem jó, fölállt és odament az asszonyhoz, leült a másik fotelbe.

— Nagyon nehéz, asszonyom! Sok bajt és szenvedést láttam már az életben, de amikor megmondták nekem, hogy maga most szülte a második gyermekét, én úgy éreztem, hogy nem leszek képes a férjét megoperálni. Már rég aludt az asztalon, én még mindig csak álltam fölötte... Aztán összeszedtem magam, hátha...

A gyerekek! A kicsi! Lehet, hogy valami olyan betegsége van a férjének, ami árt nekik? Öröklik? Megzavarodott. Erre nem számított. Nem erre számított, készületlenül érte a váratlan fordulat. Megszólalt, hangja nagyon távolinak, nagyon idegennek tűnt számára. Talán nem is ő beszélt. Elmondta, hogy miért jött. Hozta az egyik veséjét, odaadná a férjének, mert tudja, hogy nagy a baj, érzi az életveszélyt. Úgy gondolja, hogy a férjének a másik veséje is rossz, ő csak boldog lesz, ha megteheti, a vércsoport sem akadály, már utánanézett... ők ketten egy-egy vesével is egy egészet alkotnak, majd kímélik egymást. Biztonságba helyezi a gyerekeket és jön a műtétre, akár már holnap...

A főorvos ideges lett, kiabált. Nem bántani akarta az asszonyt, csak túl lenni, túl lenni...

— Asszonyom! Ne reménykedjen, távlatokban ne tervezzen! Lehet, hogy a férjét haza sem viszi. A veséjére magának lesz

nagy szüksége, a férjén nem segít. A maga férje rákos! — Túljutott. Kimondta.

Rákos... rákos... rákos... lüktettek a szavak, most is hallja, ugyanazt a hangszínt, ugyanazokat a szavakat, csecsemőfejnyi daganat, teljes áttét, napok...

A fehér borítékot a dohányzóasztalra tette. Nem tudta, ilyenkor is kell-e borravalót adni. Mintha a főorvos tiltakozott volna, de aztán talán a zsebébe csúsztatta...? Már nem látta a szobát, az ajtót, nem tudott, nem érzett semmit, sem fájdalmat, sem szomorúságot, talán nem is vele történt mindez, vele ilyen nem is történhet. Mintha valaki elkapta volna. Vonszolták. Azután ült, vizet ivott és fehér meg világoszöld köpenyeket látott maga körül. Milyen jók az emberek! — futott át rajta, aztán valami távoli mozgásra figyelt, mintha az osztályos orvos körvonalait látná, gyorsan mozog, mintha feléje sietne. A szeme szomorú: Asszonyom, jól van? A férje várja... várja... várja... — kongott tompán, sokszor.

A férje! Persze! Őhozzá kell mennie, várja az eredményt. Fölpattant. Ma is azon gondolkodik, hogyan pattanhatott föl. De megtette. Elindult, bizonytalanul. Sietett volna, de végig kellett gondolnia a továbbiakat. Ettől kezdve mindent végig kell gondolnia. A mondatait, a mozdulatait, ettől kezdve nem ő teszi a dolgokat, hanem egy másik asszony. Egy okos, egy idegen.

Összeszedte gondolatait, tudta, hogy hazudnia kell, most már mindig hazudni kell; vajon meddig és hogyan fog sikerülni? Sehogy. A férje azonnal észreveszi és minden világos lesz előtte. Szomorú lesz, a hazugság miatt is... Már csak arra koncentrált, hogy sikerüljön.

Minden rendben — kezdte —, a másik veséd ép. A főorvos majdnem kinevette őt, hogy a saját veséjét ajánlotta...

Mintha ez sikerült volna! Ez hatott. A férje sem erre számított, nem gondolta, hogy a veséjét ajánlja. Az asszony a belső hangra figyelt, visszacsengtek a főorvos szavai, amikor tompán, zsibbadtan megkérdezte, mit tehet. „Adjon meg neki mindent, ami módjában áll! Ha rá tudja venni, hogy egyen és sikerül talpra állítani, még hazaviheti, talán egy-két hónapra, örülhet a gyerekeknek. Nagyon büszke rájuk és önre is. Ez az ember nagyon mélyről szereti magukat..."

Tudom, gondolta akkor az asszony, és már sorolta is férjének a reményt, ha eszik, hamarosan hazamehet, együtt lehetnek mind, a másik vese annyira jó, hogy diétáznia sem kell, otthon is felépülhet, majd ápolja, ha igyekszik...

Nem is hazudott. Ez mind igaz volt. Éppen csak elhallgatott egy-két szót...

Az asszony tíz nap múlva vitte haza a férjét. Addig nagyon igyekezett, hogy talpra állítsa. Az elején nehéz volt, nem akart enni, nem is bírt, a kórházi koszt ehetetlen, amit bevittek, az nem esett jól. Az asszonynak az evés lett a központi témája. Szerencsére nagyon szeretett főzni, még ma is szívesen főz, de akkor ez rögeszméjévé változott. Tudta, hogy csak akkor van remény, ha a férje eszik. Azt is tudta, hogy a rákosok nem tudnak enni, az utolsó stádiumban egyáltalán nem. Eszelősen próbálkozott. Naponta kétszer-háromszor ment a kórházba villamoson, gyermekágyasan és cipelte az ételeket, a rengeteg Colát, napi 5-6 litert. Ez volt a kötelező adag, a megmaradt vese is leállt. Éjjel is fölkelt főzni, igaz, egyre nehezebben, hogy reggel friss étellel indulhasson, hátha az jólesik, hátha... Szoptatni már nem tudott, a tápszert a húga meg a szomszéd is adhatta a kicsinek. Öregasszonyok nem táplálnak csecsemőket anyatejükkel és az asszony huszonévesen is nagyon öreg volt. Egyetlen pillanat alatt öregedett vénné, ott, akkor, a főorvos szobájában. Sietni akart akkor is haza, átadni kicsinyének az éltető táplálékot, már biztosan éhes. A kicsi lány sírt, de soha többé nem tudta megszoptatni. A tej eltűnt. Az anyát legyőzte a kín, a feleség fájdalma.

Nehéz volt a kórházba járás. Befelé nem annyira, inkább visszafelé. Sokszor ült az ágy szélén és fohászkodott, mert Isten segítsége nélkül fölállni már nem bírt. És ment... Igaz, közben perlekedett Istennel, bánta már sokszor, bánja ma is. Próbálja mai kínlódását vezeklésnek gondolni, de az sem mindig sikerül neki, néha még ma is háborog a sok nehézség miatt, igaz, ma már másként. Mintha két ember lakna benne, egy mindent elviselő, parázsló szeretettel, de már vastag hamuréteggel fölötte, és egy minden baját akkori önmagát okoló, aki rossz volt, ha nem is mindig, de fel-felizzott benne az elégedetlenség és elfordult Istenétől. Biztosan ezért szenved ma. Isten megbocsátó, de igazságos is. De nemcsak büntet...

A rézgaras járt az eszében, a Gárdonyi-sorok, „ha valaki a szenvedéstől rosszabb lesz, úgy jár, mint az ezüstözött rézgaras a tűzben. Nem a tűz teszi rézzé, az csak megmutatja, hogy mindig is az volt." Vajon rézgarassá vált-e? Hite megmaradt, elmélyült, szeretete is. Ma is szereti az embereket, nem hiszi, hogy rosszak, ha bántják, akkor sem. Pedig sokat bántják, de azért ma is a jót keresi bennük. Mindenkiben van, meg kell találni.

Ült a járda mellett. Nem volt más megoldás. Állni nem bírt, pad nem volt, összeesni nem akart. Leült a porba. A Nagyvárad téren éppen a metrót építették, minden feltúrva, a villamost elterelték, messziről láthatóan nagy ívben jött az ideiglenes kórházi megálló felé. Föl akart állni. Sietett a gyerekekhez, éhesek, késő van. A villamos közeledett, az emberek indultak felszállni, elmentek mellette, kikerülték és megvetően végignéztek rajta. Mellette az üres edényekkel, üvegekkel teli szatyrok. Próbálkozott talpra állni, erőlködött. Az emberek fölszálltak, a leszállók sietve szétoszlottak, az öreg 63-as csikorogva elindult. Az asszony ott maradt a tűző napon a porban. Nem tudott felállni. Eleredtek a könnyei. Nem tudta, miért sír. Lelki fájdalmában, a pokoli testi gyötrelmektől? A gyerekek miatt vagy az emberek gonoszsága miatt... Milyen megvetően néztek rá, a tekintetek porig alázták, pedig a porban volt ő már akkor. Kikerülték, kezét hiába nyújtotta volna feléjük segítségért, meg sem látták volna.

Tudta, hogy föl kell állnia, azonnal el kell kezdenie valahogy, mire jön a következő villamos, talpon kell lennie, így is sok időt vesztett. Karjával rátámaszkodott az egyik szatyorra, de az edények szétcsúsztak, megütötte a karját. Most segíts meg, Mária!, mormolta, mint mindig, akkoriban is. Elengedte a szatyrokat. Letette a két tenyerét és sikerült négykézlábig föltornásznia magát. És akkor jött egy férfi — öreg, fiatal? — nem tudja. Feléje indult, ránézett. Látta az asszony könnyeit, akkor már csak folytak, nem tudta megállítani, befelé parancsolni. A férfi udvariasan szólt: Asszonyom, segíthetek? Rosszul van? És választ sem várva fölsegítette.

Úgy emlékszik, motyogott valami köszönetfélét, nem sokat, beszélni nem tudott és talán nem is a férfinek, csak a Szűzanyának. Az emberek mégis jók, gondolta akkor is. A férfi a csomagjait is föladta a villamosra és a karja alá nyúlt, látta, nem képes fölemelni a lábát a lépcsőre. Érdekes, mennyi sajnálat, emberi együttérzés volt a szemeiben, csak egy pillanatra látta a könnyein át, csak erre emlékszik, ezt is inkább érezte. Tudta, hogy ez az ember nem gondolta róla, hogy ő részeg. Vagy gondolta? És mégis segített? Ezt ma már nem tudja eldönteni.

Amikor levánszorgott a villamosról, a házfalak mellett vonszolta magát hazafelé. Meg-megállt, megtámaszkodott. Csak otthon vette észre, hogy véresek a körmei. A fájdalomra is csak sokkal később emlékezett. A durva fal okozta, amibe kapaszkodni próbált. Amikor hazaért, a húga megijedt tőle, talán siratta is. Az ágyhoz vonszolta magát és arccal előreesett keresztben az ágyon.

Még annyi szakadt ki belőle: Uram, nem bírom tovább! Lehet, hogy elaludt.

Az asszony másnap és még a maradék néhány kórházi napon, amikor nem vitték lábai és fájdalmai hazafelé, előrelátóan az ideiglenes megállót jelző vasoszlop mellé rogyott. Amikor a messze érkező villamost meglátta, már elkezdte a felkapaszkodást. Az oszlop segített, azon húzta talpra magát. Az ember okosodik! Fohászkodott egyet és gyenge kezei erőt kaptak. Nem várt többé a kiszámíthatatlan felebaráti segítségre, maga oldotta meg a gondokat. És mosolygott. Kisírt szemmel nem mehetett a férjéhez, szomorúságával nem bánthatta meg, hiszen „minden rendben" volt. A szeretet mindent legyőz!

Az asszony mindig mosolygott, ma is mosolyog mindenkire, megtanult befelé sírni. Csak ritkán fordul elő, hogy nem tudja befelé parancsolni a keserű könnyeket, mindig csak akkor, amikor nem érzi a másik szeretetét. Ha nem azt a fajta szeretetet érzi, amit ő annak tart, amit ő is ad, amit élni próbál, a krisztusit, az önzetlent, a soha magával nem gondolót... Pedig neki sem sikerül mindig, de legalább megpróbálja.

Amikor hazavitte a férjét, boldog volt. Pedig másnap ő sem tudott fölkelni. Az a veséje lett beteg, amit fölajánlott. Nevetett magán, szomorúan. A vese nem dolgozott, csak görcsölt, a szülés utáni nagy megerőltetéstől sebei rég nyitva voltak, láz égette. Édesanyja ápolta őket és látta el a gyerekeket. De együtt voltak és boldog volt. Úgy érezte, a szeretet mindent legyőz, lám férjét is hazavihette és örülni látja a gyerekek közelsége miatt. Azt gondolta, a szeretet legyőzi a halált is! Meg kell próbálni, le kell győzni! Hátha nem is csak egy-két hónap... Néha a keresztfán függő Krisztusra gondolt és tudta, kudarcot fog vallani. Krisztus is meghalt. Értünk, emberekért, de Ő föltámadt; neki embernek kell maradnia. A legvégsőkig. Szeretetből, szeretetben — és a föltámadás hitével.

* * *

Fogta a halált. Akkor már nagyon sovány, nagyon gyenge volt. A gyerekeket vidékre vitette az édesanyjához. Tudta, hogy a férjének gyanús, miért kell a nagyobbikat az iskolából kivenni — akkor volt elsős a fia —, de azt is tudta, hogy férje nem fogja faggatni, magyarázkodásra kényszeríteni. Úgy lett. Az asszony a kislányt akkor már nem tudta ellátni — 22 hónapos volt —, minden percére a férjének volt szüksége, azt meg nem akarta, hogy fia lássa az apját meghalni. Okos, csupa szeretet gyerek volt, kí-

mélte volna a megrázkódtatástól; akkor már tudta, csak egy részétől óvhatja. Munkát már nem vállalt.

Nem adta kórházba férjét, gyógyítani nem tudták, elfekvőbe képtelen volt adni. „Előtemetőnek" hívták azokat, út csak egyfelé vezetett. Virrasztott mellette, talán tíz éjszakán. Az utolsó előttin barátnője vele volt, nem bírta már, félt, hogy elalszik, és akkor... Az utolsón kábultan aludt is, édesanyja volt vele.

Tehetetlenül imádkozott a többnyire eszméletlen emberroncs mellett, de nem tudta, miért kell imádkoznia. Ez volt a legborzalmasabb. Akarta, hogy Isten segítse meg őt és tartsa életben az ő másik felét, a szeretetét, a családját, pedig akkor már felkészült a következő harcra, a gyerekeket egyedül felnevelni. Nem tudta, hogy az hogyan lehetséges, de tudta, hogy elkerülhetetlen és tennie kell. Később mindig elcsodálkozott, ha valaki azt mondta neki, milyen szép „családja" van. Azt hitte, az emberek nem normálisak. Döbbenten válaszolt, hogy neki nincs családja, neki csak két gyermeke van, azokat neveli, kapaszkodik beléjük, próbálja pótolni a hiányzó szeretetet, de nem lehet, éppen mert nincs családja. Az emberek nem értették, hogy mit mond. Később az asszony csak bólogatott. Azóta is gyakran értik félre őt, hiába mondja érthetően, a lelkéből a szavakat. Mögöttes dolgokat keresnek, mást értenek, félremagyarázzák.

Azután az ágy mellé térdelt és a férje fölötti fájdalmas Krisztust azért ostromolta, hogy könyörüljön a haldoklón és rajta is, mert nem tudja tovább nézni a rettenetes szenvedést. De azt is megbánta. Bocsánatért könyörgött, amiért ennyire önző volt. De az utolsó napokban egyre többet kérlelte Istent a gyors halálért. Már belenyugodott mindenbe, kudarcot vallott. Nagy fájdalmában egy dolog égette még a lelkét, az anyósa, aki előtt másfél évig sikerült titkolnia fia baját. Azt már elfogadta, hogy fél emberként kell tovább élnie, nem gondolt másik házasságra, akkor iszonyodott a gondolattól is, de az esze tudta, hogy ő még nagyon fiatal, ha akar férjhez mehet. Logikusan gondolta végig a különbséget a fiatal özvegy és az idős, fiát elvesztő édesanya között, akinek soha többé nem lesz már fia. Saját fiára gondolt, anya volt és őrjöngött. A Szűzanyára gondolt és nem értette, hogyan viselte el, amikor keresztről leemelt halott Fiát ölébe tették. Ma is az anyaságnak ezzel az összeránduló fájdalmával nézi a Pietát.

Most... Hallgatózott. A kapkodó, küszködő, ritkuló lélegzés hatalmas sóhajjá változott. Csend lett. Hallgatta a csendet. Rohant volna oda, de bénán várta a következő sóhajtást. Istenem, csak még egyet! Azután az ágyhoz rohant. Egyedül volt.

Letérdelt, fölnézett a fájdalmas Krisztusra és megfogta a halott kezét. Mindig félt ettől, megtette. Annyit sóhajtott, köszönöm, Uram! Azt köszönte, hogy egyedül lehetett vele a halál pillanatában. Ezért imádkozott, de megmagyarázni nem tudta miért. Lefogta a félig nyitva maradt szemeket. Nem sírt. Nem voltak könnyei, érzései. Kiszólt édesanyjának, aki keresztanyját kísérte ki. Mindketten visszarohantak, letérdeltek és imádkoztak a halottért, keresztanyja zokogott és az asszonyt siratta. Nem értette, miért őt. Ma már érti, nagyon érti. Keresztanyja is fiatalon maradt özvegy két gyerekkel. Egy fiú, egy lány. Ma már jogosnak is tartja akkori siratását és ő is mindig az életben maradókat siratja, ha valaki meghal.

A temetésen a kisfia kezébe kapaszkodott, a másik oldalon édesapja erős karja tartotta, szinte a levegőben. Inkább csak érezte, hogy sokan vannak, ült a ravatal mellett, nézte a fél életét. Anyja hallgattatta el, mikor mutatta neki, hogy a férje milyen szépen mosolyog. Igen, mosolygott. Biztató, megnyugtató, aggódón vigasztaló szeretetmosollyal. Az asszony ma is látja, de nem vitatkozott. Az ismerős hangot távolról hallotta, csak foszlányokban, igaz ember..., nagy zenész..., Isten dicséretére..., szeretetben... Hogy került ide az orgonatanáruk? Miért búcsúzik? Temetés előtt erős nyugtató injekciót kapott, nem voltak összefüggések, csak ki kellett bírni. Fia néha fölnézett rá szomorú nagy szemeivel, majd az apjára, csak akkor rándult meg kicsi keze, amikor a koporsó fedelét apjára tették. Erősebben szorította meg kisfia kezét. Tudta, ezentúl csak egymásba kapaszkodhatnak. Azt is tudja, fia ott lett felnőtt, akkor. Azóta is egymásba kapaszkodnak, pedig már nagyon nagy fiú és az asszonynak családja van, késői kicsi fia is... Akkor sokan kérdezték, miért vitte ki a gyereket, de tudja, hogy jól tette, így kellett tennie, fia mindent megértett, nem kérdezett. Együtt tudták meg az életet.

A rögök az egész testében dübörögtek, majdnem szétvetették. Csak a végén roppant össze, egy apró figyelmességtől. A szertartást végző pap — ma sem tudja, összesen hányan voltak — mondott valamit, de a szavakat később fogta fel arról, hogy az elhunyt legkedvesebb énekét... Zengett a szeminárium kispapjainak kórusa, ma is hallja a kristálytiszta szólamokat, a tisztán, szeretettel zengő hangokat, „Győzhetetlen én kőszálom, védelmezőm és kővárom", befogta a száját, arcát betemette, lehet, hogy csak befelé üvöltött. Ez nem a férje legkedvesebbje volt, hanem az övé! Azért játszotta gyakran a templomban, ha meglátta,

hogy ott van. Később az asszony úgy gondolta, mégis a férje búcsúzott így tőle, utolsó üzenetül, biztatásul...

A gyászmisén csak a teste volt jelen, a beszédből csak foszlányokat hallott megint. Furcsának találta, amit hallott, nem hitte, hogy pap ilyeneket mondhat egy emberről, úgy érezte, talán bűn így összehasonlítani: úgy élt, mint Krisztus, úgy szenvedett, mint Krisztus — hallotta. Azt hitte képzelődik, de később megerősítették, hogy jól hallotta, 33 évet élt, mint Krisztus... olyan szeretetben, olyan szeretettel... felebarátaiért... a parancsokat...

Igen, a szeretet. Az asszony nézte a papot, az újra felsorakozott kispapokat. Hálát és szeretetet érzett irántuk. Amikor telefonáltatott, hogy ebben a percben bevégeztetett, mind a kápolnába vonultak, közös misét mondtak érte. Ez a mai már sokadik volt néhány nap alatt. Az asszony önző módon azért is hálás volt a papnak, amiért elsőpénteki áldoztatás után azt mondta, a férje maga kérte a szent kenetet. Utána már nagyon nyugodt volt, elaludt, nem is tért többé magához. A szent kenet nehéz teher volt az asszony vállán, ez a pap vette le róla, elkésni sem akart, félt is férjét bántani...

* * *

Az asszony ma is mosolyog. Néha kineveti az embereket, ha azt mondják neki, milyen fiatal. Először még válaszolt nekik, mondta, hogy ez butaság, az ember nem annyi éves, amennyit leír, hanem amennyit átélt és végigcsinált. De ezt sem értik, már nem magyarázkodik. Megszokta már, hogy az emberek nem értik lelkéből jött szavait. Csak mosolyog, „jó képet vág", különben sem szeret másokat megbántani még szomorúságával sem. Azon töpreng néha, hogy megtett-e mindent, amit tehetett. És őrzi magában a szeretet parazsát, söpörgeti róla az egyre vastagodó hamuréteget, apró szikrákat küldözget az emberek felé és igyekszik magában éghető anyagról gondoskodni, hogy a parázs mindig megmaradjon. A tűz nem alszik ki, ha vigyáznak rá.

Az asszony nem fél a haláltól. A kép, a hang életre beléivódott. Éjszaka volt, aludni már nem tudott, a halál közel volt. Felkönyökölt az ágyban. Nem sírt, csak csendesen folytak arcán könnyei, nem tudta visszatartani. Alvó férje mozdult, ránézett, szomorúan vigasztalta, ne sírj, meghalni nem művészet azok után, ahogy mi éltünk. Itt maradni és tovább csinálni, az a művészet! Ez volt az egyetlen eset, hogy haláláról beszélt... Akkor is igaza volt.

Az asszony próbálkozik ezzel a művészettel, de csak felkészülésnek tekinti — odaátra. Látta a férje arcát a halál pillanatában és irigyelte. Akkor, egyszer életében irigy volt. Látta rajta a megnyugvást és igen... valami nagy-nagy boldogságot. A szeretet békességét. De ma már érti, miért félnek az emberek a haláltól.

Az asszony készül rá, reméli jól. Nagyon igyekszik. Sajnálja az embereket. Azokat, akik nem készülnek, akikben nincs szeretet. Akiből az hiányzik, annak nincsenek kétségei, nincs lelkiismeret-furdalása sem, nem keres hibát magában — inkább csak a másikban —, csak teszi a dolgát, úgy hiszi, hogy él, pedig nem. Az asszony mosolyog és kapaszkodik. Győzhetetlen Kőszálába és a szeretetbe. A Szent Pál-félébe. Csak ritkán meri eljátszani a kedves énekimát. Amerikában nem szeretik a könnyeket és azt a fajtát, ami az ő arcát égeti, azt nem is értik... Még azt hinnék, halott férjét siratja..., pedig csak a hátramaradókat félti...

Isten útjai vezethetnek sötétségbe, de mindig világosságba torkollnak.

Th. Sorg

Gyűrű Géza:

Az aratnivalók és az aratók

Az egyik alföldi pap írja: „*Emlékszem az egyik tanyavidékre, ahol a plébánost akartam meglátogatni. A templom előtt vitt el az utam, s a templom ajtaján kiírás volt: ‚Beteg vagyok, nem lesz mise.' A hívek — mondta később a plébános —, akik a misére jöttek, elolvasták a kiírást, és egyiknek sem jutott eszébe, hogy benézzen a plébániára beteg papjához, aki teljesen egyedül élt köztük és értük. Volt, aki a szomszédos kocsmába ment át egy kis délelőtti beszélgetésre és poharazásra; volt, aki visszaindult tanyájára, s nyert egy órát...*

39 fokos lázzal vittem el magamhoz, hogy emberi körülmények között gyógyulást találjon." (Teológia, 1984/4., 53. old.) Még csak az sem történt meg, amit Szent Lukács Jézus haláláról írt: „És az egész kíváncsi tömeg, mely összeverődött, a történtek láttán mellét verte és szétoszlott" (Lk 23,48).

Ez a valóságos történet a közömbösség kirívó esete. Ebből nem lehet és nem is szabad általánosítanunk, de félő, hogy az ehhez hasonló esetek megtorpantják azokat, akik a lelkük mélyén hallják a Mester hívó szavát, talán el is indulnak, hogy a jó Pásztort képviseljék az emberek között; mire azonban a tengerre, hajóra szállnának, Jónással egy ellenkező irányba induló hajóra lépnek fel.

Talán az egész világon fel-felbukkan az a kísértés, amely feleslegesnek tartja a szolgálati papságot. Azt vallják, hogy pap nélkül is tudnak imádkozni, bűnbánatot tartani, kapcsolatban lenni Istennel. Sokszor még tovább mennek: „Minek a templom, minek a szentmise?" — mondják.

A II. vatikáni zsinat fontosnak tartotta, hogy külön határozatban foglalkozzék a papság küldetésével. Azt írja: a papok „*Istentől kegyelmet kapnak arra, hogy az evangélium hirdetésében szentül fáradozva Krisztus Jézus szolgái legyenek a nemzetek között, hogy a népek a Szentlélektől megszentelt kedves áldozati*

ajándékká legyenek. Isten népét ugyanis az evangélium apostoli meghirdetése hívja és gyűjti egybe, és így mindazok, akik ehhez a néphez tartoznak, Szentlélek által megszentelt énjüket adják oda ,élő, szent, Istennek tetsző áldozatul' (Róm 12,1). A hívők lelki áldozata pedig azáltal lesz teljes, hogy egyesül Krisztusnak, az egyetlen közvetítőnek áldozatával a papok szolgálata által, akik azt az áldozatot — az egész egyház nevében — vérontás nélkül és szentségi módon a szentmisében mutatják be egészen addig, amíg az Úr el nem jön. A papok szolgálatának éppen ez a végső célja és betetőzése. A papi szolgálat ugyanis, amely az evangélium hirdetésével kezdődik, Krisztus áldozatából meríti erejét és hatékonyságát, s arra irányul, hogy Krisztus az egész megváltott Isten-Városát, azaz a szentek gyülekezetét és társaságát egyetemes áldozatul bemutassa Istennek. Krisztus az a főpap, aki szenvedésében önmagát is feláldozta értünk, hogy mi ilyen kiváló főnek teste lehessünk." (Pres. Ord., 2)

Minden pap küldetéséről, hivatásáról és isteni hatalmáról elmondható, amit a Krisztus sebeit hordozó Pió atyáról írt egyik életrajzírója:

Az Isten embere
itt élt közöttünk.
Isten azt akarta,
hogy élete természetfölötti
jel legyen.
Az emberek felismerték
benne az Ég jelét,
és feltekintettek a hegyre,
melyet beragyogott fényessége.
Sokan felmentek hozzá.
Egyesültek a Szent Áldozatban
és elnyerték Isten áldását."

(Blanár Mihály: Pió atya, 75.)

Az emberi vélemények megoszlanak a papságról, mióta Jézus isteni hatalmának részeseivé tette őket: „Ezt tegyétek az én emlékezetemre" (Lk 22,19); amióta az Úr a bűnbocsánat szolgáivá tette őket, a bűnösök barátaivá, szolgáivá és nem uraivá; s amióta elküldte őket tanítani az egész világra.

Az olasz forradalom egyik alakja, Garibaldi, a katolikus egyház és a papság ádáz ellenségének vallotta magát. A páviai diákok előtt lázadó és lázító szavakkal azt hangoztatta, hogy „ki kell tépni Itália testéből a pápaság rákfenéjét". A pápai uralom, szerinte, az olasz nép „legrettenetesebb gennyes sebe". Végrende-

letében is, miután lepocskondiázta a papságot, kijelentette: még halálos ágyán sem akarja elfogadni a papok „gyűlöletes, megvetésre méltó szolgálatát", mert „az emberi nem, de különösen Itália kegyetlen ellenségei". (Lukács István: A fiúk apostola, 137.)

Mások viszont a hit szemével tekintenek rájuk, és megérzik, hogy minden emberi gyarlóság ellenére is küldöttek ők, Krisztus küldöttei, hogy az Ő kezével simogassanak, az Ő ajkával tanítsanak, az Ő Szívével szeressenek és megfogják a tévelygő kezét és hazavezessék a tékozló fiúkat; hogy vadócba rózsát oltsanak, hogy szebb legyen a föld (vö. Mécs L.).

Garibaldival ellentétben említem azt a kedves hívemet, aki Garibaldit messze felülmúlja műveltségben, emberségben; ő szokta mondani azt a rossz álmát, miszerint azt álmodta, hogy hiába akart gyónni, nem volt gyóntató, hiába ment szentmisére, nem volt mise. Baráti kedvesség volt részéről, hogy — a mondás szerint — letetette velem a „nagy esküt", hogy én temetem el őt. Persze, ezt a Gondviselő tudja!

El kell oszlatnunk egy olyan tévedést is, hogy a pap csak addig pap, amíg az oltárnál van. Olyan találóan mondta Bosco Szent János egy miniszteri megbízottnak: „Nagyméltóságod bizonyára tudja, hogy én pap vagyok az oltár előtt, pap a gyóntatószékben, pap a fiaim között, s ahogy pap vagyok Torinóban, az maradok Firenzében is. Pap a szegények házában, de pap a király palotájában is." (Lukács: i.m. 112) A betegágynál is, de egy sportmérkőzésen is. Az öregek házában is, de a gyerekekkel futballozva is. Pap az ünnepélyes körmeneteken, de pap az egyházüldözések idején a börtönök mélyén is.

Szent Pál azt írta a korintusi híveinek felelősségéről és hivatásáról: „Isten Krisztusban kiengesztelődött a világgal, nem tartja számon vétkeinket, sőt reánk bízta a kiengesztelődés tanítását. Tehát Krisztus követségében járunk, maga az Isten int benneteket általunk. Krisztus nevében kérünk: engesztelődjetek ki az Istennel" (2 Kor 5,19—20).

Nagy felelősség ez és teljes odaadást kíván! A paptól is, de híveitől is. *„Ez a jó pap, nyilatkozott Don Boscoról egy újság, mindenkit meghallgat, mindenki iránt érdeklődik, mindenkinek kéri a Szent Szűz pártfogását. Ő már nem a saját magáé, hanem mindazoké, akik hozzá fordulnak. Megérti fájdalmaikat, reményeiket, vigasztal, áld, bátorít..."* (Lukács: i.m. 173.)

Micsoda szüksége van a világnak a reményre, a vigasztalásra, az áldásra, a bátorításra!

„A papok szívvel-lélekkel azon legyenek, hogy szavukkal és

tanúságtétellel: a szolgálat lelkületét s igazi húsvéti örömöt sugárzó életükkel, híveik elé tárják a papi hivatás nagyszerűségét és szükségességét." (Presb. Ord. 11)

Elmondom egy nagykanizsai élményemet! A ferencesek templomában, az ún. „alsótemplomban" voltam káplán. Templomunkban vasárnapokon hét szentmise volt. S öröm volt, hogy a legtöbbször ministránsaink is voltak. Őket be kellett osztani, hogy mindegyik szentmisére kerüljön belőlük. Két tanítványom, akik egy utcában laktak, elvállalták a nagymisén való ministrálást, a fél 11-es szentmise szolgálatát. Még nem tudtam, hogy mi lesz a kimenetele, de megörültem, amikor a hajnali, a 6 órai szentmisére is eljöttek, ott maradtak még másik három misén is. Ekkor álltak elém, hogy volna egy nagy kérésük: szeretnének a televízióban megnézni egy folytatásos filmet.

Hát mit tehet ilyenkor a gyerekeket szerető hitoktató? Elengedtem őket, illetőleg azt kértem, hogy máskor előre nézzék meg a műsort, s annak megfelelően csináljuk meg a ministráns-beosztást. Az én két „fiam" boldogan indult. Arra már nem emlékszem, hogy hazaértek-e, inkább úgy rémlik, hogy útközben fordultak vissza, s mire kezdődött a szentmise, a sekrestyében jelentkeztek, mondván: megbeszéltük, hogy ha az atya ilyen jó volt hozzánk, akkor mi ezt viszonozzuk, televízió helyett visszamegyünk ministrálni. Az egyik fiúból piarista tanár lett, Kecskeméten tanít. A másikat ismerik (legalább névről) kedves Olvasóim, talán a nevét sem kellene említenem, de „szent büszkeséggel" megteszem: Ligeti Angelus.

Isten áldotta pillanatok lehettek azok, amikor Don Bosco első szentmiséjének estéjén hazament édesanyjához. Letérdeltek és együtt mondták el az esti imát. *„Azután a jó édesanya megfogta fia kezét, és kedvesen, meghatottan így szólt hozzá: ‚Jánosom, pap lettél, és naponta bemutatod majd a legszentebb áldozatot. De jegyezd meg: pappá lenni annyi, mint megindulni a szenvedés útján. Ezt majd csak idővel veszed észre, és meg fogod látni, hogy igazat mondtam. Bizonyos vagyok benne, hogy amíg élek, de halálom után is, naponta imádkozni fogsz értem. Ez nekem elég. Ezután kizárólag a lelkek üdvösségével törődj, ne aggasszon a gond miattam'.*" (Lukács: i.m. 32.)

Istenünk! Adj népednek ilyen édesanyákat — és ilyen papokat!

Filippi István:

Nossa Senhora

Rövid egy héttel hatvanadik születésnapom előtt érkeztünk Portugália legdélibb részébe, az álomszép algarvei partokra. Szerencsénk volt, mert szállodánk közvetlenül a tenger fölé emelkedő magaslaton állott, így az erkélyről minden reggel gyönyörködhettünk az Atlanti-óceán állandóan változó csodálatos színeiben. Ez tehát Európa pereme: több mint harminc kilométer hosszú és körülbelül tíz méter mély függőleges szakadék, mintha egy tortából vágták volna le a szélét. Fürödni mindenütt lehet, mert a mélység alján húsz méter széles homokpad nyúlik a végtelenségbe. Ide sziklába vájt lejtős utak vezetnek. Évmilliók alatt mosta ki a víz ezt a természeti csodát. Több helyen bizarr sziklacsoportok szakítják meg az egyenes vonalat, boltíves kapukat, mesevárakat és fantasztikus szoboralakokat képezve. Lent a mélyben csak tajtékokat verő hullámokat, finom homokstrandokat és vöröses sziklákat látunk, itt a magasban viszont valóságos tündérország terül el a távolban kéklő hegyek lábáig. Pazar színekben virágzó bokrok, olajfák, narancsfák és illatos eukaliptuszerdők mögül a távoli tengeröblökig húzódó fehér falvak bukkannak fel kék keretes ablakú házakkal. Sok helyen arab stílusú az építkezés, ami a Kr.u. 700-tól 1200-ig tartó ötszázéves mór uralom hagyatéka. Algarve is arab eredetű fogalom: „el gharb", vagyis a „túlvilág országa". 1189-ben Dom Sancho portugál király német és angol keresztes lovagokkal szövetkezve elfoglalta a Serra de Monchique lábánál emelkedő óriási arab erődítményt: a mindmáig épen maradt „vörös várat". Hamarosan felszabadult az egykori főváros, Silves is. A közeli hegyek felé vezető út elején áll „Portugália keresztje". Az alapkő egyik oldalán látható a keresztre feszített Krisztus, míg a másik oldalon Szűz Mária hajol ölében nyugvó halott fia fölé. Ezt az emlékművet a XVI. században annak emlékére állították ide, hogy III. Alfonz király elűzte a mórokat Algarve északnyugati részéből is. Innen fenyőerdőkön ke-

resztül vezet az út a csinosan rendezett és tiszta svájci városkához hasonló Loule-ba, a Szűzanya városába, ahol évente rendezik a három napig tartó „NOSSA SENHORA"-ünnepségeket.

* * *

NOSSA SENHORA — A MI ÚRNŐNK. Már kora reggel ünnepi díszbe öltöztetik a házakat és koszorúkba font virágok ezreivel szórják tele az utakat, ahol majd Szűz Mária baldachinnal fedett óriási szobrát fogják vinni a körmenet elején. Hangszórókat szerelnek fel a széles sugárutakat övező fákra, így fognak szentmisét közvetíteni az egész város számára. Mindenki az utcákon tolong, aki nem kapott helyet a templomban; Isten háza lett az egész városból! Fenségesen kongó harangszóra rendszerbe formálódik a körmenet. Elől egyenruhás férfiak viszik a Nossa Senhorát, méltóságteljesen ringatva, mintha hullámok között haladó tengeri hajó volna. Nyoma sincsen a déli országokban megszokott vallási rajongásnak; mindenki fegyelmezett. Az Oltáriszentséget magasra tartó papot ministránsok, cserkészek, díszruhás lovasrendőrök és ifjú katonák követik, utánuk sötét ruhába öltözött városi hivatalnokok vonulnak, majd a polgárok ezrei népviseletben. Közben katona- és diákzenekarok váltják egymást. Este utcabállal és tüzijátékkal szórakoznak; részeg embert nem láttam sehol sem.

Miután kipihentük az ünnepség fáradalmait, újabb vállalkozásba kezdtünk:

— Menjünk el a sziklafal tövében Albufeiráig — ajánlottam. — Tizenkét kilométer az egész, amit meg sem érzünk, hiszen mezítláb gyalogolhatunk a nedves fövenyen.

Így is történt. Már két óra hosszat meneteltünk semmi fáradtságot sem érezve, amikor megérkeztünk a sziklákkal körülvett „angol strandra". Véget ért a homokút.

— Pihenjünk egy kicsit — mondotta feleségem —, utána menjünk vissza.

Nem szeretek visszafordulni, ezért megkérdeztem egy napon sült angolt turistát, aki készségesen felvilágosított: — Látják amott azt a vaslépcsőt? Másszanak fel azon a kilátóig, ott találnak egy ösvényt, azon keresztül eljutnak a következő strandig, ahonnan kényelmes sétány vezet Albufeiráig.

Megköszöntük a szíves útbaigazítást és újult erővel indultunk utunkra. A vas csigalépcső végén pompás látványban volt részünk. Alattunk méteres hullámok csapkodták a vöröses-barna sziklatömegeket; előttünk, mint gyémántokkal ötvözött ezüsttál, sziporkázott az Afrikáig terjedő óceán, felettünk az ünnepé-

lyes fátyolfelhőkbe öltözött kék ég közepén ragyogott a delelő felé haladó nap. Április második felében még nem volt izzasztó forróság, inkább kellemesen langyos meleg. Jobbra szűk kanyonba vezető ösvényt fedeztünk fel. Boltíves barlangok láncolatán keresztül haladtunk lefelé, majdnem a tenger szintjéig. Innen ismét felfelé vezetett az út egy vadregényes szurdokon keresztül. Idáig minden szép volt, viszont a következő fordulónál elakadt a lélegzetünk. Hirtelen eltűnt a baloldali meredek fal és tízméteres mélység tátongott a jobboldali merőleges sziklába vájt harminc centiméter széles és körülbelül húsz méter hosszú ösvény alatt. Aki itt lezuhan, azt összemorzsolják a borotvaéles zátonyok között csapkodó hullámok.

— Most mehetünk vissza — sóhajtottam —, mert én itt át nem megyek!

Igen ám, de rövid gyaloglás után kiderült, hogy az időközben emelkedő dagály elzárta az utat mögöttünk. Úszni a hegyes kövek között forrongó tengerben nem lehetett. Hiába, szárazföldi emberek vagyunk, ezért elfelejtettük a szállodánk előcsarnokában jól látható apály-dagály táblázatot elolvasni.

Nincs más hátra, mint továbbmenni a nyaktörő úton. Kapaszkodni sehol sem lehet, mert a függőleges hegyfal tükörsima. Ott álltam remegő térdekkel a mélység felett. Feleségem a kezét nyújtotta. Isten őrizzen ettől — ugrottam vissza —, hiszen ha én elbotlok, akkor menthetetlenül magammal rántom őt is. Holnap leszek hatvanéves, ha leszek! — Szűz Mária, segíts! — suttogtam és pár lépést tettem előre. Homlokom verejtékben úszott és hozzátapadtam a sziklafalhoz, ami semmiféle reális biztonságot sem nyújtott. Hitvesem közben átért az út másik végére, onnan hívott:

— Vegyél mély lélegzetet és gyere, 30 centiméteres út elegendő két talp számára! — Könnyű ezt mondani. Diákkoromban nem szédültem. Emlékszem arra, hogy társaimmal együtt felmásztunk a Gellért-hegy Duna felőli oldalára, ahol egy erkélyszerűen előreugró sziklaplatón babot ültettünk. Onnan néztem mélységbe lógó lábaimat himbálva az alant hernyókként haladó villamosokat. Néha megkergettek minket a rendőrök, de oda nem mertek utánunk jönni, ahová mi felmásztunk. Most meg itt citerázok egy alig tízméteres szakadék fölött. — Uramisten! — imádkoztam —, ha ezt elevenen megúszom, akkor hosszabb elbeszélést írok Boldogasszony Anyánk tiszteletére!

Tessék, itt az elbeszélés!

* * *

Tavasszal kell „Európa virágoskertjébe", Portugáliába utazni. Az alig tízmilliós állam semmiben sem hasonlít szomszédjához, Spanyolországhoz. A Galliával határos Peneda hegylánctól egészen az Atlanti-óceán déli partjáig, Algarvéig, erdős dombok és virágos mezők váltogatják egymást. Északon az örökzöld tölgy és luzitániai cserfa honos, míg délen paratölgyek, mandula-, fenyő-, pínia-, szentjánoskenyér- és eukaliptuszfák között járunk. Az édenkerthez hasonló völgyekben vadon nő a tövises rekettye, páfrány, seprővirág, kakukkfű, levendula és rozmaring, melyeknek fűszeres illata az Atlanti-óceán mindenütt érezhető sós levegőjével keveredve valóságosan bódulatba ejti az embert. Nem csoda, ha a portugálok Isten országának nevezik hazájukat és hitüket jól láthatóan ki is fejezik.

Európa egyik legszörnyűbb katasztrófája az 1755-ös földrengés volt, ami nagy részben elpusztította az ország fővárosát, Lisszabont, csak a katedrális és Szent Antal szülőháza fölé emelt templom maradt restaurálható állapotban. Kevesen tudják, hogy a mindenütt olasznak tisztelt Szent Antal végeredményben portugál volt.

Ma a teljesen újjáépített metropolisz fölé emelkedik, két karját védőn kitárva a Tajo déli partján, Almadában magasló dombra emelt Krisztus Király 110 méteres szobra. A hatalmas művészi alkotás 82 méter magas alapkövében foglal helyet a fatimai Szűzanya kápolnája. Ez az emlékmű, Cereira bíboros pátriárka szavai szerint, a fatimai események következménye. 1917. május 13-án — hangsúlyozta Cereira — a Szűzanya Fatimában építette fel trónját és oltárát. Ez a mű a fatimai szentély folytatása és kisugárzása. Cristo Rei, ahogy Portugáliában nevezik, a püspöki kar 1940-ben tett ünnepélyes fogadalmának a beváltása azért, hogy a Szűzanya megmentette az országot a második világháború borzalmaitól. 1959. május 17-én, a fatimai kegyszobor jelenlétében szentelték fel az emlékművet. Többnyelvű feliratok figyelmeztetik a turistákat, hogy a szobor és kápolna szent helyek.

Csodálatos látványban gyönyörködhetünk a Krisztus-szobor lábánál épített körerkélyről. Alattunk a tengeröblöllé szélesedő Tajo folyó mindkét partján elterülő világvárost monumentális híd köti össze. Napos időben egészen a tengerig láthatunk. Sok magyar élt itt a második világháború után. Jegyzőkönyvek és akták hegymagasságú tömegei tanúsítják, hogy a száműzöttek vagyontalanul érkeztek az ún. szabad országokba, csak tehetségüket, tudásukat és szorgalmukat hozták magukkal. Ragyogó erkölcsi bizonyítvány ez. Mit tettek a nagytőkét szidalmazó, de fék-

telenül harácsoló kommunista „forradalmárok"? Lenin a német császár pénzéből fegyverkezett, de hatalomátvétele után azonnal kirabolta a cári palotát. Sztálin postarablással szerzett nemcsak pártjának, hanem magának is jófajta kapitalista valutát. Később a spanyol polgárháború nemzetközi brigádjai hatalmas aranyszállítmánnyal megrakodva menekültek Franco elől. Az Európára szabadított vörös hadsereg délceg lovagjai aranyórákat gyűjtöttek és leszakították a megerőszakolt „polgártársnők" fülbevalóit, legtöbbször a füllel együtt.

Háromszor juttatták koldusbotra Portugáliát a „szocializmus" vámszedői: 1917-ben, 1942-ben és 1975-ben.

1986-ban végre győztek a polgári pártok, visszaadták az elkobzott javakat jogos tulajdonosaiknak és az alig pár hónapos keresztény parlamenti többség első intézkedése értelmében: magyar politikai menekültek számára megszüntették a vízumkötelezettséget.

Ezért látogathattuk meg Horthy Miklós sírját Lisszabon Estrela nevű városrészének angol katonai temetőjében. Szegényes, kicsi sír ez a brit tengerésztisztek pompás emlékművei közé szorítva. Két csiszolt fehér kőlap emlékeztet Magyarország egykori kormányzójára, aki feleségével együtt nyugszik e helyen. A függőleges lapba vésett koronás magyar címer alatt olvashatjuk:

Emlékezzünk és imádkozzunk!
vitéz nagybányai
HORTHY MIKLÓS
tengernagy,
Magyarország kormányzója
1920—1944
*Kenderesen, 1868. VI. 18.
/számkivetésben, Estoril, 1957. II. 9.
„Üldöztettünk, de el nem hagyattunk,
Tiportattunk, de el nem vesztünk!" (Szt. Pál)
Isten, áldd meg a magyart!

Nagyon szép ez a kis temetőkert, friss angol pázsitját fehér utak szelik át, virágzanak a mandulafák, illatoznak a délszaki növények és az áhítatos csönd magányát csak a madarak csicsergése enyhíti. Öreg portugál kertész vezet a sírhoz. Ő csak így ismeri Horthyt, „EL ADMIRAL", mert angolul csak ennyi áll a kőlap alján: „Admiral Nicholas Horthy".

Tehát a „letűnt úri világ" nagyjainak sem jutott több hely az

idegen földben. Ennyi tisztességet kap errefelé egy mesterember is, ha meghal. Nem tehetek róla, de könnyes szemmel emlékezem, míg hitvesem rendezgeti a virágokat.

Utoljára Horthyt ifjúkoromban láttam a Szent István napi körmeneten. Tengerész egyenruha volt rajta. Nem ült fehér lovon, hanem egyenes tartással ment a díszmagyarba öltözött főurak élén. Különleges biztonsági intézkedésekre — golyóálló autóra, páncélingre és géppisztolyos rendőrökre — nem volt akkor szükség. Az időben nem gondolt ilyesmire senki sem. Más világ volt az! De hát hol maradtak a napjainkban oly sokat emlegetett ellenállók? Ha elhisszük az otthoni szalonkommunisták dicsekvéseit, akkor Magyarországon „mindenki Horthy-ellenes" volt, ő meg csak úgy gyalog ment a kétoldalt éljenző tömeg között! . . .

Ma „ellenforradalmi korszaknak", sőt „Horthy-fasizmusnak" csúfolják Magyarország két világháború közötti korszakát. Jobbak, magyarabbak és szabadabbak lettünk azóta? Napjainkban „peresztrojkás enyhülésnek" és „demokratizálásnak" nevezik azt az állapotot, ami a békebeli Budapesten már megvolt. Csak annyi különbséggel, hogy Horthy idejében a magyar pengőt mindenütt elfogadták külföldön, míg ma milliárdos adósság terhe alatt nyög a nép és a polgárok 42 százaléka az emberi életszínvonal legalsó határán nyomorog. Mit vittek magukkal II. Rákóczi Ferenc és Mikes Kelemen Törökországba halálukig emésztő honvágyukon kívül? Milyen vagyonnal rendelkezett Kossuth Lajos Torinóban? — Majd eltartanak a barátaim! — válaszolt arra a kérdésre, hogy miből fog élni külföldön. A második világháború után Nyugatra menekült államférfiak is szegények maradtak. Horthy így emlékezett vissza ezekre az időkre:

„Négy teljes évet töltöttünk Weilheimben. Életünk fenntartására semmivel sem rendelkeztünk, kizárólag jó lelkű barátaink segítsége tartott fenn minket." Majd Portugáliában így írt: *„Barátaink a virágos, szép Estorilban villát bocsátottak rendelkezésünkre. Régi és új barátokra találtunk.*

Gondolataim az Atlanti-óceán partjáról szüntelenül visszaszállnak a Duna-Tisza partjaira, édes hazámba, melyet számunkra a világ legszebb országa sem pótolhat. Itt naponta látom a tengert, eredeti élethivatásom annyira kedvelt elemét. Ám gyakorta behunyom a szemem és gondolatban kelet felé fordulok. Mély a tenger és végtelen, de mélyebb szeretetem, mely szülőhazámhoz fűz és végtelenebb a vágyódásom, mely a magyar földre és a magyar nép köreibe hazavonz."

Kínosan nevetséges az összehasonlítás jelen korunk lebukott

hatalmasságaival, akik mesés vagyonokat „mentettek" külföldre.

Horthy Miklós rokonaival és barátaival együtt Portugáliában élt a hazatérés reménye nélkül. Szerénységét és becsületességét bizonyítja a szegényes sír az angol temetőben, ahol nem mint Magyarország kormányzója kapott helyet, hanem azért, mert tengerésztiszt volt. Utolsó „kikötőjétől", Estoriltól nyugatra, egy kicsiny szigeten alussza örök álmát magyar történelmünk jelenlegi évszázadának egy másik kimagasló személyisége: IV. Károly király. Végtelen tenger választja el egymástól ezt a két embert, még halálukban is.

* * *

Ősrégi portugál legenda szerint, amikor az Úr kiűzte Ádámot és Évát a Paradicsomkertből, azok annyit könyörögtek neki, hogy végül is megkapták kárpótlásul Madeirát. Valójában Joao Gonzales Zargo, portugál hajós fedezte fel 1419-ben — véletlenül — ezt a gyönyörű szigetet, amely Lisszabontól 980, de Afrika partjaitól csak 600 km-re hegycsúcsként emelkedik ki az Atlanti-óceánból. Ferreira kapitány később megalapította Funchal és Machico kikötővárosokat, majd két ott született gyermekét Ádámnak és Évának keresztelte.

Madeira a természet csodája, az Afrikát és Európát összekötő víz alatti hegylánc legmagasabb csúcsainak egyike, Gran Canariához, Tenerifához és az Azori-szigetekhez hasonlóan. Talán az elsüllyedt Atlantisz nyugszik a mélyben, de ez is a legendák világához tartozik.

Trópusi növények, óriási ismeretlen virágok, vadon vegetáló orchideák között járva nem nehéz itt mesékben, legendákban és csodákban hinni. Már a megérkezés pillanata is meghökkentő.

A sziget 50 km hosszú és 23 km széles, azonban közepén 1800 méter magas hegyek emelkednek. Ez annyit jelent, hogy nincsen vízszintes terület; az egyenes utak vagy felfelé, vagy lefelé vezetnek, legtöbbször 30-tól 45°-os szögben. Vannak persze vérfagyasztó hajtűkanyarokban bővelkedő szerpentinutak is autók számára.

Sziklába kellett robbantani a repülőteret, ezért az utasszállító gépek kifutópályája csak 1200 méter hosszú, így a Lisszabon—Funchal-i légijárat gépe majdnem zuhanórepülésben érkezik a szigetre és a rendkívül erős fékezés után végre megáll egy százméteres szakadék szélén. Az utasokat autóbuszok szállítják Funchalba, ami szintén idegfeszítő produkció, mert a meredek sziklába robbantott keskeny autóúton kétoldali közlekedés van, vi-

szont korlát nincsen. Így könnyen előfordulhat, hogy két egymással szemben haladó busz találkozásánál az egyiknek hátsó kereke a levegőben forog. Az átlagos sebesség 20—30 km óránként, de nekem még az is sok volt. Autót bérelni persze mindenütt lehet, viszont ezt az élvezetet csak artistáknak ajánlhatom, tehát az ott rendkívül olcsó taxival közlekedtünk és ily módon keltünk át több ízben a hegyeken is. Angolul és franciául beszélnek az ottani sofőrök; spanyolul is, de azt nem szívesen. Szállodánk erkélyéről itt is a tengerre láttunk. Merőlegesen lefelé, mert itt nincsen part, hiszen a szigetet képező sziklacsúcs egyenesen a tenger mélységéből tör a napvilágra. Többször felfedeztünk ételmaradékokra vadászó cápacsoportokat alattunk. Fürödni tehát csak mesterségesen sziklába vájt, körülbetonozott és hullámtörő ráccsal ellátott szabaduszodákban lehet. Stabilan kell építeni tehát a fürdőházakat, mert viharos időben házmagasságú hullámok csapkodják azokat több tonnás erővel. Már másnap elkezdtük első felfedező utunkat. Alig hagytuk magunk mögött szálláshelyünket, emelkedett az út és 5 km után már 500 méter magasan jártunk. Ekkor ereszkedett le a köd. Míg a tengerszintnél alig magasabban fekvő Funchalban ragyogó napsütés melengeti a járókelőket, addig a hegyek között egészen más időjárás uralkodik. Az áthatolhatatlan trópusi párában látni már nem, csak „kitapogtani" lehetett a meredeken emelkedő és állandóan kanyargó hegyi út szélét. Sofőröm néha titokban keresztet vetett, de nem csüggedt; így körülbelül egy óra múlva kijutottunk a ködből. Tündéri látvány fogadott minket. Bizarr formájú sziklacsúcsok emelkedtek ki az alattunk gomolygó tejfehér felhőkből; felettünk ragyogó kék ég és jó melegen sugárzó napsütés. A sziklák közé ékelt vendéglő teraszáról lenézve láttam, hogy egy hatalmas portugál turistabusz kapaszkodik fel a szerpertinen. Erre már inni kellett a tengeri kalózok számára készített puncsból. Visszafelé persze ismét csak imákat mormogva lehetett a nyaktörő utat átvészelni. Ezt a „függőkertes életmódot" fel sem veszi a lakosság. Láttam 80 éves anyókákat sziklák között ugrálni, bevásárolni mentek a „légvonalban közeli" boltba. Pár évvel ezelőtt még ökörvontatású szekereken közlekedtek, ma már óriási az autóforgalom. Közlekedési balesetet sehol sem láttam. Sétálni csak Funchal kikötőjében és a gyönyörűen gondozott kicsinyke parkokban lehet. A belváros szűk utcáiban kissé kellemetlen akadályokkal jár a séta, mert időnként előfordul, hogy a járókelőnek be kell kéredzkednie egy magánházba, hogy a szembejövő teherautónak utat engedhessen.

Madeira nem gyarmat, hanem Portugália szerves része, hiszen lakatlan sziget volt kezdetben. A túlnyomó többségben portugál lakosság nem csatlakozott az 1974-es kommunista forradalomhoz, önkormányzatot alakított, és nem engedelmeskedett a Lisszabonban uralkodó „elvtársaknak". Ez nem is volt lehetséges, mert az istenfélő madeiraiak az első világháború végén egy emberként összefogva, hatalmas processzió keretében felajánlották szigetüket a NOSSA SENHORÁNAK. A sziget sorsát eldöntő eseményről így számol be Jose Marques Jardim páter:

„Funchalt az első világháború alatt blokád alá helyezték a német tengeralattjárók. Elszakadtunk a külvilágtól és éhínség fenyegetett bennünket. Féltünk attól is, hogy a szigeten állomásozó kevés számú angol helyőrség miatt szétlövik fővárosunkat. Ezért könyörgő zarándoklatot szerveztünk a Monte dombon álló Miasszonyunk templomához, a csodatevő Mária-kép elé. 1917. július 28-án felejthetetlen élményben volt részünk. Végeláthatatlan tömegben jöttek az emberek, társadalmi különbség nélkül. Jöttek papok, katonák, orvosok, bírók, kereskedők, gyárosok, magas rangú hölgyek, de jöttek munkások, parasztok és szolgálólányok is. Együtt vezekeltünk és imádkoztunk mindannyian."

Ennek emlékére áll a Monte csúcsán emelt tízméteres alapzaton a Béke Nagyasszonyának öt és fél méteres szobra. A monumentális alkotást mázsás kövekből és hajóláncdarabokból összeállított rózsafüzér veszi körül, melynek darabjait önkéntes munkások vitték fel vállukon a hegyre. 1927-ben készült el az emlékmű. A jelentős költségek fedezésére az akkor már özvegy és száműzött Zita királynő is felajánlotta maradék ékszereit. Erről több portugál okmány tanúskodik. Az elragadó szépségű Máriaszobor a Miasszonyunk templomában őrzött szobrocska mintájára készült. Erről is szól egy legenda:

II. Joao, portugál király uralkodásának idején, a Fonta del Telha falucska határában birkanyájat őrző parasztlány előtt ragyogó ruhás fiatalasszony jelent meg és kenyeret adott neki. A lányka hazaszaladt és elmesélte szüleinek élményét, akik persze kinevették őt. Másnap megismétlődött a tünemény. Harmadnap a pásztorlány édesapja elbújt egy bokor mögé, de csak annyit látott, hogy leánya magában beszél. Rémülten odarohant. A leányka persze elszaladt, de a földön maradt egy Mária-szobrocska, melynek eredetét nem tudták kinyomozni, ezért kápolnát emeltek azon a helyen és szobrukat az oltárra helyezték. 1566 októberében francia rablók szállták meg a szigetet, ott gyilkoltak, fosztogattak és a kápolnát is feltörték. Dühükben, hogy nem találtak

aranyat, a terméskő lépcsőhöz ütötték a fából faragott szobrot, de nem az, hanem a lépcső törött el.

Ma a kápolna helyén monumentális katedrális áll: a „NOSSA SENHORA DO MONTE". Ide zarándokolnak évenként a hívek, akik a templom felé vezető hetvenkét lépcsőfokot térden állva másszák meg.

A főoltártól balra, egy mellékkápolnában helyezték el IV. Károly, utolsó királyunk földi maradványait. Zászlók sorakoznak a koporsó körül, köztük két piros-fehér-zöld lobogó is.

Elvessük magunktól a „közvélemény" múló divatja szerint elítélt embereket? Nem! Szeretnünk kell ezeréves történelmünk minden kimagasló alakját. Hazánk a körülöttünk nyüzsgő népek viharos tengerén hánykolódik évszázadok óta; jobb vagy bal oldal nincsen, csak mélység és magasság.

IV. Károly Habsburg volt, de Szent István koronájával magyar királlyá koronázták és a nemzetnek tett esküjét — ott, a Koronázó templomban — soha nem szegte meg. Nem tehetett mást, mint amit tett, hiszen kardjának négy suhintásával Magyarország északi, keleti, déli és nyugati határvidékeinek védelmére esküdött, fején a Szent Koronával. Ő tehát római katolikus vallása szerint sem egyezhetett volna bele a trianoni kényszerbékébe.

Zita királynő sem volt magyar asszony, de gyermekeit magyarul tanította még a reménytelen száműzetésben is. Ennek letagadhatatlan bizonyítéka Dr. Habsburg Ottó, aki nemcsak kitűnően beszél és ír magyarul, de magyar érdekeket is képvisel az Európa Parlamentben. IV. Károly tragikus sorsa nem a magyar nép, hanem a győztes hatalmak akarata volt, azoké, akik megcsonkították Szent István országát. Miért szégyellnénk királyunkat? Sem a demokratikus Anglia, sem a szocialista Svédország, Norvégia vagy Spanyolország nem szégyenkeznek, de a „makulátlan" Dánia, Hollandia és Belgium sem üldözi el királyait.

IV. Károly király két ízben, 1921 tavaszán és őszén kísérelte meg trónjának visszafoglalását, vagyis az ünnepélyes esküjének teljesítését. Ezt akadályozta meg Horthy Miklós kormányzó, aki nemcsak az antanthatalmak parancsát kényszerült teljesíteni, de féltette Magyarországot a környező magyarellenes országok Habsburg-gyűlöletétől is. Kinek volt igaza? Shakespeare-i tragédia ez. Most mind a ketten portugál földben nyugszanak, de az Atlanti-óceán van közöttük.

Károly királyt, akit a szövetséges hatalmak Madeirába szám-

űztek, a „Cardiff" nevű angol hajó Funchal kikötővárosba szállította, ahol a Quinta da Monte park közepén álló, kicsiny kastélynak is nevezhető házat kapta lakhelyül. A gyermekek 1922. február 2-án érkeztek oda és találkozhattak az időközben megőszült és megtört apjukkal. Ott éltek együtt néhány hónapig és Károly itt tökéletesítette Ottó fiának magyar nyelvtudását és történelmi ismereteit. A gyönyörű park azonban a jól ismert madeirai ködzónában terül el és nyirkos, párás levegője megtámadta a király egészségét, aki 1922. április 1-én tüdőgyulladásban meghalt. Utolsó szavait tízéves fia, Ottó fülébe suttogta:

„— Miért nem engednek haza minket? Úgy szeretnék veled hazamenni! Fáradt vagyok..." — majd egy Jézus-sóhajjal örökre lehunyta szemeit.

IV. Károly király

A parkot ma egy portugál asszony őrzi és két kertész gondozza. Amikor megtudták, hogy magyar vagyok, készségesen beengedtek, de nem fogadtak el pénzt tőlem. Egész nap sétáltam a vadregényes utakon, gyönyörködtem a buja növényzetben, a délszaki virágokban és néztem a teraszról elém táruló tenger végtelenségét.

Nem vagyok legitimista, de talán a magyar népnek is van annyi joga, hogy maga választja meg kormányformáját. Milyen jogcímen küld az Angol Királyság száműzetésbe egy magyar királyt? Milyen jogcímen ajándékozgatnak a szövetséges hatalmak rablott holmit, területet? Milyen jogcímen ítélkezett Európa felett Jaltában az akkor még kétszáz évnél is fiatalabb Amerikai Egyesült Államoknak az elnöke? Hozzá még a tömeggyilkos Sztálinnal egyetértésben és egy szellemi színvonalon. . . !

Töprengő sétám közben magam is tapasztaltam a nyirkos köd hideglelését. Látam a penészes, omladozó kastélyt. Csak a kertész kiskutyája követett utamon tisztességes távolságból kötelességszerűen ugatva. Bizony én is megfáztam és napokig nyomtam az ágyat. Jobb sorsom volt, mint Károly királynak, mert mi a napos oldalon laktunk egy tengerparti szállodában.

Búcsúzóul még egyszer ellátogattunk a Miasszonyunk templomába, ahol szentmisét hallgattunk. Napról napra mindig újabb turistacsoportok látogatják ezt a zarándokhelyet. Néha valóságos bábeli nyelvzavar uralkodik a templom előtti téren. Az 500 méter magas templomdomb tetejéről még ma is fából készített szánkókon csúsztatják le az erre vállalkozó turistákat. A síkos macskaköveken szédületes sebességgel lefelé száguldó faalkotmányokat két fehér ruhás, szalmakalapos portugál legény lábbal kormányozva artistaügyességgel irányítja.

* * *

Lisszabontól körülbelül 180 kilométerre észak felé, Estramadura álomszép dombjai között fekszik COVA DA IRIA község, a „csodák helye", amit világszerte FATIMA néven ismernek.

Mi történt itt?

Tudjuk, hogy a Paradicsomkertben nemcsak gyümölcsfák állnak és virágok nyílnak, hanem a kígyó is ott leselkedik az emberiség megrontására.

1917-ben Portugáliát szabadkőműves elemek vezették és az ország kemény egyházüldözés korszakát élte át.

Artur da Olivera Santos, a Vila Nova da Quarem-i kerület tanácselnöke működésbe lépett, hogy csírájában elfojtsa a vallást,

amely — szerinte — veszélyes lehet a „demokratikus szabad szellemre".

A derék „népnevelő" megrémült a lakosság körében szájról szájra terjesztett hírektől: három pásztorgyermek, a tízéves Lúcia éa annak rokonai, a kilencéves Francesco, meg a hétéves Jácinta Marto május 13. óta többször látták Szűz Máriát és beszéltek is vele.

— Bizonyosan hazudnak! — ordította az ateista hatalmasság. — No, majd én kiszedem belőlük, hogy ki irányítja őket, hiszen ilyen apróságok nem maguktól találnak ki ilyesmit!

Tehát csellel letartóztattatta és börtönbe záratta a három „reakciást". Korabeli rendőri jegyzőkönyvek és okiratok bizonyítják, hogy a kerületi elöljáró nem fukarkodott az erőszakkal. Először gazdag ajándékokat ígért, majd fenyegetéssel próbálkozott. Rendőreivel forró olajjal teli üstöt hozatott és azt megmutatta kis áldozatainak, majd egyenként hallgatta ki őket, azt hazudva, hogy a másik kettőt már megfőzték. Eredményt nem ért el ezzel sem, mert a kis látnokokat nem tudta hazugságba keverni. Francescót külön szobába zárták, ahol imádkozni kezdett, de az őr ráförmedt:

— Mit motyogsz te ott?

— Imádkozok egy Üdvözlégyet, hogy Jácinta ne féljen — válaszolta bátran a kisfiú, mire a rendőr megvetően legyintett és elfordult.

Kiszabadulásuk után még sokat kellett szenvedniök, de mindenkor és mindenütt úgy viselkedtek és beszéltek, mintha teológiát tanultak volna magas színvonalon.

1917. május 13-án történt az első jelenés: mind a hárman csodaszép hölgyet láttak lebegni egy tölgybokor felett, aki megígérte, hogy minden hónap 13-án eljön és sokat mond nekik, amit tudniok kell. Addig azonban ne szóljanak senkinek sem. Sajnos, Lúcia fecsegett, persze senki sem hitt neki, de a pletyka megindult.

Jácinta és Francesco szülei rettegtek a rendőrségtől, ezért megpróbálták gyermekeiket átnevelni. Többször megverték őket és követelték tőlük, hogy vallják be, vagy gyónják meg „hazugságaikat", hogy vége legyen a zaklatásoknak. Közben további jelenések történtek. Július 13-án az Égi Asszony a poklot mutatta meg nekik, ami egyáltalán nem hasonlított a velük egyidős gyermekek elképzeléseihez.

Szűz Mária egy intésére fénysugár hatolt át a föld felületén és megvilágította annak belsejét. Lángtengerben mozgó fekete és

bronzszerűen izzó emberi alakokat láttak. Miután minden eltűnt, ismét megjelent a Ragyogó Asszony és ezúttal hosszabban beszélt hozzájuk:

„A poklot láttátok. Ide kerülnek a szegény bűnösök lelkei.

Ha az emberek teljesítik kérésemet, sokan megmenekülnek és béke lesz. A háború véget ér. Ha azonban nem hagyják abba Isten megbántását, egy másik, még szörnyűbb háború kezdődik. Amikor egy éjjel ismeretlen fény tűnik fel, akkor tudjátok, hogy ez az a nagy jel, amit Isten küld nektek. Ha azután sem térnek meg az emberek, akkor a világot gonoszsága miatt háborúval, éhséggel, az egyház és a Szentatya üldöztetésével fogja büntetni.

Hogy ezt megakadályozzam, eljövök majd, hogy kérjem Oroszország felajánlását Szeplőtelen Szívemnek. Ha kérésemet teljesítik, Oroszország megtér és béke lesz, ha nem, akkor tévtanait el fogja terjeszteni; a jó embereket kínozni fogják, a Szentatya sokat fog szenvedni, több nemzet megsemmisül, végül azonban Isten országa diadalmaskodni fog. A Szentatya felajánlja nekem Oroszországot és az megtér. A világra pedig egy békés kor virrad."

(Az ún. fatimai titok három részből áll. Lúcia az utolsó részt 1944 januárjában leírta, 1958-ig a leirai püspök őrizte, utána Rómába vitték.)

Amikor Lúcia nővér (a három gyermek egyike) visszaemlékezései 1963 áprilisában könyv alakban megjelentek, még senki sem álmodott Gorbacsovról, peresztrojkáról és glasznosztyról. Azóta csodálatos események történtek Lengyelországban, Magyarországon, sőt a Szovjetunióban is. Ki tagadhatná azt, hogy mindez a hit és valláserkölcs erősödésének következménye?

Világos, hogy jól képzett rendőrtisztviselők és pszichológusok előtt ezek az egyszerű parasztgyermekek nem hazudhattak, vallomásaik tehát elképesztették kihallgatóikat. Mindaz, amit tudományos módszerekkel kiszedtek a gyermekekből, elegendő volt ahhoz, hogy a világuralomra törő marxizmus-leninizmus megbukjék.

Jácinta, Francesco és Lúcia megunták a zaklatásokat, ezért közvetlenül kérték a Szűzanyát, hogy tegyen valamit, mert nagyon fájnak az ütlegek, szidalmak és gúnyolódások. Pártfogójuk megígérte nekik, hogy október 13-án csodát tesz.

Erre a napra több mint 70 ezren gyűltek össze Cova da Iriában. Elbújtak a rokonok, mert féltek attól, hogy megverik őket, ha nem történik semmi.

Az egész nap szemerkélő eső elállt és a nap többszínű fény-

csóvákat bocsátva ki magából forgott a tengelye körül. Hirtelen úgy tűnt, mintha leválnék az égboltról, hogy a tömegre zuhanjon. Az emberek térdre esve ordítottak, mert azt hitték, hogy itt a világ vége. Mindmáig nem tudják megmagyarázni, hogy mi okozta az optikai csalódást, hiszen a nap mindenütt másutt tökéletesen normális volt. Ez a színjáték tíz percig tartott. Sokan ma is élnek, akik ezt látták és az akkori világlapok minden nyelven beszámoltak erről. Magam is megtekintettem a korabeli fényképeket és egy mozgófilmet is. Színeket akkoriban még nem tudtak rögzíteni, de a nap csodálatos zuhanását igen! Hetvenezer embert nagyon nehéz, de a fényképezőgépeket igazán lehetetlenség befolyásolni. Így az optikai csoda valóban megtörtént.

Francesco és Jácinta rövidesen gennyes mellhártyagyulladást kaptak, rengeteget szenvedtek, de mindent mosolyogva tűrtek és boldog arckifejezéssel haltak meg. Földi maradványaik a fatimai kegytemplom oltára mellett nyugszanak. Lúcia még mindig él a coimbrai karmelita kolostorban.

Fatimában nemcsak hinni kell, hanem látni és tapasztalni is lehet. Megtekintettem a Marto család kis házát és Francesco meg Jácinta egyszerűen bútorozott apró szobácskáit. Tolmács segítségével beszélgettünk a napcsoda szemtanúival és a gyermekek még élő játszótársaival. Vizet ittunk abból a kútból, ahol annak idején megjelent a Béke Angyala.

* * *

A kis halottak boldoggá avatási pere folyamatban van. A perek vezetőihez tartozik a fatimai püspök és titkára, Kondor Lajos atya, aki magyar nyelvű újságot szerkeszt „A FATIMAI LÁTNOKOK" címmel és magyar nyelvű könyvet is írt Lúcia nővér visszaemlékezései nyomán.

Kevesen tudják, hogy Fatima legszebb keresztútja magyar. Mind a tizennégy stáció, végén Szent István kápolnája és a monumentális Kálvária a magyar emigráció büszkesége. A magyar stációk a jelenések szent helyei mellett állanak.

Györffy Géza és Kardos Illés atyák kezdeményezték, Marek László és Alvaro da Fonseca tervezték ezt a bámulatos alkotást, melyet 1964. augusztus 12-én Joao Pereira Venancio püspök szentelt fel. Később Prokop Péter atya elkészítette a Szent István kápolna színes ablakait, melyek a magyar szenteket és boldogokat ábrázolják.

Mindszenty József hercegprímásunk 1972. október 13-án zarándokolt Fatimába és ott tartott magyar nyelvű beszédet:

„Lelki megrendüléssel lépek Fatima földjére, mint amilyen

megrendüléssel álltam 48 évvel ezelőtt Lourdes keresztútján a 10. állomás előtt, amely az Üdvözítőt, a Fájdalmak Férfiát ábrázolja, amint ruháitól megfosztják. Ezt a lourdes-i Kálváriát a világ népei állították és a 10. állomást éppen az én hazám, az én nemzetem állította akkor, amikor még ép és egész volt a Kárpátok koszorújában, de mintha csak előre érezte volna, hogy mihamarabb rááll a keresztútra, s jön a nagy megfosztás, az epe és ecet keserű világa. Sajnos, a népek és országok eltűnéséről szóló fatimai jövendölés az én hazámat is érintette.

A Szűzanya 1917-ben az egyre borzalmasabbá váló első világháború alatt az egész emberiséget figyelmeztette itt, Fatima földjén: az emberiség térjen vissza Istenéhez, törvényeihez. Ami keresztje, sebe, baja volt, vagy fenyegetett, oh, azt mind elkerülheti: a keleti istentelenséget és embertelenséget. Bejelentette az első világháború végét, de a második eljövetelét is. Megígérte Oroszország megtérését, ha megtörténik a Szeplőtelen Szív tisztelete. Ha nem, Oroszország más útra lép, ami világgromlással lesz azonos. Ezt a Szűzanya az egész világnak meghirdette. Ki méri fel a bekövetkezett iszonyat-örvényeket? Két világháború, két ilyen világbéke, talán százmillió halottal, csak Keleten húsz-huszonöt millió szerencsétlen rab a kényszermunka táborokban; a két gócból indított vallásüldözés, emberek, templomok, iskolák, temetők és anyaméhek ellen, országok pusztulása és veszte.

Nekünk, magyaroknak Lourdes-ban, az első világháború előtt csak egy állomásunk volt az ottani keresztúton. Ma itt Fatimában egész magyar Kálváriánk van. Ez annyit jelent, hogy szaporodnak keresztjeink!

Ti portugálok, velünk együtt maradjatok Szűz Mária engesztelő népe. Tartsátok magatoktól távol a világ bűnös szellemét! Legyetek példa a világ minden népének! Szeressétek a Szűzanyát, a hazát, az anyaszentegyházat; szeressétek az édesanyákat, az Isten Anyjának ragyogó táborát, a családot, a halhatatlan gyermeki lelket.

Tedd ezt, és élni fogsz Portugália!

Tedd ezt, és élni fogsz Magyarország!"

P. Zsoldos Imre SVD:

Rejtélyes életünk értelme

Nagy Nap vagy,
Torony-tűzláng
Istenem.
Ismeretlen
Életösvényemen
hóbortos,
halovány
holdak,
sötét,
pislákoló,
parázsló
csillagok,
üldözött
üstökösök,
égő égitestek
az esendő
emberek.

Ebben az együttes
sürgés-forgásban,
ügetésben,
üzemben,
üzletben,
ürömben,
örömben
kell
nekünk
meglelnünk,
elnyernünk
örök
üdvünket.

Nincs más
választás
mint általtás
nélkül vállalni
sorsunkat
s nap mint nap
elcsigázottan is,
reménytelenül is
megharcolni
harcunkat,
hogy jól vívott
harcunk után
arcunkat
örök fényedben
fürdetni méltóztassál.

Taipei, 1989. aug. 25.

Vajda Albert:

A pult másik oldala

A lónak, érdekes módon, jelentős szerepe volt az emberiség történetében. Évezredeken át alkalmazták békés és harci célokra egyaránt. Manapság a modern technika teljesen háttérbe szorította a lovat, ez azonban nem jelenti azt, hogy ne emlegetnénk. Úgy értem: ma is lóerővel mérjük a motor teljesítő képességét és ha hibázunk, ma is azt mondjuk mentegetőzve: a lónak négy lába van, mégis botlik. Mi magyarok, lovasnemzet múltunkra emlékezve, szívesen idézzük a lovat, ha nem is teljes egészében.

Réges-régen, abban a ma már hivatalosan is átkosnak minősített Rákosi-rendszerben, az akkori illetékeseknek is kedvenc témája volt a ló. Alig volt beszéd, amelyben a szónok — a pártvonalnak megfelelően — ne óvott volna mindenkit attól, hogy átessék a ló másik oldalára! Hogy a nemes paripa másik oldalának állandó emlegetése milyen eredménnyel járt, azt legfeljebb a ló tudta, mi nem.

Amint hallom, ma a ló helyét elfoglalta a pult. Legalábbis ami azt a bizonyos „másik oldalt" illeti. Ugyanis nemcsak a lónak és az éremnek, hanem a pultnak is két oldala van. Az egyik oldalon áll az eladó, a másik oldalon a vevő. És bár a pultok két oldala általában alig egy-másfél méter távolságban van egymástól, a gyakorlatban — amint hallom —, úgy tűnik, mintha több kilométer távolságból nézne egymásra a két oldal.

Egy kedves hazai látogatómtól hallottam a következő kis történetet, amely úgy érzem, jellemző. Egy kiváló sebész főorvos, hogy feleségét mentesítse a bevásárlás gondjaitól, egy napon maga ment el kenyérért. Neje előzőleg kioktatta, hogy manapság hogyan illik közeledni Eladó Elvtárs őfelségéhez, mondván:

— Először is vedd fel a lehető legbarátságosabb arckifejezésedet. Ha rád kerül a sor, hajolj közelebb a kiszolgálóhoz és mondd neki lágy, fuvolázó hangon: **Aranyoskám, drágám!** Ez a titkos jelszó, amelyre megnyílnak a kiszolgálói keblek. És utána

kérd meg, hogy adja neked azt az aranybarnára sült szép cipót. Megértetted? Aranyoskám, drágám és szép cipó!

A sebész bólogatott és megadással tűrte, hogy felesége elismételtesse vele: „Aranyoskám, drágám, azt a szép aranybarnára sült cipót. . ." Erre nyílnak meg a kiszolgálói keblek.

Minden úgy történt, ahogyan a sebész felesége mondta. Illetve **majdnem** úgy történt. A sebész barátságos arcot vágott, amikor rákerült a sor, közelebb hajolt a kiszolgálóhoz, mondta a varázsmondatot: **Aranyoskám, drágám**, azt a szép aranybarna cipót. . . Erre a kiszolgáló mogorván odavágta:

— Hja, válogatni aztán nem lehet!

És a szép aranybarna cipó helyett odalökött egy sápadt sárga löttyedtet.

A sebész hazavitte, meghallgatta, amit ilyen esetekben a férjek hallanak a feleségektől és ezzel napirendre tért az ügy felett. Fogalma sem volt arról, hogy a kenyérpult mögött álló kiszolgálónő szabadnapján elment cipőt venni. Egész héten át cipók között volt, örült, hogy végre cipőket lát.

Mézédes mosollyal nézett a kiszolgálóra és ezt fuvolázta:

— **Aranyoskám, drágám**, a kirakatban láttam egy szép világosdrapp cipőt, azt szeretném. . .

Nem tudta befejezni a mondatot, mert a cipőeladó mogorván odavágta:

— Abból a típusból csak fekete van!

Ez a cipő-ügy is lezárult. Illetve: a cipőüzlet eladója munkaidő után bement az állami zöldségboltba és ott lágyan közölte a pult másik oldalán álló kiszolgálóval:

— **Aranyoskám, drágám**, adjon azokból a szép piros érett almákból egy kilót. . .

Folytassam? A zöldségbolt eladója oktatóan közölte a vevővel, hogy válogatni aztán igazán nem lehet, mit gondol, hová lennénk, ha mindenki csak a piros, érett almákat vásárolná és belezúdított egy zacskóba egy kiló fonnyadt zöld almát. Utána, mint aki jól végezte a mai napot, bement az állami húsboltba, ahol ugyan ő is **„aranyoskámnak, drágámnak"** szólította a segédet, de csak azért, hogy a hentes méltóságteljesen közölje vele:

— A mócsingosat is meg köll vennie valakinek!

A történetnek van egy icipici csattanója. A hentest ugyanis görcsökkel beszállították a kórházba, ahol a történet elején említett sebész főorvos megállapította: sürgős vakbéloperációra van szükség.

Már vitték a műtőbe, amikor a beteg mosolyt erőltetett az arcára és azt mondta elhaló hangon a sebésznek:

— **Aranyoskám, drágám**... ugye nem fog fájni?

Mire a főorvos emlékezetében felmerült az a bizonyos pult, amelynek egyik oldalán a mindenkori vevőnek mindig gügyögnie kell, míg a másik odalon álló eladó mindig gorombán válaszol... Ez eszébe jutott a sebésznek, felhúzta tehát szemöldökét és hűvösen csak ennyit mondott:

— Hja, válogatni aztán igazán nem lehet! Csak annyit ígérhetek, hogy nekem nem fog fájni...

Juhász Gyula:

Béke

És minden dolgok mélyén béke él
És minden tájak éjén csend lakik
S a végtelenség összhangot zenél,
S örök valók csupán mély álmaink.

És minden bánat lassan béke lesz,
És mindenik gyötrődés győzelem,
S a kínok kínja, mely vérig sebez,
Segít túllátni a szűk életen.

Testvéreim: a boldogság örök,
S e tájon mind elmúló, ami jó,
S az élet, a szép, nagy processzió,

Mely indul örvény és sírok fölött,
Az égi táj felé tart csendesen,
S egy stációja van: a végtelen.

Dr. Wojatsek Károly:

A cseh és „csehszlovák" politikai emigránsok szervezkedései a II. világháború alatt

Magyar szempontból tanulságos a húsz évig létezett első Csehszlovák Köztársaság (1918—1938) néprajzi vonalait követő határkiigazítások, a müncheni egyezmény és az első bécsi döntés (1938), valamint a megkisebbített Cseh-Szlovákia eredeti komponenseire — Cseh-, Morvaország és Szlovákia — történt felbomlása után (1939) a külföldre menekült cseh és „csehszlovák" elgondolást valló cseh és részben szlovák volt politikusok, volt pártemberek csoportosulásainak kapcsolatkeresését vizsgálni a számkivetésben. Ezek az egyének vagy korábbi szolgálati helyükön maradtak külföldön a fenti események után, vagy idejében külföldre távoztak az 1939-es német megszállás előtt, vagy pedig veszélyes nehézségek révén szökniök kellett hazájukból, amely német protektorátus vagy szlovák köztársaság lett német gyámság alatt.

A megváltozott politikai viszonyok között, majd a később bekövetkezett háborús helyzetben a volt cseh és cseh érzelmű szlovák pártpolitikusok és diplomaták igyekeztek egyéni elgondolásaik szerint politikai bizottságokat létrehozni és egyes kormányokat befolyásolni érdekeik szerint. A csehszlovákizmus hívei főleg Franciaországban és Angliában kezdtek szervezkedni, bizottságokat és nemzeti tanácsokat alakítani. Ezekben a törekvésekben három személy igyekezett saját magának valamiféle politikai bázist teremteni: Stefan Osusky, Csehszlovákia volt franciaországi követe, Milan Hodza, volt csehszlovák miniszterelnök, később politikai menekült Franciaországban, és Edvard Benes, volt köztársasági elnök angolországi magányában.

Időrendi sorrendben Osusky volt követ cselekedett először. 1939 márciusában Osusky megtagadta a csehszlovák követség átadását a párizsi német követnek a cseh és morva protektorátus létesítésekor. Osusky francia támogatással helyén maradhatott

és oltalma alá vehette a volt franciaországi csehszlovák konzulátusokat is. Szeptemberben, a háború kitörésére irányuló akciók kezdésére buzdította a volt diplomatákat és politikusokat, disszidenseket, senkitől sem kapott felhatalmazás nélkül. Már 1939. október 2-án Osusky, mint a nem létező első Csehszlovákia Párizsban rekedt volt követe, egyezményt írt alá Daladier miniszterelnökkel, amely arra kötelezte a Franciaország területén élő volt csehszlovák állampolgárokat, hogy a katonakötelesek sorozásra jelentkezzenek a körzetükben kijelölt helyeken Franciaországban az ott felállítandó csehszlovák hadseregben való szolgálattételre. Ez egy váratlan húzás volt és katonai kötelezettséget jelentett a mit sem sejtő volt csehszlovák állampolgárok részére és remélt politikai előnyöket Osuskynak. Franciaországnak természetesen szüksége volt arra a 18 ezer főnyi idegen fegyverforgatóra, akik akaratuk ellenére, messze hazájuktól, belekényszerültek a fegyveres összeütközésbe. Az az érdekes, hogy politikai szempontból a franciaországi csehszlovák hadsereg az akkor még nem létező ideiglenes csehszlovák kormány hatáskörébe, de katonai szempontból a francia főparancsnokság alá tartozott. Külön megállapodást kötöttek a hadsereg pénzbeli ellátására. A volt csehszlovák állampolgárok a katonai esküt — ismétlem — az akkor még nem létező ideiglenes csehszlovák kormányra tették le.

Az ambíciózus Osusky, nemzetiségére nézve szlovák, politikai nézetében „csehszlovák", aki a szlovákság 20 %-át kitevő evangélikus hitfelekezethez tartozott a főleg autonomista katolikusokkal szemben, rövidesen meg is kapta jutalmát Daladier miniszterelnöktől. 1939. november 14-én Daladier tudomásul vette, hogy Osusky az előző nap megalakította a csehszlovák nemzeti bizottmányt és azt elismerte a csehszlovák nép képviselőjének és visszamenőleg az október 2-i egyezmény végrehajtójának.

Ez még nem volt egy elismert ideiglenes kormány, amelyre a Franciaországban toborzott csehszlovák hadseregnek fel kellett esküdnie. Az Osusky-féle bizottmány hivatalos címe „Csehszlovák Nemzeti Bizottmány — Katonai Igazgatóság" volt. Ennek a bizottmánynak volt a feladata tárgyalni kölcsönről a francia kormánnyal a csehszlovák hadsereg felállítására, kiképzésére, elhelyezésére és a családtagok ellátására. Egyet meg kell jegyezni, hogy Benesnek semmi szerepe sem volt Osusky tárgyalásaiban a francia kormánnyal. A 18 ezer főnyi toborzott csehszlovák hadsereget a német támadás 1940 májusában szétverte és maradványai Bordeaux-ból Angliába hajóztak.

Mielőtt rátérnék Benes szereplésének az ismertetésére az

emigrációban, meg kell említeni még egy csehszlovák színekben futó volt szlovák politikus, a volt csehszlovák miniszterelnök, Milán Hodza kísérletét arra, hogy benevezze magát politikai kezdeményezésbe franciaországi tartózkodása alatt. Hodza Párizsban összeállított egy Cseh-szlovák Nemzeti Tanácsot. A szláv egyenjogúság alapján kinevezte magát a cseh és szlovák patriotizmus képviselőjének. Kötőjellel írta a cseh-szlovák jelzőt, ami politikai autonómiát sejtetett a szlovákok részére és ellentétben állt Benes politikai csehszlovákizmusával, amely nem ismerte el a szlovák nép önálló létezését. Hodza szlovák luteránus létére nem képviselhette sem a cseheket, sem a szlovákság nagy többségét alkotó katolikus tömeget. A szlovákok között lévő vallási megoszlást követő politikai ellentét és cseh barátság egyik oka abban rejlik, hogy a szlovák luteránusok liturgikus nyelve a Králicében kiadott bibiliafordítás cseh nyelve, melynek eredete még a huszita korba nyúlik vissza, de a meginduló szlovák luteranizmus elfogadott egyházi nyelve lett saját bibliafordítás hiányában. A hosszú évszázadokon kialakult vallási és részben vallásos irodalmi hagyomány nemcsak a reformáció és ellenreformáció idején, hanem a modern korban is kiélezi a különbségeket a szlovákok között. Hodza kísérlete rövid életű maradt követők, anyagiak és külföldi elismerés hiányában.

A müncheni négyhatalmi egyezmény aláírása után Benes lemondott elnöki hivataláról, mert nem akart az események útjában állni, amint azt lemondó levelében saját maga írta. Előbb azonban leváltotta Hodza miniszterelnököt és Syrovy tábornokot nevezte ki miniszterelnöknek. A népharag és Benes húsz éves politizálásának a csődje távozásra kényszerítette a Hradzsin bukott bűvészét. Hodza Franciaországba, Benes pedig Angliába szökött. Az óvatos Benes, Csehszlovákia negyedik leggazdagabb embere, előzőleg több millió font sterlinget csempészett ki Svájcba és Angliába a létező bankszámlák szerint. Prágából gondos előkészítés után egy engedélyezett és bejelentett repülési szám alatt két repülőgépet indítottak Kolozsváron, a szövetséges Románia területén át Londonba. A második gépben foglalt helyet a szökevény ex-elnök. Jan Masaryk, Csehszlovákia londoni követe mentegette az angol kormány előtt Benes eljárását az engedély nélküli határátlépésért régi betegségére hivatkozva. A lebukott elnök angol kérésre megígérte, hogy háttérben fog maradni és nem foglalkozik nyilvánosan politikával.

Régi összeköttetései révén Benes 1939 januárjától júliusig vendégelőadóként működött az University of Chicagón. Ameri-

kai tartózkodását azonban politizálásra használta fel. Chicagóból 1939. március 17-én a „visiting professor" ex-elnök tiltakozó táviratot küldött Summer Wells államtitkárnak Cseh- és Morvaország német megszállása ellen. Benes felújította híres memorandum írásait az első világháború alatti időkből és közvetítő útján 1939 áprilisában hétoldalas memorandumot juttatott el Roosevelt elnökhöz, amelyben a háború kitörése esetén kilátásba helyezett egy csehszlovák exilkormány létesítését. Benes minden reményét egy esetleges európai háború kitörésébe és egy németellenes szövetség győzelmébe helyezte.

Egy rövid tanulmány keretében csak körvonalakban vagy pontok alakjában lehet felsorolni a cseh és „csehszlovák" politikai emigránsok ügyködéseit. Amerikai tartózkodása alatt Benes igyekezett Rooseveltet befolyásolni saját nézeteivel egy esetleges újabb európai politikai rendezés esetére. Benes rögeszméje az első Csehszlovákia létezésének jogfolytonossága volt azért, mert Hitler szószegőnek bizonyult abban, hogy nem tartotta tiszteletben a Münchenben megcsonkított Csehszlovákia határait. Az angolok is kezdtek hajlani arra a gondolatra, hogy egy várható háború esetén felhasználják Benest annak ellenére, hogy az angol kormány konzulátust állított fel Prágában, a cseh-morva protektorátusban és Pozsonyban, az újonnan létesített szlovák köztársaságban, amivel tulajdonképpen Anglia elismerte ezeket az államokat. Később, a háború kitörése után, az angoloknak szükségük volt mindenkire, exilpolitikusokra is, akit felhasználhattak saját céljaikra. 1940 májusában, Chamberlain lemondása után, Benes előnyösebb helyzetbe került. Ezzel szemben a francia kormány Daladier vezetésével azt ajánlotta Osusky volt követnek Párizsban, hogy Benes vonuljon vissza a nyilvános szerepléstől a csehszlovák politikában külföldön, mert azzal a sok hibával, amit elkövetett a múltban, szintén elrontaná az 1939. október 2-án kötött megállapodást Osuskyval egy csehszlovák hadsereg felállítására Franciaországban. Itt azt is kell tudni, hogy Osusky nem volt teljesen Benes hűséges követője annak ellenére, hogy húsz éven át működött csehszlovák követként Párizsban, előtte pedig két évig Londonban. Osusky önálló érvényesülést óhajtott önmagának szerezni. Benest a szó szoros értelmében írásaiban többször lehordta és nem egészen diplomatikus jelzőkkel halmozta el. Ez azonban nem akadályozta meg az alattomos és szükség esetén simán meghunyászkodó Benest abban, hogy ravaszul és makacsul folytassa mesterkedéseit a háttérben. Látta Osusky sikereit a francia kormánynál és nem akart kimaradni a

cseh emigrációs politikai vezetésből. Ezért 1939 szeptemberében elküldte hű embereit Londonból Párizsba, hogy tárgyaljanak Osuskyval, egy egyesített csehszlovák nemzeti bizottmány megalakításáról. Osusky továbbra is mellőzni igyekezett Benest a Daladier-től kapott utasítások szerint és saját maga politikai célja érdekében is. Benes azt az értesítést kapta kiküldötteitől Párizsból, hogy személyes jelenléte szükséges lenne a különbségek eltüntetésére egy esetleges, Osuskyval folytatandó tárgyalás révén. Benes minden önérzetét félretéve megjelent Párizsban és átvette kiküldötteitől a tárgyalások vezetését Osuskyval. Benes maga mögött érezte Roosevelt elnök és bizonyos angol körök vélt támogatását, meggyőzte Osuskyt egy kiszélesített csehszlovák nemzeti bizottmány létesítéséről. Osusky előnyösebb helyzetben volt Párizsban, mint Benes Londonban, mert a csehszlovák bizottmány katonai igazgatóságként szerepelt és pénzügyi támogatásban is részesült. A Benes-Osusky megbeszélések eredménye az lett, hogy kettejükkel, valamint még hat résztvevővel megalakult az új Csehszlovák Nemzeti Bizottmány.

Benes elérte célját, tagja lett egy emigráns bizottmánynak. Decemberben, amikor visszatért Londonba, jelentette Lord Halifax külügyminiszternek, hogy nyolc személy bevonásával megalakult egy csehszlovák nemzeti bizottmány. Hozzátette, hogy ez a bizottmány lenne jogosítva tárgyalni az angol kormánnyal szükség esetén egy csehszlovák hadsereg felállításáról angol területen, beleértve a gyarmatbirodalmat is, hasonlóan a francia megoldáshoz. A Lord Halifaxnak küldött levelet Benes mint korábbi elnök (former president) írta alá. Lord Halifax tudomásul vette a nemzeti bizottmány megalakulását, amely minősítve volt arra, hogy képviselje a csehszlovák népet és tárgyaljon a kormánnyal egy csehszlovák idegen hadsereg felállításáról. Az illetékes minisztériumokat Lord Halifax értesítette arról, hogy adják meg a nemzeti bizottmánynak tevékenységükhöz az igényelt segítséget.

A háború kitörése megváltoztatta a magánember Benes tevékenységének lehetőségeit Londonban és rendkívül előnyös helyzetbe sodorta a korábbi elnököt. A müncheni egyezmény hívei, Daladier és Chamberlain, 1940 márciusában, illetve májusában lemondtak. Ehhez hozzájárult Franciaország veresége a hadszíntéren, amelynek Benes részére az lett az előnye, hogy riválisa, Osusky és környezete, valamint a csehszlovák hadsereg megmaradt része Franciaországból kénytelen volt Angliába menekülni, ahol Benes lett a teljhatalmú személy a Csehszlovák Nemzeti Bi-

zottmányban. Ezután a dolgok hihetetlenül Benes vágyálmai szerint zajlottak le. 1940. július 18-án az angol kormány elismerte a Csehszlovák Nemzeti Bizottmánbyt ideiglenes kormánynak. Megállapítást nyert az a tény, hogy Angliában 17 millió font sterling Csehszlovákia tulajdonát képező összeg volt már régebben letétbe helyezve. Az ideiglenes kormány ezt az összeget az angol kormány rendelkezésére bocsátotta egy csehszlovák hadsereg felállítására angol területen. A Szovjetunió 1941. július 18-án teljes de jure elismerést adott a Benes vezetése alatt álló nemzeti bizottmánynak. Benes a következő évben teljes gőzzel nekifogott megállás nélkül a müncheni egyezmény elleni támadásaihoz. Érve az volt, hogy Hitler szándékosan semmisítette meg a négyhatalmi egyezményt, aminek következtében az érvénytelenné vált. A kormány nevében Eden bejelentette az alsóházban, augusztus 5-én, hogy Anglia visszautasította a müncheni egyezményt, de ezzel még nem ismerte el a München előtti Csehszlovákia határait. A határokat, amint tudjuk, a második világháború befejezése előtt Benes beleegyezésével Sztálin határozta meg, elvéve az első Csehszlovákia területéből Kárpátalját a Szovjetunió javára.

Benes ezután a De Gaulle tábornok vezetése alatt lévő francia nemzeti bizottmányhoz fordult támogatásért München ellen. A tárgyalások eredményeképpen 1942. szeptember 29-én, az egyezmény negyedik évfordulóján, az exil franciák érvénytelennek minősítették a müncheni egyezményt ab initio. Benes szívós munkával kiépítette bázisát Londonban, aminek eredményeként 1945. február végéig összesen negyven kormány ismerte el a londoni csehszlovák ideiglenes kormányt és tartott fenn vele diplomáciai viszonyt, közöttük az USA is 1941. július 31-től.

A háborús fejlemények sokkal jobban kedveztek Benesnek, amint azt várni lehetett volna. Az ex-elnök, az előző elnök, vagy a lemondott elnök egyszercsak elhagyta leveleiben a három említett jelzőt és egyszerűen mint elnök írta alá leveleit. Az angol kormány hallgatólagosan beleegyezett ebbe a megtévesztésbe vagy hamis képviseletbe. Angol támogatással Benes ismét köztársasági elnök lett a számkivetésben. Elnökké nevezte ki saját magát. A nem létező Csehszlovák Köztársaság elnöke lett senkitől sem megválasztva. Az exil elnökség és az exil ideiglenes kormány fenntartásához azonban sok pénzre volt szükség. A pénzhitelt az angol kormány szavazta meg. A háború végéig a csehszlovák ideiglenes kormány negyven és fél millió font sterling támogatást kapott Angliától hitel alakjában, amelyhez hozzá kell adni az oroszoktól kapott soha és sehol fel nem tüntetett összeget is.

Ehhez még hozzá kell számítani a Land-Lease hitelt is. Ezekből a pénzekből tartották fenn a cseh és „csehszlovák" politikusok az emigrációban a kormányt, az államtanácsot és az elnöki irodát. A költségvetés 1940-től a háború alatt az első évi 2000 font sterlingből évi négymillióra nőtt a háború végéig. A csehszlovák exil reprezentáció az elnökből, az elnöki kancelláriából, az államtanácsból és annak irodájából, a minisztertanács elnökségéből és nyolc minisztériumból állt. A minisztereket az elnök bízta meg és az államtanácsot is az elnök nevezte ki egy évi időtartamra. Ezeket a kinevezéseket a kormány hivatalos lapjában (Uredni Vestnik Ceskoslovensky) tették közzé, amely közölte a törvényerejű elnöki rendeleteket is. Egy elnöki rendelettel 1940. december 15-én Benes saját magát elnökké nevezte ki, aki a törvényhozó és végrehajtó hatalom egyedüli forrása lett. Nem meglepő, hogy politikai ellenfelei a kis termetű Benest egy új Napóleonnak nevezték el. Sokan tűnődtek azon, hogy a londoni csehszlovák exilkormánynak még belügyminisztere is volt. Ez főleg kémszolgálattal foglalkozott a cseh és morva protektorátusban, Szlovákiában és Magyarországon. Több listát állítottak össze az exil belügyminisztériumban egy jövőbeni bosszúállásra, ha a hadiszerencse kedvez a szövetségeseknek.

A londoni csehszlovák bürokrácia jogi helyzete az angol kormányhoz viszonyítva sohasem volt tisztázva. Angol földön működött egy idegen elismert kormány. Az angol kincstárból a csehszlovák alkalmazottak és miniszterek ugyanolyan fizetést kaptak, mint az angol kormány megfelelő alkalmazottai. Benes nem volt tekintettel az angol kormány érzékenységére vagy tanácsára és külföldi utazásait saját politikai elképzelései propagálására használta fel. Utazásának célja az USÁ-ba és a Szovjetunióba a müncheni egyezmény eltörlése és politikai ellenfeleinek megbüntetése volt egy szövetséges győzelem esetén újra felállított Csehszlovákiában. A kényes jogi helyzet nem zavarta Benest abban, hogy vendéglátói akarata ellenére cselekedjék. A német támadás a Szovjetunió ellen ismét kedvezett Benes politikai helyzetének. Benes ekkor elfelejtette a csehszlovák követ kiutasítását a Szovjetunióból 1939 decemberében az önálló szlovák állam elismerésekor Moszkva által. Amikor a német invázió után az oroszok gyorsan politikát változtattak és Csehszlovákia önállóságát hirdették, Benes ajánlatot kapott egy csehszlovák hadsereg felállítására a Szovjetunióban. Ezt követte a fentebb említett diplomáciai elismerés és követ küldése Londonba az exil csehszlovák kormányhoz. A kialakulóban lévő cseh-szovjetorosz viszony

miatt Benes terhére kezdett lenni az angol kormánynak. Ez azonban nem zavarta Benest abban, hogy 1943 decemberében elutazzék Londonból Moszkvába és aláírja a csehszlovák-szovjetorosz barátsági, kölcsönös segélynyújtási és háború utáni együttműködési szerződést. Benes Moszkvában többek között felhozta a magyarok kitelepítésének tervét az újra felállítandó Csehszlovákiából. 1945-ben az angolok nem voltak képesek befolyásolni szovjetorosz szövetségeseik viselkedését az orosz csapatok által elfoglalt területeken és Benes teljesen természetesnek tartotta azt, hogy faképnél hagyja angol támogatóit és a németeket üldöző szovjet csapatok nyomában és védelme alatt visszatérjen az egykori csehszlovák állam területére. Az 1938-ban lemondott elnöknek sikerült 1945-ben visszatérni keletről a volt csehszlovák területre, ahol ismét elnökösködött a saját maga megbízásából és három évig az oroszok megtűrésével. A visszatért ex-elnök diktatórikus módon elnöki rendeleteket adott ki és bosszút állt valódi és vélt politikai ellenfelein. Mindezt a demokrácia jelmezében büntetlenül tette mindaddig, amíg saját kommunista alattvalói és szövetségesei el nem távolították őt az elnöki székből 1948 februárjában. Házi fogságában birtokán, Sezimovo Usti csehországi helységben, közvetlen környezetében nyomorultaknak (darebáci) nevezte a politikai puccs elkövetőit. Néhány hónappal az elnökségből történt elűzése után az összeroppant diktátor-elnök meghalt. Csalódott orosz szövetségeseiben, akik egy rövid ideig engedték őt érvényesülni, bár el kellett fogadnia a Szovjetunióban emigrációban élt cseh és szlovák politikusok beleszólását az első kormány megalakításába, amikor velük együtt Kassára érkezett az orosz csapatok segítségével.

A háború alatt Benes a szovjetorosz kormány szorongatott helyzetét igyekezett kihasználni a szláv szolidaritást emlegetve, de saját magára gondolva. Kiábrándulva azt kellett tapasztalnia, hogy végeredményben Sztálin csapta be őt. Benes politikai proszkribált lett saját Csehszlovákiájában. Halála után a belügyminisztérium lefoglalta a Londonból hazavitt iratait. Benes politikája 1938-ban és 1948-ban csődöt mondott. A nagy politikai bűvész 1938-ban és 1948-ban mindig másokat okolt külpolitikai kudarcaiért. Sohasem ismerte be, hogy az ő politikai vonalvezetése juttatta bajba nemzetét. Egy harmadik politikai számkivetésre már nehéz volt gondolnia 1948-ban, mert a szovjetorosz befolyás alatt lévő országból lehetetlen volt kimenekülnie és belehalt a megalázásba.

* * *

A fentiek láttán önkéntelenül is felvetődik a gondolat, miért nem hozott a magyar politikai vezetés valami fontos döntést a németektől való elszakadásra. Eredménytelen megbeszélések történtek a Kállay-kormány utasítására Konstantinápolyban, Bernben és Lisszabonban a velünk hadban álló szövetséges kormányok képviselőivel. Amerikai és kanadai útra küldték Eckhardt Tibor rátermett politikust és diplomatát kapcsolatok létesítésére az ellenséges hatalmakkal. Ez több ok miatt nem járt sikerrel. Néhány nappal az 1944. március 19-i német megszállás után egy kilenc tagból álló követi bizottság alakult Bernben a német hatósugártól kívül álló magyar diplomatákból, akik nem ismerték el a németbarát Sztójay-kormányt. Célja az volt, hogy informálja a szövetséges kormányokat egy németellenes polgári ellenállás megszervezéséről Magyarországon. Nem sokkal elfogatása előtt Horthy kormányzó egy berni banknál 1500 kg aranyrudat helyeztetett el egy külföldi magyar ellenkormány létesítésére.

A magyar politikusok képtelenek voltak kockázat vállalásával megszabadulni a német uralomtól a nemzet érdekében. Ugyanakkor a cseh emigráció Benes és társai vezetésével az első világháború alatt és után sikerrel működött a Habsburgok detronizálásán és a második világháború alatti tevékenységével sikerült hozzájárulnia ahhoz, hogy Sztálin legyen a Habsburgok örököse Magyarország letiprásával és Csehszlovákia felújításával a tárgyalóasztaloknál.

Puszta Sándor:

Tékozló fiú

a mindenségben kell lenni egy helynek
ahol még emlékeznek rám
apám szíve az
mire várok még
haza megyek

Lemke Gyula:

Távoli visszhangok

Őszintén meg kell vallanom, hogy cikcakkos életem folyamán nemcsak én csalódtam rengeteg felebarátomban, de személyemet illetően is sokan csalódtak. Köztük öreg, jó tanítóm. Szegény feje, irodalmi hajlamokat vélt fölfedezni bennem, és még harmadikos elemistaként megbízott Czuczor Gergely: Hunyadi című versének szavalásával.

Tedeumos reggeli misét követően gyülekeztünk az évzáró ünnepségre. Közel a templomfalhoz, friss fenyőszagot árasztó deszkaemelvényen hosszú asztal. Mögötte ült a plébános úr, a kerületi tanfelügyelő, meg a pár szál falusi tanító. Lent, jobbra, nagy gesztenyefa hűsítő árnyékában, díszes szőnyeggel a lábuk alatt, puha karosszékben ültek a kegyúrék: gróf Batthyány, a vértanú miniszterelnök unokaöccse és a kegyelmes asszony, büszke Andrássy-ivadék, unatkozó szemekkel, de leereszkedő mosollyal. Balra, velük szemben, a másik oldalon az apám, az anyám, majd a községbíró és az iskolaszéki tagok. Nekik már csak közönséges kocsmaszék jutott, s lábuk alatt nem volt szőnyeg. Középütt álldogáltunk mi, az elemista gyerekhad osztályokra tagozódva. Körülöttünk vastag karéjban a falu népe, többségükben asszonyfélék. A tanítók asztalán hatalmas búzakalász-csokor, a fákon madárfütty. Szinte ínyemen éreztem a komoly ünnep ízét, ami innét kéthónapos gondtalanságba, számos láb-kar leverésbe és iszonyú birkózásokba torkollik.

A tanfelügyelő lelkes szónoklata után következtem.

Kis szívem — érthetően — nagyon zakatolt, amint kiálltam középre. Utasításhoz híven először meghajoltam a kegyelmesék felé, aztán merevebben az emelvényen ülőkhöz, balra már csak a fejemet biccentettem és összesunyítottam gőgösen feszítő apámmal.

Megy ez, mint a karikacsapás, higgadtam le és szívem sem lüktetett olyan erősen. Kilenc esztendős gyerekhangom magabiz-

tosan csengte túl a madárcsicsergést: „Ki áll amott, a szirttetőn — Hunyad magas falánál? . . .” Aztán elakadtam. Kis csodálkozásfélét éreztem, hiszen öt perccel ezelőtt még hibátlanul elmondtam magamban az egész versezetet.

Menni fog ez — éreztem a belső biztatást — és újból belekezdtem: „Ki áll amott, a szirttetőn — Hunyad magas falánál?”

Megint megfeneklettem. A vers további sorai nyomtalanul kiestek az agyamból. Az asztalnál öreg tanítóm kétségbeesetten forgatta a vásott verseskönyvet. Kereste a Czuczor-költeményt, hogy súghasson. „Lám, ő sem tudja könyv nélkül” — gondoltam keserű gúnnyal. Pillantásom a kegyelmes asszonyra vetődött. Arca egészen megvidámodott. Kellemes izgalmat jelentett számára megtorpanásom. Most apám felé sandítottam. Láttam, hogy térdére könyöklő kezére hajtja busa, nagy fejét. Anyám a rózsafüzért tekergette ujjaira. A plébániaudvarból élesen hallatszott egy kárörvendő kakaskukorékolás.

Tudtam, hogy elvesztem. Kár erőltetni. Még egyszer, csak úgy becsületből nekiveselkedtem: „Ki áll amott, a szirttetőn . . .” — csak ennyit. Öreg tanítom most már hangosan súgott, de hiába. Nekem az járt az eszemben, hogy tulajdonképpen hát mit is jelent ez a szó: „szirttető”, meg „Hunyad magas falánál”. A jó kántor elfelejtette a fogalmak értelmét megmagyarázni. Csak beszajkóztam a költeményt, akár egy szanszkrit szöveget.

Nem estem össze a szégyentől, nem is sírtam. Inkább azt latolgattam, hogy a grófék meg a pórnép között illendőségből hagyott résen megugrom és beveszem magam a Rába-menti nádasba, mint Savanyú Józsi és hajdani betyárjai. Később majd valahogy lovat, fokost és árvalányhajas kalapot is kerítek.

Már lendülésre készen kissé összehúztam magamat, amikor a reverenda megsuhant mellettem. A plébános úr hűsítő tenyerével megemelte forró államat, másik kezével, huncutkás mosollyal barackot nyomott a koponyámra. Aztán inkább a dermedt csöndben várakozó közönséghez, mint felém, ennyit mondott megnyugtató, mély hangján:

— Végeredményben igazad van, édes fiam. Nem áll ott azokon a falakon már senki! . . .

A kegyelmesék ijedten kapták tenyerüket a szájuk elé, hogy parasztos kacagásra ne fakadjanak. Bezzeg a falu népe, meg a gyerekhad szívből hahotázott. Nem kárörvendően, nem gúnyosan, de igaz vidámsággal, felszabadultan. Hallottam, amint apám a községbíróhoz hajolva derűs arccal megjegyzi:

— Jól megtréfált bennünket a kölyök. Igaza van! Nem áll azokon az omladozó, rossz falakon egyáltalán senki!

Ünnepség után nem csúfolt a közönség, még a gyerekek sem. Szolovy Jóska megnyugtatásként teljes erővel nyakszirten csapott, és én hálából, késlekedés nélkül a lábikrájába rúgtam. Többi társaimmal is hasonló enyelgésbe keveredtem és mire kapunkon benyitottam, a képem olyan lekarmolt volt és az új ruhám olyan nyúzott, mintha közszereplésem teljes sikert aratott volna.

Kudarcomat otthon sem tették szóvá. Külön feltűnt nekem, hogy jó anyám a leszakított és kezemben hazavitt ingujjamért sem vert meg. Ebből éreztem, hogy sajnál és ő is tudja, amit én: kegyetlenül levitézlettem az évzáró ünnepségen.

Bárki azt hihetné, hogy ez a kudarc letört engem és lelohasztotta az irodalom iránti érdeklődésemet. Szó sincs róla. Sőt, féktelen becsvágy burjánzott fel bennem. Ezt a kegyetlen gyalázatot — gondoltam — csak úgy moshatom le, ha megmutatom tanítómnak, a tanfelügyelőnek, a kegyelmes asszonynak, szégyenkező szüleimnek, az egész falu népének: csak azért is én leszek az ország legnagyobb költője. Máris lenéztem Czuczor Gergelyt, Csokonayt, Arany Jánost. Jókait meg éppen lenéztem, hiszen, szegényke, jobbára csak prózában írogatott.

Egy szó mint száz, versfaragásra adtam a fejemet. Elsősorban honfiúi felbuzdulások rohantak meg, de a szerelmi lírát sem hanyagoltam el.

„Futkároz a nyuszi, repülget a madár — Minden egyes férfi szerelmes vén szamár" — zengtem tizenkét éves koromban. Mondanom sem kell, hogy szerelmes, vén szamárságom abban nyilvánult meg, hogy hátba boxoltam a rám nyelvet öltő velem egykorú vagy kisebb hölgyeket.

Az iskolai regula szerint kopaszra nyírt, tizenhárom éves fejemmel már képzeletbeli szerelmemtől búcsúztam. Megfenyegettem a nőt, hogy hűtlenségére csúnyán ráfizet, mert emlékemtől a bitang életben szabadulni nem tud.

„Kísértetalakom Veled marad — S majd, ha kebledben megáll a szív, akkor hal meg — Csak akkor az álomlovag."

A nagy bizonyítási alkalom azonban csak tizennégy éves koromban köszöntött rám. A „Zászlónk" nevű diákújság országos pályázatot hirdetett. Szent István — ez volt a téma. Lehetett pályázni verssel és prózával. A két irodalmi műfaj közötti választás fejtörést nekem nem okozhatott. Első felbuzdulásomban arra gondoltam, hogy litánia formájú és hangulatú versezettel lepem meg az emberiséget. Van Mindenszentek litániája, Szent József,

Szent Antal és még több idegen szent litániája, hát miért ne legyen a legszebb litánia a legkülönb magyar, Szent István király litániája?

Vesztemre azonban akkor éppen a városunkban nyugvó Tinódi Lantos Sebestyén hatása alatt állottam. Így a nagy király hősi cselekedeit a rímtelen rímek és ritmustalan ritmusok kínpadjára feszítettem.

Balsejtelmek között adtam postára pályázatomat. Először kételkedtem önmagamban: hátha mégsem én vagyok Magyarország legnagyobb költője? Két hónapig alvajáróként jártam-keltem. Ennyi idő múltán közölte a „Zászlónk" az országos pályázat eredményét.

Az első díjat prózával nyerték. Igaz, nyolcadikos diák, s én harmadikos voltam akkor. Ugyancsak prózával futottak be másodiknak. A harmadik helyet egy hetedikesnek ítélték. „Szövege gyenge — írta a bírálóbiztos —, de ötlete, a Szent István litánia, díjat érdemel." Tehát díjat nyerhettem volna, ha első ötletemet dolgozom fel.

Mintegy száz pályázó közül engem huszonhetediknek soroztak. Most is fülembe csöng a kérlelhetetlen kritika: „Történelmi ismeretei kínosan feszengenek a zárt verssorokban."

Ó, hogy nyakamban dobogott nyomorult kis ártatlan gyerekszívem, hogy dübörögtek az erek buksi homlokomon, hogy potyogtak könnyeim az iskolai WC cementjére, ahova félrevonulva néztem át a pályázat eredményét.

Életem első, lebunkózó nagy csalódása volt. Lehet, hogy a többi nagy csalódás elviseléséhez ez az első adta a megedződő tréninget.

— Nem vagyok költő — nyilallt át rajtam a kétségbeesés. Osztálytársaim azonban csak azt látták, hogy nevem a pályázók között nyomtatásban látott napvilágot. Ilyen történelmi esemény iskolánknál egyetlen kisdiákkal sem fordult elő, legalábbis akkoriban. Petercsák Szaniszló, aki legerősebb volt az osztályban, mindjárt ki is jelentette, miszerint védelme alatt állok és sajnálkozását fejezte ki, hogy előző nap a palánkhoz lapított, de hát... nem tudta, hogy költő vagyok...

Elvesztettem a világot, de megnyertem osztálytársaim szeretetét. Megízleltem: egy kis szeretet fölér sok nagy kinccsel és hírnévvel.

Igen, úgy jártam, mint a többi sok ezer kisdiák, aki velem együtt rímeket faragott: nem lettem Magyarország legnagyobb költője. Ám ahogy sok évtized távlatából visszanézek, számomra

most már nem sok értelme lenne a dicsőségnek. Hiszen nem hivatástudatból, csupán hiúságból, sértett önérzetből akartam az olimpuszi magasságba jutni. Csak azért, hogy bámulatba ejtsem mindazokat, akik szemtanúi voltak balsikeremnek.

De hol van már a jó öreg tanítóm, hol van a tanfelügyelő, a kegyelmes asszony, s hol az egész falu népe? Mit érne nekem bármekkora siker az ő ámulatuk, tapsaik és irigykedésük nélkül?!

A megértő lelkű plébános úr is, akinek oly sokszor és áhítattal ministráltam, az örökkévalóságban vár engem, hogy huncutkás mosolyával barackot nyomjon a kobakomra.

Messze távolban csak a visszhang dalol: „Ki áll amott, a szirttetőn — Hunyad magas falánál?" Aztán: „Igazad van, édes fiacskám, nem áll ott már senki" . . . Senki! . . .

Berde Mária:

Törvény

Ki keresztet hordott mindenkiért:
A *földön* igazságot nem ígért!
A földön a föld törvényét szeresd,
A földön egy a törvény: a kereszt.

Kinek keresztje föl az égig ért:
Az *égben* igazságot nem ígért.
Az égben ítél égi Szerelem:
Az égi egy törvény: a kegyelem.

Ki keresztről alá *poklokra* szállt:
Ott igaz és hű mérleget talált.
Ott, ki miképp vetett, aképp arat —
Igazsággal egy mér: a kárhozat.

Hogy jól imádkozz, jól vigyázz azért!
Igazságod Istentől sohse kérd.
Szólj: „Törvényed szerint legyen velem,
Itt a kereszt és *túl* a kegyelem;
Csak igazság szerint velem ne tégy,
Mert tűzbe hullok úgy, mint őszi légy!"

Dr. Bognár Kálmán:

Emlékezés az 1956-os őszre

Mozaik 1956. október 23-ról)

Ma már történelem az elmúlt 33 esztendő. Egy emberöltő telt el az emlékezetes nap óta, ami új fejezetet iktatott a magyar történelembe. Az ősz szabályszerűen visszatérő évszak a „makroklimában", de az 1956-os év ősze más volt minden előbbi „vénasszonyok nyaránál". Meg kell erről emlékeznem, úgy is, mint hiteles „koronatanúnak".

Abban az évben a késői nyár földet melegítő áldásos napsugarai egyre fáradtabban érték a magyar fővárost, míg a néphangulat annál izzóbb, emelkedettebb volt, minden bizonnyal a Petőfi Körben elhangzott erős, sokszor viharos felszólalások, kritikák nyomán. A nagy teremből az utcára kiszorult nép lélegzet-visszafojtva hallgatta ezeket, vagy éppen tapsorkánban tört ki, ha helyesléssel találkozott. Jómagam a gyűléseken vidéken folytatott munkám miatt nem vehettem részt, de barátaimtól mindenről értesültem. Azon év kora őszén — annyi keserves év után — mindenki tudta, valami történni fog: a bajokat orvosolni kell!

Ezek az összejövetelek a fiatalság lelkes bekapcsolódásával a volt tiszti kaszinó épületében voltak. Magánjellegűekként indultak, de történelmi jelentőséget kaptak. A közelgő változás jelét hordozták magukon, jóllehet erről nyíltan beszélni senki sem mert. „Kucsera elvtárs" kifigurázása a párttitkárok alkalmatlan, káros működésére mutatott rá, ami később a sajtóban is még jobban magyarázatot nyert. Nemzetünknek elege volt a kommunizmusból!

Sok egyéni bajom következtében (tart. alezredesként az utcára löktek minden ellátási biztosíték, nyugdíj kizárásával stb.) szinte úgy éreztem, jobb lett volna meg sem születnem. Majd két évet meghaladó kitelepítésem következett a palócföldre, Egerbocsra. Szétszakadt családi életem és egyebek nagyon borússá tették korábban vidámságra hajló természetemet, és annyi hon-

fitársammal együtt óhajtva vártam az égető szükségű változást. 1948-ban még magyar állami ösztöndíjjal, 6 hónapra szóló fizetéses szabadsággal Rómában éltem az ottani Collegium Hungaricumban. alig másfél évvel később még segédmunkási állást sem kaptam... Ilyen fordított világ jutott nekünk, akkori értelmiségieknek!

Első házasságom felbontása (21 év után) az évekig tartó félreállítással, megpróbáltatásokkal terhelten éppen 56 nyarának végére esett. Mint kitelepített, Budapesten nem lakhattam; rendőrségileg Törökbálinton jelentettem be magam egy volt kisgazdapárti országgyűlési képviselő barátomnál, aki a nagytétényi sertéshizlaldában akoltisztító segédmunkás volt akkoriban. Ez tipikus kép az 50-es évek közepéről, az októberi forradalom előtti Magyarországról. Nem volt egyedüli az én sorsom sem. Az ún. Horthy-időkben képzett meteorológus voltam két diplomával a zsebemben, tudományos szakirodalmi munkásságot is kifejtve. Nagy Imre első miniszterelnöksége idején — 1953 őszén — a kitelepítéseket is feloldották, de régi hivatásomba való visszatérésem még polgári intézetbe sem sikerült. A hadseregre nem is gondolhattam, hiszen valamennyi volt tisztet „elhurcolásunk" második évében rendfokozat nélküli tartalékos honvéddé fokoztak le. Mikor ez velem is megtörtént 1952 nyarán, az egri kiegészítő parancsnokságon egyik sorstársam Röder Vilmos altábornagy volt (a régi Honvéd Vezérkari Főnök 2. sz. helyettese, akivel az ún. „demokratikus honvédségben" egy-két évet együtt szolgáltam a Honvédelmi Minisztériumban). Mit mutatott mindez? A legrosszabb sors a régi katonáknak jutott!

Különös szerencsével, de felbecsülhetetlen baráti segítséggel 1954 nyarán mégis „rám sütött" a nap: bekerültem a Magyar Állami Földtani Intézetbe tudományos munkatársnak. Rokonok, barátok úgy tekintették ezt a kivételes szerencsét — vagy inkább a Mindenható áldását —, mintha ez lett volna a világ nyolcadik csodája. A tudományos intézetben eltöltött két és fél évem 1956. december 10-i menekülésemig, egyik legszebb időszaka és fejezete marad életemnek.

Második házasságom időpontját 1956. október 23-ára tűzte ki a rákoscsabai községi tanács anyakönyvvezetői hivatala, délelőtt 11 óra 30 percre. Ez is megtörtént, de délután már minden bizonnyal elmaradt volna a villámgyorsan bekövetkezett forradalmi események miatt. Az új feleség — korábban Hámory-Várnagy Dalma hangversenyrendező, zongoratanárnő, kétségtelenül jó irodalmár lélek — erdélyi származással lelkes patrióta magyar

asszony volt. Utólag kiértékelve az emigráns sors kezdeti nehézségeit, „elsiette" ezt a házasságot velem, ezért a következő évben Bécsben törvényesen elváltunk. Többet nem láttam, nem találkoztunk.

Mint Pilátus a Krédóba, én is úgy cseppentem bele új házasságommal az emlékezetes októberi forradalom kellős közepébe. Legalábbis a látott eseményeknek hiteles kortanújaként... Ha akkor nincs új feleség mellettem, talán fegyveres szabadságharcos lehettem volna... De hadd folytassam tovább a rákoscsabai anyakönyvvezetőtől induló útirányunkat.

Új feleségemet taxival vittem a Nagykörút New York Kávéházának éttermébe ebédelni, amit a megkésett magyarosítás már újból Hungáriának nevezett. Ebéd után két tanúnk magunkra hagyott bennünket, és mikor mi is eltávoztunk, a Nagykörúton már zsongott-bongott az új lüktetésű magyar élet... Sok vihart megért ez a híres szálloda és étterem. Azon órákban már félig rendezett csatárláncban, majd egyre sűrűbb sorokban haladt a nép a Margit híd felé. Mikor mi is besoroltunk, a tömeg már megállította a Nagykörút közúti forgalmát, a villamosok, autóbuszok, trolik csak döcögve mehettek előre, de inkább csak egy irányba, északnak tartva, a Bem-szobor felé. Más volt a hangulat, a kép, mint az erőltetett május 1-én vagy április 4-én szokott lenni. Idézzem Petőfit? „Föltámadott a tenger!"

Az utóbbi napok egyre forrósodó levegője végül így csapott ki. Nem voltak semmiféle szervezők, de a főváros lakossága érezte, hogy „Kucsera elvtárs" végnapjai közelednek...

Esküvői hangulatunk ellenére beálltunk a sorba, közúti járműre hiába vártunk volna. Taxik pedig már sehol! Több óra után jutottunk el a Széna térre — közelében hallgattam egyetemista koromban több alkalommal Szabó Dezső lebilincselő előadásait. Ugyancsak a Centrálban, vagy a Múzeum körúti csendesebb kávéházban... Emlékek torlódtak bennem VIII. kerületi Rákóczi téri ideiglenes sírhelye felé is, hiszen az elsők között voltam, akik felfedezték, hogy hol és hogyan halt meg a „Magányos Bölény". Háború utáni fiatalságunk magáénak szerette volna tudni ezt a kivételes tehetségű magyar géniuszt, de a rendszer még ettől az örömtől, kívánságtól is megfosztotta. Így, az elmosódó múlton elmerengve feljutottunk az „Old Firenzé"-be a kora esti órákban, ahol vacsorázni akartunk. Majdnem teljesen üres volt. Mindenki az utcán várta az eseményeket. Szerettem ezt a csendes, patinás, hangulattal bélelt vacsorázó helyet — konyhája ugyan drága, de nagyon jó volt, népszerű és kedvenc énekese

azonban már nem ült a zongoránál (Eiseman Mihály, a „Lesz maga juszt is az enyém" c. sláger szerzője). Mindössze 5-6 vendég ült az asztaloknál, pedig máskor zsúfolt volt a helyiség. Nekem sem volt hangulatom a vacsora után sokáig maradni; rövidesen a Duna-parton voltunk és a félhomályban láttuk, miként zuhannak a pesti oldalon fekvő belügyminisztérium tetejéről a szovjet csillagok a mélybe és jelennek meg a lyukas zászlók a gyertyákkal megvilágított ablakokban is. Felejthetetlen kép, nem mossa ki ezt semmi emlékezetemből... Budapest valóban örömmámorban úszott. Az utcán, a tereken az emberek ölelgették egymást. Most mutatkozott meg az „osztálynélküli társadalom", most, amikor a magyarok egymásra találtak. Trágár beszédnek nyoma sem volt, az emberek szinte gyermekies önfeledtséggel érezték, hogy egymáshoz tartoznak. Az emlékezés apró rőzselángjain jól esik ezekre az órákra visszagondolni, amikor a pesti utcákon az első estén csak boldogságtól sugárzó arcokat lehetett látni.

Budát mindig nagyon szerettem. Repülőkiképzésem után az első állásom itt volt az Orsz. Meteorológiai Intézetben. Első önálló lakásunk szintén, amit nem tudok sohasem felejteni. Változatos életutamból a régi és szép emlékek ide mindig nemcsak visszahúznak, de melegítenek is.

A várból kacskaringós utakon tértünk le a Duna-partra. A kettes villamossal — ez mindig egykocsis volt — szerettünk volna az Erzsébet híd felé menni. A IV. vagy a VIII. kerületbe akartunk volna eljutni. Nagyon lassan és sok megszakítással sikerült csak, persze gyalogosan. A Döbrentei téren már láttuk, hogy rendőrök fegyverzik fel a tömeget. Pilisszentlászlóról vagy Piliscsabáról érkező katonai tehergépkocsik katonái osztották szét a fegyvereket. A tömeg az Erzsébet budai oldalán különösen összetorlódott, a hídra alig lehetett feljutni. Már elmúlt 9 óra. Amikor fegyveresekkel megrakott teherautók érkeztek, többször is hallottuk: Ne lőjjetek ránk! Nem is tették... Mindenki a Rádióhoz szeretett volna eljutni. Nekünk nem sikerült, de az egyetemi „Gólyavár" épületei közé még bepréselődtünk. Éjfélre járt az idő, az egész éjjelt a VIII. kerületi utcákon töltöttük. A Korvin áruháznál láttuk, amint a Szabad Nép székházából nagy égő tömegekben hullottak ki a megtévesztő sajtó- és propagandatermékek a kövezetre. Pár gépkocsi felfordítva lángolt és ezek óriási égő fáklyákként világították be a sötét utcákat, tereket. Sok helyütt nappali világosság volt az utcákon az égő könyvekből, újságokból, amikkel több mint tíz éven át butították, félreve-

zették népünket. Fáradtan virradt ránk a reggel, amikor a Keleti pályaudvar közelébe értünk. A közeli Rottenbiller utcában lakott Dalma egyik operaénekesnő barátnője. Ő fogadott be bennünket egy kis pihenésre, mint „forradalmi" nászutas házaspárt. Emlékezetes marad — mint legtöbb budapesti lakosnak, szemtanúnak — ez az első éjszaka. Felejthetetlen élménye kitörölhetetlen.

Október 24-én reggel folytattuk utunkat az új otthon, Rákoscsaba felé, ahol feleségem villája állt. Rákosszentmihály könnyebben megközelíthető volt. Károly bátyámék itt laktak, náluk kissé megpihentünk, falatoztunk, majd délután folytattuk tovább — természetesen „az apostolok lován" — utunkat hazafelé. A templomok előtt megálltunk, bementünk megpihenni, friss erőt nyerni. Fohászkodtunk az Úrhoz, hogy segítse meg sokat szenvedett népünket, nemzetünket. A templomok nem voltak üresek, rajtunk kívül mások is hasonlóan cselekedtek. Este 10 körül érkeztünk a lakáshoz.

Kár, hogy nem volt nálam fényképezőgép. Ugyancsak érdemes lett volna megörökíteni október 23-a éjszakáját, a másnap látottakat is. Kiszolgált katonák mutogatták, magyarázták 13-15 éves gyermekeknek — sokszor leányoknak is — a fegyverhasználat rejtélyeit. Filmező gép még jobb lett volna híven megörökíteni a magyar összetartást az utókornak: ilyen volt a pesti srác, az angyalföldi, kültelki munkásgyerek, de a földműves parasztlegény is, ha éppen a néphadsereg besorozott újonca volt. A nép egységbe tömörült korra, származásra, vallásfelekezti különbségre való tekintet nélkül. Antiszemita kijelentéseknek nyoma sem volt, pedig közel két napot az utcán töltöttünk. Minden csak egyet mutatott: a magyar nép szabadságot, függetlenséget akar. A nemzetiszínű zászlók Budapest perifériális körzetében a szabadságharc második napján éppúgy lengedeztek a szegény proletárlakások ablakaiban, mint az első napon a gazdag lipótvárosi egykori luxuslakások erkélyein, ablakaiban. A főváros lakossága úgy látta, elérkezett az idő, hogy a megszálló hadsereg kivonuljon országunkból és végre saját magunk rendezhetjük el közös problémáinkat. A Kossuth-címerek megsokasodtak a nyitott kirakatokban. A nép nem fosztogatott; hosszú idő után talán most érezte a tulajdon „szentségét". Jó volt igaz patriótának látni a nagy szegénységből jövő, megtévesztő külsejű magyarokat. A gyerekek sem nyúltak semmihez. A fáradtság, a vergődés ellenére lelkileg oly felemelő érzés volt az egyszerű nép fegyelmezett magatartását látni.

* * *

Visszapergettem az időt 33 évvel ezelőttre, amikor magam is láttam, hogy mit jelent, ha „föltámad a tenger"! Szép, felemelő és igaz volt a budapesti népfelkelés, ami rövidesen szabadságharcba ment át. Korántsem a régi rendszert akarta visszaállítani és ennek igazolására hadd álljon itt 14 évvel ezelőtt elhunyt bíborosunk november 3-i beszédének egy részlete, amit később — egészen a legutóbbi időkig annyit támadtak a kommunisták: *„Hosszú fogság után szólok a magyar haza valamennyi gyermekéhez. Senkivel szemben nincsen gyűlölet szívemben. Csodálatraméltó hősiesség szabadítja meg most a hazát. A világtörténelemben példátlan ez a szabadságharc. Minden dicsőséget megérdemelnek fiataljaink. Hála és imádság az áldozatokért! Honvédségünk, munkásságunk, földműves népünk példát mutatott a hős hazaszeretetben."*

Mi, akik akkor tanúi voltunk az események egy részének, tudjuk, hogy népünk szabadságvágya ma is ugyanaz, ahogy Mindszenty bíboros 33 évvel ezelőtt a saját szemével látta a történteket és Istentől áldott prófétai lelkületével értékelte.

Befejezésül úgy érzem nem lesz érdektelen, ha Mindszenty szavai mellé hozzáteszem azt is, hogy az amerikai magyarok nagy barátja, az Illinois állambeli I. J. Derwinski képviselő alig tíz évvel később miként nyilatkozott a magyar szabadságharcosokról:

„The Hungarian freedom fighters a symbol of man's legitimate desire for independence. We today respect the heroic episode that they wrote on the pages of history, and encourage Hungarians and other peoples whose native lands are controlled by communism to persevere in ther faith and to continue their efforts so that legitimate government and true freedom can be restored to their homeland."

Szabadságharcosaink 33 évvel ezelőtt arany betűkkel vésték be nevüket a világtörténelembe. Nem vagyok szabadságharcos, csak a 16 milliónyi magyarságnak egyik jelentéktelen és fogyó egészségű volt öreg katonája. Szabadságot és függetlenséget kívánok minden, az országhatároktól távol élő magyarnak, akár gondolnak-e, akár nem arra, hogy valamikor is visszatérjenek az elhagyott, tőlük elvett régi hazába. Az otthoniaknak szintén, akik most is várják az igazi FELTÁMADÁST, mint ők, akik ezért harcoltak 33 évvel ezelőtt és vérükkel pecsételték meg nem hiábavaló áldozatukat az örök magyar hazáért...

1956. december 11. óta élek a szabad világban. Előbb Ausztriában, majd az Egyesült Államokban. Hálásan köszönöm ezt

1956 októberének, de nem tehetek róla, itt is, amerikai állampolgárságom mellett is magyar vagyok és maradok. És bizony sokszor vágyódom Floridából is a budapesti őszi napkorong simogatása után, ami korántsem olyan lágy és megnyugtató, mint a sarasotai téli naplemente...

Juhász Gyula:

Könyörgés a szabadulásért

Nyomorok mélyéből, bánatok éjéből,
Fölkiáltunk Hozzád a kietlenségből,
Ura seregeknek, atyja igazaknak,
Mutasd meg hatalmad földi hatalmaknak.
Vérünket ontottuk, könnyünket öntöttük,
Rettenetes évek zúgtak el fölöttünk,
Fejünk koronája lehullott a porba,
Reményünk vetését vihar eltiporta.

Jöjjön a hajnal
Új diadallal,
Jöjjön az élet,
Szóljon az ének,
Hallelujázzon
Minden e tájon!

Kelettől nyugatig neved áldja minden,
Régi fényt, új lángot adj nekünk, nagy Isten!

Pogányok jöttek be szent örökségedbe,
Istenünk, hová tűnt szívünk régi kedve.
Égi madaraknak lakomája lettek,
A földi vadaknak martalékul estek,
Vérüket ontották, könnyüket öntötték,
Akik szent hazánkat igazán szerették.

Szemtől szembe

Mire jobbról balra átperegnek ezek a lapok az olvasó kezében, szükségszerűen vélemény, mondhatni ítélet is megfogan: érdemes volt-e csekket kitölteni, bankjegyet borítékba tenni, bélyeget nedvesíteni és a legközelebbi postahivatalhoz autózni. Megérte-e áldozni az ügynek, az egyik legrégibb amerikai magyar lapnak... Mert lehet elégedetlenül, bosszúsan elhajítani ezt a kötetet, de lehet olyan lelkülettel is a polcra tenni, hogy az esztendő fordulójával nemcsak egy újabb évgyűrű fonódott emberi létünk köré, de némi ki- és betekintést is nyertünk ebbe a nagy mindenségbe, amit világnak hívunk, és az örökségbe, a gyökérbe, ami a haza, valamint az elkötelezettségbe és küldetésbe, ami a vallás, a hit, az egyházhoz való tartozás. Akár így, akár úgy, mindenképpen döntés születik...

Ám adasson még pár mondandónak szentelt oldal, néhány perc az olvasó idejéből, hogy szóljunk. Mert az az igazság, nagy a távolság közöttünk. Nem, nem a földrajziról van szó, ami mondjuk Los Angeles, Melbourne, avagy München és Youngstown között van. Mert ez adott, s mivel földi lények vagyunk, elkerülhetetlen, s így felesleges ezen rágódnunk. Sokkal inkább vérszegény az a kapocs, ami az olvasók és a Vasárnap „munkásai" között van. Ezért aztán gyakori, hogy a KMV olvasója papír meg írószerszám után nyúl, és nemegyszer — enyhén szólva — jól beolvas „a papoknak". Ám igazságtalanok lennénk, ha nem említenénk számos levélíró-olvasónk tisztelettel és szeretettel teli sorait, amikben kifejezésre juttatják munkánk nagyra értékelését és bőséges áldáskívánságokkal halmoznak el bennünket. Köszönet legyen most mindezért. Viszont nem máskor, de ma igazán itt van a csomó, a kötődés szorosabbra húzásának az ideje. Mert számtalan nehézség, veszély és ellenség riaszt, hogy elveszítjük egymás becsülettel, jóakarattal odatartott kezét.

Hogyan is születik meg hétről hétre a Vasárnap? Hogyan élnek és dolgoznak munkásai? Miért van az, hogy óceánokon, kontinenseken túl telefonzsinór, telex és telefax összeköttetés, meg repülőposta ellenére is távol vagyunk egymástól? Pedig életünk egy tőről fakadt, ugyanabba a kultúrába gyökerezünk s magyarul tanított anyánk. Arra a nyelvre, ami annyira idegen hangzású az emberi füleknek. Mert a német azt mondja: „Brot", az angol így, „bread", az olasz „pane", de a magyar azt formálja az éltető darabot megnevezve, hogy „kenyér".

Úgy érezzük, beszélnünk kell erről, mert erőink kifogyóban, izmaink-inaink ernyedőben vannak. Míg mások szorosabban tartják egymás kezét, mi fásultan gyengülünk és elaprózzuk magunkat. S ami a megdöbbentő, nem akarjuk észrevenni, hogy lassanként minden kapaszkodót, ígéretesnek kínálkozó lehetőséget kijátszunk, elvesztünk.

A Katolikus Magyarok Vasárnapja 1990-el 97. évfolyamába lépett. Mindenképpen tekintélyes idő ez. Különösen, ha az Újvilág független államiságának alig több mint 200 éves korát tekintjük. 1941 pedig mérföldkő volt történetében. Ettől az időtől számítandó egy év választ el a kerek, ötvenes évfordulótól, amióta az erdélyi ferencesek éjt nappallá téve álltak és állnak a gépek mellett, hordják össze a kinyomott íveket, javítják, rendezik, tördelik a hasábokat, vagy éppen a sok gondot-örömet jelentő szerkesztés feladatát végzik. Mindezt karéj kenyér, tojásrántotta mellett, de nem feledkezve meg egy-egy ünnepnapon a „megszentelt".ital, a bor jó ízéről sem. És itt, ebben nincsen megállás, mert még van egy maroknyi magyarság, aki minden héten lesi-várja a posta érkeztét, hogy olvashassa a vasárnapi evangéliumot, a nagy idegenségben töltekezzen a magyar szó buzdító erejével.

A kolozsvári Szent Bonaventura nyomda már rég a múlté. Elvette a fortély, a rettenet. S az ottani 30-40 szerzetestestvér, 6-7 pap helyett ma a youngstowni nyomdában egy testvér és két pap áll munkába reggelenként. De hát közben ország-, világégés volt, elveszett az ősi magyar föld, a nemzet azon részét nyomorulttá tették és az ezernyi szál is meglazult, ami a szülőfalu feledhetetlen rögéhez köt. S mégis, az erdélyi ferencesek folytatták és folytatni kívánják azt a megbízatást, amit Erdély lüktető szíve, a csíksomlyói Mária kolostorának szerzetesei végeztek az árva székely, a kisemmizett magyar javára: adják a magyar betűt, gondolatot, sóvárgást, terveket, eszméket, elsóhajtott fohászokat, imákat. Áldott legyen az elődök emléke.

Nem könnyű feladat minden egymást követő hetedik napra a

jókora nagyságú nyolc amerikai újságlapot elkészíteni. Ha csupán hárman lennénk, képtelenség lenne e feladatot teljesíteni. Jó munkatársakra van szükség, olyanokra, akik önzetlenül, nem csupán a személyes hasznot tekintve és a karórára pillantgatva várják a munkaidő leteltét. Hála Istennek, vannak ilyenek...

A Goda házaspár évtizedek óta áll a Katolikus Magyarok Vasárnapjának szolgálatában. Goda Ferenc, aki azelőtt hosszú éveken át egyedüli alkalmazottja volt a kiadóhivatalnak és nyomdának, ma is korát meghazudtoló energiával vezeti az intézményhez tartozó könyv- és kegytárgyüzletet. Nélküle eltévednénk az amerikai posta szövevényes, mindig új előírásokat életbe léptető rendelkezései között. Naponta ül az öreg — és már csak egyetlen — ólomszedő gép mellé, hogy a forró fémből betűk, sorok legyenek a papíron. A minap több levél érkezett Magyarországról, hogy a küldött könyvcsomagokat egészen sértetlenül kapták meg, mert a csomagolás felettébb gondos volt. Ez is az ő érdeme, de minden más megrendelés — az ország, a világ bármely tájára — pontos megérkezte keze munkáját dicséri. Felesége, Mária az, aki hihetetlen lelkiismeretességgel kezeli az előfizetéseket, teljesíti az olvasók számtalan kérését, és egyben az intézmény adminisztratív feladatait is ellátja. Ha kell, mindketten a késő esti órákig készek munkájukat végezni. Csakis a küldetés tudatában, mert másként ez nem lehetséges.

A Katolikus Magyarok Vasárnapját támogatandó működik ugyanazon épületben a ferences nyomda is. Különféle nyomdai munkákra vállalkozunk, kezdve az egyszerű névjegykártyától könyvek kiadásáig. Két nyomdászunk, Bakos Tibor és Cancel Jenő végzik ezt a munkát. Sokat jelentene, ha a magyar szervezetek, egyházközségek, de magánszemélyek is megéreznék azt, mekkora jelentősége van számunkra annak, ha nyomdai termelésünk folyamatos tud lenni. Újságunkon keresztül az elmúlt esztendőben többször is hirdettük nyomdai munkák vállalását. Sajnos, kevés eredménnyel. Sokszor talán a nagy távolságok miatt van az, hogy egyszerűbb a lakóhelyhez közel eső nyomdába vinni a megrendelést, mint Youngstownba küldeni, aztán innen ismét postázni, megküldeni. Ám áraink olcsók, s az anyagi hasznon túl a lap támogatásának, ezen magyar ügynek komolyan vétele kellene, hogy túllendítsen a fenti apró megfontolásokon.

A megrendelések felvételét, a telefonokat, egyéb napközben adódó kisebb-nagyobb teendőket egy amerikai titkárnő végzi el, aki azonban csak pár órát tölt a hivatalban. Sokszor bizony alig bírja cserélgetni a két telefonvonalat, hellyel kínálni kénytelen a

várakozó ügyfelet, de vannak olyan napok is, amikor csendes minden, s a megrendelők ugyancsak nem tülekednek. Ám ez így van minden hivatalban és a bibliai álom hét bő és hét szűk esztendeje mintájára kell elosztani a bő, zsúfolt, valamint a szűk, munkanélküli napok mérlegét.

Antal Reginald ferences testvér az, aki immáron több mint negyven esztendeje a „szakmában" dolgozik. Kolozsvár, Firenze és Youngstown ennek a hosszú időnek az állomásai. Az utóbbi helyen is már 21 éve végzi az elöljáróktól számára kijelölt tevékenységet. Hűségesen és vidáman, néha panaszkodva arra, hogy öregszik. De mégis mindennap a nyomdagépen kívül a tűzhely mellett is foglalatoskodik, hogy a félórás déli ebédszünet teljesíthesse feladatát: étel kerüljön az asztalra. S nem is akármilyen falat... Mert szükség van a délelőtt nemegyszeri zsúfoltsága után a délutáni, munkában eltöltött hosszabb idő energiájának felgyűjtésére.

Az újság összeállításának, szerkesztésének, a kéziratok szedésének majd tördelésének feladatához két emberünk van. Ugyanakkor a mindennapos ügyek elintézése, egyáltalán az intézmény vezetésének gondja Kiss Barnabás atyára vár. Sokszor úgy elillan az idő, hogy mindezek a tevékenységek késő éjszakába nyúlnak. Levelek halmaza érkezik naponta, s ezek legtöbbje válaszra vár, ami sokszor ugyancsak késik. De kissé igazságtalan lenne a kései válasz felrovása, hiszen két ember végzi azt a feladatot, amit négynek, inkább hatnak kellene csinálnia. A hirdetéseket a Goda házaspár kezeli. A hét utolsó két, s a következő hét első három napja áll rendelkezésre a fenti elvégzendők végbezvitelére. Évente kétszer, karácsonykor és húsvétkor a munka jócskán felszaporodik, hiszen ugyanennyi idő alatt kell tető alá hozni az ünnepi kettős számokat.

Fentebb a hirdetéseket említettük. Amerikában élünk, mindannyian tudjuk, mekkora jelentősége, anyagi haszna van a reklámnak. A termelővállalatokon túl a tömegkommunikációs eszközök hasznának jókora része ebből áll. Nem mondhatjuk el ezt a Vasárnapról. Persze, ennek oka van, amit azonban ma sem bánunk. Amikor a kádári konszolidáció ideje volt és a többi emigráns újság fennhangon, jó pénzért hirdette a hazautazási, hazaköltözési felhívásokat, otthonról érkező jól kiválogatott művészek vagy éppen csepürágók felléptét hirdette az amerikai magyarnak, a KMV az ilyenféle propagandát következetesen visszautasította, mert nem akart szekértolója lenni ilyen formában sem

az igazságtalan, magyarokat elűző otthoni rendszernek. Nem kétséges, ez anyagi hátrányt jelentett és jelent ma is. Elődeink és mi is arra számítottunk, hogy az itteniek majd igaz segítő szándékkal támogatnak bennünket tiszta, becsületes úton járó hirdetésekkel. De bizony ez a forrás csak nagyon-nagyon vékonyan csörgedező erecske maradt a mai napig is. Személyes találkozások alkalmával számtalanszor kértük az illetékeseket hirdetések útján való támogatásra, ám eredményt alig értünk el. Kérésünket azért itt is újra felemlítjük: hirdessenek a Vasárnapban!

Előfizetőink száma — és ez az emigráció elöregedésével részben természetes — csökken, vagy a legjobb esetben stagnál. Pedig azért az előbb említett kikerülhetetlen folyamat még nem ölt megállíthatatlan méreteket. Néha egy-egy, addig ismeretlen helyen megfordulva számtalan olyan magyarral találkozunk, akik nyugodtan nevezhetők középkorúaknak, de még nem is hallottak a Vasárnapról. Szívig hat, amikor ilyenek kijelentik, hogy ők már csak angol nyelvű újságot, könyvet olvasnak. A saját nyelvükön való tájékozódásra, búvárkodásra már nincs idő. Fájdalmas, mert hát az első angol nyelven kiejtett mondatuk elárulja őket, mint Péter apostolt a tagadás éjszakáján: nem Galileából valók, de a Duna-Tisza táján látták meg Isten szép teremtett világát. Fontos lenne tehát, ha minél többen megértenék, előfizetőink számának gyarapítása növeli megmaradásunk biztosítékát, annak ellenére, hogy köztudott, elérkezik az az idő, amikor nem lesz ezen a kontinensen magyarul olvasó földi ember. De addig, amíg vagyunk, amíg szükség van ránk — utódainknak és a hazának —, a szentistváni örökséghez ez is hozzátartozik.

Jókora mennyiségű kötetet ölel fel könyvosztályunk is. Minél többet tudnánk eladni ezekből, annál inkább garanciát adnánk a Vasárnap folyamatosságának. Magyar történelemre, irodalomra, kultúrára szomjas olvasók kellenének, akik évente annyi más haszontalanságra elfecsérelt dollárjaikból nem sajnálnának párat az öreg újság fenntartására fordítani.

A fentiek lennének hát a lap támogatásának módjai.

*

Nem tarthatnánk kezünkben hetente ezt a nyolc oldalt, ha nem lennének a szétszórtságban számosan azok, akik megintcsak időt és anyagit nem tekintve kamatoztatják Istentől kapott tehetségüket, világosan látásukat, értelmüket honfitársaik javára. Íróinkról, költőinkről van szó. Többen már nyugalomba vonultak, többen ugyanúgy ledolgozzák a napi nyolc, vagy még több órát munkahelyükön, mint akárki más. Éjszaka, hétvégeken

vesznek tollat kezükbe, ülnek írógépeikhez, hogy szavakba, mondatokba öntsék a világ eseményeit, hazánk, nemzetünk múlt és jelen sorsát, aggódjanak, intsenek, figyelmeztessenek bennünket arra, hogy katolikusok és magyarok maradjunk. Versbe formálják elképzeléseiket, látomásaikat, novella készül egyszerű vagy ragyogó történetekről, buzdítások, lelkesítések fogannak a krisztusi hitből, örömhírből. Széles skálája mindannak, amit az Istentől belénk lehelt lélek és értelem alkothat, ha az valóban szép és nemes, olyan, amilyennek Teremtője elgondolta. És mindezt önzetlenül, legtöbbször a legkisebb ellenszolgáltatás nélkül teszik. Nem véletlen a megállapítás, hogy az emigráció ingyenes napszámosai ők. Becsüljük meg őket és mondjunk nekik nagy köszönetet.

*

Meg kell említeni néhány eseményt is, ami az elmúlt esztendőben itt a Vasárnap szűk — úgymond — családi körében történt.

1989. március 8-án Reginald testvér 70. születésnapját ünnepelte. Egy szívvel-lélekkel, szeretettel köszöntöttük őt.

Július 2-án az erdélyi ferencesek youngstowni otthonában, az amerikai csíksomlyói Szűzanya oltáránál mutatta be hálaadó szentmiséjét Dengl Miklós atya pappá szentelése 50. évfordulója alkalmából. Húsz évig állt a nyomda élén és ugyanennyi ideig volt a Vasárnap felelős szerkesztője. Több száz hívőből és vagy 30 papból álló tömeg mondott hálát vele együtt az elmúlt 50 esztendő minden kegyelméért. 1988. november 10-én vonult vissza a megterhelő megbízatástól, de azóta is ő végezte az újság készítése részfeladatát, a már kiszedett hasábok újraolvasását, az ún. korrekciót. Ez év elején pedig a helyi Magyarok Nagyasszonya plébánia vezetését veszi át.

Ugyancsak júliusra esett egy másik ünneplés: negyvenéves házassági évforduló. Goda Ferencet és Máriát ez ünnepi alkalomból a Vasárnap szerkesztői által bemutatott szentmisében köszönthettük és imádkozhattunk velük és érettük. Az áldást 15 évvel ezelőtt a nagy magyar pap, Mindszenty bíboros adta rájuk. Most szerényebb volt az ünneplés, de hisszük, hogy Isten áldását így is hathatósan magukénak vallhatják.

Október 4-én, alapító atyánk, Szent Ferenc ünnepén, Dr. Paskai László bíboros, esztergomi érsek, Magyarország prímása látogatott meg bennünket. Mintegy másfél-két órát töltött a Vasárnap szerkesztőségében, a nyomdában, ahol igyekeztünk meg-

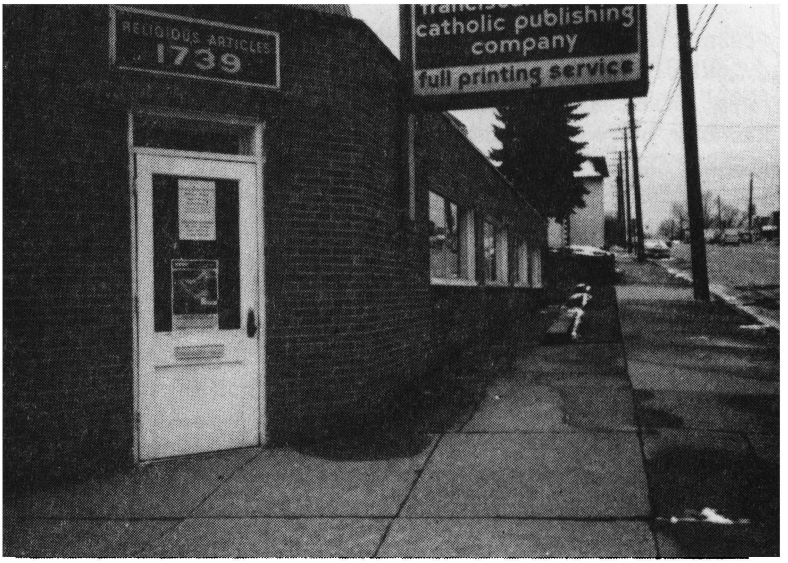

A KMV szerkesztősége és nyomdája Youngstownban, ahonnét elindul a hetilap a szétszórtságban élő, hűséges magyarokhoz...

Szent Ferenc vidám és dolgos fia: Antal Reginald testvér. (Vajon mire gondolt e fontos „művelet" közben?)

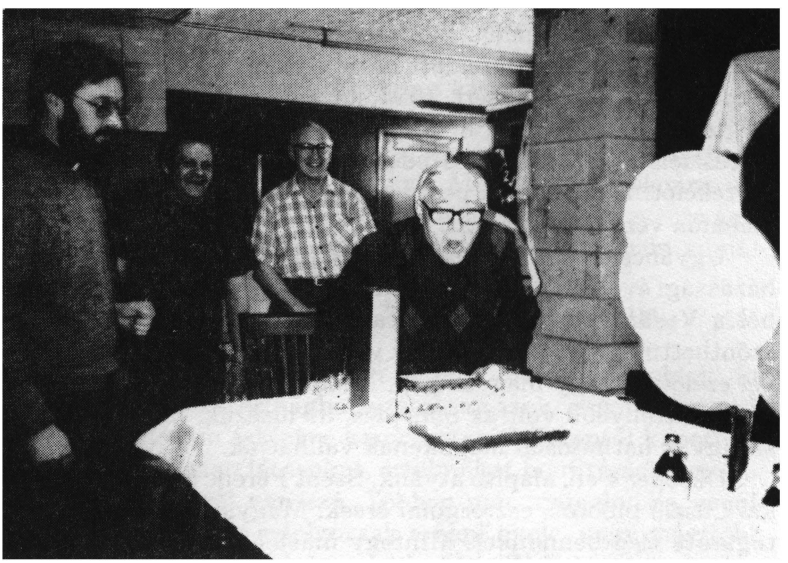

Valóban méltó
és igazságos,
illő és üdvös,
hogy
hálát adjunk
Néked...

P. Dengl
Miklós
hálaadó
szentmiséje
a szabadtéri
oltárnál,
az amerikai
Csíksomlyón.

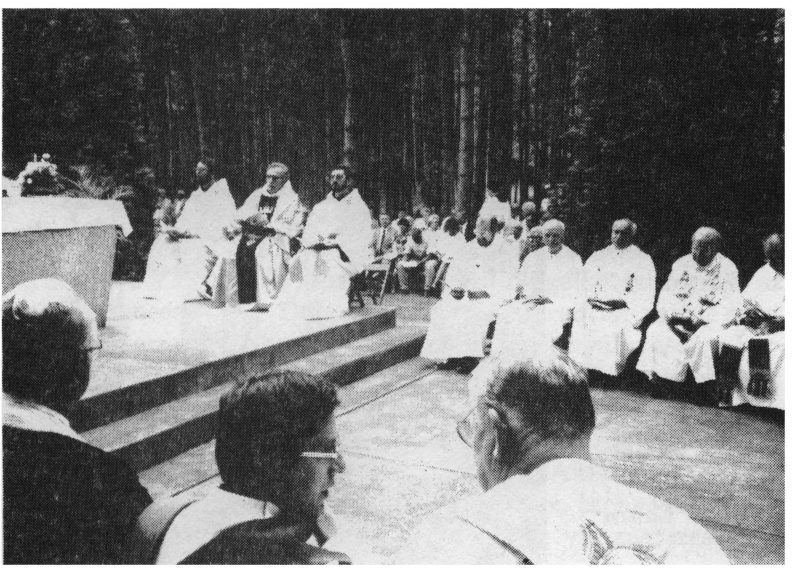

Dr. Paskai László bíboros látogatása a Vasárnapnál.

A művészet, magyarság és áhítat kiváló képviselői: Faragó Laura és Sellei Zoltán.

felelő tisztelettel és vendégszeretettel körülvenni az amerikai magyarokat látogató főpapot.

Érdekes és szép volt egy másik látogatás is. Október 31-én, egy barátságtalan, esős őszi napon két otthoni művész, Faragó Laura és Sellei Zoltán voltak a vendégeink. Dal csendült az öreg falak, szavalat zengett-suttogott a nyomdagépek között. Megérintett bennünket az otthon lehelete, és az együttlét nyomán jó volt újra tudatosítani és örülni annak itt az idegenben is, hogy magyarnak teremtettünk.

S végül két szomorú esemény. Június 1-én az örök hazába költözött Dr. Halmos Milán orvos, aki lapunknak évek óta hűséges, önzetlen, jó tollú írója volt, ugyanakkor pedig áldozatos lelkületű háziorvosunk is. Október 4-e is szomorú dátum, mert ezen a napon Németországban halálos autóbaleset áldozata lett Dunai Ákos, aki évekig volt a Vasárnap korábbi szerkesztője. Mindkettőjüket — akiket egyébként szoros baráti szálak fűztek egymáshoz — családjuk és barátaik mellett a Vasárnap népes családja is gyászolja.

*

Ezeket akartuk hát röviden — és mégis elég hosszúra nyúlón — elmondani. Így, szemtől szembe. Kis bepillantást nyújtani a mi egészen egyszerű, sokszor fáradságos, nehéz, sokszor örömteli, új lendületet adó kulisszáink mögé. Nem tagadva azt a szándékot sem, hogy mindezzel parányival több megértést várva azoktól, akik talán méltatlanul kritizálnak, ha hibát, mulasztást követünk el. Ha nem szájízük szerinti az olvasandó. Ám ez utóbbi olyan, hogy több ezer ember kívánalmainak megfelelni ebben az esetben, szinte lehetetlen. Épp ezért kell, hogy az elején említett csomót, kötést szorosabbra fonjuk. Mi igényt tartunk erre. Hiszen olvasók, előfizetők, jótevők nélkül nem léteznénk. De fordítva is igaz: a Vasárnap sohasem jelentett megélhetési forrást az erdélyi ferenceseknek. Dolgoztak, tették, fáradtak rajta, mert olyanok ők, mint egy harcoló csapatban a könnyűlovasság: bárhol bevethetők. Nyomdai, újság- és könyvkiadási munkára is...

1989 változásait, népünk rabláncainak lehullását éberen figyeljük. Valónk most szinte Magyarországon, Erdélyben, az elvett részeken aggódik ottani testvéreinkért. Akiknek itt, a szabad Nyugaton eddig is, de ezután is szócsövei, szenvedésük hirdetői, reményeik valóra váltói, szabadságuk visszaszerzésében harcostársai kívántunk és kívánunk lenni.

Ligeti Angelus

Arany János:

Az örökség

Azok a magyarok, kik e hazát
Véren vették, vérrel ótalmazák,
Azok a magyarok, ha riadót fúttak,
A halál képétől nem messzire búttak.

Lakásuk volt paripájok háta,
vetett ágyok kemény nyeregkápa:
Ettek és aludtak vérmocskolta nyergen,
Jártak éjjel-nappal sok nehéz fegyverben.

Nem kérdezték: sok-e az ellenség?
Olvasatlan próbáltak szerencsét;
Tudták, a szerencse mindig ahhoz pártol,
Kinek szíve még a halálban is bátor.

Elfogytak, elzülltek ottan-ottan,
Szép országok hevert elhagyottan,
Fölveré az Isten mindenféle gyoma,
Éktelenné tette török, tatár nyoma.

Rongált zászló lőn az ő formája,
Nem volt annak színe, sem fonákja,
Itt-amott sötétlett rajta egy-egy vérfolt:
Szép zászlónk, az ország, váznál nem egyéb volt.

E becses zászlónak, a hazának,
Védelmében hányan elhullának!
Vérökben a rúdját hányszor megfereszték
Régi ősapáink! de el nem ereszték.

Így a zászló ránk örökbe maradt,
Ránk hagyák azt erős átok alatt:
Átok alatt, hogy ha elpártolunk attúl
Ne legyen az Isten istenünk azontúl.

Most telik be, vagy soha, ez átok.
A zászlót, a zászlót ne hagyjátok!
Ha minket elfú az idők zivatarja:
Nem lesz az Istennek soha több magyarja.

A
Katolikus Magyarok Vasárnapja
a külföldi magyarság katolikus világnézetű, politikai hetilapja, amelyben felekezeti különbségre való tekintet nélkül mondják el gondolataikat az öt földrészen szétszóródott magyar tollforgatók, akikből a lap írógárdája áll.
A KMV élénk figyelemmel kíséri a hazai magyar élet minden rezdülését és az elszakított területek magyarságának harcát a fennmaradásért.
A KMV immár 97. éve szolgálja a magyarságot.

KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJA
(Catholic Hungarians' Sunday)
P.O. BOX 2464
YOUNGSTOWN, OHIO 44509
TEL.: (216) 799-2600 — FAX: (216) 799-3335

ELŐFIZETÉSI DÍJAK:

EGY ÉVRE: $25.00
KÉT ÉVRE: $46.00
FÉL ÉVRE: $14.00

LÉGIPOSTÁVAL:
EURÓPÁBA: $93.00
VENEZUELÁBA: $78.00
AUSZTRÁLIÁBA: $105.00

A KMV ÉVKÖNYVE: $8.00

Tartalom

Bódás János: Minden javunkra válik 5
Naptár 6
Tudnivalók az 1990-es év ünnepeiről 30
A fakadó virág reménye 31
Dr. Habsburg Ottó: Jalta vége 33
Dr. Mihályi Gilbert: A keresztény élet kialakulása 36
Trianon, 1920. június 4. 47
Végvári: Hulló csillagok 47
A máglya tetején 48
Gyűrűt készítettek. 48
Sík Sándor: Ébredő magyar 50
Sajó Sándor: E rab föld mind az én hazám 51
Szathmáry István: Ne sírjatok 52
Dr. Szántó Konrád: Közös vonások a francia forradalom egyháza és az 1945 utáni magyar egyház életében 53
Wass Albert: Már csak arról szólok, ami jó volt 62
Bujdosó Bálint: A Tizenhat ezerről 69
Szőke János: Márton Áron harca a magyarságért 73
Márton Áron írásaival tanít 78
Csépe Béla: Rátok gondolok 83
Stirling György: Merre tart az emigráció? 85
Hajnal László Gábor: „A szívekben nincs nyugalom. . . !" 93
Thiery H. Ilona: Smith kontra Smith 100
Tűz Tamás: Holdfogyatkozás 109
Kállay Kristóf Ervin: A II. világháború ötven év távlatából 110
Terebessy Emőke: Aradi mementó 120
Kertész László: Szent, hős vagy te, árva Magyarország! 126
Dr. Füzér Julián: A magyar ferencesek kezdetei New Brunswickon (1923—1942) 128
Dr. Gyürki László: Dr. Batthyány-Strattmann László tisztelete és boldoggá avatási ügye 141

Dr. Mailáth István: Mítosz és valóság 147
Rudnyánszky Gyula: Isten áldása 157
Krupa Sándor: Merengek Isten tenyerén 158
Örök csodák — A kacsacsőrű 159
Cica-búcsú 162
Zas Lóránt: Örömünnepet 165
Kis ország 166
Duray Miklós: A hit elhagyásának útjai 167
Weöres Sándor: Ima 180
Cser László: Módszer 181
Panajothné László Márta: Üzenet 187
Stolmár G. Ilona: Az asszony, a halál és a szeretet 189
Gyűrű Géza: Az aratnivalók és az aratók 203
Filippi István: Nossa Senhora 207
Zsoldos Imre: Rejtélyes életünk értelme 223
Vajda Albert: A pult másik oldala 224
Juhász Gyula: Béke 226
Dr. Wojatsek Károly: A cseh és „csehszlovák" politikai emigránsok szervezkedései a II. világháború alatt 227
Puszta Sándor: Tékozló fiú 235
Lemke Gyula: Távoli visszhangok 236
Berde Mária: Törvény 240
Dr. Bognár Kálmán: Emlékezés az 1956-os őszre 241
Juhász Gyula: Könyörgés a szabadulásért 247
Szemtől szembe 248
Arany János: Az örökség 258

ASSISI SZENT FERENC IMÁDSÁGA

Úristen: te vagy az erős, a nagy, a fölséges! Te vagy a mindenható, az ég és föld atyja és királya! Te vagy a jóság, te vagy minden jóság, a legfőbb jóság, az Úr, az élő és igaz Isten! Te vagy a szeretet, a bátorság, az alázat, a béketűrés! Te vagy a szépség, a biztonság, a békesség és az öröm! Te vagy reményünk, te vagy az igazság és a mértékletesség, te vagy minden gazdagságunk! Te vagy a gyengédség, védelmezőnk, oltalmunk, erődítményünk! Te vagy menedékünk és erősségünk! Te vagy a hitünk, reményünk, szeretetünk! Te vagy a lelkünk édessége!

Ára: 8 USA-dollár

